

IC XC
NI KA

IC XC
NI KA

IC XC
NI KA

Sfântul inchisorilor

*"Comunismul
a umplut cerul de
Sfinți".*

*spunea părintele
Arsenie Papacioac*

*Dacă ar fi
să cunoască cineva
pe toți din neamul
nostru*

*care au trecut
pragul sfințeniei
în prigoana
comunistă,*

*ar veni
la cuvintele rostite
în veacul al
XVII-lea de
sfântul mitropolit*

*Dosoftei al
Moldovei:*

*"dară și dintre
rumâni
mulți sunt sfinți,
dară nu s-au
căutat!" ...*

Sfântul închisorilor

Sfântul Închisorilor

*Mărturii despre Valeriu Gafencu,
adunate și adnotate de
monahul Moise*

*Cu binecuvântarea și
un cuvânt înainte al*

**Înalt Prea Sfințitului
ANDREI**

Arhiepiscop al Alba Iuliei

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

ISBN 973-7879-73-2 (10)

ISBN 978-973-7879-73-8 (13)

Alba Iulia 2007

„Ne lăudăm și în suferințe”
(Romani 5,3)

Părintele Moise de la Mănăstirea Oașa are mare evlavie față de cei ce au suferit în temnițele comuniste mărturisindu-L pe Hristos. Această evlavie, secondată de râvna cercetării, l-a determinat să bată fara în lung și în lat pentru a strânge documente și mărturii de la oamenii care au trecut prin iadul încarcerării și încă mai trăiesc, alcătuiind lucrarea de față și alta care va urma, oferindu-ne nouă posibilitatea de a afla lucruri cutremurătoare dintr-o perioadă tristă prin care a trecut România.

Aici, aproape de noi, este Aiudul, cu teribila-i închisoare și cu monumentul dedicat celor ce au pătimit. Dacă avem convingere creștină, vom spune dimpreună cu Sfântul Apostol Pavel: „ne lăudăm și în suferințe, bine știind că suferința aduce răbdare, și răbdarea încercare, și încercarea nădejde” (Romani 5,3).

Unul dintre cei ce au gândit așa și care a suferit mărturisindu-L pe Hristos a fost Valeriu Gafencu. Pentru el era limpede cuvântul Mântuitorului: „Oricine va mărturisi pentru Mine înaintea oamenilor, mărturisi-voi și Eu pentru el înaintea Tatălui Meu, Care este în ceruri” (Matei 10,32).

De remarcat este că Părintele Moise a reușit să scoată în evidență faptul că efectiv Valeriu Gafencu a reușit să se delimiteze de orice ideologie și atitudine partizană, acționând pur și simplu ca un sincer ucenic al lui Hristos. Chiar dacă la început a făcut parte din „Frățiile de cruce” - și atunci din elanul

său pentru o viață spirituală curată, fără compromisuri și politicianisme - a ajuns să se detașeze atât de mult de toate, încât și unii dintre cei de dreapta îl socoteau un exagerat și mistic. Așa se face că părintele Nicolae Steinhardt, evreu de obârșie, îl supranumește „Sfântul închisorilor”.

Cartea aceasta ne oferă nouă, celor obișnuiți cu o viață comodă, prilejul de a medita la jertfă, la suferință și la cruce. Nimic nu se poate realiza fără efort, fără jertfă. Tendința omului contemporan, spune Paisie Aghioritul, este de a dobândi totul fără jertfă. Elevii și studenții ar vrea să ia note mari fără să învețe; oamenii maturi ar vrea să câștige mult fără să muncească; iar noi, toți creștinii, am vrea să ne mântuim fără să ne nevoim. Lucruri absolut imposibile.

Apoi cartea este un *memento*. O aducere aminte de vremurile teribile când statul comunist, folosindu-se de instituții draconice, i-a chinuit pe cei mai buni dintre noi.

Felicitându-l pe Părintele Moise, care este un om tânăr, ce n-a trăit în acele timpuri, voi cita un alt verset din Sfântul Pavel, din care reiese rostul pragmatic al cărții acesteia care ne aduce aminte de suferințele unor oameni deosebiți: „*priviți cu luare aminte cum și-au încheiat viața și urmați-le credința*” (Eorei 13,7)

† ANDREI
Arhiepiscop al Alba Iuliei

Dară și dintre rumâni mulți sunt sfinți...

Neamului românesc - așezat, după spusa cronicarului, „în calea tuturor răutăților” - i-a fost rânduit să treacă prin multe încercări. Ultima a fost cea mai grea: tăvălugul comunist. Această ideologie demonică, nimic altceva decât religia satanei pe pământ - cum o numea cineva trecut prin temnițele comuniste - a făcut și la noi sute de mii de victime. N-a reușit însă să-i frângă pe cei ce, nevoind să-și piardă sufletul, s-au legat cu toată ființa de Hristos. Cu prețul unor suferințe cumplite au rezistat, dobândind prin moarte cununa sfințeniei.

„Comunismul a umplut cerul de sfinți” spunea părintele Arsenie Papacioc. Dacă ar fi să cunoască cineva pe toți din neamul nostru care au trecut pragul sfințeniei în prigoana comunistă, ar veni la cuvintele rostite în veacul al XVII-lea de sfântul mitropolit Dosoftei al Moldovei: „dară și dintre rumâni mulți sunt sfinți ... dară nu s-au căutat”¹.

Nu numai prima, ci și a doua parte a cuvintelor sfântului mitropolit, acest „dară nu s-au căutat”, se adevărește în zilele noastre. În general se știe prea puțin despre viața duhovnicească și chipurile de mărturisitori ai temnițelor comuniste. E drept că până la căderea comunismului era cu neputință să aflăm ceva, iar după 1990 mărturiile supraviețuitorilor nu s-au aflat totdeauna la înde-

¹ Arhim. Ioanichie Bălan, *Patericul Românesc*, Ed. Episcopiei Romanului, 2001, p. 224.

mâna celor interesați. Dar dincolo de aceste cauze obiective, ignorarea aproape cu desăvârșire a spiritualității închisorilor - moment plin de semnificații al Ortodoxiei noastre românești - are o rădăcină mult mai adâncă: lipsa de interes a românilor față de mărturiile propriului trecut. Parcă mai lesne și cu mai multă râvnă privim spre cele petrecute prin alte părți decât la mărturiile de sfințenie de la noi. În acest nărav al românilor se află, după cât se pare, cauza aceluși „dară nu s-au căutat” al sfântului mitropolit.

Cu toate acestea, nu mic ar fi folosul celui ce s-ar apleca asupra unora din mărturiile celor trecuți prin închisori. Ar găsi numeroase pagini în care sunt evocate persoane, întâmplări, atitudini, cuvinte cu nimic mai prejos celor de prin vechi paterice sau vieți de sfinți.

Printre chipurile de mărturisitori ar întâlni un nume pe care toți îl pomenesc cu evlavie, socotindu-l sfânt: Valeriu Gafencu. Numit în mod inspirat de părintele Nicolae Steinhardt „sfântul închisorilor”², Valeriu Gafencu a fost una din cele mai impresionante figuri care s-a înălțat la o admirabilă trăire duhovnicească în condițiile vieții de temniță. Prin dragostea sa jertfelnică izvorâtă dintr-o desăvârșită închinare a vieții lui Hristos, a rămas zugrăvit în cele mai luminoase culori în inimile celor ce l-au cunoscut. Părintele Gheorghe Calciu spunea: „nu

² Mulți alții, nu numai Valeriu Gafencu și-au sfințit viața în temniță și merită acest nume. Însuși părintele Nicolae Steinhardt îl pomeneste ca pe „unul din sfinții închisorilor” (*Jurnalul fericirii*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1992, p. 133).

am nici o îndoială că este sfânt; a trăit cuvântul lui Dumnezeu la o înălțime de neînțeles pentru noi”³. Alt tovarăș de suferință, părintele Constantin Voicescu, era încredințat că „mai devreme sau mai târziu Biserica Ortodoxă îl va canoniza”⁴.

Cu toate că Valeriu Gafencu este adesea amintit în mărturiile publicate de cei trecuți prin închisori, cu toate că despre el au apărut articole în presă, și s-a făcut chiar un documentar de televiziune, fiind - ca să folosim un termen la modă - cel mai „mediatizat” dintre trăitorii temnițelor comuniste, totuși viața lui este mult prea puțin cunoscută în rândul credincioșilor⁵.

Folosind tot ceea ce s-a publicat, alăturând unele mărturii inedite, în cele ce urmează vom pune în fața cititorului crâmpiele adunate despre viața,

³ Mărturie a părintelui Calciu despre Valeriu Gafencu dată în octombrie 2005 monahului Moise.

⁴ Părintele Voicescu - *Un duhovnic al cetății*, ediție îngrijită de Ioana Iancovescu, Ed. Bizantină, București, p. 28.

În 1992 s-a pornit o campanie de strângere de mărturii printre foștii deținuți politici despre Valeriu Gafencu, spre a fi înaintată comisiei de canonizare a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române. Decesul celui ce a avut această inițiativă, Alexandru Virgil Ioanid, a făcut ca mărturiile adunate să nu mai ajungă la destinație, ci să zacă prin sertarele AFDPR-ului (Asociația foștilor deținuți politici din România). De aici vor fi luate de Nicolae Trifoiu și, împreună cu unele scrisori ale lui Valeriu trimise din închisoare familiei, vor fi publicate. (Nicolae Trifoiu, *Studentul Valeriu Gafencu - Sfântul închisorilor din România*, Ed. Napoca Star, Cluj-Napoca, 2003)

⁵ Văzul necunoașterii a fost măcar în parte ridicat prin publicarea mărturiilor lui Ioan Ianolide (Ioan Ianolide, *Întoarcerea la Hristos*, Ed. Christiana, București, 2006), cea mai bogată sursă de informații despre Valeriu Gafencu.

trăirea și gândirea acestui sfânt al veacului XX.

Vom începe prin a spune câteva lucruri despre familia și viața sa dinainte de arestare. Vom trece apoi la mărturiile privind perioada cât a stat închis la Aiud (1942-1948). Aici Valeriu și alți câțiva deținuți se vor strânge în jurul avocaților Traian Trifan și Traian Marian. Grupul acesta din care făcea parte și tânărul, pe atunci, Anghel Papacioc - arhimandritul Arsenie de astăzi - avea în centrul preocupărilor trăirea creștină în duh filocalic. Atmosfera spirituală de la Aiud va avea un rol important în formarea duhovnicească a lui Valeriu. Aici va trăi un moment de iluminare, ajungând, prin harul lui Dumnezeu, să-și vadă păcatele. Lucrarea de pocăință începută acum va rodi o stare de fericire sufletească care îl va însoți în toate încercările. După Aiud urmează închisoarea Pitești (1948-1949), apoi, după câteva luni la Văcărești, închisoarea sanatoriu de la Târgu-Ocna (1950-1952).

Într-o stare avansată de tuberculoză, ținuit la pat, Valeriu va fi la Târgu-Ocna limanul la care toți vor găsi mângâiere și întărire. Întoarcerea la Dumnezeu a unor deținuți atei, dejucarea intențiilor de așa-zisă „reeducare” prin tortură, dragostea deosebită dintre deținuți, spiritul de jertfă în folosul celor mai bolnavi, toate se lucrează prin influența lui Gafencu. Prezența sa plină de har va crea o atmosferă duhovnicească unică în istoria gulagului comunist. „Mi-e așa de dor de Târgu-Ocna!”, va spune mai târziu cineva trecut pe acolo.

Cunoscându-și dinainte ziua trecerii la Domnul, Valeriu se va afla în momentul morții într-

o așa stare de har, încât prietenul său Ion Ianolide, care i-a fost atunci alături, va mărturisi mai târziu: „în veșnicie nu-mi doresc o stare mai înaltă decât aceea, căci atunci eram plin, deplin fericit”⁶.

Fragmente din scrisorile trimise familiei, câteva poezii, un îndreptar de spovedanie întocmit în închisoare, mărturii ale unor minuni trăite în preajma sa, gândurile sale despre rosturile creștinismului astăzi și lămurirea unor aspecte ale trecutului său legionar vin să completeze ca un mozaic, chipul plin de sfințenie al mărturisitorului lui Hristos Valeriu Gafencu. Toate acestea nu sunt însă decât niște umile semne ale unei vieți duhovnicești de care nu se poate da mărturie prin cuvânt, mai ales că - după cum spunea un tovarăș de suferință - „ceea ce a făcut și ceea ce a trăit Valeriu de-a lungul anilor de detenție pentru fiecare suflet cu care a venit în contact, e greu de imaginat, necum de exprimat în cuvinte”⁷.

„Un om, ca și un popor, atâta prețuiește, cât a înțeles din Evanghelie și cât poate să urmeze învățaturii lui Iisus”⁸, spunea savantul Simion Mehedinți. Oamenii prin care Duhul Sfânt lucra cu putere, precum Valeriu Gafencu și alți mărturisitori ai temnițelor, vrednici de toată prețuirea, își așteaptă locul în calendar, fiind cele mai sigure modele pentru noi în vremurile acestea dominate de confuzii. Viața lor merită cunoscută, nu pentru slava lor

⁶ Ioan Ianolide, *op. cit.*, p. 189.

⁷ Virgil Maxim, *Imm pentru crucea purtată*, Ed. Antim, București, 2002, p. 185.

⁸ Simion Mehedinți, motto la *Creștinismul Românesc*, Fundația Anastasia, București, 1995.

pământească, ci „ca oamenii din zilele noastre înnegurate de atâtea rătăciri, urmări ale îndepărtării de Dumnezeu, să știe că au existat în veacul al XX-lea asemenea aleși care s-au ridicat la puterea de credință și de jertfă a primilor martiri creștini”⁹.

⁹ Nicolae Trifoiu, *op. cit.*, p. 130.

Înainte de închisoare

Valeriu Gafencu s-a născut la 24 ianuarie 1921, în Basarabia, în comuna Sângerei, din apropierea orașului Bălți. Părinții săi, Vasile și Elena, au fost țărani înstăriți. Tatăl său absolvise Școala Normală, apoi o școală specială de electricitate și după primul război mondial se înscrie la Facultatea de Electrotehnică din Iași, dar nu urmează cursurile până la absolvire, retrăgându-se ca învățător în satul natal. În timpul primului război mondial a fost mobilizat în marina rusă. A făcut parte din Sfatul Țării care la 27 martie 1918 a votat unirea Basarabiei cu România. În însemnările sale din colonia de la Galda, Valeriu vorbește în câteva rânduri despre părinții săi.

„Când s-a căsătorit, mama avea vreo 24 de ani. Tuța (tatăl lui Valeriu) era cu vreo 10 ani mai în vârstă. Tuța o iubea în taină de mult timp.

Mama era o fată simplă, cu școala primară, fără altă avere decât fecioria sufletului și a trupului.

Tuța era un om întreg, sănătos și voinic, cu un trecut frumos, student la Politehnică, bine văzut de toți oamenii de valoare pe care-i avea Basarabia în acele vremi. Îi mai trebuia puțin și ieșea și el inginer. Dar, luând contact cu societatea așa-zis „sus pusă” și cunoscându-i decadența, a renunțat la toate perspectivele pe care i le deschidea viitorul și s-a întors în sat, la plug, făcându-se și învățător. Voia să întemeieze un cămin frumos și curat, să aibă soție, copiii lui, gospodăria lui ... Și a luat-o pe mama. Mama l-a întrebat:

- De ce mă iei tu pe mine de soție, că eu n-am nici carte, nici avere ... pe când tu... De ce nu ți-ai ales o fată

învățată, de la Iași, că doar atâtea te doreau de bărbat?

Iar el i-a răspuns:

- Ei, Lena, de câte ori mă uit la tine, mă gândesc că nu sunt vrednic de tine. Tu ai ceva ales, tu ai fecioria. Ești curată. Și de aceea te iubesc eu.

Tuța, până la data căsătoriei, păcătuse cu alte femei. Avea însă cinstea sufletească, era de o sinceritate totală în a-și recunoaște păcătoșenia. De aceea îmi era atâta de drag.

Când eram elev în ultima clasă de liceu, frământat de gânduri și neliniști privitoare la relațiile cu femeile, l-am întrebat într-o noapte:

- Tuța, mi-e cam rușine, dar te rog spune-mi deschis, cum este mai bine să păstrezi relațiile cu femeile? Eu mărturisesc între băieți pentru abținerea, întâmpin însă cele mai mari opoziții. Mediul e foarte stricat prin școli.

Tuța mi-a răspuns:

- Cel mai bine este să te abții. Eu am păcătuit în tinerețea mea, dintr-o nelămurire. Trecusem de 21 de ani și eram fecior încă, curat, dar s-a zvonit printre băieții și fetele de seama mea, că sunt impotent și de aceea n-am relații cu femeile. Și atunci, de ciudă, am căutat să aflu cine a scornit acest zvon. Și am aflat că totul pornea de la o fată intrigată de atitudinea mea demnă și curată. Și am păcătuit cu ea, de ciudă. Mi-a părut rău mai târziu.

O, cât de mult mi-a folosit mie mărturisirea lui Tuța! De câte ispite și căderi nu m-a ferit sfatul, mărturisirea lui!

- Valeriu, după arestarea ta - povestește mama - eram singură acasă. Într-o noapte din iarna anului 1944,

m-am pornit pe jos de la Bălți spre Sângerei. Era un ger atât de mare! M-a ajuns din urmă un om cu sanie. La rugămintea mea, m-a luat în sanie. Era dintr-un sat mai îndepărtat. Am ajuns în Sângerei noaptea târziu. Fiind vreme de iarnă, l-am adăpostit în casa noastră. După ce l-am ospătat, m-am gândit: acum trebuie să-i pregătesc patul ca să se culce.

Și buna mea mamă s-a gândit că este mai bine să-i pregătească patul în dormitor, iar ea să se ducă să se culce în bucătărie. Așa a și făcut. La o bucată de noapte, mama aude deschizându-se, rând pe rând, ușile casei. S-a trezit numaidecât, emoționată. Omul a deschis încet ușa bucătăriei și când mama, cu glasul ei blajin, l-a întrebat:

- Ce doriți, domnule?

El i-a răspuns:

- M-am gândit că poate dumitale ți-i frig și vrei să te încălzești.

Mama s-a uitat la el și i-a răspuns:

- Eu te-am ospătat și adăpostit în casa mea, oferindu-ți locul cel mai de cinste, cu gândul la Dumnezeu. Și după cum am un singur Dumnezeu, Hristos, tot așa am un singur bărbat.

Omul și-a plecat ochii în pământ și, smerindu-se, a închis ușa în urma lui, ducându-se să se culce.

Am sărutat-o pe mama și ea mi-a spus că în toată căsnicia lor, amândoi, și Tuța și mama, au fost cinstiți unul față de altul. Ce lucru minunat și plăcut în fața lui Dumnezeu! Au trăit toată viața atât de frumos, s-au iubit. Și noi, copiii, niciodată nu i-am văzut certați. Știu că Tuța o iubea pe mama, o ocrotea. Bunăoară el se scula cu noaptea în cap și își pregătea toate pentru

lucrul câmpului, își așeza gospodăria și adesea, la răsăritul soarelui, când el pleca la deal, o trezea și pe mama. O lăsa totdeauna să doarmă mai mult, să se odihnească. Și parcă-l aud cum îi spunea cu glas drăgăstos: «Hai Lena, leneșo, scoală!»¹⁰.

Rodul dragostei acestor oameni deosebiți sunt cei patru copii: Valeriu, Valentina, Eleonora și Elisabeta. Valeriu începe școala primară la Sângerei, apoi continuă la Liceul Ion Creangă din orașul apropiat, Bălți.

Încă de când a fost elev, Valeriu s-a făcut remarcat. Avea rezultate foarte bune la învățătură, era iubit de colegi și foarte apreciat de profesori, exigent cu sine însuși și de asemenea exigent cu educarea surorilor lui. Ca frate mai mare, le supraveghea îndeaproape în ceea ce privește prietenii, lecțiile, etc. Suflet sensibil, iubea literatura și a avut câteva încercări literare, pe care le-a publicat în revista liceului.

Absolvă liceul în vara anului 1940 și se înscrie la Facultatea de Drept din Iași. În această perioadă intervine cedarea Basarabiei trupelor sovietice. Familia Gafencu trece Prutul și se refugiază la Iași. Valeriu împreună cu tatăl său revin în Basarabia ocupată, pentru rezolvarea unor lucruri legate de gospodăria părăsită. Trec apoi pe malul drept al Prutului, ferindu-se de trupele sovietice care fixaseră frontiera pe malul râului. Acum are loc un episod cutremurător, descris de Virgil Maxim:

„După ce se văd pe țărmul drept al Prutului, bătrânul, după o scurtă odihnă, se ridică și, mulțumind lui Dumnezeu că l-a ajutat să-și asigure familia, își

¹⁰Nicolae Trifoiu, *op. cit.*, pp. 229-231.

îmbrățișează fiul și face ultima mărturisire din viața lui:

- Te-am adus până aici ca să ai grijă de mama și de surorile tale. Te încarc cu această răspundere în fața lui Dumnezeu. Eu trebuie să mă întorc între ai mei.

Valeriu e tulburat. Bătrânul îi observă emoția și continuă:

- Ce ar zice toți frații, frații noștri basarabeni și cum mi-aș mai ridica ochii la cer dacă și eu, și alții ca mine, care până acum am luptat pentru afirmarea sufletului românesc pe acest pământ, am fugi din calea asupritorilor și n-am lua parte la suferința care ne așteaptă?

Valeriu înțelege poziția sufletească a tatălui său și nu încearcă să-l facă să renunțe la hotărârea sa. Își dă seama de înălțimea stării lui de conștiință și își propune să nu se dezmință nici el, ca fiu vrednic al aceleiași credințe în Dumnezeu și în viitorul neamului său.

- Vor veni și vremuri mai bune, dar acum e nevoie de jertfe - adaugă bătrânul. Și îmbrățișându-și încă o dată fiul, făcându-și cruce, se îndreaptă spre mal și trece Prutul înot în Basarabia lui dragă. La puțin timp este arestat și trimis cu un lot de români basarabeni dincolo de cercul polar, unde, în condiții groaznice de viață, moare după un an de zile, cu gândul la Dumnezeu, căruia l-a încredințat pe cei dragi ai lui. Cineva, scăpat ca prin minune de acolo, i-a relatat lui Valeriu aceste lucruri¹¹.

Ca student al Facultății de Drept din Iași, Valeriu se face îndată cunoscut și apreciat de profesori, iubit de colegi și prieteni, fiind un model de

¹¹*Ibidem*, p. 88.

conduită modestă și curată.

În toamna anului 1941, în condițiile în care Mișcarea Legionară era scoasă în afara legii, Valeriu va fi arestat și condamnat la 25 de ani închisoare. Avea 20 de ani.

Valeriu și educația legionară

Înainte de a trece la cele petrecute cu Valeriu în închisori, să lămurim un aspect care pentru mulți este o piatră de poticnire: legătura lui cu Mișcarea Legionară. Să spunem din capul locului că oricine ar sta să studieze acest fenomen, ascultând, așa cum este firesc, și punctul de vedere al legionarilor, ar înțelege că realitatea a fost sensibil diferită de ceea ce se vehiculează pe această temă. Despre ei s-a fabricat foarte mult, așa că informațiile trebuie cernute cu grijă, fără ură și părtinire¹².

Nu mică ar fi mirarea celor care, având despre legionari imaginea cu care ne-am obișnuit, i-ar găsi prezentați într-o cu totul altă lumină în mărturiile celor ce au trecut prin închisori. Astfel, Leonard Kirschen - evreu de origine - care nu poate fi suspectat de părtinire a legionarilor, în cartea sa *Deținut al justiției roșii*, după ce îi etichetează pe toți

¹² Nichifor Crainic, adversar al legionarilor la vremea când își scrie memoriile, vorbește de două campanii de presă pline de exagerări, dirijate de puterea politică interbelică împotriva legionarilor: una în primăvara lui 1938 - ticluită de Armand Călinescu cu sprijinul tuturor directorilor de ziare - și a doua după așa-zisa „rebeliune” din ianuarie 1941. Deși le reproșează legionarilor violențele și alte lucruri legate de guvernarea lor (septembrie '40-ianuarie '41), Crainic consideră campania de defăimare pornită de Antonescu „total lipsită de scrupul” (N. Crainic, *Zile albe, zile negre*, Casa Editorială Gândirea, București, 1991, pp. 298, 337). Despre „obiectivitatea” propagandei comuniste față de legionari nu mai are rost să vorbim. Cam aceleași clișee fiind preluate și după 1990, este nevoie de mult discernământ în trierea informațiilor.

drept niște „fanatici antisemiți” pe care nu avea rost să-i contrazici, recunoaște: „cei din Garda de Fier erau de fapt singurii în care puteai avea totală încredere că nu te denunță, că te ajută la nevoie și că au înțelegere pentru nenorocirea care s-a abătut asupra ta. Cu cât condamnarea lor era mai grea, cu cât erau mai umiliți și mai persecutați, cu atât le plăcea mai mult. Se bălăceau în suferință și tânjeau după ea. N-au renunțat niciodată la antisemitism. Bănuiiau că evreii din închisoare sunt informatori și nu le acordau niciodată încredere. Dar dacă întâlneau un evreu care nu-și mânca pâinea din motive religioase, îi dădeau pâinea lor. Îl urau, dar îl ajutau”¹³.

Dea Domnul să fie lumea plină de astfel de „fanatici”, care în „antisemitismul” lor își urăsc într-atât dușmanii, încât îi ajută și le arată înțelegere când se află în nenorocire! Și care, plăcându-le „să se bălăcească în suferință” – Kirschen înțelege cum îl taie capul spiritul de jertfă și de asumare a suferinței – să-și pună viața în pericol, rupându-și pâinea de la gură ca să-i ajute pe alții!

Despre comportamentul frumos al legionarilor în temniță mărturisește și părintele Nicolae Steinhardt: „Referitor la camarazii legionari, nu pot spune decât că purtarea lor față de mine a fost frățescă. Mi-a venit în ajutor și reputația mea de evreu osândit pentru că a refuzat să fie martorul acușării într-un proces legionar; oricum, s-au purtat cu mine impecabil și cu acel spirit de solidaritate de care au dat cu prisosință dovadă în locul unde mulți alții și-au pierdut cumpătul, omenia și stăpânirea de sine”¹⁴.

¹³ Leonard Kirschen, *Deținut al Justiției roșii*, Ed. Enciclopedică, București, 2003, p. 166.

¹⁴ Nicolae Steinhardt, *Primejdia mărturisirii*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1993, p. 173.

Cea mai amănunțită descriere a vieții deținuților politici o face Ion Ioanid în *Închisoarea noastră cea de toate zilele*. Mărturiile sale despre legionari merită să fie luate în seamă. „Cu toate că nu împărtășeam toate punctele lor de vedere, din toate grupările sau categoriile de deținuți pe care le-am cunoscut de-a lungul anilor de pușcărie, la ei am întâlnit procentul cel mai mare cu ținută demnă, comportare onorabilă și caracter integru. Am conviețuit cu ei în mai toate închisorile, respectându-ne reciproc și bucurându-mă de încrederea lor, ceea ce am considerat, nu fără mândrie, ca o apreciere a încercărilor mele de a avea o atitudine de care să nu-mi fie vreodată rușine. Mi-au fost totdeauna de ajutor, mai ales moral, și tăria de caracter a unora dintre ei mi-a fost exemplu, chiar dacă eu nu am putut-o atinge”¹⁵.

Ioanid face o paralelă interesantă între comportamentul legionarilor și al celorlalți deținuți privind câteva aspecte ale vieții de temniță. O caracteristică a nelegionarilor era goana după știrile politice – fie simple zvonuri imposibil de verificat, fie autentice, dar demult răsuflăte – cărora, în discuții aprinse, încercau la nesfârșit să le dea o interpretare optimistă, favorabilă eliberării. Atitudinea legionarilor, spune Ioanid, era diferită: „Deși și legionarii erau la fel de interesați să primească informații, ei nu se arătau ahtiați să le obțină cu orice preț, iar atunci când aflau o știre nu intrau în efervescență ca ceilalți deținuți. Oricât de senzațională ar fi fost știrea, o recepționau cu un calm și sub rezerva verificării, care nouă ne făcea impresia fie a unui dezîn-

¹⁵ Ion Ioanid, *Închisoarea noastră cea de toate zilele*, Ed. Albatros, București, 1992, vol. I, p. 58.

teres de neînțeles, fie a intenției de a ne sfida, dovedindu-ne că ei nu sunt ca toată lumea. Adevărul era că nici nu erau ca marea majoritate a lumii. Erău disciplinați și aveau o stăpânire de sine care îi împiedica să aibă reacții pripite, punându-i la adăpost și de entuziasme și de deprimări nefondate, pe care să le regrete mai târziu"¹⁶. (...)

„Mi s-a întâmplat deseori în cursul detenției - în lagărul de la Cavnic, în celulele mai mari din închisori sau în lagărul de la Salcia, din Balta Brăilei - să aud discuțiile purtate într-un cerc de deținuți nelegionari și apoi să trec pe lângă un grup de legionari. Aș încerca să redau cât mai pe scurt ceea ce am remarcat de fiecare dată, chiar fără să fi urmărit sensul convorbirilor, înșirând numai câteva din cuvintele și expresiile surprinse în treacăt. Sper să fie mult mai sugestive decât o explicație amănunțită.

Astfel, cuvintele cele mai frecvent pronunțate în primul grup trădau imediat subiectul discuției: *democrațiile occidentale...*, *trupele ONU...*; *Statele Unite vor pune rușilor condiții ultimative de retragere...*, *vom fi eliberați datorită presiunilor Occidentului...* sau *numai un război ne poate salva*.

Aceste frânturi de conversație ce-ți ajungeau zilnic la ureche se încheiau invariabil cu cele două cuvinte care multă vreme au exprimat singura nădejde a deținuților: *Vin americanii!*

Pe lângă cel de-al doilea grup, al legionarilor, trebuia să treci mai aproape ca să prinzi vreo vorbă. Se discuta pe ton scăzut și necombativ. Aici cu-

¹⁶ *Ibidem*, vol. III, pp. 144-145.

vintele proveneau dintr-un alt vocabular, dând însă și ele de înțeles ce îi preocupa pe cei adunați. Mai toate se refereau la însușirile nobile care trebuiau cultivate pentru a fi demn de tripla calitate de om, creștin și român. Cădeau cuvinte simple: *muncă cinstită...*, *iubirea aproapelui...*, *cumpătare...*, *simțul dreptății...*, *simțul onoarei...* etc., sau cuvinte care înfierau minciuna, egoismul, necinstea, trădarea.

Iosif Ripan [un legionar din Lugo] îmi vorbea de prilejul pe care ți-l oferă închisoarea de a face ceva pozitiv: de a medita, de a te cunoaște mai bine, de a judeca fără părtinire slăbiciunile și de a ți le corecta. «De ce să-ți pierzi vremea în discuții politice, care nu duc la nici un rezultat, când ai ocazia să-ți perfecționezi singur educația morală și caracterul?», adăuga el"¹⁷.

Pentru mulți cititori, mărturii ca cele de mai sus, la care s-ar putea adăuga multe altele, stârnesc nedumeriri. Cum se face că legionarii, așa cum sunt prezentați aici, sunt atât de diferiți de ceea ce știam despre ei? Apoi, de unde vine diferența dintre legionari și nelegionari pe care o sesizează Ion Ioanid?

În primul rând surpriza vine din faptul că legionarismul e prezentat de obicei trunchiat, insistându-se mai totdeauna pe partea întunecată, a greșelilor, și acestea exagerate și scoase din context, fără a vorbi de aspectele pozitive. Or, greșelile lor, chiar de ar fi mai grave decât ce li se reproșează de obicei, nu trebuie să ducă la negarea părților bune. De altfel, nu e normal ca greșelile unora să fie

¹⁷ *Ibidem*, vol. III, pp. 146-147.

extinse asupra tuturor.

Pe de altă parte, legionarismul este cel mai adesea redus la manifestările lui politice, fără a se vorbi de dimensiunea spirituală. Or, tocmai aici este esențialul. În cele ce urmează, din această perspectivă spirituală - mai exact de educație spirituală - vom încerca să-l înțelegem¹⁸.

Trebuie să spunem din capul locului că, înainte de toate, legionarismul a fost un curent de simțire, o stare de spirit. Observa cineva că românii nu coagulează, nu sunt receptivi la doctrine, ci la stări de spirit. Cel puțin în cazul legionarilor lucrul acesta este adevărat. Apropierea de legionarism, mărturisesc cei ce au trăit-o, a fost mai mult un fenomen spontan, o stare de rezonanță sufletească, un răspuns la niște căutări interioare, decât aderarea

¹⁸ Dacă nu ne oprim asupra aspectelor istorico-politice și asupra greșelilor Mișcării Legionare nu o facem din dorința de a-i „cosmetiza” imaginea, ci, în primul rând, pentru că o astfel de analiză ar depăși cu mult în lungime limitele unui capitol din această carte. Din același motiv și dimensiunea spirituală va fi tratată sintetic, cât să permită cititorului - îndeobște neinformați asupra acestui aspect - să înțeleagă apropierea lui Valeriu și a altora cu care ne vom întâlni în capitolele următoare, de legionarism. Pe de altă parte, Valeriu - atras de aspectele spirituale - nu s-a făcut vinovat de cele ce se pun de obicei în contul legionarilor. Să spunem totuși că lipsește o analiză obiectivă a greșelilor legionarilor - mă refer la crimele lor - care să țină cont de contextul în care s-au produs, de faptul că cel mai adesea ei au răspuns violent provocați de violențele îndreptate împotriva lor, și că cei vinovați s-au predat autorităților pentru a-și primi pedeapsa. Bineînțeles, acestea sunt doar circumstanțe atenuante, importante pentru că nuanțează vinovăția, dar nu-i absolvă de păcatul uciderii, care cere pocăință.

la o doctrină¹⁹. Legionarii convingeau prin felul lor de a fi, prin exemplul lor, prin ceea ce transmiteau; erau contagioși, aveau o credință și o hotărâre care antrena.

De unde venea însă energia aceasta? Care era motorul acestei stări care „contaminase” zeci, dacă nu sute de mii de oameni? Ce anume întreținea arderea?

Unii au încercat să explice lucrurile din perspectivă istorică, sociologică sau politică, vorbind de un ecou local al unor frământări și convulsii europene²⁰, la care se adaugă refulări mai vechi ale

¹⁹ La drept vorbind nu au avut o doctrină sau un program, în sensul în care vorbim de doctrina, ideologia sau programul unui partid politic. Ei au plecat de la altceva. Încă de la început se definesc ca o comunitate de simțire. Codreanu însuși va spune: „o altă caracteristică a începutului nostru, în afară de lipsa de bani, a fost lipsa de program. Noi nu am avut nici un program. Și acest fapt va naște, desigur, un mare semn de întrebare. Organizație politică fără nici un program izvorât din rațiune, din capul unui om sau al mai multora? *Dar nu ne-am legat împreună cei ce cugetam la fel, ci acei ce simțeam la fel. Nu cei ce aveam același fel de a gândi, ci acei ce aveam aceeași construcție sufletească.* Era un semnal că statuia unei alte zeițe - Rațiunea - va fi sfărâmată. Pe aceea pe care o ridicase lumea în contra lui Dumnezeu, noi, fără a o arunca și disprețui, o vom pune acolo unde îi e locul, în slujba lui Dumnezeu și a rosturilor vieții. Dacă nu aveam așadar niți bani, nici programe, aveam în schimb pe Dumnezeu în suflete și El ne insufla puterea nebiruită a credinței” (Corneliu Zelea Codreanu, *Pentru legionari*, ediția a 9-a, Ed. Scara, București, 1999, p. 232).

²⁰ Adesea legionarismul a fost văzut ca un ecou local al nazismului sau fascismului. Deși au existat asemănări și influențe, Codreanu - la fel ca mulți alții în vremea aceea - fiind

societății românești nemulțumite de politicianismul corupt al vremii. Fără a contesta că și acestea vor fi avut un rol, în sensul că legionarii au plecat de la problemele veacului, răspunsul pe care l-au dat acestor frământări pare inspirat de Dumnezeu. Deși au plecat de la cauze istorice, privind lucrurile mai adânc, din perspectivă spirituală, orientarea aceasta spre Dumnezeu și spre valorile creștine – e drept nu totdeauna afirmate sau apărute cu cele mai evanghelice mijloace – dorul acesta spre înnoire și curăție nu cred că a fost numai un simplu fenomen social. Cred că a fost și un fenomen spiritual, o chemare duhovnicească adresată acestui neam de întoarcere la Dumnezeu, de adâncire a unor sensuri, un îndemn de reșezare creștină și, mai ales, chemarea unei generații de români la martiriu²¹.

E drept că nu toți – și mai ales nu de la început – au fost conștienți de finalitatea duhovnicească a acestei chemări. Mulți au rămas pe drum, în diferite etape, pe măsura posibilității lor de înțelegere sau de creștere duhovnicească. Dar destui s-au luminat,

filogerman, fundamentul creștin al Mișcării Legionare o diferențiază de celelalte curente.

²¹Întărim cele spuse cu punctul de vedere al unor oameni duhovnicești care în tinerețe au avut legătură cu Mișcarea Legionară. Părintele Gheorghe Calciu fiind întrebat cum vede Mișcarea Legionară - de la oameni sau de la Dumnezeu? - spunea: „Ținând cont de câți martiri a dat, cred că a fost de la Dumnezeu, dar oameni fiind, s-au făcut și greșeli”. La aceeași întrebare părintele Arsenie Papacioc răspundea: „Nu putem gândi Mișcarea fără voia lui Dumnezeu, deci a fost voia lui Dumnezeu, chiar dacă a plecat de la niște cauze materiale, istorice”.

s-au limpezit și, prin suferință – la fel ca Gafencu – au pătruns mai adânc sensul acestei chemări și au mers spre martiriu. Drumul n-a fost ușor, n-au lipsit alunecările și căderile, dar nici clarificările și înălțările. Dovedind o virtute foarte dragă cuviosului Paisie Aghioritul, jertfirea de sine cu mărime de suflet, dincolo de toate scăderile omenești, legionarismul a fost – din punct de vedere duhovnicesc – o pregătire pentru martiraj. Aceasta s-a văzut din comportamentul legionarilor în temnițele comuniste, unde au arătat adevărata măsură a valorii lor. Dintre sutele de mii de deținuți politici, mare parte au fost din rândul lor. Dintre aceștia, câte sute, mii, poate zeci de mii de martiri nu vor fi fost...? Oricum, dintre cei cunoscuți, cele mai multe și mai frumoase figuri ortodoxe ale temnițelor au fost legionari²². Pentru toți aceștia educația legionară a fost o pregătire pentru grelele încercări la care vor fi ulterior supuși.

Cum Valeriu Gafencu tocmai pentru educarea în spirit legionar a fraților de cruce a fost condamnat, să vedem care sunt principiile ce stăteau la baza ei.

Frământați de gândul de a face ceva pentru țară, după ce au rătăcit în diferite direcții, Codreanu împreună cu alți tineri își dau seama că pentru o schimbare profundă a societății nu se cere atât un nou partid sau o nouă programă politică - cum ei

²² În martirologiul publicat la editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române *Martiri pentru Hristos din România în perioada regimului comunist* din 207 martiri ortodocși amintiți, legionarii reprezintă un procent însemnat.

înșiși fuseseră tentați să creadă – cât o educație pe baze creștine și naționale care să aducă o înnoire morală. „Țara aceasta piere din lipsă de oameni, nu din lipsă de programe. Aceasta este părerea noastră. Nu programe trebuie să creăm, ci oameni, oameni noi. (...) De aceea piatra unghiulară de la care pornește Legiunea este omul, nu programul politic, reforma omului, nu reforma programelor politice. Legiunea Arhanghelul Mihail va fi prin urmare mai mult o școală și o oaste decât un partid politic. Poporul român în aceste zile ale lui nu are nevoie de un mare om politic, așa cum greșit se crede, ci de un mare educator și un conducător, care să biruiască puterile răului și să zdrobească tagma celor răi. Pentru aceasta însă, va trebui să biruiască mai întâi răul din el și din ai lui”²³.

²³ Corneliu Zelea Codreanu, *op. cit.*, pp. 238-239.

Drept cauză a decăderii morale și a mai tuturor nenorocirilor abătute peste români, Codreanu pune activitatea „jidanelor”. Deși generalizarea ar fi exagerată, nu se poate contesta implicarea masivă a cercurilor evreiești în controlul comerțului și presei, în francmasonerie, răspândirea ideilor comuniste, influențarea deciziilor politice și alte activități antiromânești. De altfel, cu mult înaintea legionarilor, cărturari ca Mihail Kogălniceanu, Vasile Alecsandri, Vasile Conta, Mihai Eminescu, Nicolae Iorga – ca să amintim doar câteva nume – au tras un semnal de alarmă în ce privește rolul nefast al evreilor. Greu de crezut că toți aceștia – și mulți alții – au fost atinși fără motiv de morbul antisemitismului. Gândindu-ne la atitudinile antisemite – reale, dar absurd exagerate (ca în raportul comisiei Wiesel privind holocaustul în România) – din prima jumătate a veacului XX, e firesc să ne întrebăm dacă atitudinea evreilor nu a avut un rol în provocarea lor, cu atât mai mult cu cât românii – îndeobște toleranți – nu s-au arătat agresivi și resentimentari față de alte neamuri, turcii sau ungurii, cu care avuseseră

Pentru formarea elitei legionare se alegeau cei mai buni dintre tineri, începând cu vârsta liceului. Această organizație de tineret se numea Frăția de Cruce (FDC)²⁴. Cei vizați erau verificați sub mai multe aspecte: să fie credincioși și să meargă la biserică, să aibă rezultate bune la învățătură, să fie respectuoși în relațiile cu ceilalți, să-și iubească neamul, să fie cinstiți, morali, etc. În FDC intrarea nu era liberă, ci conformă unor exigențe. Se urmărea să fie o organizație de elită, în care să intre cei mai buni.

Cei admiși întâlneau aici o atmosferă de dragoste, seriozitate și entuziasm foarte potrivită pentru creșterea lor sufletească. Educația pe care o primeau avea mai întâi o latură moral-spirituală, de formare pe linie creștină, îndemnându-i pe tineri să

conflicte vreme de secole! De ce s-ar fi pornit brusc și fără motiv împotriva evreilor, pripășiți pe la noi în număr mai mare de abia în veacul al XIX-lea? Întrebarea e cu atât mai legitimă cu cât atitudini antisemite au apărut nu numai la noi, ci peste tot pe unde au trecut evreii. Atitudinea lor nu a contat deloc? Bineînțeles, creștinește vorbind, scuza provocării nu absolvă de păcat, dar nuanțează responsabilitatea. În același timp, în ce ne privește, ar trebui să ne gândim dacă stăpânirea celor de alt neam nu e cumva îngăduită de Dumnezeu pentru păcatele românilor. În acest sens, chiar istoria poporului evreu din Vechiul Testament, dus în robie pentru depărtarea sa de Dumnezeu, este plină de semnificații.

²⁴ Principiile de selecție și de educare a fraților de cruce, precum și modul de organizare sunt cuprinse în *Îndreptarul Frățiilor de Cruce* alcătuit de Gheorghe Istrate. Alături de acesta, o descriere vie și plină de pitoresc a atmosferei din FDC face – plecând de la experiența sa din tinerețe – Ion Gavrilă Ogoranu în *Brazii se frâng dar nu se îndoiesc*, vol. V, (cu subtitlul *La pas prin Frățiile de Cruce*), Ed. Mișcării Legionare, București, 2006.

se spovedească, să aibă un program de rugăciune, să postească, să evite păcatele trupești, să fie milostivi, corecți, punctuali, săritori, gata să-i ajute pe alții, ascultători, silitori la învățătură. Cum în educația legionară un rol important îl ocupa munca²⁵, se organizau tabere de muncă în care frații de cruce participau, alături de legionari, la construirea sau repararea de biserici, școli, drumuri, poduri, diguri, etc. Se muncea într-o atmosferă de entuziasm tineresc, taberele fiind și un prilej de cunoaștere și de întărire a legăturilor sufletești.

Întâlnirile lor periodice începeau cu o rugăciune, pomenindu-se cei morți pentru cauza legionară, apoi se citea un text din Noul Testament. De fiecare dată, pe rând, unul din ei prezenta o temă legată de credință, moralitate, istorie națională, cultură, etc. Se învățau și se cântau cântece legionare, se citeau fragmente din scrieri legionare, iar la sfârșit se luau diferite hotărâri privind faptele

²⁵ Legea muncii era una din cele șase legi legionare:

„*Legea disciplinei*: Fii disciplinat legionar, căci numai așa vei învinge! Urmează-ți șeful și la bine și la greu. *Legea nuncii*: Muncește în fiecare zi. Muncește cu drag. Răsplata muncii să-ți fie nu câștigul, ci mulțumirea că ai pus o cărămidă la înălțarea Legiunii și la înflorirea României. *Legea tăcerii*: Vorbește puțin. Vorbește ce trebuie. Vorbește când trebuie. Oratoria ta este oratoria faptei. Tu făptuiești, lasă pe alții să vorbească. *Legea educației*: Trebuie să devii altul. Un erou. În cuiub fă-ți toată școala. Cunoaște bine Legiunea. *Legea ajutorului reciproc*: Ajută-ți fratele căzut în nenorocire. Nu-l lăsa. *Legea onoarei*: Mergi numai pe căile indicate de onoare. Luptă și nu fii niciodată mișel. Lasă pentru alții căile infamiei. Decât să învingi printr-o infamie, mai bine să cazi luptând pe drumul onoarei”. (Corneliu Zelea Codreanu, *Cărticica șefului de cuiub*, București, 2000, pp. 6-7).

bune ce trebuiau îndeplinite: ajutorarea unui nevoiaș, strângerea de ajutoare pentru familia unui legionar arestat sau altceva în folosul semenilor.

Tinerii adunați în FDC alcătuiau o adevărată familie, fiind învățați să se iubească și să se ajute la nevoie. Între ei era o prietenie izvorâtă dintr-o dragoste și sinceritate impresionantă. Cel mai original punct al întâlnirilor era momentul prieteniei sau sincerității, un fel de „spovedanie” în fața celorlalți a greșelilor săvârșite de la ultima întrunire. Nu înlocuia taina spovedaniei – fiecare se mărturisea duhovnicului – ci era expresia încrederii și sincerității ce-i unea²⁶. După ce își mărturiseau pe rând greșelile, fiecare spunea ce greșeli a observat la ceilalți care erau de față. Se stabilea apoi câte un „canon” pentru fiecare²⁷.

Aceste momente de sinceritate erau foarte importante pentru întărirea legăturilor sufletești. În dragostea și înțelegerea celorlalți frațele de cruce găsea puterea de a lupta împotriva greșelilor și defectelor.

²⁶ Era în același timp și o pregătire pentru taina spovedaniei, după cum spune părintele Voicescu: „Eu vă mărturisesc că am învățat să mă spovedesc cum trebuie din Frații de Cruce, din momentele acelea de prietenie. Atunci ne spuneam unul altuia păcatele și am început să prindem subțirimea gândurilor”. (*Părintele Voicescu - un duhovnic al cetății*, p. 299).

²⁷ Apăreau, după cum mărturisesc foștii frați de cruce, și tensiuni, pentru că nu e ușor să operezi asupra defectelor pe viu. Se putea întâmpla, de asemenea, ca mărturisirea să fie superficială și nu sinceră. Oricum, ceea ce este demn de reținut este ideea, principiul, dincolo de problemele care puteau apărea în practică.

Aspirațiile generoase de prietenie, sinceritate, dragoste, sacrificiu pentru cauze înalte spre care sufletul tânăr înclină în mod natural, își găseau împlinire în atmosfera caldă a FDC-ului²⁸.

Pe lângă activitatea educativă, frații de cruce participau la activitatea politică a Legiunii, prin distribuirea de manifeste și afișe, prin implicarea câteodată în propaganda electorală. Participau de asemenea la ajutorul legionar – strângerea de ajutoare pentru legionarii închiși și familiile acestora. Educația fraților de cruce continua după aceleași principii și după ce deveneau legionari.

Componenta moral-spirituală a educației era împletită cu una național-eroică. Se punea accentul pe iubirea de neam, pe cunoașterea trecutului, a personalităților românești. Se insista mai ales asupra trecutului de luptă și pe eroii neamului, legionarii revendicându-se de la aceștia și avându-i ca modele. Se urmărea cultivarea calităților eroic-ostășești ale tânărului: curajul, voința, fermitatea, spiritul de jertfă, disciplina, capacitatea de a înfrunta pericolul, etc.²⁹.

²⁸ Ținând cont de dragostea și sinceritatea ce stăteau la baza legăturilor sufletești dintre legionari, înțelegem mai nuanțat duritatea cu care înfierau trădarea. Mihai Stelescu – un fost legionar ce a pus la cale un atentat asupra vieții lui Codreanu, care-l susținuse și-l promovase deputat în Parlament – va fi ucis de foștii săi camarazi din același grup de frați de cruce. Faptul că aceștia se considerau lezați în dragostea și sinceritatea lor de trădarea lui Stelescu, precum și cultul pe care îl aveau față de Codreanu, nu este decât o circumstanță atenuantă, ce trebuie totuși luată în calcul, dar care, din punct de vedere creștin, nu justifică crima și nu-i absolvă de păcatul uciderii.

²⁹ Se organizau marșuri, expediții în pădure sau la munte, pe drumuri greu accesibile sau pe vreme rea, pentru dezvoltarea condiției fizice. Se foloseau exerciții de gimnastică

Legionarii aveau o organizare și o disciplină de inspirație militară, dar această disciplină liber asumată nu avea pentru cei implicați un aer de ariditate și rigiditate cazonă, asprimea fiind atenuată datorită relațiilor sufletești și a stării de spirit. Ținuta fratelui de cruce, la fel ca a legionarului, trebuia să fie demnă, fermă, disciplinată și ordonată ca a unui ostaș³⁰.

Am putea face o paralelă între componenta eroică a educației legionare și spiritul cavalerilor medievali din Occident. Cu credință în Dumnezeu, moral, om de caracter, cu ținută demnă, gata de jertfă pentru credință și neam, „pentru Sfânta Cruce, pentru țară” – cum se spunea în imnul Legiunii – legionarul era un fel de cavaler, fără de prihană și fără de frică. Apărător al celor năpăstuiți, hotărât să lupte cu toate nedreptățile, nimeni și nimic nu-l putea opri din acțiunea sa de justițiar incoruptibil. Un haiduc cu suflet de sfânt.

și elemente din instrucția fără armă a soldatului: pasul de front, de defilare, poziția de drepti, pe loc repaus, alinierea în formație, deplasarea în formație, prezentarea la raport, etc. Deși ideal ar fi fost să existe un echilibru între componenta spirituală și cea naționalist-eroică a educației, existau diferențe de la om la om și de la un grup la altul, în funcție de temperamentul și structura sufletească a fiecăruia. Existau grupuri sau persoane atrase mai mult de latura aceasta mușchetăresc-ostășească decât de cea moral-spirituală.

³⁰ Caracterul acesta militar al legionarilor – chiar dacă atenuat de relațiile dintre ei – așa cum transpare din fotografiile sau înregistrările din epocă, în care îi vedem defilând în cămașă verde cu centură și diagonală, nu prea respiră duhul Ortodoxiei noastre românești cu specificul ei de discreție și echilibru. Aduce mai mult a ordin cavaleresc occidental. Chiar dacă aceasta a fost doar o etapă, ar fi interesant de comparat – dar nu e cazul aici – ctosul Ortodoxiei noastre tradiționale cu manifestările hotărâte, ofensive și uneori prea impetuoase ale legionarilor.

O trăsătură foarte importantă pentru legionar, la fel ca pentru cavaler, era simțul onoarei. Obligându-l să nu facă nimic ce ar putea să o păteze și să sprijine cu brațul său orice cauză dreaptă, aceeași onoare îi cerea să reacționeze când cineva îl ofensa. Acest aspect este discutabil din punct de vedere creștin, pentru că se opune smereniei care cere să întorci și celălalt obraz când cineva te lovește³¹. La întâlnirea lor cu creștinismul de profunzime, în temnițele comuniste, această înțelegere a onoarei le va da mult de furcă legionarilor, realizând că în spatele ei se poate ascunde mândria. „Orgoliul se ascundea în noi sub tainica mantie a «onoarei» și a fost o luptă grea până ce așa-zisa «demnitate» și «onoare» s-au înduhovnicit, trecând prin baie curățirii”³².

Mulți tineri au fost atrași tocmai de aspectul acesta „mușchetăresc” al legionarilor: uniforme, cântece antrenante, disciplină ostășească, ținută bărbătească, apel la jertfă și la eroism. Caractere dârze, oameni dintr-o bucată, cu fire de luptători găseau aici un mediu potrivit structurii lor sufletești. Tine-

³¹ Legionarii au justificat uneori actele de violență cu ideea aceasta a reparării onoarei Legiunii sau a neamului. Dacă violența în legitimă apărare mai poate găsi circumstanțe atenuante din punct de vedere creștin, justificarea răzburării prin repararea onoarei mi se pare necreștină. Cu toate acestea, s-ar putea totuși cita cel puțin o excepție luată din tradiția Bisericii. Sfântul mucenic Nestor (prăznuit pe 27 oct.), revoltat de înjosirea și uciderea creștinilor în arenă, cere binecuvântarea sfântului Dimitrie (prăznuit pe 26 oct.) pentru a înfrunța pe luptătorul păgân Lie și a spăla astfel rușinea creștinilor. Cu binecuvântarea sfântului Dimitrie, sfântul Nestor înfruntă și ucide pe Lie.

³² Ioan Ianolide, *op. cit.*, p. 84.

rețea și caracterul lor impetuos îi împingeau la un angajament total, fiind în același timp foarte sensibili la ofense și nedreptăți. În astfel de situații nu întorceau și celălalt obraz, ci acționau: „Legea noastră este clară și precisă. Ne respectă, îl respectăm. Ne lovește, îl lovim. Bătaia n-o începem, dar o terminăm”³³.

Cei atrași în Legiune de aspectul acesta haiducesc vor ajunge și ei treptat, cu viteze diferite, la o înțelegere mai adâncă³⁴. Mi-a vorbit cineva de un astfel de tânăr, care s-a schimbat cunoscându-l într-o tabără de muncă pe Puiu Gârcineanu, un legionar cu o profundă trăire creștină. „Văzându-l pe Gârcineanu mi-a fost rușine de înțelegerea mea superficială, dându-mi seama de prefacerea sufletească la care se cere să ajung”. Ca el vor fi fost și alții, dar cei mai mulți se vor schimba în anii lungi și grei de temniță, când, maturizați prin suferință, confrunțați cu limita propriilor forțe, fără perspectiva ieșirii, vor cumpăni onoarea cu smerenia. Componenta spartană a educației lor le va fi de folos, ajutându-i să facă față greutăților din închisoare.

Datorită măsurilor luate împotriva Legiunii, aflată mai tot timpul în stare de prigoană, educația fraților de cruce nu își urma cursul ei firesc. Obligați

³³ Alexandru Ștefănescu, *Comentar la monografia orașului Corabia*, Ed. Babel, Bacău, 2003, p. 69.

³⁴ O judecată onestă a legionarilor trebuie să aibă în vedere și creșterea lor duhovnicească, nu numai erorile și violențele. Într-un fel gândea Codreanu la 25 de ani când se răzbură pe prefectul de poliție Manciu și altfel se descoperă în însemnările sale de la Jilava, scrise în ultimele luni de viață. La fel și ceilalți, într-un fel gândeau la tinerețe, purtați de entuziasm și altfel după ce s-au maturizat, trecând prin pușcării.

să se întâlnească pe ascuns, feriți de privirea deloc binevoitoare a autorităților, fără îndrumători experimentați, tinerii aceștia nu au avut totdeauna parte de o formare spirituală temeinică³⁵. Purtați mai mult de entuziasmul și sinceritatea lor, le lipsea totuși o viziune creștină profundă, pe care cei mai mulți o vor dobândi în închisoare. Sămânța care a fost sădită în Frățiile de Cruce, în ciuda scăderilor, este importantă, tinerii primind aici o formare sufletească pe principii creștine mult mai serioasă decât oferea educația școlară. În aceste principii care le-au format caracterul, cultivându-le verticalitatea, solidaritatea și spiritul de jertfă își are izvorul comportamentul creștin de care au dat dovadă în închisori, când - după cum spune Steinhardt - mulți alții și-au pierdut cumpătul, omenia și stăpânirea de sine³⁶.

Ținând cont de această dimensiune a educației

³⁵ Dincolo de cauzele externe, sunt însă și unele aspecte în sine ale educației fraților de cruce sau a legionarilor discutabile din punct de vedere ortodox. În *Îndreptarul Frățiilor de Cruce* al lui Gheorghe Istrate, ca de altfel și în alte scrieri legionare, găsim exagerări legate de cultul lui Codreanu, folosirea unei terminologii neclare din punct de vedere ortodox, câteodată cu accente filetiste - erezia de a pune neamul înaintea Bisericii -, justificarea răzbunărilor și a atitudinilor antisemite, jurăminte și legăminte cu formule ambigue din punct de vedere teologic, și altele. Toate acestea arată că legionarii - la vremea aceea, pentru că în timp multe se vor remedia - deși încadrați în Biserică erau adesea în confuzie din punct de vedere teologic și nu gândeau, nici nu se manifestau totdeauna în duh ortodox.

³⁶ Prin comportamentul legionarilor în închisori, principiile lor de educație și-au dovedit eficiența în ce privește formarea caracterelor.

legionare care, în ciuda scăderilor, a pregătit o mulțime de suflete pentru martiraj, înțelegem de ce părintele Constantin Voicescu vedea în Mișcarea Legionară „povestea de dragoste întru Hristos a neamului românesc”, iar părintele Iustin Pârnu, „cea mai înaltă formă de manifestare a geniului românesc”³⁷.

După acest lung periplu legionar - necesar pentru o mai bună înțelegere - să revenim la Valeriu Gafencu. Fire entuziastă și idealistă, se regăsește pe deplin în Frățiile de Cruce, de care s-a apropiat pe când era elev la liceul din Bălți. În 1937, în clasa a VI-a de liceu, participă alături de alți frați de cruce la campania electorală, susținând partidul *Totul pentru Țară*, expresia politică a Mișcării Legionare. Lipește afișe, face propagandă cu mult

³⁷ Ne putem întreba de ce nu au reușit legionarii să dea țării o așezare politică creștină. Deși unii pun eșecul politic pe seama violențelor care l-au făcut pe Dumnezeu să-și întoarcă fața de la ei, totuși, ținând cont că sistemul satanic comunist a fost îngăduit de pronia divină chiar dacă a făcut sute de milioane de crime, cred că - dar cine poate ști gândul lui Dumnezeu? - altul este răspunsul. Odată cu căderea în 1917 a ultimei orânduiri statale de inspirație creștină, Imperiul rus, darul unei așezări creștine a societății, pentru păcatele oamenilor, a fost ridicat din lume. „Pentru orice lucru este o clipă prielnică și vreme anume pentru orice îndeletnicire de sub cer” spune Sfânta Scriptură. În faza apocaliptică în care a intrat omenirea în veacul XX nu mai era vreme pentru o orânduire creștină cum ar fi dorit legionarii. Chemarea pe care la început au înțeles-o politic era de fapt pentru ceva mult mai înalt: martirajul. De aceea o încercare de resuscitare astăzi a Mișcării Legionare sub aspect politic mi se pare utopică. Nu mai e vreme pentru așa ceva. De la ei ne rămâne doar - și nu e deloc puțin - moștenirea spirituală pe care fiecare o putem folosi în lucrarea mântuirii.

entuziasm, fiind chiar reținut de jandarmi.

Ajuns student la Iași, devine îndrumător al unui grup de Frații de Cruce de la liceele din oraș. După ianuarie 1941, organizează o grevă a elevilor de la liceele din Iași, protestând împotriva lui Antonescu. Este arestat și condamnat la trei luni închisoare.

După acest episod, deși Frațiile de Cruce fuseseră oficial desființate și continuarea activității era ilegală, Valeriu, care și-a pus tot sufletul în educarea tinerilor, nu înțelege să renunțe. Foarte iubit de elevi, deși doar cu puțin mai în vârstă, leagă cu ei o adevărată comuniune sufletească. Activitatea sa era una educativă, fără să facă propriu zis politică.

În toamna anului 1941 este arestat în timpul unei ședințe cu frații de cruce de la liceul militar din Iași. La proces, profesorul său de drept civil, Angelescu, se prezintă pentru a-i lua apărarea: „Este păcat ca un astfel de element să ia drumul închisorilor, căci societatea nu va avea decât de pierdut dacă va fi scos din mijlocul ei. Este unul din cei mai buni studenți pe care i-am avut de-a lungul întregii mele cariere didactice”³⁸.

Cu toate acestea, Valeriu va fi condamnat la 25 de ani închisoare. După proces, prin ianuarie 1942, ajunge la Aiud.

Sute de elevi sunt arestați în această perioadă și condamnați la ani grei de închisoare pentru că făceau parte din Frațiile de Cruce sau pentru ajutorul trimis deținuților legionari sau familiilor acestora.

³⁸ Nicolae Trifoiu, *op. cit.*, p. 105.

Nevoitorii de la Aiud

În răstimpul cât va sta la Aiud, 1942-1948, Valeriu se va alătura unui grup de deținuți care își asumă cu mare seriozitate viața duhovnicească. „Misticii”³⁹ - cum erau numiți fie cu admirație, fie în derâdere - puneau în centrul preocupărilor viața în Hristos, după învățăturile Sfinților Părinți. De atmosfera din acest grup este strâns legată nu numai limpezirea și creșterea sufletească a lui Valeriu, ci și închegarea, mai târziu, a unui curent de trăire filocalică în lumea temnițelor comuniste. Prin urmare, ar fi nimerit să spunem câteva cuvinte despre acești deținuți, făcând și o scurtă prezentare unora dintre ei.

Cei mai mulți erau foarte tineri, elevi sau studenți, condamnați pentru aceeași vină: continuarea

³⁹ Termenul „mistic” provine din lb. greacă, unde avea sensul de inițiat în taine, cunoscător al celor mai presus de fire, văzător al celor ce nu se văd. El a fost preluat și în lb. latină, unde înțelesul lui s-a „vulgarizat”, sub influența culturii populare și a gândirii scolastice. Din latină s-a moștenit în limbile romanice, unde înțelesul său a fost complet deturnat după Revoluția Franceză din sec. al XVIII-lea și cea bolșevică din sec. XX. Mentalitatea exclusiv raționalistă și atee a dat termenului de „mistic” - în mod neoficial, dar eficace - sensul de nebun, dezzechilibrat mintal, absurd. De aceea „misticii” de la Aiud erau numiți așa de unii cu admirație (în sensul pe care creștinismul l-a dat acestui termen: om cu o înaltă trăire duhovnicească, cunoscător al tainelor dumnezeiești), iar de alții în derâdere (în sensul dat de mentalitatea atee de care am vorbit).

sub o formă sau alta după ianuarie 1941 a activității legionare. Ca și în cazul lui Valeriu, nici vorbă de atentate sau comploturi, ci doar participarea la întruniri ce urmăreau educația morală și spirituală a tinerilor. „Noi nu ne considerăm vinovați juridic, - va spune mai târziu unul dintre ei, Marin Naidim - pentru că nu avem fapte infamante la activ. N-am ucis, n-am furat, n-am împilat pe nimeni și cu toate acestea ne-au dat ani grei de închisoare, pentru că am cotizat, am cântat cântece legionare, am învățat bine la carte, fapte pentru care orice om de bună credință ne-ar fi felicitat, dar se vede treaba că judecătorilor de la tribunal li s-a dat de Dumnezeu să-mpartă pedepse pentru cu totul alte păcate decât cele cunoscute de ei.

O vină totuși aveam: aceea de a fi făcut toate aceste lucruri bune sub o firmă interzisă; dar pentru acest lucru să condamni niște oameni, niște băiețandrii, la 25 de ani muncă silnică? Se vede cât de colo că aici e patimă și nu judecată dreaptă”⁴⁰.

Deși pare de necrezut, chiar așa au stat lucrurile. Spre exemplu, doi dintre ei, Virgil Maxim, elev și Marin Naidim, absolvent de liceu, vor fi condamnați la 25 de ani închisoare în urma unei mascarade de proces care a durat doar câteva minute. Practic, avocaților nu li s-a dat voie să spună nimic. Vina lor: continuarea educației legionare în Frățiile de Cruce. Un altul, Nicolae Mazăre, și el frate de cruce, va fi arestat fiindcă s-a

⁴⁰ În periodical *Puncte Cardinale*, nr. 11/59, noiembrie 1995, p 11.

găsit asupra lui o scrisoare, pe care un cunoscut - legionar urmărit de poliție - îl rugase să o ducă la o anumită adresă. Pentru această scrisoare, al cărei conținut l-a aflat abia la anchetă, va primi 20 de ani închisoare.

Pentru motive la fel de puerile au fost arestați și condamnați, după ianuarie 1941, sute, dacă nu mii de tineri. Animați de năzuințe curate, idealști dar oarecum confuzi, deschiși spre spiritualitate dar fără o așezare temeinică, ei se vor maturiza prin suferință și se vor limpezi sufletește în temniță. Cei mai râvnitori spre curăție și desăvârșire în Hristos se vor aduna în acest grup al nevoitorilor de la Aiud, format în jurul avocaților Traian Marian și Traian Trifan⁴¹.

Acesta din urmă - bădia Trifan, cum i se spunea - era prin vârsta, trăirea și cuvântul său înțelept o adevărată instanță duhovnicească pentru ceilalți. De neclintit în fața compromisurilor, bădia Trifan era - după descrierea părintele Arsenie Papacioc - „un om de o profundă trăire creștină, un mare și integru caracter, un povățuitor blând, înțelept, odihnitor, dorind parcă să cuprindă într-un

⁴¹ Grupul format în jurul lor nu se deosebea prin nimic - ierarhie, reguli sau organizare - de ceilalți deținuți. A fost o alăturare spontană a unor oameni care, deși cu structuri diferite, aveau afinități sufletești și năzuințe spirituale comune. Nucleul era constituit din Traian Trifan, Traian Marian, Anghel Papacioc, preotul Vasile Serghie, Valeriu Gafencu, Marin Naidim, Virgil Maxim, Nicolae Mazăre, Iulian Bălan, Constantin Pascu și mai apoi Ioan Ianolide. Enumerarea nu e completă, desemnând doar pe cei - să spunem așa - din primul cerc, în jurul lor aflându-se și alții.

cuvânt pagini întregi”⁴².

Născut în Lancrămul lui Lucian Blaga, într-o familie cu doisprezece copii, bădia Trifan se ridică prin propriile puteri, ajungând avocat și doctor în drept. Numit prefect al județului Brașov în timpul scurtei guvernări legionare, cu ocazia așa-zisei „rebeliuni” din ianuarie 1941 refuză să predea armatei prefectura din Brașov, așteptând confirmarea de la București și cerând ca, după cum a fost numit prin decret, tot așa să fie destituit prin decret oficial. Este arestat și condamnat la 16 ani închisoare.

La Aiud se va opune conducerii închisorii care, la ordinul lui Antonescu, promite legionarilor eliberarea cu condiția de a se desolidariza de Mișcarea Legionară și de a merge pe front, „reabilitându-se” astfel pentru greșelile din trecut. Dacă ideea de a merge pe frontul antibolșevic le surâdea legionarilor, speculând patriotismul și anticomunismul lor, privită ca o „reabilitare” pentru greșeli, devenea inacceptabilă. În fața deținuților și a conducerii închisorii, bădia Trifan va respinge cu demnitate această insinuaare. „Traian Trifan are grad de căpitan și își servește țara ca ostaș, dar comandantul legionar Traian Trifan nu are ce reabilita în fața nimănui”⁴³.

Cea mai frumoasă mărturie despre trăirea acestui „avvă” coborât parcă dintr-un Pateric al temnițelor ne-o dă Dumitru Bordeianu în ale sale *Mărturisiri din mlaștina disperării*. La Gherla, în 1955,

⁴² *Mărturisesc ... robul 1036*, ediție îngrijită de Virgil Maxim, Ed. Scara, București, 1998, p. 103.

⁴³ Virgil Maxim, *op. cit.*, p. 87.

în perioada postului Sfințelor Paști, Bordeianu a nimerit în aceeași cameră cu Trifan. În săptămâna patimilor a văzut măsura la care, cu toată inima, plângând ca o mamă care-și pierduse singurul fiu, bădia Trifan trăia și simțea chinul Golgotei alături de Hristos: „L-am văzut pe bădia Trifan - mărturisește Bordeianu - de luni până în sâmbăta patimilor. Ceea ce am văzut la el a fost mai mult decât impresionant. Luni dimineața am vrut să stau de vorbă cu el despre trăirea duhovnicească în această sfântă săptămână. Spre marea mea surprindere însă, când m-am apropiat, am observat cum plângea cu șiroaie de lacrimi. Cei din cameră, la dorința lui, îi rezervaseră un colț pe prici. Mi-a fost rușine că l-am deranjat și toată săptămâna patimilor n-am mai putut sta de vorbă cu el. Era retras în acest colțisor și plângea în continuu, privind cu ochii sufletului și simțind cu inima suferințele Fiului lui Dumnezeu răstignit pe crucea de pe Golgota. Îi impresionase pe toți cei din cameră într-atât, încât întreaga săptămână mare a fost una de doliu”⁴⁴.

Om al rugăciunii, blând și smerit, câștigând multe suflete cu trăirea și cuvântul său înțelept, bădia Trifan va străbate cu seninătate de sfânt lungul său pelerinaj - 21 de ani - prin pustiiul temnițelor comuniste. După eliberare își va împărți timpul între slujbele Bisericii și munca necalificată - deși era avocat și doctor în drept - la un centru de confecționat lădițe pentru fructe.

⁴⁴ Dumitru Bordeianu, *Mărturisiri din mlaștina disperării*, ediția a II-a, Ed. Scara, București, 2000, p. 393.

Alături de bădia Trifan, „călca fără nici o îndoială în cuget pe poteca bine bătătorită a celor ce prin nevoițe trupești și sufletești ajung la purificarea și iluminarea sufletului”⁴⁵ tânărul Anghel Papacioc, părintele Arsenie de astăzi. Moștenind firea bărbătoasă și dârză a strămoșilor săi macedo-români, s-a simțit de foarte tânăr atras de legionari. Mărturia sfinției sale este o binevenită completare la cele spuse în capitolul anterior.

„Pe mine Legiunea m-a ajutat enorm de mult, că era o luptă severă și intimă ca să facem un om nou în noi. A fost foarte necesară pentru viața mea. Principiile de educație legionară erau extraordinare. Era o educație care te angaja. Asta m-a scos dintr-o stare latentă de tânăr care voiam ceva și nu știam ce. Și a apărut Legiunea, cu entuziasm, cu vitejie, patronată de arhanghelul Mihail. Aspectul acesta m-a biruit complet, știam troparul arhanghelului Mihail din copilărie.

L-am cunoscut pe Codreanu, am avut multe discuții cu el și l-am apreciat foarte mult. Nu putem gândi Legiunea fără voia lui Dumnezeu; deci a fost voia lui Dumnezeu, chiar dacă a plecat de la niște cauze materiale, istorice.

N-am fost de părere să se facă ucideri – spune părintele vorbind despre violențele legionarilor – poate că asta a fost o mare greșeală privind întreaga Legiune. Am avut un frate, legionar, împușcat de jandarmi. Când au ajuns legionarii la conducere, puteam să mă răzbun. Am zis că e o mare greșeală.

⁴⁵Virgil Maxim, *op. cit.*, p. 183.

Aveam posibilitatea să-l omor. Am zis că dacă nu-l împușc, e Dumnezeu dator la mine. Și fratele meu e dator la mine. Dacă îl împușc, nu mai sunt ei datori, sunt eu dator la ei. I-am trimis vorbă celui ce mi-a omorât fratele să nu se teamă, că îi pun pază, să nu-i facă nici alții rău”⁴⁶.

Privind în urmă, părintele Arsenie vede în suferința lungilor și greilor ani de temniță un binecuvântat prilej de spiritualizare. „Nu a existat nici o altă metodă de studiu, de pregătire, care să ofere posibilitățile de spiritualizare, de adâncire duhovnicească, de relație vie cu Dumnezeu ca suferința de acolo. Eu binecuvântez timpul acela. Am petrecut ani în pustie, dar n-am avut posibilitatea acolo de a adânci lucrurile de natură veșnică, de natură divină, ca în suferință. Suferința ne-a și unit. Cei care am reușit să ne cunoaștem pe cruce am rămas uniți.

Imaginea pușcării mele – spune părintele referindu-se la trăitorii de la Aiud – este alături de grupușorul acesta în care m-am simțit foarte bine. Între noi era o mare unitate. Toți erau gata de moarte. Pe oamenii aceștia, pe Gafencu, pe Trifan, pe Marian, peăștia toți, Maxim, Pascu, și ceilalți, pe toți i-aș sfinți (canoniza). Era, oare, unul mai bun ca celălalt? Contează maniera în care primești suferința. Pe toți i-aș sfinți, pentru că au fost sinceri și pentru că nu au ezitat a se jertfi. Toți jertfeau. S-au dus cu toții, rând pe rând. Cu o bucurie greu de

⁴⁶ Mărturie dată de părintele Arsenie monahului Moise în ianuarie 2005.

explicat, la proscomidie îi amintesc pe toți ca pe niște luptători, alături de marii voievozi ai țării⁴⁷.

Nu putem vorbi de trăitorii de la Aiud fără a-l aminti pe Virgil Maxim. Arestat în 1942, la 19 ani, pe când era elev în ultimul an la liceul din Buzău, a primit 25 ani închisoare pentru apartenența la Frățiile de Cruce⁴⁸. Se va elibera după 22 de ani, în

⁴⁷ *Ibidem*.

⁴⁸ Simulacrul de proces prin care a primit această condamnare absurdă este edificator în ce privește „obiectivitatea” justiției antonesciene de după ianuarie 1941 față de tinerii frați de cruce. „Procesul a fost o mascaradă. Procurorul ne-a acuzat în câteva fraze că suntem bolnavi psihic și că societatea trebuie curățată de astfel de elemente. Manea ne-a întrebat numai dacă am făcut parte din Frățiile de Cruce legionare. Avocaților li s-a permis să vorbească un minut pentru întregul grup. Gruia Popescu a apucat să spună doar atât:

- Onorată instanță, clienții mei nu sunt delincvenți de drept comun, ci politici. Ca atare nu pot fi condamnați decât în conformitate cu prevederile Codului Internațional pentru condamnații politici, care prevede privare de libertate prin domiciliu obligatoriu sau detenție ușoară pe timp limitat și nicidecum încadrări în articole care prevăd pedepse penale cu muncă silnică sau temniță grea, așa cum a cerut domnul procuror.

- Destul, l-a oprit Manea.

Apoi, adresându-se celui alt avocat:

- Dumneata ai ceva de spus în plus?

- Atât aș fi vrut să spun, în completarea celor spuse de colegul meu: de vreme ce chiar organele de anchetă n-au găsit de cuviință să întocmească acte de trimitere în judecată pentru acești șase minori aduși astăzi aici, instanța nu are dreptul să condamne fără motiv niște copii. Era vorba de Voicescu Constantin, Mocanu Ion, Ilie Constantin și Iamandi Teodor din clasa a șasea de la Școala Normală din Buzău și Vlahopol Stroe și Rădulescu Lucian, de la Liceul din Râmnicu Sărat.

- Dumneata ești legionar? a insinuat Manea.

1964 în urma decretului de amnistie a deținuților politici. Prin atitudinea și trăirea sa, Maxim a câștigat o autoritate de sfânt în fața celorlalți deținuți, devenind una din figurile simbol ale temnițelor. De cele văzute și trăite în închisori va da mărturie în cartea sa *Imn pentru crucea purtată*. Aceasta este o adevărată cronică duhovnicească a temniței, cu ample referiri la viața grupului de nevoitori din jurul bădiei Trifan. Cum Maxim a stat vreme de doi ani în aceeași celulă cu Gafencu, fiind apoi împreună și în colonia de la Galda, mărturia sa, alături de cea a lui Ianolide, este cea mai importantă sursă de informații pentru perioada în care „sfântul închisorilor” s-a aflat la Aiud.

Prin cartea sa, Virgil Maxim se descoperă nu numai un dărz mărturisitor al lui Hristos, înzestrat cu o admirabilă așezare sufletească și temeinice cunoștințe teologice, dar și un profund cunoscător al realității, înarmat cu o capacitate deosebită de a releva înțelesul duhovnicesc al întâmplărilor pe care

- Doamnă Președinte, eu sunt avocatul apărării, a răspuns zâmbind avocatul, și nu pot fi interogat aici cu privire la apartenența mea politică. Ceea ce vreau să vă spun este că instanța săvârșește un viciu de fond și de formă, pe care îl invoc în apărarea clienților mei.

- Voi cere Președinției să ridice dreptul avocaților civili să mai pledeze în instanțele militare, a bătut Manea cu pumnul în catedră.

Apoi către grefier:

- Citește sentințele! (Care ar fi trebuit citite de președinte după deliberare).

Grefierul a scos dintr-un plic o listă și ni s-au citit condamnările. Atât a durat procesul nostru și așa s-a desfășurat”. (Virgil Maxim, *op. cit.*, pp. 68-69.)

le descrie. Vorbind despre el, părintele Arsenie Papacioc afirma: „Maxim intuia perfect starea de lucru. De fapt, mulți o intuiau, dar el o și prezenta cu toate virgulele, cu tot înțelesul ei. Despre el a spus cineva de mare competență că e singurul care ar putea fi patriarhul țării. Eu, care l-am cunoscut de tânăr, am încuviințat”⁴⁹.

Odată cu Virgil Maxim a fost arestat și condamnat un alt membru al grupului de nevoitori, Marin Naidim. „Sfios ca o domnișoară, un om pur, de o mare curăție sufletească, ascultător” - după cum îl descrie cineva care l-a cunoscut în primii ani de temniță - Naidim avea o structură sufletească apropiată de a lui Valeriu, fiind cel mai bun prieten al său din perioada de la Aiud. Gabriel Bălănescu, care l-a cunoscut prin anii '50 la mina de plumb de la Valea Nistrului, îi face o frumoasă prezentare.

„ (...) Marin Naidim, domina, prin comportament, cultură - făcută în închisoare! - și o mare capacitate de iubire, pe toți cei din jur. În dormitorul unde era Naidim era o atmosferă deosebită de a tuturor celorlalte dormitoare. Aceeași atmosferă era și în echipele în care lucra. Un conflict, lucru frecvent în închisoare, cu Marin Naidim era imposibil. Îl depășea cu o abilitate demnă de un diplomat de carieră. Spre deosebire de alți frați de cruce cu închisoare îndelungată, Naidim era echilibrat și prin faptul că păstra o notă decentă, smerită, a trăirii lui religioase. Numai un ochi foarte

⁴⁹ Mărturie dată de părintele Arsenie monahului Moise în ianuarie 2005.

atent putea observa clipele de absență ale lui Naidim când își făcea rugăciunea sau zilele când postea. În toate actele lui era de o extraordinară discreție, iar în discuțiile religioase nu căuta să-și impună punctul de vedere. Punctul lui de vedere și-l impunea însă prin faptele lui, lipsite de ostentație. De altfel, așa era țăranul român. Marin Naidim avea toate atributele țăranului român, dublate de un rafinement intelectual pe care Sandu Mazilu îl numea «o forță reținută». În toate domeniile, filosofie, literatură, teologie, artă, Naidim avea informație precisă, pe care o rostea cu voce joasă, modest și gata să asculte, o opinie contrară fără să intervină”⁵⁰.

Mai târziu, prin 1945, se va alătura grupului de trăitori și Ioan Ianolide. Fusese arestat în octombrie 1941, pe când era student la Facultatea de Drept din București și - la fel ca Gafencu - îndrumător al unui grup de Frații de Cruce.

Eugen Cristescu, director general al Siguranței Statului, avea nevoie de un complot împotriva vieții mareșalului Antonescu pentru a declanșa un scandal care să compromită Mișcarea Legionară. Prin urmare, montează o întâlnire clandestină a fraților de cruce în pădurea Băneasa, cu ocazia unei demonstrații aviatice a unor piloți germani. Au fost arestate la întâmplare 78 de persoane, din care sunt reținute 48 și trimise în judecată 21. Eugen Cristescu își atinsese scopul cu scandalul Băneasa și nu-l mai interesa ce se va întâmpla cu victimele. Totuși, spre

⁵⁰ Gabriel Bălănescu, *Din împărăția morții - pagini din istoria Gărzii de Fier*, Ed. Gordian, Timișoara, 1994, p. 165.

a nu se vădi ața albă din cusătură, 8 dintre ei – printre care și Ioan Ianolide – la domiciliul cărora s-au găsit cărți sau broșuri legionare, vor fi condamnați.

În anchetă, Ianolide va fi bătut sălbatic pentru a da declarațiile cerute de poliție. La proces primește 25 de ani închisoare⁵¹. Va ieși după aproape 23 de ani, răstimp în care, după cum spune părintele Voicescu, „deși relativ tânăr, câștigase înțelepciunea filocalică a unui mare avvă”⁵².

Ianolide este singurul din grupul nevoitorilor de la Aiud care îl va însoți pe Valeriu la Pitești și apoi la Târgu-Ocna. Cartea sa de mărturie *Întoarcerea la Hristos*, la care vom face foarte des referire, are în centru figura lui Gafencu.

Mulți care în libertate nu au văzut în legionari decât niște aventurieri, își vor schimba părerea venind în contact cu trăitorii de la Aiud. Așa s-a întâmplat cu Romulus Dianu, subdirector al ziarului *Curentul*, care a publicat articole pline de venin la adresa legionarilor. În mină la Baia Sprie va recunoaște față de Nicolae Goga: „(...) să știți că ideea greșită pe care am avut-o despre mișcarea din care faceți parte s-a schimbat radical în cugetul meu. Și aceasta în urma întâlnirii la Aiud cu arestații din 1941, Gafencu, Ianolide, Maxim și tot grupul lor. Nu mi-am putut închipui că în neamul românesc pot

⁵¹ Date luate din recursul făcut de Ianolide împotriva sentinței de condamnare din 1941 - arhiva CNSAS (Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității), Fond Penal, Dosar 327, vol. 12, fila 280.

⁵² Părintele Constantin Voicescu - un duhovnic al cetății, p. 26.

exista valori de o asemenea înălțime morală”⁵³.

În rândul deținuților închiși la Aiud după 1941 erau diferite orientări privind înțelegerea legionarismului. Linia grupului bădiei Trifan, deși treptat apreciată de cei mai mulți, a stârnit la început destule adversități. Nevoitorii aceștia își concentrău toată atenția asupra adâncirii spirituale și a prefacerii sufletești, după învățătura Sfinților Părinți, latura duhovnicească fiind singura pe care puneau preț. Pentru aceasta vor fi socotiți trădători ai liniei legionare de către cei ce se situau pe o poziție combativă, afișând o mare intransigență și demnitate. Atitudinea bătaioasă a acestora era sprijinită mai mult pe tăria morală și forțele proprii decât pe harul lui Dumnezeu atras prin pocăință. Aceasta îi va face să se cheltuiască inutil, lăsându-se antrenați de provocările administrației închisorii, ajungând fie la căderi, fie la o schimbare de orientare.

În schimb, cei din jurul bădiei Trifan, urmând fără ostentație calea lor de adâncire duhovnicească, vor evita cu dreaptă măsură tot ce i-ar putea abate de la aceasta, îmbrăcând fermitatea mărturisirii în haina smereniei. „Trăsătura caracteristică a acestor

⁵³ Nicolae Goga, *Triumphul morții*, Ed. Marineasa, Timișoara, 1995, p. 78. Imediat după cele spuse mai sus, Dianu a adăugat: „Și îmi permit a vă mai sugera ceva. Așa cum cunosc eu Occidentul, să nu credeți că acesta va recunoaște vreodată sacrificiul dumneavoastră și al generației dumneavoastră. Datoria ar fi prea mare pentru a o plăti și atunci nu o vor recunoaște”. Din păcate, Romulus Dianu s-a dovedit a fi profet. Mai trist e că jertfa lor e ignorată nu numai de Occident, ci și de cea mai mare parte a românilor.

trăitori era smerenia"⁵⁴ – spune Virgil Maxim.

Lucrători ai rugăciunii lui Iisus, studiind și învățând texte din Sfânta Scriptură, Filocalie și alte scrieri patristice, acești deținuți vor forma în temnița Aiudului un curent de trăire în duh filocalic. Uniți prin dorul lor de a se jertfi pentru Hristos, acești monahi în duh – căci, așa cum vom vedea, viață ascetică de înaltă trăire au dus ei la Aiud – s-au sprijinit unii pe alții, pregătindu-se pentru grelele încercări ce le vor sta în față. Pe deplin formați în vatra Aiudului, tinerii aceștia vor fi, după risipirea grupului în diverse locuri, adevărate făclii duhovnicești în bezna temnițelor comuniste.

Despre rolul pe care l-au avut – fie direct, fie indirect prin cei ce și-au asumat linia lor de trăire – în limpezirea sufletească a celor ce vin în temniță după 1948, dă mărturie părintele Iustin Pârvu.

„Din punct de vedere spiritual, închisoarea a fost un noroc pentru noi. Am găsit adunați la un loc atâția oameni duhovnicești cum nu puteam întâlni în libertate. La Aiud, unde am ajuns după proces, prin 1949 și apoi prin alte părți, i-am cunoscut pe cei arestați după 1941, care de acuma erau vechi în închisoare. Unii dintre ei ajuseseră la o mare înălțime duhovnicească. Pentru noi, cei arestați în 1948 și mai târziu, acești deținuți au fost salvatori. Derutați de anchetele lungi și grele din care ieșisem, prin contactul cu ei ne-am limpezit. Ei ne-au făcut să ne dăm seama de sensul creștin al luptei noastre, de faptul că ne aflăm angajați pe un front creștin

⁵⁴ Virgil Maxim, *op. cit.*, p. 183

împotriva fiarei apocaliptice. Ne gândeam și noi că suferim pentru păcatele noastre, dar prin ei ne-am limpezit, ne-am dat seama că am fost chemați de Hristos pe baricade în numele poporului român. Înțelegând aceasta pentru noi a devenit o bucurie faptul că ne aflam în închisoare. De asta spun că ei ne-au salvat, ne-au arătat calea de supraviețuire. Este interesant cum, după șapte-opt ani de închisoare, arestați de foarte tineri, la 17-18 ani, își păstrasera nevinovăția și puritatea, trăsăturile lor de copii, de parcă vremea trecută peste ei nu lăsase nici o urmă. Arătau parcă mai tineri decât acei dintre noi care aveau acum 17-18 ani. Erau foarte luminoși, foarte vioi, foarte maturi și foarte înțelepți. Foarte bogați din punct de vedere spiritual. Erau o lumină pentru noi. Până atunci la noi se traduseseră câteva volume de Filocalie. Ei bine, acești tineri cunoșteau pe dinafară pagini întregi. Numai [simplă] prezența lor, comportamentul lor îi schimba pe deținuți"⁵⁵.

La mărturia părintelui Iustin s-ar putea adăuga altele, care vorbesc la fel de convingător de înrăurirea spirituală a acestor tineri de la Aiud. Aș asemăna, păstrând, firește, proporțiile, ceea ce au făcut ei, cu lucrarea duhovnicească a ucenicilor sfântului Paisie Velicovski, care, răspândindu-se pe unde i-a purtat pronia dumnezeiască, au înmulțit flacăra filocalică aprinsă în sufletul lor la Neamț. La fel, cei de la Aiud, bineînțeles în alt context și la altă măsură, strămtorați de severitatea diabolică a

⁵⁵ Mărturie dată de părintele Iustin Pârvu monahului Moise în ianuarie 2005.

temnițelor comuniste în care nu era tolerată nici cea mai mică manifestare religioasă, au adus, pe unde le-a fost rânduit să treacă, un suflu de trăire duhovnicească din care se vor împărtăși mulți.

Dumnezeu, Care cunoștea sinceritatea și curăția gândului lor de început, a lucrat în chip minunat și, întorcând în bine răutatea celor ce i-au condamnat pe nedrept, i-a adunat din vreme în „lavra” Aiudului, spre a pregăti prin ei mântuirea multor suflete.

Ei au găsit această cale cu un ceas mai devreme

La portretul pe care am încercat să-l conturăm trăitorilor de la Aiud, merită adăugată mărturia unuia care la vremea aceea îi privea cu rezervă, dacă nu chiar cu ostilitate. Am spus că, după 1941, printre legionarii încă nu foarte dumiriți asupra unor aspecte duhovnicești, atitudinea grupului din care făcea parte Valeriu nu se bucura de prea mare credit.

Între cei ce, situându-se pe o poziție de mare fermitate, vedeau în smerenia lor un semn de slăbiciune și o cădere de la linia de combativitate legionară, se afla și Vasile Turtureanu. Arestat sub Antonescu pentru activitate în Frățiile de Cruce, își va petrece întreaga tinerețe, de la 19 la 42 de ani, în temniță. Fire intransigentă, mărturisind totdeauna și indiferent de urmări poziția sa legionară, va străbate lunga sa detenție fără nici un compromis. Deși la vremea aceea nu era de acord cu cei din grupul bădiei Trifaș - „mi se păreau prea blajini, prea moi” - suferințele prin care îl va trece pronia dumnezeiască îl vor aduce la un duh cu ei, „care acum chiar îmi sunt modele”.

Cu toate că numai în parte are legătură cu grupul lui Gafencu, istorisirea foarte pe scurt a peripețiilor lui Turtureanu - greu de cuprins într-o carte, necum în câteva pagini - alături de concluziile la care ajunge, nu se poate să nu stârnească

interesul. Cu atât mai mult cu cât, dincolo de sinceritatea și curajul cu care a purtat crucea crezului său - nici cel mai aprig antilegionar nu le poate nega, dacă e onest - în mărturia aceasta vibrează un autentic duh creștin. Din cele spuse de Turtureanu, condus mai ales de simțire - „așa mi-a venit” - decât de rațiune, se adeverește că înainte de toate, legionarismul a fost o stare de spirit. Cititorului de bună credință nu-i va scăpa îmbinarea fără fisură a crezului legionar cu trăirea duhovnicească la care ajunge până la urmă acest pătimitor. De altfel, lucrul acesta, în timpi diferiți, s-a petrecut cu mulți alții.

„Nu sunt vrednic să-i mulțumesc lui Dumnezeu că mi-a dat suferința. Pentru mine temnița a fost cristelnița de aur în care am primit, în bună parte, botezul dragostei de Dumnezeu și de neam. Acolo, în acele cumplite încercări, L-am cunoscut pe Dumnezeu și am simțit intervenția Lui. Când nu mai era nici o posibilitate umană de a scăpa, El parcă îmi punea mâna pe cap și mă muta de aici dincolo. Am această mare bucurie: Dumnezeu mi-a ajutat și nu am făcut nici un compromis.

Am făcut închisoare cu dragoste. La proces, când mi-au dat sentința de 25 ani, am zâmbit. Sufletul meu a primit cu bucurie această osândă. «Uite banditul - au spus ei - a primit o condamnare așa mare și el zâmbește!».

Știindu-mă nevinovat juridic, am primit chiar și cele mai mari încercări cu sentimentul că aceasta e voia lui Dumnezeu. N-am fost niciodată disperat. Mă gândeam că sufăr pentru păcatele mele și ale neamului meu și că poate Dumnezeu mi-a rânduit

temnița ca o cale de mântuire.

Am fost arestat în urma unei trădări, pentru activitate în Frății. Vreau să subliniez un lucru: niciodată nu am acționat după rațiune, ci am făcut ce am simțit. Ce am făcut, am făcut că așa mi-a venit. În timp ce Antonescu dădea ani grei de temniță pentru un cântec sau o carte legionară, când toți fugeau sau se ascundeau, eu am luat conducerea Frățiilor din zona Suceava. De ce? Așa am simțit.

Așa am înțeles Frăția de Cruce, ca frăție până la moarte în jurul crucii a tuturor celor ce simt în sufletul lor scânteia iubirii de Dumnezeu și neam.

Printre lucrurile care m-au făcut să merg pe acest drum al jertfei a fost și un cuvânt al lui Corneliu Zelea Codreanu: «A înviat Hristos. Așa va învia și dreptatea neamului românesc. Dar pentru aceasta se cere ca fiii săi cei mai buni să accepte de bunăvoie cununa de spini, să ia crucea în spate, să urce Golgota în genunchi și, cu lacrimi în ochi, să se lase răstigniți. Legionari, fiți voi copiii aceștia!». Aceste cuvinte, cu acest final - «legionari, fiți voi copiii aceștia!» - m-au făcut să spun: «Doamne, învrednicește-mă să fiu și eu unul din copiii aceștia!».

Și într-adevăr, Domnul mi-a dat suferința, mi-a dat de toate, mi-a umplut sufletul de bucurie în momentele grele și mi-l umple și acum. Am fost într-adevăr unul din copiii care a mărturisit crezul legionar. Totdeauna, în cele mai grele situații, am spus deschis că sunt legionar, oricare ar fi fost urmările. Nici nu mă gândeam la urmări. În închisoare se făcea o triere, cei ce se lepădau de Mișcare erau de-o parte și cei ce rămăneau pe poziție, de

cealaltă. Fără să ezit nici un moment, fără să-mi pese de urmări, am trecut lângă cei ce rămâneau legionari.

În închisoare mi-au mai făcut un proces și m-au condamnat la 20 de ani pentru activitate legionară în temniță: făceam ședințe, cântam și altele. Considerat fanatic, am fost dus la spitalul de nebuni, drogat, pus în lanțuri, izolat - de foame și de frig nu mai vorbesc - pentru afirmarea directă a legionarismului. Dar n-am făcut nici un compromis.

Nu am nimic de ascuns. Pe aceeași poziție, afirmând deschis că sunt legionar, am rămas și astăzi. După 1989 au venit să mă cheme la *Memorialul durerii*. Le-am spus:

- Nu știți că dacă vin, primul lucru pe care îl spun e că sunt legionar? Și atunci cade totul.

- A, păi nu așa. Nu așa, asta nu trebuie spus.

- Atunci nu particip. Eu nu fac din astea, nu umblu cu jumătăți de măsură.

Prin anii '50, la mina de la Baia Sprie, am avut un accident. S-a surpat tavanul deasupra mea. În cădere, două lespezi mari s-au proptit una în alta și în spațiul de sub ele mă aflam eu. Așa am scăpat cu viață. A fost o minune, una din multele minuni pe care le-a făcut Dumnezeu cu mine. Dar pietrele mai mici care au căzut au venit peste mine. Am avut coloana fisurată și câteva coaste rupte. Șapte luni am stat în ghips. A fost o perioadă grea, cu dureri mari, fără să mă pot mișca. Singur, fără să am cu cine vorbi, doar un deținut de drept comun acru și posac îmi aducea mâncarea. Mă hrăneam greu. Nu puteam să duc mâinile la gură. Stăteam întins, luam gamela, o ridicam în dreptul gurii și, de la distanță,

turnam ce era în lingură în gură. Șapte luni am stat așa. Numai rugăciunea mi-a fost sprijinul.

Dumnezeu îți dă o suferință ca să te scape de alta. Accidentul de la mină m-a scăpat de reeducarea de la Pitești. Mă cereau la Pitești, dar cum eram în ghips nu m-au transferat. Am avut un înger bun care m-a păzit.

În închisoare nu am stat degeaba. Totdeauna am fost atent la mine însumi, la îmbunătățirea mea sufletească. Am căutat să realizez în mine omul nou, care trebuie să fie adevăratul legionar. Acesta nu este altceva decât omul nou în Hristos. Omul nou legionar, așa cum l-am înțeles eu, se naște din durere și renunțări, crește în strălucire udat de lacrimi de pocăință - spovedania și Sfânta Împărtășanie - are dragoste sinceră față de aproapele și credință nelimitată în biruința și învierea neamului românesc, în lumina sfintei învățături a blândului Iisus. Legionarul de elită este un erou cu suflet de sfânt. El luptă din credință, jertfește din dragoste și primește cu seninătate chinurile morții în nădejdea Învierii.

Toată viața am căutat să fiu cât mai sincer cu mine însumi. Mă rugam: «Doamne, ajută-mă să fac voia Ta, ca să fiu vrednic de dragostea Ta!». Mă rugam mult pentru morți. Mă rugam pentru unul, apoi îmi aminteam de altul, căruia parcă îi auzeam vocea: «roagă-te și pentru mine!». Mă rugam și pentru el.

Am fost eliberat după 22 de ani, 2 luni și 2 săptămâni. Când am ajuns acasă, a fost o tragedie. Mama plângea, mă mângâia, mă săruta și urla: «Unde e celălalt? Tu ai venit, dar celălalt unde e...?».

Am mai avut un frate care a murit la Pitești, în reeducare. Se vorbește de un tânăr care în preajma Paștelor a fost răstignit și martirizat pentru că nu a vrut să se lepede și să blasfemieze. De la unii am aflat că ar fi fost fratele meu.

Pentru mine Mișcarea Legionară a fost totul. Îmi umplea sufletul pe deplin. Înainte de arestare am hotărât câțiva să facem de gardă la mormântul unui frate de cruce împușcat pe timpul lui Carol al II-lea. Era vară și plin de țăntari. Așa am fost de cuprins de această Mișcare Legionară, încât în cimitirul plin de țăntari, cât am stat în poziție de onor, nu am mișcat. Sunt în poziție de gardă la mormântul unui legionar, mă mușcă, nu mă mușcă țăntarii, nu mișc!

Primeam cotizațiile de la ceilalți frați de cruce. Mătușa mea m-a rugat odată să-i schimb din mărunțișul acela niște bani. Mi se spusese că sunt banii Legiunii, nu ai mei, și că nu pot să mă ating de ei. «Mătușă - i-am spus - nu sunt banii mei. Nu mă ating de ei. Îndoțiți, rupti, cum or fi, așa i-am primit, așa îi dau mai departe». S-a mirat și mătușa de corectitudinea mea fanatică.

La Aiud, în primii ani, i-am cunoscut pe cei din grupul lui Trifan. Atunci mi se părea că felul lor, prea blajini, prea moi, nu este adevărata linie legionară. Aveau uneori o tentă sectară, de izolare. Apoi s-au dezbărat de asta. Dar până să ajungă la un echilibru, au avut și ei exagerări, nu au avut discernământ de la început. Au trecut și ei prin diferite frământări și extreme. Ce arată Ianolide sau Virgil Maxim în cărțile lor sunt niște concluzii, după

cernerea unor lucruri, dar au avut și ei mult până să se limpezească. Sunt niște concluzii câștigate cu trudă. Au avut gândul cel bun, au fost sinceri și Dumnezeu le-a dat har.

Norocul lor, de fapt așa a lăsat Dumnezeu, că în mișcările lor în închisoare, au fost aproape, au fost cam tot împreună. Așa s-au putut ajuta. Și-au împărtășit durerile și s-au susținut. Au apărut însă și tensiuni. Era greu să stai opt inși într-o celulă pentru două persoane. Se frecau prea mult unul de altul. Nu mai aveau intimitate. Era foarte greu.

Și între ei erau firi diferite. Cu timpul s-au mai nivelat, au ajuns la o măsură comună. Trifan și părintele Arsenie erau un fel de lideri. Trifan era cel mai în vârstă, un om matur și respectat în Aiud. Părintele Arsenie era, așa cum l-am văzut eu, un macedonean hotărât și foarte intransigent. Suferința l-a schimbat. Maxim, cerebral și cu o structură bătaioasă, dar în preajma lor s-a calmat, s-a dat după ceilalți. Mazăre era mai rațional, nu avea înclinarea nativă spre mistică a lui Gafencu. Naidim era cel mai apropiat ca structură de Valeriu. Sfios ca o domnișoară, ascultător, un om pur, de o mare curăție sufletească.

Gafencu ardea de un dor spiritual. Ca mulți basarabeni, avea ceva aparte, apropiat de slavi, cu multă afecțiune și căldură. Având această componentă slavă a sufletului, poate că pentru el a fost mai ușor, avea ceva care îl predispucea către lucrurile acestea mistice. Pentru alții, chiar din grupul lor, a fost mai greu.

Eu nu credeam că Gafencu, așa cum l-am cunoscut prin '43, va ajunge la măsura aceasta. Deși

eram de o vârstă, îl priveam ca pe un copil. Consideram că nu este legionarul combativ care să înfrunte orice pentru acest ideal. La început nu era nici el limpezit și umbla în multe direcții. A câștigat cu trudă harul care apoi s-a revărsat asupra lui. Frământările lui s-au întâlnit cu ale celorlalți și trăind împreună, ajutându-se și conjugându-se, până la urmă s-au cernut lucrurile.

Eu a trebuit să ajung singur la niște concluzii. Eram aspru față de greșelile altora, cât am fost liber și în primii ani de închisoare. Suferința a fost cea care m-a făcut să-L simt pe Dumnezeu și să fiu foarte iertător față de oameni. Atunci eram intrinsigent. Am stat mai mult izolat.

Nu aveam înțelegere față de cei din grupul lui Trifan. Până la urmă am ajuns să le dau dreptate. Acum chiar îmi sunt modele. Cea mai mare bucurie am avut-o când, în genunchi, am plâns pentru păcatele mele. Am înțeles că cea mai mare satisfacție pe care poate să o aibă un creștin e atunci când poate să verse o lacrimă. Ei au descoperit această cale cu un ceas mai degrabă decât alții. Atunci era o atitudine ostilă lor, dar apoi mulți au ajuns la gândirea lor.

Ajuns în pragul morții, îi cer lui Dumnezeu în rugăciune: Dă-mi, Doamne, lacrima dorului de răi! Lasă-mi, Doamne, bucuria lacrimilor vărsate pentru iertarea păcatelor! Păstrează-mi, Doamne, mereu aprinsă candela iubirii și iertării pentru toți! Amin⁵⁶.

⁵⁶ Mărturia dată de Vasile Turtureanu monahului Moise în mai 2007.

Calea fericirii

Slab în credință și secătuit de un trai plin de comodități, greu și numai în parte înțelege omul zilelor noastre suferința celor ce au trecut prin închisori. Multe mărturii par de necrezut pentru noi care, vorba poetului, n-am fost cu ei în celule și nu știm ce-i viața de bezne⁵⁷. Nu putem pricepe cum au îndurat atâta suferință. Dar dincolo de asta, și mai greu, dacă nu de-a dreptul de neînțeles, ne apare nostalgia unora din cei trecuți prin temniță atunci când privesc în urmă, la acea vreme a încercărilor.

„Este imposibil pentru cineva din afara închisorii să înțeleagă – ne avertizează părintele Gheorghe Calciu. Suntem liberi și suntem foarte fericiți că suntem liberi, dar avem un fel de nostalgie pentru închisoare. Și nu o putem explica altora. Ei spun că suntem nebuni. Cum îți poate lipsi închisoarea?

Deoarece în închisoare am avut cea mai spirituală viață. Am atins niveluri pe care nu suntem în stare să le atingem în libertate. Izolați, ancorați în Iisus Hristos, am avut bucuria și iluminarea pe care lumea nu le poate oferi. Nu există cuvinte care să exprime exact sentimentul pe care l-am avut acolo.

⁵⁷ Voi n-ați fost cu noi în celule / să știți ce e viața de bezne, / sub gheare de fiare, cu guri nesătute, / voi nu știți ce-i omul când prinde să urle, / strivit de cătușe la glezne. Radu Gyr, *Voi n-ați fost cu noi în celule*, din volumul *As'noapte Iisus mi-a intrat în celulă - Poezii după gratii*, Ed. Elisavros, București, 2005, p. 65.

Aceia care nu au avut experiența noastră nu pot înțelege cum am putut fi fericiți în închisoare⁵⁸.

O astfel de fericire dincolo de înțelegerea noastră, în ciuda suferințelor, trăia Valeriu Gafencu. Virgil Ioanid își amintește cum, pe drumul între două închisori, în dubă, doborât de tuberculoză, cu obrazii stacojii de febră, Valeriu vorbea „de fericirea de a suferi pentru Hristos și de a rezista ca primii martiri prigoanei dezlănțuite de dușmanii credinței”⁵⁹. De asemenea, într-o scrisoare trimisă familiei, mărturisea: „Azi sunt fericit. Prin Hristos iubesc pe toți”⁶⁰.

Starea aceasta de fericire nu a fost însă ușor de atins. Despre calea plină de zbucium, căutări și suferințe prin care Valeriu a dobândit-o vom vorbi în cele ce urmează.

Fire generoasă și entuziastă, încă de tânăr Valeriu era purtat de idealuri înalte. „Esențialul gândurilor mele din acea vreme – e vorba de vârsta liceului – era ca eu să devin un om de mare valoare. Înțelegeam prin aceasta un om care să joace un rol covârșitor în istorie, un om care să dea ceva neamului. Voiam să fac mult bine în lume”⁶¹ ...

„Trăiam o viață normală în studenție, eram unul din cei mai apreciați studenți, iubit de toată lumea și cu o sete neobișnuită pentru Ideal: o lume nouă, în care să domnească iubirea și dreptatea,

⁵⁸Monahii John Marler și Andrew Wermuth, *Tinerii vrenurilor de pe urmă – ultima și adevărată răzvrătire*, Ed. Sophia, București, 2006, pp. 184-185.

⁵⁹Nicolae Trifoiu, *op. cit.*, p. 123.

⁶⁰Ioan Ianolide, *op. cit.*, p. 235.

⁶¹*Ibidem*, p. 233.

armonia desăvârșită”⁶².

Cu astfel de gânduri, în mod firesc va fi atras de Frățiile de Cruce, în rândurile cărora se va regăsi pe deplin. Foarte iubit de tinerii al căror îndrumător ajunge, va lega cu ei o adevărată comuniune. Peste toate acestea vin arestarea și condamnarea la 25 de ani închisoare. Singura vină: implicarea din tot sufletul în educația – e drept sub nume interzis – din Frățiile de Cruce.

Ajuns la Aiud, are parte de un regim dur. Vreme îndelungată, după cum va mărturisi el mai târziu, petrece mai mult izolat, fiind scos la plimbare doar o oră și jumătate pe zi. Începutul acesta nu a fost deloc ușor. „Și, dragă mamă – spune într-o scrisoare – aș vrea să știi că am suferit mult. În prima iarnă mă trezeam noaptea din somn și, în singurătatea celulei, în frig și în foame, priveam întunericul și șopteam încet, ca să aud numai eu, dar așa de tare ca să audă Dumnezeu: «mamă, mi-e frig și mi-e foame!»». La început a fost greu de tot”⁶³.

Suferința e și mai apăsătoare pentru că, știindu-se nevinovat, nu-i înțelege rostul. „Cu primul pas pe care l-am făcut în închisoare, m-am întrebat pentru ce am fost închis. Pe planul vieții sociale privind relațiile mele cu lumea în care am trăit, am fost privit ca fiind foarte bun, un exemplu de conduită morală. Dacă intram în conflict cu cineva, era numai pentru Adevăr”⁶⁴.

În măcinarea aceasta sufletească, el caută

⁶²*Ibidem*, pp. 233-234.

⁶³*Ibidem*, p. 234.

⁶⁴*Ibidem*, p. 231.

răspunsul în cărțile care circulau în temniță. „La început a studiat și a citit foarte mult, însă curând s-a oprit asupra creștinismului, care i-a apărut în adevărata lui lumină, adică în latura sa duhovnicească. Valeriu s-a dedicat unei intense lecturi teologice, făcând o cercetare atentă a spiritualității ortodoxe. Printre cărțile pe care le-a citit au fost *Patericul, Mântuirea Păcătoșilor, Viețile Sfinților, Urmarea lui Hristos*. A citit pe Sfinții Ioan Gură de Aur, Vasile cel Mare, Grigorie Palama, Grigorie de Nazianz, Efreim Sirul, Ioan Damaschin. A studiat, de asemenea, pe Pascal, Bulgakov, Berdiaev, Papini, precum și toate cursurile care se predau la Facultatea de Teologie. Lectura lui se concentra mai ales asupra Sfintei Scripturi”⁶⁵.

Cărțile duhovnicești îl vor ajuta să vadă mai adânc lucrurile și să se întoarcă spre sine însuși. În singurătatea celulei se roagă mult, căutând să înțeleagă rostul suferinței. După chinuitoare frământări și zbateri, prin harul lui Dumnezeu, trăiește o stare de iluminare în care își vede sufletul plin de păcate. „După mult zbucium, după multă durere trăită, când paharul suferințelor se umpluse, a venit o zi sfântă, în iunie 1943, când am căzut cu fața la pământ, îngenuncheat, cu fruntea plecată, cu inima zdrobită, într-un hohot de plâns. Îl rugam pe Dumnezeu să-mi dăruiască lumina. La acea dată îmi pierdusem toată încrederea în oameni. Îmi dădeam perfect de bine seama că mă găseam în adevăr, pentru ce dar sufeream? Din tot sufletul meu plin de elan rămăsese numai iubirea. Nimeni nu mă înțelegea.

⁶⁵ *Ibidem*, p. 43.

În plânsul meu prelung am început să bat metanii. Și deodată - O, Doamne! Ce mare ești Tu, Doamne! - mi-am văzut tot sufletul meu plin de păcate, rădăcina tuturor păcatelor omenești am găsit-o în mine. Vai, atâtea păcate, și ochii sufletului meu împietrit de mândrie nu le vedeau! Ce mare este Dumnezeu!

Văzându-mi toate păcatele, am simțit nevoia de a le striga în gura mare, de a mă lepăda de ele. Și o pace adâncă, un val adânc de lumină și dragoste mi s-a revărsat în inimă. Imediat ce s-a deschis ușa, am ieșit vijelios din celulă și m-am dus la ființele care știam că mă iubesc cel mai mult și la cei ce mă urau și care greșiseră cel mai mult față de mine și le-am mărturisit deschis, fără nici un înconjur: «Sunt cel mai păcătos om. Nu merit încrederea ultimului dintre oameni. Sunt fericit!».

Toți au rămas înmărmuriți. Unii m-au privit cu dispreț, alții cu indiferență, unii m-au privit cu iubire pe care ei înșiși nu și-o puteau explica. Un singur om mi-a spus: «Meriți să fii sărutat!». Dar eu am fugit repede în celula mea, mi-am trântit capul în pernă și mi-am continuat plânsul, mulțumind și slăvind-L pe Dumnezeu”⁶⁶.

Momentul acesta de iluminare va fi pentru Valeriu o adevărată naștere din nou. Cel dintâi folos al conștiinței păcatului este înțelegerea rostului suferinței. „Suferința, oricât de grea ar fi, nu are alt sens decât curățirea sufletului dornic de mântuire”⁶⁷.

De acum va fi foarte preocupat de problema

⁶⁶ *Ibidem*, pp. 231-232.

⁶⁷ *Ibidem*, p. 25.

păcatului. „Din iunie 1943, când am trăit prima zguduire sufletească, provenită de pe urma conștiinței păcatului, mi-am dat seama că pe măsură ce mă adâncesc mai mult în mine însumi, descopăr noi păcate”⁶⁸.

Drept urmare, pune început lucrării de curățire. „De la acea dată am început conștient lupta împotriva păcatului”⁶⁹.

Conștiința păcatului la care ajunge Valeriu a făcut trecerea de la o înțelegere morală la una duhovnicească. În Frățiile de Cruce, Valeriu fusese educat în ideea unei înnoiri a vieții pe temeiul moralei creștine. Însuși Codreanu privea Legiunea ca o școală spirituală care să formeze un om nou, un erou moral. Judecat după măsurile moralei creștin-legionare, Valeriu era un model de om care tindea la o viață înnoită: credincios, onest, bun la studii, generos - într-un cuvânt un om cu o conduită ireproșabilă. Conștiința sa morală nu-i reproșa nimic și de aceea nu înțelegea rostul suferințelor.

Altfel va vedea însă lucrurile după ce dobândește o conștiință duhovnicească. Își dă seama că cerințele harului sunt mult mai profunde decât exigențele moralei. „Am văzut că sunt un om păcătos. M-am cutremurat de păcatele mele, de neputința mea. Mi-am dat seama că eu, care doream cu toată inima o lume ideală, eu însumi eram un păcătos. Deci mai întâi trebuia să devin eu un om curat, un om nou”⁷⁰.

⁶⁸ *Ibidem*, p. 229.

⁶⁹ *Ibidem*, p. 232.

⁷⁰ *Ibidem*, p. 230.

Omul nou spre care năzuiește de acum cere o prefacere mult mai adâncă decât eroul moral așa cum era înțeles de obicei în legionarism. Este omul duhovnicesc care, înnoindu-se prin pocăință, și-a curățit haina botezului de zgura păcatelor.

Deși lupta aceasta depășește exigențele moralei, nu înseamnă că educația din Frățiile de Cruce nu i-a fost lui Valeriu de nici un folos. A fost o treaptă care i-a format caracterul, l-a ferit de păcate, i-a dezvoltat spiritul de jertfă și de comuniune. Foarte mulți tineri astfel formați, deși nu au ajuns la conștiința lui Valeriu, au făcut jertfe impresionante în pușcării. Toate au avut valoarea lor.

Nici pe Valeriu conștiința duhovnicească la care ajunge nu-l duce la negarea a ceea ce a primit bun prin această educație, ci la o înțelegere mai adâncă, profund spirituală a legionarismului. Ca atare, nu se va dezice de trecutul său. Mai târziu, la Târgu-Ocna, într-o discuție cu Ion Popescu, va spune: „Am intrat în închisoare ca legionar. Față de administrație nu pot să mă dezic, să spun că nu mai sunt, pentru că eu ca legionar am fost condamnat. Dar spiritual vorbind, am trecut de pragul la care văd de obicei legionarii lucrurile. Nu înseamnă că mă desolidarizez, chiar dacă nu mai sunt interesat de politică, ci mai mult de viața spirituală. Dar fiecare cu măsura lui. Cred că Mișcarea Legionară trebuie să aibă, în primul rând, în mijlocul ei un nucleu, o comunitate spirituală de mare trăire care

să iradiază trăirea creștină în ceilalți⁷¹.

La Aiud, unde cei mai mulți deținuți înțelegeau credința la nivelul moralei, Valeriu stârnea nedumeriri. „Valeriu șoca prin conștiința păcatului, pe care îl mărturisea cu umilință la modul personal și colectiv, într-o vreme în care noi, deși eram creștini, nu aveam încă o adevărată viață duhovnicească. Orgoliul se ascundea în noi sub mantia tainică a «onoarei» și a fost o luptă grea până când așa-zisa «demnitate» și «onoare» s-au înduhovnicit trecând prin baia curățirii⁷².

Silindu-se să-și limpezească sufletul, Valeriu se ruga mult. „Adesea cădea cu fața la pământ și plângea cerând mila, ajutorul și lumina cerească. Treptat a înlocuit studiul cu rugăciunea. Noaptea citea Paraclisul Maicii Domnului, iar ziua acatiste. Mergea regulat la slujbe, se spovedea smerit, se cumineca cu bucurie. Respecta preoții, deși n-a găsit un duhovnic pe potriva dimensiunilor sufletului său. Îi plăcea să cânte rugăciuni și psalmi. Bătea multe metanii, în funcție și de starea fizică. Liniștea era deplină, izolarea de lume aproape totală, deci condiții prielnice lucrării duhovnicești.

Dragostea îl făcea să se reverse către prieteni la un nivel sufletesc adânc și sincer. Se străduia să plinească în sine virtuțile, proces care avea să se desăvârșească pe parcursul anilor. Se sfătua mereu cu cei de un cuget cu el și împreună au luptat să se curățească.

⁷¹ Mărturie dată de Ion Popescu monahului Moise în aprilie 2005.

⁷² Ioan Ianolide, *op. cit.*, pp. 43-44.

Zi de zi făcea ordine în sufletul său, devenea altul, se deprindea să trăiască în Duhul, potrivit învățaturii creștine. Sporirea îi era armonioasă, tinzând să realizeze omul cel nou. Prin harul lui Dumnezeu, el a străbătut calea celei mai autentice spiritualități ortodoxe.

Prin 1943 Valeriu a fost izolat, împreună cu alții, în Zarca cu regim sever, fără cărți, fără contact cu familia și cu o rație de hrană insuficientă, care l-a distrofiat. Aici s-a dedicat în întregime Rugăciunii inimii, spunând neîncetat „Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul!”. Începutul bun era pus, orientarea era limpede, așa încât această perioadă i-a adus un spor duhovnicesc însemnat.

Primii ani fuseseră de căutare, următorii de lacrimi și pocăință, iar acum erau ani de vorbire cu Dumnezeu, de trăire cu Dumnezeu și unire cu Dumnezeu pe calea rugăciunii. Îndrumătorul care i-a stat la dispoziție a fost acea carte mică scrisă de un anonim, intitulată *Pelerinul rus*.

Toate celelalte preocupări au dispărut, pentru a fi înlocuite cu rugăciunea. Dar ea, o dată cu descoperirea luminii interioare, o dată cu ordinea sufletească, o dată cu lumina harică, i-a revelat în minte toate problemele ce l-au preocupat, evident nu ca o aflare, ci ca o dăruire⁷³.

În scrisorile adresate familiei, Valeriu vorbește de lupta cu păcatul și de seninătatea care încet, încet își face loc în suflet. „Mă lupt cu păcatele. Și cu cât

⁷³ *Ibidem*, p. 47.

mă adâncesc mai mult în mine, cu atât găsesc altele noi. Dar cu ajutorul Domnului le birui. Am căpătat o seninătate sufletească permanentă și mă mulțumesc cu darurile pe care mi le dă Dumnezeu, căci sunt neprețuite. Vă mărturisesc iarăși același lucru: trăiesc fericirea, o gust mai ales în lacrimi și durere, acolo o găsesc mai dulce, mai adâncă. Trăiesc cu conștiința omului păcătos. Trăiesc pe Dumnezeu, Izvorul tuturor bucuriilor vieții. (...) Vă spun drept, sunt fericit, înțeleg și iert totul, oricine m-ar lovi pe mine personal, îl iert.

Maica Domnului îmi împlinește rugăciunile. Trăiesc pe revărsarea unor adevărate valuri de dragoste, care îmi copleșesc toată ființa pătrunsă de conștiința nimicniciei mele ca om pe pământ. Stau căzut în fața icoanei, în genunchi, implorând milă, ajutor și dragoste pentru mine și pentru toți ai mei, părinți, rude, prieteni, binefăcători, vrăjmași. (...) Sunt cum mă știți. Tac mîlc și meditez ore și zile în șir. Îmi trimit gândurile departe și când mă trezesc la realitate, zâmbesc. Cânt și mă rog. Sunt vesel sufletește. Viața cotidiană are un aspect uniform. Viața interioară mi-e simplă, vie, plină și mare, cu doruri și vise pe care eu le trăiesc și le simt vii în sufletul meu⁷⁴.

„În adâncul cel mai tainic al inimii am găsit izvorul nesecat al vieții, dragostea. Mi-am dat seama că am nesocotit acest dar. Am spus atunci: «am greșit!». În pământul păcatelor mele îngropasem tot ce sădise Dumnezeu mai prețios în mine. Pentru nesocotirea iubirii, acest dar sfânt, mă

⁷⁴ *Ibidem*, pp. 226-227.

simt răspunzător de toate păcatele semenilor mei, din toate timpurile și locurile. Dar sunt un om fericit, cel mai fericit om! Simt dragostea lui Dumnezeu la tot pasul, ocrotirea și grija Lui pentru mine. Vreau să nu mai trăiesc pentru mine, ci să trăiesc pentru iubire, să contribui la fericirea tuturor, cu darul lui Dumnezeu. Prin mântuirea semenilor mei, să-mi mântuiesc propriul suflet. Ah! Cât sunt de fericit! Cum poate trăi omul, această ființă micuță, atâta fericire?⁷⁵

⁷⁵ *Ibidem*, p. 229.

Viața în „lavra” Aiudului

Construită pe vremea stăpânirii austro-ungare pentru românii din Ardeal, închisoarea Aiudului era, între cele două războaie mondiale, cea mai mare pușcărie din țară. În această temniță vor fi adunați, începând cu noiembrie 1942, câteva mii de legionari condamnați de regimul antonescian. Strângerea lor la Aiud s-a făcut cu un rost: conducerea închisorii, la ordinul mareșalului Antonescu, urma să obțină desolidarizarea lor de Mișcarea Legionară și trimiterea pe frontul antibolșevic, chipurile pentru „reabilitare”⁷⁶.

În acest scop, începând cu martie 1943, comandantul închisorii, maiorul magistrat Munteanu, dușman învederat al legionarilor, va trece la măsuri severe: izolarea deținuților, suspendarea dreptului la pachet și vorbitor, obloane la ferestre, înrăutățirea hranei, pedepse corporale pentru încălcări iluzorii ale regulamentului.

În curtea închisorii maiorul Munteanu ține un discurs despre eliberarea legionarilor cu condiția de a merge pe front pentru reabilitare, discurs ce se încheie perfid cu întrebarea: „E cineva care nu vrea să meargă pe front?”. În tăcerea care se așterne, Traian Trifan iese în față și desparte apele, arătând că nu admite să fie supus la presiuni și amenințări.

⁷⁶ Cu legionarii care vor accepta se formează batalioane speciale, trimise în primele linii cu ordinul de a li se da cele mai grele misiuni, în care moartea era aproape sigură.

„Traian Trifan are grad de căpitan și își servește țara ca ostaș, dar comandantul legionar Traian Trifan nu are ce reabilita în fața nimănui”⁷⁷. Cea mai mare parte a deținuților îi vor urma exemplul.

În iunie 1943 legionarii sunt chemați la administrație spre a semna o cerere de a merge pe front pentru reabilitare și o declarație de desolidarizare de Mișcarea Legionară.

„Valeriu și alți câțiva - arată Ianolide - au spus că nu au nimic de reabilitat dincolo de justiția propriei conștiințe; doream să luptăm împotriva comunismului, năzuiam să unim țara, dar nu ca deținuți, nu ca vinovați; nu aveam pe sufletele noastre nimic de «reabilitat» - și deci am refuzat frontul.

Am refuzat și desolidarizarea, nu pentru că nu aveam greșeli de care să ne desolidarizăm, ci pentru că procesul nostru de conștiință înfiera toate greșelile făcute fără a avea nevoie de imboldul unei elite politice al cărei reprezentant era un monstru ca maiorul magistrat”⁷⁸. Prin urmare, răspunsul lui Valeriu va fi foarte ferm: „sunt ceea ce sunt, nu am de ce mă desolidariza, cred în adevăr și în bine și în biruința lor”⁷⁹.

Refuzul desolidarizării nu însemna că acceptă tot ceea ce gândesc ceilalți legionari. „După episodul «reabilitării», Valeriu a luat, într-o altă împrejurare, o atitudine la fel de frumoasă: întrucât se punea accentul pe pedeapsă și pe răzbunarea în lupta

⁷⁷ Virgil Maxim, *op. cit.*, p. 87.

⁷⁸ Ioan Ianolide, *op. cit.*, p. 44.

⁷⁹ Nicolae Trifoiu, *op. cit.*, p. 187.

politică, el a susținut că răzbunarea este a lui Dumnezeu; nimănui nu-i este îngăduit să-și facă singur dreptate; creștinul iartă, creștinul se situează pe poziția dragostei, singura virtute aducătoare de pace, singura atitudine care învinge și nu este învinsă.

Împotriva acestui punct de vedere s-au ridicat voci puternice și Valeriu, încercând să se justifice, era tot mai singur. Cu toate acestea, a rămas neclintit în convingerea sa și cu timpul mulți i s-au alăturat⁸⁰.

Ca urmare a refuzului desolidarizării, câteva sute de deținuți au fost izolați în Zarcă, înghesuiți în celule de 1/2 metri, cu regim dur, mâncare slabă, dormit pe dușumele, fără paturi, doar cu îmbrăcămintea lor zdrențuită. În astfel de condiții mulți se vor îmbolnăvi. Regimul acesta ține până în vara anului 1944.

După 23 august, un decret al puterii nou instalate eliberează toți deținuții politici, cu excepția legionarilor. Apropierea frontului face ca prin septembrie, sub escortă, pe jos, deținuții să fie evacuați la Alba-Iulia. În condiții grele, datorită slăbiciunii fizice, epuizați de căldură și de sete, drumul a fost parcurs într-o zi. Prin octombrie vor reveni la Aiud.

Cum în țară domnea confuzia și comuniștii nu au pus decât treptat mâna pe putere, în perioada următoare, la Aiud viața a fost mai puțin aspră. Deținuții se bucurau de o oarecare libertate, circulând neîngrădiți în interiorul închisorii. Puteau ține legătura între ei, mergând de la o celulă la alta, de la

⁸⁰ Ioan Ianolide, *op. cit.*, p. 46.

un etaj la altul, ba chiar la cei din alte clădiri ale temniței, fără a li se cere socoteală.

În afara Sfintei Scripturi, în temniță pătrunseră scrieri teologice, ce erau o adevărată hrană spirituală pentru cei închiși.

Cei din jurul bădiei Trifan, după cum arată Virgil Maxim, vor folosi acest răstimp de slăbire a chingilor pentru a se întări duhovnicește.

„Pentru a realiza un program de studiu, meditație și rugăciune ne-am făcut noi înșine ore și zile de întâlnire; în loc să ne închidă gardienii, ne-am confecționat zăvoare interioare. Când găseai ușa încuiată știai că acolo e aprinsă candela inimii și arde pentru Hristos. Reveneai în ziua și la ora indicată pe ușă”⁸¹.

„Începea să fie frig în celule, căci caloriferul nu dădea căldură. Am hotărât să stăm mai mulți într-o celulă, căldura suflării noastre îndulcind asprimea stihiei. În iarna 1944/45 am stat cu Anghel Papacioc, părintele Vasile Serghie și Valeriu Gafencu; Marin Naidim cu domnul Trifan, domnul Marian și Schiau Ion; Nicu Mazăre cu Iulian Bălan, Foti Petru și Avram Sebastian”⁸².

„Iarna am citit foarte mult cu Valeriu Gafencu, sub ascultarea părintelui Vasile Serghie, am aprofundat teoretic *Dogmatica* și *Apologetica*, *Arheologia biblică*, *Simbolica*, *Mistica*, *Ascetica*... Anghel Papacioc îmbina programul de studiu cu ore de rugăciune, meditații și cu discuții exegetice. Ca în timpul acela,

⁸¹ Virgil Maxim, *op. cit.*, p. 106.

⁸² *Ibidem*, p. 108.

niciodată nu m-am simțit mai împlinit.

Părintele Vasile Serghie, eminent absolvent al Facultății de Teologie de la Cernăuți, era și un trăitor viu al adevărilor de viață creștină. În toate manifestările lui era de o sobrietate rar întâlnită. Viața, pentru el, era „Timp Hristic”, nu întâmplare sau succesiune de evenimente din care nu știi ce să alegi. Împreună cu Anghel Papacioc, care era de o râvnă rar întâlnită pentru câștigarea stadiilor de viață virtuoaasă, pură, sfântă și un fervent animator pentru rugăciunea isihastă, erau lumină și îndemn de a ne integra în Hristos ca mădulare sfințite.

Valeriu Gafencu, un inspirat al lui Dumnezeu, nu avea nevoie de cele predate de părintele Serghie, căci îi izvorau din suflet ca și cum își aveau rădăcina într-însul. Se supunea însă cu ascultare totală programului de studiu, exegeze, rugăciune și efort de control moral. Era ca un frate mai mare: încercam să mă țin de pulpana hainei lui pe drumul cunoașterii și trăirii în Hristos.

Din când în când, săptămânal sau lunar, știind de la Sfinții Părinți că adevărata smerenie este descoperirea gândurilor pentru a nu te îndreptăți singur în ceea ce cugeți, ne strângeam la domnul Trifan sau la noi, uneori toți, alteori numai câțiva, ne descoperiam nedumeririle și dezbăteam problema care ne provocase întrebări în conștiință, în lumina scrierilor Sfinților Părinți și hotărârilor canonice ale Bisericii. Ne ridicam cu mintea la înțelesuri de cugtare sfântă și trăiam drumul de sfințenie pe care au mers, sub lumina Harului, „Înțelepții lui Dumnezeu, care n-au slujit fapturii, ci numai Făcătorului”. Patericul,

carte de căpătâi, ne punea în condiția de a intui cum se pun în practică adevărurile supranaturale, mobilizându-ne puterile pentru câștigarea virtuților”⁸³.

„În programul duhovnicesc, în afară de rugăciune, studiu, meditație, convorbiri exegetice, intra și o zi pe săptămână de tăcere completă, făcută tot cu scopul unei adânciri și întâlniri tainice cu Dumnezeu; o analiză scrupuloasă a tuturor momentelor și actelor vieții, pe care apoi, într-o mărturisire, o analizam, adâncind-o și mai mult și încercând să găsim soluții de vindecare și îndreptare sau de încuviințare, după cum era cazul”⁸⁴.

„Prin martie, cum a început să se încălzească, am luat hotărârea să ne mutăm câte unul în celulă, ca să facem o experiență duhovnicească; să intensificăm exercițiul rugăciunii isihaste și să avem timp să studiem cât mai mult literatura patristică ce o aveam la dispoziție. Sub binecuvântarea părintelui Serghie și-a organizat fiecare pravila, nelipsind controlul întâlnirii periodice comune.

Părintelui Vasile Serghie i-a expirat pedeapsa și la sfârșitul lunii aprilie a plecat. Am rămas fără un pedagog investit haric. Ceilalți preoți legionari, deși erau modele de viață creștină, erau angajați în menținerea vieții duhovnicești la stadiul suportării suferinței și practicării rugăciunii. Așa că domnul Trifan și Anghel Papacioc deveniseră cenzori pentru controlul vieții la care ne angajasem. Apoi consultam pe cei cu pregătire teologică, domnul

⁸³ *Ibidem*, p. 110.

⁸⁴ *Ibidem*, p. 115.

Straja - viitor preot, - Radu Leonte, pe preoții Ion Marinescu, Ion Florea, Traian Belu, pe diaconul Grebenea"⁸⁵.

„Vara anului 1945 am petrecut-o în semi-libertate interioară, între ateliere și celule. Domnul Trifan a fost de părere să experimentăm și forma de viață a comunității monahale, îndeletnicindu-ne cu împletitul coșurilor, rucodelia din timpul exersării rugăciunii inimii”⁸⁶.

După cum se vede deținuții aceștia, monahi după duh, au îmbrăcat în haină călugărească condițiile vieții de închisoare.

„Închisoarea - spune Virgil Maxim - îți creează condiții aparte. Celula devine chilie de rugăciune, hrana, prilej de asceză, izolarea, lepădarea de bunurile și bucuriile vieții, prilej de trăire în sărăcie, curăție și feciorie. Necunoscutul, prilej de încredințare în purtarea de grijă și în voia lui Dumnezeu. Ascultarea cere un superior - duhovnic - căruia să i te supui și Dumnezeu ne-a oferit și acest dar prin prezența preoților. Făceam ascultare și față de programul impus de stăpânirea lumească, act de pedagogie divină, în care voia ta intră în chip conștient în subordinea voii divine.

Nu e aceasta condiția monahului? Lepădarea de lume, luarea crucii și acceptarea voii lui Dumnezeu?”⁸⁷.

În această „obște” de nevoitori, Valeriu va statornici o legătură sufletească aparte cu trei dintre

⁸⁵ *Ibidem*, p. 117.

⁸⁶ *Ibidem*, p. 119.

⁸⁷ *Ibidem*, p. 109.

ei. „Stau o vreme în aceeași celulă, se mărturisesc unii altora. Își țin sufletele deschise unul către altul. Năzuiesc împreună. Se roagă împreună. Totul le este de obște.

Această comunitate restrânsă era ideală, dar nu lipsită de ispite și frământări. Forme subtile de mândrie ori de invidie tulburau sufletele. Încercarea de rezolvare a greșelilor prin spovedanie comună uneori a dat rezultate bune, alteori a încins spiritele. S-a simțit lipsa unui povățuitor încercat, cu autoritate.

De asemenea, s-a înțeles că oricât de mare este dorința comuniunii, totuși fiecare om este unic, are viața lui, evoluția lui, specificul lui, care nu poate fi confundat cu un altul, ci numai comunicat - ba chiar comunicat după anumite rigori pe care le impune personalitatea oamenilor.

În ciuda tuturor ispitelor, dragostea și bunele intenții nu au dispărut niciodată dintre noi. Învățăm practica spiritualității creștine, căci pedagogia și îndrumarea duhovnicească sunt o artă, ori dacă vreți o știință.

Se iscau tensiuni din nimic, dintr-un gând rău. Și am înțeles că nu orice gând rău este un păcat, ci numai cel care este acceptat de conștiință și devine patimă. Se poate ca un gând rău să dureze ca ispită mai mult timp, dar să nu fie niciodată acceptat, și deci acesta nu e păcat și nu trebuie mărturisit, decât numai dacă ușurează războiul nevăzut cu duhurile. (...)

Lăcomia a fost una dintre ispite - dar nu cea mai greu de învins - și împotriva ei a funcționat

bine spovedania comună. Lenea și comoditatea au tulburat liniștea uneori, dar când s-a tras semnalul de alarmă, au dispărut ca prin minune.

Unii și-ar putea închipui că am avut parte de felurite ispite trupești, dar ele n-au existat între noi, ci a fost lupta fiecăruia în parte, luptă în care ajutorul reciproc ne-a fost de mare folos. Am învățat că dacă nu lași mintea să râvnească pofta trupului, atunci trupul se supune duhului. Și un trup înfrânat ajută mult în sporirea duhovnicească. (...)

Virtuți care în singurătate păreau bine înstăpânite în suflet, se dovedeau fragile la întâlnirea cu oamenii. Se întâmpla adesea să simțim unul față de altul porniri rele pentru un cuvânt nepotrivit, pentru o vorbă ce părea în plus, pentru un gest pripit, pentru o dorință ce părea exagerată. (...)

Mica noastră comunitate era o școală a desăvârșirii. Am învățat că fiecare patimă se poate înlocui cu o virtute, prin care Dumnezeu este activ în om. Orizontul nostru launtric s-a lărgit. Am învățat să ne iubim, să ne îngăduim unii pe alții, să ne răbdăm reciproc, să ne vedem într-o largă înțelegere umană și, nepoticnindu-ne de clipă, să alergăm cu sânge către ținta finală a slavei lui Dumnezeu.

Așa s-a ajuns la lepădarea de sine, la moartea eu-lui fiecăruia dintre noi. Ne-am silit să ascultăm unii de alții, să ne supunem unii altora așa cum ne-am supune lui Dumnezeu. Pe fiecare dintre noi ne-a ispitit satana; dar prin fiecare dintre noi a lucrat Duhul Sfânt și a biruit. (...)

Comuniunea noastră era de fapt confruntarea dintre noi, pe de o parte, și dintre noi și Dumnezeu,

pe de alta. Am alergat toți către același Arhetip-Hristos și fiecare și-a rotunjit propria sa personalitate, încât am realizat unitatea în diversitate. Forța duhovnicească a acestei lupte a fost tot timpul dragostea. Ne-am încredințat lui Dumnezeu, ne-am dăruit Lui și am trăit prin El și în El.

De cele mai multe ori Valeriu a fost cel care nu s-a înșelat, care a ieșit primul la lumină, care a ars ca o flacără în mijlocul nostru al tuturor – și asta prin valoarea împrejurărilor, căci nu fusese nimic stabilit în sensul unei ierarhii.

Valeriu a fost omul în care L-am văzut sălășluind pe Hristos. Datorită lui a izbândit lucrarea noastră; datorită lui cred că am fost ocrotiți de Dumnezeu⁸⁸.

⁸⁸ Ioan Ianolide, *op. cit.*, pp. 58-60.

Colonia de muncă de la Galda de Jos

Între 1946-1948, grupul lui Trifan împreună cu alți deținuți se vor afla în colonia de muncă de la Galda de Jos. Virgil Maxim, care a fost alături de ei, descrie viața de aici.

„Prin 25 martie am început ieșirile în coloniile de muncă din Unirea, lângă Ocna Mureșului, Ciuguzel, pe dealurile dinspre Blaj, și Galda de Jos, aproape de Teiuș. Oamenii s-au organizat spontan, în funcție de afinitățile sufletești, de cunoștințe mai vechi sau de specificul lucrărilor din colonii. Unirea a fost asaltată de țărani muncitori ai ogoarelor și de cei cu pregătire agronomică. Ciuguzelul a adunat pe cei din regiunile de deal, viticultori și pomicultori, împreună cu cei legați sufletește de ei, mai puțin cunoscători ai acestor munci, sau bolnavii aflați în îngrijirea acestora. Iar Galda, unde am fost și eu, cu lucrări mixte, a atras elemente capabile să facă față la toate muncile.

În 3-4 zile, câte 100-150 oameni pentru fiecare colonie au ieșit la muncă. Au rămas totuși în închisoare cam 100 de oameni, unii în serviciile de care administrația nu se putea dispensa, alții care nu au vrut sau nu au putut ieși din motive strict personale”⁸⁹.

„La începutul lunii mai am ieșit cu ultima grupă programată pentru Galda: Trifan Traian, Marian Traian, Anghel Papacioc, Schiau Ion, Vale-

⁸⁹ Virgil Maxim, *op. cit.*, p. 129.

riu Gafencu, Dragon Gheorghe, Țăru Victor, Jacotă Vasile, Mazăre Nicolae, Pascu Constantin, Bălan Iulian, Naidim Marin, Iordache Ion, Sandu Ștefănescu, Andrei Popescu, Costică Dumitrescu. (...)

Am scris acasă și au sosit bani, colete sau membri ai familiilor, la vorbitor. Am constituit de la început o comunitate de viață ca în timpurile primare creștine. Toate le aveam de obște. Nu comunism, ci comunitarism creștin. Colonia activa ca o tabără de muncă legionară. Fiecare a fost încadrat într-o echipă, după pricepere și aptitudini. Pentru a nu se irosi forțele - și așa puțin, căci nu toți puteau munci efectiv - nu muncea fiecare pentru ziua de muncă săptămânală, ci am constituit echipe care lucrau permanent prin satele din împrejurimi la săpat de porumb, la secerat, la lucrări viticole, la cosit de fân, la tăiat de pădure, lucrând pe bucate, cu plata în natură, asigurându-ne o aprovizionare mulțumitoare cu cartofi, fasole, grăsimi și chiar carne. (...)

Când vremea nu ne permitea să lucrăm, viața coloniei se transforma în viață de mănăstire, cu program de rugăciuni, studiu, meditații, convorbiri duhovnicești. Părintele Arsenie Boca de la mănăstirea Sâmbăta-Făgăraș ne-a trimis în dar primele trei volume din *Filocalie*, hrană spirituală care ne lumina sufletele cu învățăturile Sfinților Părinți ai Bisericii”⁹⁰.

În toamna anului 1947, câteva zeci de deținuți sunt transferați pentru o perioadă scurtă la colonia

⁹⁰ *Ibidem*, pp. 133-134.

de la Unirea. Aici are loc un incident cu gardienii, care îi obligau să lucreze și duminica.

„Cosisem fânul ce urma să fie strâns săptămâna următoare. Duminica, noi, cei sosiți de la Galda, ne pregăteam să mergem la biserică, în sat. Dar cei doi gardieni ne-au oprit și ne-au dat ordin să mergem la strânsul fânului. Le-am amintit gardienilor dreptul de a nu lucra duminica. Nervoși, au început să ne amenințe, să ne insulte. Au scos pistoalele, acuzându-ne de revoltă în colonie. Atunci Valeriu Gafencu le-a răspuns:

- Puneți-vă pistoalele în tocure! Mergem la muncă! Dar să știți că Dumnezeu n-o să vă ajute!

Am luat furci și greble, ne-am încolonat și am plecat. Până la locul respectiv erau 3 kilometri. La ora 9 am ajuns. Am început să strângem fânul, să-l facem poloage, apoi clăi, să poată fi încărcat. În văzduh sunetele clopotelor anunțau intrarea la Liturghie. Ne-am oprit din lucru și am rostit un *Tatăl nostru* și *Născătoare de Dumnezeu*. Domnul Trifan, domnul Marian și Valeriu Gafencu întârziu să se ridice din genunchi. Mai aveam o postată bună de strâns. Ar fi trebuit să facem și pauză fiindcă se apropia prânzul. Masa se aducea la locul de muncă, în marmite, de către bucătari. Pentru a termina mai repede n-am mai făcut pauză, am uitat și de masă, care de altfel nici n-a mai venit.

Era 3-4 după-amiaza când am terminat. Abia atunci ne-am așezat să ne odihnim puțin. De pe vârful unei coline se apropia un bărbat; era un gardian. Ne anunță să așteptăm cele trei mașini mari și cele șapte căruțe pentru a încărca fânul până seara.

Un vânticel ridica în văzduh puful pădărilor și frunzele uscate de porumb de prin lanurile vecine. Cerul a început să se înnoureză și vântul, transformat în vijelie, smulgea vârful căpițelor; crescând în intensitate, s-a prefăcut în furtună și umfla în văzduh toate căpițele, purtându-le ca pe niște păsări jumulte peste culmile colinelor. În mai puțin de un sfert de oră nu mai era nici un fir de fân pe teren și o ploaie mărunță a început să cadă. Zarea se întuneca și fulgerele brăzdau cerul însoțite, de tunete năprasnice. Gardienii se uitau disperați la noi, ca și cum ar fi trebuit să facem ceva spre a salva situația. Ne-am încolonat și am plecat spre colonie, fără a aștepta comanda lor. Ne urmau aproape. Apoi ploaia s-a oprit. Când am ajuns în colonie se însera de-a binelea. Mașinile și căruțele așteptau în incinta coloniei. Milițienii au explicat delegatului ce se întâmplase pe câmp.

S-a întocmit un raport care arăta că din cauza furtunii și ploii dezlănțuite recolta de fân a fost compromisă. Ni s-a cerut confirmarea. Am dat-o, specificând că această calamitate a avut loc duminica. Fără comentarii⁹¹.

„În iarna 1947/48, având asigurat necesarul existenței materiale, viața noastră în colonie a fost marcată de intensitatea activității duhovnicești. Am citit o mulțime de scrieri ale marilor teologi ai Ortodoxiei, precum și teologi apuseni, mai vechi și mai noi. Dar studiam permanent *Filocalia* și *Patericul*. În Aiud, cu Părintele Serghie rumegasem

⁹¹ *Ibidem*, p. 137.

cu toții lucrarea Părintelui Stăniloiaie, *Iisus Hristos sau restaurarea omului, Hristoitia* de Sfântul Nicodim Aghioritul și multe altele. Cel puțin o dată pe săptămână domnul Trifan era asaltat de cei mai tineri, să adâncim cuvântul Sfinților Părinți.

Am început și să învățăm pe de rost Scripturile, în special *Noul Testament* și am constatat că astfel se adâncesc înțelesurile. Minte, prin asociere și corespondență sau chiar prin controverse, luminează în suflet înțelesul cuvântului dumnezeiesc, care nu numai că nu mai pare greu de reținut, ci devine propriu sufletului, acoperă și dă un sens și înțeles și altor cunoștințe, constituind hrana spirituală permanentă a duhului și minții tale⁹².

Descrierea vieții duhovnicești de la Galda este completată de mărturia lui Ioan Ianolide. Acesta povestește câteva întâmplări legate de Valeriu, din răstimpul petrecut în colonie.

„Valeriu muncea și se ruga. Muncea și cânta. Muncea și-L slăvea pe Dumnezeu. Se simțea legat sufletește de o fată pe care o iubise și acum a avut prilejul să-i scrie. Fata era logodită și urma să se căsătorească. Suferința lui a fost adâncă, dar s-a smuls din ea cu hotărârea de a se călugări.

Până atunci se pregătise pentru viață, chiar dacă luase învățătură de la Sfinții Părinți. De acum el, feciorelnic, se logodea cu Hristos, spre a sluji desăvârșit lui Dumnezeu. Bucuria aceasta uriașă a covârșit deplin durerea despărțirii. Iar pe fata aceea o va respecta, înțelegându-o, toată viața. Iată deci

⁹² *Ibidem*, p. 170.

cât de mic este pragul între un mirean credincios și un monah.

Îl văd pe Valeriu la Galda, seara pe dealuri, cântând, culegând flori, unind albastrul ochilor săi cu albastrul cerurilor. Îl văd ziua și noaptea îngenuncheat în bisericuță, rugându-se răpit în duh, cu mâinile împreunate precum copiii, cu ochii strălucind de bucurie. Îl văd dăruindu-și bucata de pâine unuia mai slab ca el. Îl văd jucându-se cu copiii și încercând să fie ca ei. Îl văd adâncit în sine, pregătindu-se de spovedanie. Îl văd strălucind de bucurie după ce s-a împărtășit. Îl aud vorbind cu însuflețire tuturor celor care căutau cuvântul lui Dumnezeu. Îl văd chinându-se să muncească și să-și facă norma. Îl aud cântând colinde, pricesne ori propriile lui cântece. Era plin de dor sfânt. Purta în el ceva serafic, mai presus de fire și era cel mai frumos om pe care l-am întâlnit.

Pentru unii însă era prilej de poticnire.

Într-o noapte dormea afară și un hoț evadat din Aiud a venit să-l prade, deși avea numai vechituri și zdrențe. Valeriu s-a trezit, l-a întrebat ce vrea, l-a luat de mână ca pe un copil și l-a dus la șef. Hoțul avea în cealaltă mână un cuțit ascuțit.

- Ce vrei să faci cu cuțitul? l-a întrebat șeful.

- Voiam să mă apăr dacă voi fi descoperit.

- Dar iată că ai fost prins și nu l-ai folosit! De ce?

Hoțul a răspuns că nu știe ce s-a petrecut cu el, dar nici nu s-a gândit la cuțit în acele momente.

Altădată Valeriu făcea singur de pază în foișorul de lemn din vie, când a fost atacat de

răufăcători, care au tras asupra lui de la o distanță mică. Însă gloanțele au trecut pe alături fără a-l atinge, pentru că încă nu sosise ceasul morții lui.

În anul 1948 un politruc sovietic a venit în colonie să-l ia pe Valeriu în URSS deoarece, fiind născut în Basarabia, era considerat cetățean al lor⁹³. Valeriu însă a refuzat categoric.

- Acolo vei fi liber, i-a spus politrucul.
- Libertatea mea este în sufletul meu!
- Îți vei putea face studiile.
- Le voi face, dacă va vrea Dumnezeu!
- La noi Biserica este liberă.
- Biserica este în sufletele oamenilor!
- Dar aici vei rămâne în temniță!
- Temnița sufletului meu mă înspăimântă!
- Deci nu te recunoști ca cetățean sovietic?
- Sunt cetățean român și doresc să rămân în

România.

- În curând și România va aparține Sovietelor!
- Viitorul este al lui Dumnezeu!

⁹³ În relatarea acestui episod există unele diferențe. Nicolae Trifoiu, din informațiile de la Marin Naidim, spune că Valeriu a fost luat în primăvara anului 1945 de la Galda și dus la Văcărești, unde s-a prezentat în fața comisiei de repatriere. La întoarcere, prin bunăvoința gardianului care-l escorta, s-ar fi abătut pe la Sâmbăta, la părintele Arsenie Boca. Virgil Maxim vorbește și el de o vizită a lui Valeriu la părintele Arsenie Boca, dar o plasează în alt context. Despre episodul repatrierii, Virgil Maxim spune doar că „Valeriu a fost chemat în fața comisiei”, fără a preciza locul: a venit comisia la Galda sau a fost dus Valeriu la București. Astfel de diferențe de la un memorialist la altul apar și în descrierea altor situații, fiind normale având în vedere intervalul scurs între producerea evenimentelor și consemnarea lor în scris.

- Deci rămâi aici?

- Da!

Mai târziu, politrucul s-a apropiat de el și i-a spus:

- Admir inteligența dumată, dar nu pot decât să te plâng. Înțelege că sunteți învinși și nu aveți scăpare. Dacă vă veți opune, veți fi zdrobiți. Și noi ne-am opus și azi jucăm în lanț ca ursul. Dumnezeu crezi în Dumnezeu; și eu aș vrea să am un Dumnezeu pentru care să înfrunt temnița și moartea, dar sufletul meu e gol, mintea mea e plină de lozinci, iar energia mea se epuizează în întregime pentru cauza comunistă. Nu avem nici o șansă. Hitler ne-a apărut ca un izbăvitor, dar a fost învins. Toți care s-au aliat cu comunismul - și ați făcut-o și voi, românii - sunt cu mult mai vinovați de cele ce se vor petrece decât noi, cei născuți în URSS! Am încredere într-un om ca Dumnezeu. Te admir. Cred că te înțeleg și sunt și mai nefericit. Regret că nu cunosc și eu creștinismul. Dar te asigur că vei rămâne în România!

- Domnule, i-a răspuns Valeriu, clipa asta este mare în viața mea. Mi-ați dat aripi, căci Dumnezeu aveți un suflet cu o forță de credință uimitoare. Primiți de la mine această cruciuliță!

Și Valeriu a luat de la gât cruciulița și a dat-o rusului, care era vădit emoționat. Așa se face că Valeriu a rămas în țară⁹⁴.

La începutul lunii mai 1948, deținuții de la Galda sunt aduși la Aiud. Aici găsesc biserici profanate și mobilierul devastat. Peste câteva zile

⁹⁴ Ion Ianoșide, *op. cit.*, pp. 60-62.

vor găsi lacăte pe ușile bisericii. Regimul de libertate de până acum se schimbă. Li se face o percheziție amănunțită, luându-li-se orice carte, orice foaie de hârtie scrisă sau nescrisă, orice vârf de creion. Erau căutate în special Sfânta Scriptură și cărțile religioase.

Deținuții sunt scoși la muncă în cele două secții, mecanică și tâmplărie, ale fabricii închisorii. Dar după puțină vreme apar schimbări. La sfârșitul lunii mai, în urma unui ordin de la București, se face trierea generală a deținuților politici; elevii vor fi trimiși la Târgșor, studenții la Pitești, foștii demnitari la Sighet, muncitorii la Gherla, legionarii - în afara categoriilor de mai sus - la Aiud.

Valeriu, student la data arestării, va fi trimis la Pitești.

Din mărturia lui Marin Naidim

Marin Naidim, condamnat în același lot cu Virgil Maxim, va ajunge la Aiud în 1942. Cu o structură sufletească apropiată de a lui Valeriu, se apropie de acesta, devenind foarte buni prieteni.

„Valeriu era o fire entuziastă. Făcea parte dintre aceia despre care frecvent se spune că umblă cu capul în nori. Nu era o fire practică, nu l-am văzut cosând cu acul, nu împletea lână, nici rufele nu știa să și le spele, mai mult le morfolea, dar în realitățile spirituale era prezent și avea o conștiință trează. Era o fire de poet. Știut este că, pe scara desăvârșirii, poezii sunt pe prima treaptă de jos, apoi urmează celelalte categorii: eroii, profeții, sfinții; așa am citit undeva - Iovan Ducici - și mi se pare adevărat. Poezii care-și împlinesc cum trebuie menirea, înfrumusețează viața, înalță pe om. Valeriu făcea chiar și poezii. Scria în vers alb, dar și în formă clasică. (...)

Valeriu ne-a arătat calea ce duce la mântuire: iubirea creștină. Iubirea era un cuvânt de ordine, îl spunea în toate împrejurările, și-n scris și verbal, era în loc de salut, de la revedere și de orice.

Când a intrat în închisoare, era îmbrăcat cu un costum dintr-o stofă englezească, vernil. Îi ședea bine, dar nu se mai simțea bine în niște haine șic și a căutat să scape de el. Eram în colonie la Galda. Într-o zi a întâlnit un om sărac și-a venit la colonie fără haină. O dăduse. Când l-am întrebat unde îți e haina, el mi-a răspuns cu un cuvânt din Pateric: «am

trimis-o înainte», adică a dat-o de pomană, ca s-o găsească în cer când se va duce acolo. L-am muștrătat acuzându-l de lipsa dreptei socoteli, căci familia lui se zbătea în lipsuri: «mai bine o dădeai unei surori să-și facă o jachetă», dar el a rămas tot la gândul lui c-a făcut bine, spunând că de-ai săi are grijă Dumnezeu.

Tot pe-atunci, o țigană i-a ieșit în drum, cerându-i un chibrit. Și el a băgat mâna în buzunar și tot mărunțișul pe care îl avea a promis că i-l va da ei dacă aruncă pachetul de țigări și îl calcă în picioare. Ceea ce țiganca a făcut, luându-i banii. Știa și el că țiganca, cu banii aceia își va lua alte țigări. Totuși, el a fost mulțumit că a încercat să stăvilească răul, că poate ceva i-a dat de gândit femeii aceleia cu privire la fumat, că-i păcat.

La închisoare la Aiud, vorbesc de anii când se mai respecta cât de cât regulamentul, adică până în anul 1948, eram scoși din celule la aer curat, aproximativ o oră pe zi, după care, treptat - treptat timpul acesta s-a micșorat, până a ajuns la 10-15 minute și erau zile de-a rândul când nu ne mai scotea deloc la aer. În curtea închisorii se afla un rond de flori, dar fără flori. Creștea pe el niște iarbă neîngrijită de nimeni. Fusese la mijloc și o troiță făcută de cei care ne precedaseră și pe care i-a făcut dispăruți balaurul, șarpele cu ochelari. A dispărut și troița într-o noapte, au făcut-o zob comuniștii. Rămăsese, cum vă spun, rondul orfan și de flori și de cruce. Valeriu, întors de la plimbarea în jurul rondului, a adus în celulă un smoc de iarbă în care se afla și o păpădie și niște traista ciobanului. Mi le-a arătat cu fața radioasă, spunând: «Uite ce flori

frumoase am adus eu!». El vedea frumosul și acolo unde nu era. Sau poate era, dar nu-l vedeam noi. El avea ochi să-l vadă. Natura e frumoasă într-adevăr, dar trebuie să fii dotat cu niște antene speciale ca să poți recepționa tainele ascunse ale creației. Valeriu avea această capacitate de recepție a frumosului din natură, pentru că Valeriu iubea natura și natura nu se descoperă decât celor care iubesc sincer.

În colonie la Galda duminica, se scula cu noaptea în cap și se ducea pe câmp să adune flori. Venea cu picioarele ude de rouă și cu brațul plin de flori. Ca să le ducă la biserică. Mă-ndemnase să fac și eu la fel. Adunasem și eu maci roșii, dar eu mă simțeam parcă jenat să merg cu brațul de flori prin satul acela. El nu. El făcea lucrul acesta foarte natural, el nu simțea nici un fel de jenă, nu avea simțul ridicolului. El însuși era un element al naturii. Făcea parte din cadru.

Era un tip de visător incorrigibil. Un fel de Don Quijote. L-am auzit deseori citând un paradox din Cervantes: «alerg prin temniți după libertate». Lui i se potrivesc versurile referitoare la moartea lui Don Quijote: «Iar eu, trăgând să mor, alături de-o veche lumânare/Voi auzi pe Sancho plângând și pe preot:/Cum a putut să-ncapă un vis atât de mare/În trupul ăsta firav și slab de Don Quijot?».

Cânta. Fredona des Serenada de Schubert sau diverse imnuri religioase: *La râul Vavilonului*, *Cu noi este Dumnezeu*, *Doamne al puterilor* etc. Improviză chiar el melodii proprii, dar toate erau într-o tonalitate minoră. Cântece lumești nu l-am auzit cântând, parcă nu făcea parte din lumea aceasta.

Citise mult în viața lui, dar acum - cât s-a mai putut citi în Aiud până în 1948 - nu mai citea decât o singură carte, *Biblia* și ce era în legătură cu ea: *Filocalia*, *Patericul*, *Urmarea lui Hristos*. Și se ruga. În colonie, mergea între ruinele unei vechi biserici părăsite, ce se afla pe un deal, într-o lucerniște a coloniei - n-avea acoperiș, era expusă ploilor și intemperiilor - și se ruga acolo.

Când venea cineva de-acasă pe la el, aborda cu ei totdeauna probleme de credință, căutând să convingă pe fiecare de importanța mântuirii. Spunea către mine că, chiar dacă nu reușim noi să schimbăm lumea, măcar să trezim interesul, să o facem să nu se mai simtă bine când săvârșește răul, să creăm probleme, să-și pună întrebări, să-și schimbe pașii.

Făcea mult caz de conștiința păcatului, pentru că erau mulți care considerau păcate numai curvia, hoția și crima și mulți nu se recunoșteau păcătoși, fie că nu le aveau pe acestea, fie că le minimalizau, neacordându-le importanța cuvenită. Dar pierdeau din vedere că mai sunt și altele, și poate mai mari decât acestea, cum ar fi mândria: «Celor mândri, Dumnezeu le stă împotriva și celor smeriți le dă har». Pe omul care se grozăvește, Domnul îl lasă singur și fără El o să-și dea seama că nu poate face nimic și-atunci o să strige la El. De la el am deprins obiceiul de a ne spune frățește tot ce aveam pe suflet. Practicam cum s-ar spune, mărturisirea frățească: «Mărturisiți-vă unii altora păcatele». Mi-am cultivat în felul acesta, la îndemnul lui, curajul moral⁹⁵.

⁹⁵ Nicolae Trifoiu, *op. cit.*, pp. 82-85.

Valeriu Gafencu: O lumină!

Cu spicuri din mărturia adresată de Virgil Maxim comisiei de canonizare a Sfântului Sinod⁹⁶, *Valeriu Gafencu: O lumină!*, urmată de poezia *Ardere-de-tot*, punem capăt descrierii vieții lui Valeriu la Aiud.

„Dumnezeu revărsase asupra lui harul frumuseții. Fizic, părea un arhanghel, purtând când spada de foc a cuvântului dumnezeiesc, când crinul curăției plin de parfum tainic. Moral, nu i se putea reproșa ceva, smerenia îmbinându-se cu tenacitatea hotărârilor. Spiritual, era transfigurat tot timpul, într-o stare extatică aproape permanentă; nu puteai să-ți dai seama dacă ceea ce spune vede în duh sau dacă Duhul vorbește prin el. Viața lui era zbor spre înălțimi, pe care cu greu îl puteai urmări.

Când eram împreună cu părintele Serghie Vasile, sub a cărui îndrumare ne însușeam rugăciunea isihastă, Valeriu iradia, la nivelul percepțiilor senzoriale, o căldură interioară de o intensitate greu de înțeles și de exprimat, cuvântul rămânând dator în actul cuprinderii. Era asupra lui un dar dumnezeiesc care-l situa dincolo de posibilitățile mele de înțelegere.

Eram tânăr, novice în actele de efort spiritual programate conștient, și de multe ori pe punctul de

⁹⁶ Așa cum am arătat într-o notă din primul capitol, mărturiile foștilor deținuți despre Valeriu n-au mai ajuns pe masa Sfântului Sinod.

a mă sminti. Părintele Vasile Serghie mă iubea mult și mă simțea ca un barometru, mă punea pe linia de plutire duhovnicească și făcea, cu un tact pedagogic excepțional, punte de legătură între cele două stadii de viață duhovnicească, a mea și a lui Valeriu, știind să coboare ștacheta la nivelul posibilităților mele de trăire interioară și exterioară.

În ruga comună mă simțeam ca un pui căzut din cuib, tremurând din aripile abia pudrate cu puful credinței, iar pe Valeriu îl simțeam ca pe un vultur care plutește în înalt, trăgându-mă și pe mine după el.

Valeriu nu era un conformist. Spărgea formele cu cutezanța duhului, fără să sacrifice adevărul cu închipuiri personale, vinovate de călcarea hotărârilor canonice. În libertatea duhului său toate se includeau firesc în tiparul arhetipal al Hristosului, Om și Dumnezeu. Acest urcuș direct la Hristos, ca intrarea în propria-ți casă, unde legile și regulile comportării și manifestărilor, proprii numai ție, te scutesc de formalism, părea sfidare la adresa Dumnezeirii. De aceea foarte puțini din cei ce l-au cunoscut au reușit la început să-l înțeleagă.

Târziu, când Dumnezeu mi-a făcut bucuria să pot aprofunda viața duhovnicească, am înțeles că marile spirite prin care și în care lucrează harurile speciale nu pot fi judecate de la nivel lumesc sau chiar religios, ci numai după ce, cu setea integrării necondiționate în Hristos, poți, cât de cât, să te împărtășești și de înțelegerea altor spirite, Hristos ducându-te pe același drum, dar cu propriile tale picioare.

Această libertate în duh, de care vorbește uluitor Sfântul Apostol Pavel, de a nu te mai judeca singur în ceea ce faci, lăsând să te judece Hristos - un stadiu în care nu tu lucrezi, ci harul lucrează în și prin tine - o avea Valeriu.

Prezența lui, oriunde, în orice fel de întâlnire între noi, cei apropiați sufletește - numiți de unii în chip decent, iar de alți în chip ironic „mistici” - ca și în mijlocul celor mai puțin inițiați în viața duhovnicească, crea bucurie și respect și uneori îngrijorare sau teamă.

Bucurie, pentru cele ce aveai să le cunoști din gura lui, dincolo de serbedele probleme cotidiene. Cuvântul lui te scotea din timp și te făcea să ignori mizeria umană, sublimând suferința și acceptând-o ca pe un dar mântuitor. Respect, pentru frumusețea adevărilor exprimate la nivelul de înțelegere al fiecăruia. Fiecare putea să guste din ființa lui Hristos partea cea mai dulce, cea mai proprie lui. Teamă sfântă sau îngrijorare, pentru gândul neîmplinirii tale, că implicarea personală în cele mărturisite ca adevăruri ce condiționează însăși viața ca existență dăruită de Dumnezeu va cere rupere, sfâșiere și moarte, jertfă și jertfire permanentă.

Valeriu personifica luptătorul creștin care se află în același timp și pe muntele suferinței (lepădarea de patimi, stadiul curățirii) și în pădurea cu fiare sălbatice (lupta cu duhurile, stadiul iluminativ) și în mlaștina deznădejdiei (despicând-o cu arma Crucii, purtată conștient, subiectiv și acceptată „nu cum voiesc eu, ci cum voiești Tu”, stadiul unitiv, desăvârșirea). Prezența lui dădea

încredere oricărui suflet, conștientizându-i dorința de înălțare duhovnicească spre desăvârșire. (...)

Valeriu Gafencu ardea, zic încă o dată.

Ardea... ardere de tot, la propriu, în fața tuturor, ca o făclie de lumină spre care și de la care fiecare lua putere sufletească și trupească. Cuvintele lui erau purtătoare de duh. Gesturile lui erau binecuvântări și îmbrățișări. Faptele lui arareori sau târziu sesizate și descoperite erau daruri integrale ale ființei lui.

Valeriu nu dăruia, se dăruia.

Capacitatea de jertfă concretizată în cuvintele Mântuitorului: „Dacă îți dă cineva o palmă pe obrazul drept, întoarce-l și pe cel stâng”, „Dacă îți ia haina, dă-i și cămașa”, „Dacă te silește cineva să mergi cu el o milă pe jos, mergi cu el două”, „Iubiți pe vrăjmașii voștri” și „Nu este mai mare dragoste decât să-și pună cineva viața pentru prietenii săi”, la Valeriu era așa de firească, încât dacă n-ar fi făcut-o în ascuns, tainic, pe mulți i-ar fi tulburat sau i-ar fi smintit chiar.

La începutul prieteniei noastre, voind să mă spovedesc pentru a mă putea împărtăși, cercetându-mi cugetul, am găsit o stare de îndoială pe care o aveam asupra sincerității manifestărilor duhovnicești ale lui Valeriu. Mi se părea că unele din formele pe care le îmbracă viața lui duhovnicească au uneori ceva artificial și chiar ostentativ. I-am descoperit vinovăția gândurilor mele. M-a ascultat cu atenție. La sfârșit, plângând, m-a îmbrățișat și, rugându-ne amândoi, a luat asupra lui toată tulburarea pe care mi-o provocase: «Sunt vinovat în fața lui Dumnezeu pentru tulburarea pe care ți-am

provocat-o. Îți mulțumesc că mi-ai sesizat o lacună de care nu eram conștient cu adevărat, căci nu numai prin păcatul propriu-zis poți sminti pe cineva, nu numai cu cele de stânga, ci și cu cele de dreapta, cu virtuțile, când nu sunt făcute cu tact duhovnicesc, spre ferirea cugetului fratelui care se poate sminti din pricina libertății tale, tu fiind încredințat că faci binele».

Am sesizat ideea din epistola Sfântul Apostol Pavel către Corinteni (de la capitoul 8); mai târziu aveam s-o înțeleg: toți Sfinții Părinți făcuseră din ea un dreptar al vieții lor în comunitățile călugărești și pustnicești mai ales. (..)

Era în iulie 1946. Începusem a doua sapă la vie. Vișan Nicolae și Paul Vilescu erau doi dintre camarazii simpatizați de noi toți pentru buna dispoziție pe care o creau totdeauna acolo unde se aflau. Se mai tachinau, fără ca glumele lor să degenereze în cuvinte vulgare sau dure. Apartenența regională le favoriza suficient material pentru dispute hazlii. Vișan era oltean, Vilescu prahovean.

Într-o zi, săgețile lor s-au înveninat. Glumele au degenerat de la înțepături fine, fără adresă directă, la ironii și zeflemisiri cu adresă la persoană și până la urmă cu insulte directe. Diavolul ce altă treabă are? Să strice liniștea și prietenii dintre oameni. Fiecare îl acuza pe celălalt de lipsă de bun simț, inconștiență și alte acuze jignitoare. Discuția se purta totuși pe un ton redus. Vântul adia și ducea frânturi de expresii la urechile celor ce lucrau mai aproape de ei. Ne era jenă de cele întâmplare și ne uitam neputincioși unul la altul, neștiind cum să aplanăm tensiunea între cei doi.

Valeriu Gafencu era în urma lor, pe un rând alăturat și auzise toată disputa dintre cei doi. Când au ajuns la capătul parcelei, Valeriu și-a lăsat sapa, a ieșit în fața celor doi camarazi și îngenușindu-se, cu emoție în glas i-a implorat: «*Vă rog să mă ierțați că am auzit cuvintele, frumoase ca din psalmi, pe care vi le-ați spus unul altuia*». Cu lacrimi pe obraji, i-a sărutat pe fiecare în parte și s-a întors la lucru. Cei doi s-au prăbușit unul în brațele celuilalt. Cu glasuri sugrumate și-au cerut iertare de la noi toți.

Acestea erau lucrările Duhului făcute prin Valeriu în comunitatea noastră, viață sfântă de iubire între mădularele trupului mistic al lui Hristos.

O, Dragoste sfântă, cum știi Tu să sfărâmi lucrarea celui rău cu simplitatea manifestărilor Tale! (...)

La Aiud, în 1945, când Ion Ianolidă a venit în celula în care mă aflam cu Marin Naidim și ne-a spus aproape plângând că simte nevoia să fie aproape de noi, să se împărtășească de aceleași bucurii tainice ale Mântuitorului Hristos - deși avusese până atunci o atitudine nițel de bravadă față de provocările administrației și suferise consecințele - pentru că nu știam cum să procedăm, l-am rugat să meargă la Valeriu și să-i împărtășească starea și dorința sufletului lui. Ion a crezut că în felul acesta vrem să scăpăm de el, neacordându-i bună-credință. Totuși și-a destăinuit stările sufletești cu toate frământările de conștiință.

Valeriu nu l-a lăsat să vorbească, l-a îmbrățișat ca pe un frate pe care de mult îl aștepta la poarta sufletului său. L-a ridicat cu dragostea lui pe treapta

depășirii prea marii scrupulozități de conștiință, pe care se afla ca pe o muchie de cuțit, nehotărât încă dacă să rupă cu o formă și un stil de viață întâmplătoare și închipuită, pentru a opta pentru viața ordonată în Hristos, confirmată prin rezultatele ieșirii din păcat, vădite în creșterea ascultării și supunerii continue față de cuvântul lui Hristos în Biserica Lui.

Am purtat totdeauna în suflet, pentru Valeriu, imaginea tânărului pustnic consumat în Rugăciunea Focului. Starea aceasta s-a concretizat într-un poem pe care i l-am închinat:

ARDERE-DE-TOT
Lui Valeriu Gafencu

...Aici răsare-n mine o chilie
în care s-a sfințit un pustnic blând...
Zidea virtuți cerești în trup plâpând
și-n ochi purta smerită bucurie...

De priveghere lungă, - albă floare -
se rezema cu fruntea de pervaz
și luna-i săruta sfințit obraz
când i-asculta cuvântul, ca o boare:

„O, vino, rob rău, somnule, și-mi poartă
cu tine visul, peste unda moartă...
un ceas de vreme urcă-mă șuviță
în Crama-Împărătească, rod-de-viță!...”

De funia nădejzii viu s-agață
și-n rugăciune treaptă-naltă suie...,
amiezile simțirilor descuie

și îngerilor, iată-l, față-n față.

L-au îmbrăcat cu-a cerului armură...,
cu neaua-înțelepciunii-apoi l-au nins
purificându-i duhul, înadins,
să fie-asemeni lor, chip și măsură!...

Un înger..., a făcut un semn în cer!...
El vede Fața lumii Nevăzute...,
cuvintele aude..., nenăscute,
cu inima topește vămi de ger!...

De câte ori pământul, fără splină,
se duce, taur negru, rostogol,
de câte ori îl săgetează-n gol
harapi cornuți, mereu în nehodină?...

Un sul de carte-i cerul strâns cu nod
și ultim semn pământu-n alfabet...
Altarul Viu al Marelui Profet
primește jertfa, Ardere-de-tot!...

În Rugăciunea-focului, adoarme...
Târziu, lumina candelii se stinge...
Un înger furișându-se-n chilie
deasupra frunții nimb subțire-i ninge!...
Vrăjmașii gem la pragul lui pe coarne!...

Movilă-i stă nisipul lângă ușă...
A tot crescut rugina pe zăvor,
uleiul a-nflorit într-un ulcior,
dar trupu-i stă-n genunchi, deși-i cenușă...

Pe-o laviță, alături, rânduite

mai multe cărți. Pe-o foaie, în Ceaslov,
scrisese el sfințitul lui hrisov
în patru rânduri, vorbe aurite:

*„Să mă ierțați, părinților, vă rog,
c-având puțină treabă azi cu Domnul
m-a biruit în rugăciune somnul
și v-am lăsat cenușa mea, zălog...”*

Dar necrezând că-i mort cu-adevărat
cu mâna l-am atins peste veșminte...
Se risipi cenușa lui fierbinte
și sărutând-o..., am plâns îngândurat!?

Ceea ce a făcut și ceea ce a trăit Valeriu de-a
lungul anilor de detenție, pentru fiecare suflet cu
care a venit în contact, e greu de imaginat, necum
de exprimat în cuvinte. E suficient răspunsul pe care
l-au dat toți cei ce l-au cunoscut. A fost un sfânt.
Este un sfânt⁹⁷.

⁹⁷ Virgil Maxim, *op. cit.*, pp. 180-187.

Închisoarea Pitești și reeducarea

Între închisorile din România comunistă, Piteștiul ocupă un loc aparte. A rămas celebru prin cumplitele atrocități ce au avut loc aici cu ocazia desfășurării satanicului experiment numit reeducare. Valeriu nu a trecut prin reeducare, el fiind transferat la Văcărești și apoi la Târgu Ocna, înainte ca experimentul să se aplice pe scară largă la Pitești.

O încercare de reeducare va avea loc și la Târgu Ocna, zădărnicită de împrejurări în care un rol important îl va avea atitudinea deținuților aflați sub influența lui Gafencu. Să spunem deci în ce a constat acest experiment al reeducării - cel mai odios sistem de distrugere din câte au fost folosite în închisorile comuniste.

În prima parte a anului 1948, în urma unui ordin venit de la București, deținuții au fost grupați după statutul pe care l-au avut în momentul arestării. Toți studenții au fost aduși la Pitești. Aici, în primă fază, deținuții, în marea majoritate legionari, au avut un regim mai lejer. Dintr-o dată lucrurile s-au schimbat, trecându-se la un regim de exterminare. Gardienii devin foarte duri, dând pedepse aspre deținuților pentru învinuiri imaginare. Regimul alimentar se înrăutățește, li se dă hrană cât să nu moară. Bătăile, frigul, foamea slăbesc foarte mult rezistența fizică și morală. Toate aceste măsuri făceau parte din faza pregătitoare, astfel încât la declanșarea reeducării, deținuții, epuizați, să fie cât mai ușor de doborât.

La Pitești a fost adus un grup de deținuți de la Suceava, în frunte cu Eugen Țurcanu. Acesta avea să devină celebru pentru crimele și torturile comise la Pitești și apoi la Gherla. Eugen Țurcanu și cei din grupul său trecuseră de partea comuniștilor, ei fiind brațul prin care se va pune în practică reeducarea. Trebuie spus de la început că reeducarea a fost gândită la nivel înalt, de conducerea Ministerului de Interne⁹⁸, Țurcanu și ai săi fiind, în fond, niște unelte. Odată cu încetarea experimentului, ei au fost executați de puterea comunistă pe care au slujit-o, dar adevărații vinovați, cei din umbră, au rămas nepedepsiți.

La început, cei de la Suceava au fost răspândiți prin celule, amestecându-se printre ceilalți, cărora au reușit să le câștige încrederea prin atitudinea foarte binevoitoare pe care au arătat-o. După un timp, la începutul lunii decembrie 1949, cei de la Suceava, împreună cu deținuții care fuseseră selecționați, au fost reuniți în aceeași cameră. Într-o zi, Țurcanu și cei din grupul său îi anunță pe ceilalți că și-au schimbat ideile, au renunțat la legionarism și s-au reeducat, însușindu-și ideologia comunistă. Recomandându-le și celorlalți să facă același lucru, aceștia au protestat, luându-i în râs.

⁹⁸ În memoriile sale, Mihai Timaru vorbește de o vizită secretă - după arestare - a lui Eugen Țurcanu la Moscova, răstimp în care ar fi fost instruit în privința reeducării. Lui Mihai Timaru această informație i-a parvenit - prin Constantin Opreșan - de la Alexandru Bogdanovici, care fusese cu Țurcanu la Suceava și care cunoștea multe din dedesubturile reeducării întrucât, inițial cu el trataseră comuniștii punerea în aplicare a experimentului. (Mihai Timaru, *Mecanisme teroriste*, în rev. *Memoria*, nr. 4/2000, pp. 102-107).

Țurcanu și ai săi, înarmați cu cozi de mătură și băte de lemn, ascunse din timp sub saltele, au tăbărat asupra lor. La un moment dat intervin și cei din conducerea închisorii, directorul, ofițerii și gardienii, dar tot de partea lui Țurcanu, zdrobindu-i în bătaie pe ceilalți. Acest moment a marcat începutul reeducării prin bătaie și tortură continuă. Deținuții, îndeaproape supravegheați de cei din grupul lui Țurcanu, erau supuși unui regim de teroare neîncetată, fără posibilitatea de a se sustrage sau de a se sinucide.

Torturile erau bine dozate și încetau în momentul în care deținutul era pe punctul de a muri. Ele erau variate: bătaie, înfometare, obligația de a sta într-o poziție fixă 17 ore pe zi - picioarele întinse orizontal, mâinile pe genunchi și bustul la 90 de grade - la cea mai mică mișcare supraveghetorul intervenind cu băta; erau forțați să bea urină, să mănânce mizeriile din tineta unde își făceau necesitățile; siliți să bea apă cu multă sare și lăsați apoi să se usuce de sete, și multe altele, inventate de mintea bolnavă a torționarilor. Cei care cedau erau obligați să-și facă „demascarea”, adică să spună tot ce nu au declarat la anchetă, să-i trădeze pe deținuții care i-au ajutat în închisoare sau pe gardienii care au avut o comportare omenoasă. De asemenea, pentru ca distrugerea să fie completă, în fața tuturor celor din celulă, fiecare trebuia să batjocorească amintirea a ceea ce era mai important pentru el. Spre exemplu, cineva își iubea foarte mult mama sau soția. În fața tuturor, trebuia să le defaime, să facă afirmațiile cele mai obscene și absurde la adre-

sa lor. Orice era luminos și bun în conștiința celui torturat trebuia să fie defăimat și umplut de noroi.

Studenții teologi și cei evlavioși - „bandiții mistici”, cum erau numiți - erau forțați să apostazieze, să se lepede de Dumnezeu, hulind tot ceea ce ține de credința creștină. De Crăciun sau de Paști, pe melodiile colindelor sau a Prohodului, erau obligați să cânte texte cu obscenități și insulte de nedescris la adresa Mântuitorului și a Maicii Sale. Totodată erau siliți să facă procesiuni blasfemiatoare, să săvârșească „liturghii” cu mizeriile din tineta de necesități și apoi să se „împărtășească” cu ele. Unii erau „botezați” prin afundarea în hărdăul cu fecale. Cred că acestea sunt suficiente ca să ne dăm seama de satanismul reeducării.

După ce deținutul își făcea „demascarea”, ca să dovedească că s-a reeducat trebuia, la rândul său, să devină torționar și să convingă pe altul, să se lepede „de tot putregaiul burghez” și să adopte ideologia comunistă. Se ajungea astfel, sub teroare, la o adevărată spălare a creierului. Cei torturați, nemaiputând suporta chinurile continue, neavând nici posibilitatea sinuciderii, fiind supravegheați îndeaproape, cedau și se transformau în niște roboți cu inima împietrită, devenind din victime, călăi. Nici după ce ajungeau reeducați nu scăpau de teroare, căci la cel mai mic semn de solidaritate cu cei chinuți, treceau din nou prin moara torturilor. Astfel, trăind într-o teroare permanentă, suspectându-se unii pe alții, se prăbușeau continuu fără posibilitate de revenire. Dumitru Bordeianu, care a cunoscut reeducarea, descriind în ale sale

Mărturisiri din mlaștina disperării experiența prin care a trecut, spune că la un moment dat se crea o „comuniune” demonică între tortionar și cel torturat. Spre exemplu, dacă Țurcanu îl întreba ce gândește, nu putea să-l mintă, fiindcă l-ar fi simțit imediat. De aici frica de a gândi ceva considerat rău de Țurcanu, căci nu puteai ascunde dacă te lua la întrebări, iar spunând adevărul erai pedepsit.

Un alt aspect satanic era că tot ceea ce ai ascuns și reprezenta un punct de sprijin pe calea prăbușirii interioare te chinuia așa de tare, încât cereai singur să te demaști, simțind prin aceasta o ușurare, ca după o spovedanie, deși aceste mărturisiri erau folosite împotriva ta. Avea loc un proces foarte ciudat, producându-se mutații în personalitatea celui torturat, care ajungea să nege concepțiile de dinainte și să adopte ceea ce-i impunea Țurcanu, cu convingerea că acesta îi face un bine. În procesul acesta de spălare a creierului „i se lumina mintea”, trăia ceva ca o ușurare, „înțelegea” tot ceea ce respinsese înainte și pornea cu toată convingerea să-i aducă în același stadiu de „iluminare” și pe ceilalți. Pentru noi, care nu am trecut prin asemenea stări demonice, lucrurile sunt de neînțeles.

Cei mai mulți îi torturau pe ceilalți fiind ei înșiși sub imperiul terorii, fără mutațiile de care am vorbit mai sus. Sistemul era astfel gândit încât sub tortură continuă au fost foarte rare cazurile celor ce au rezistat până la capăt, în general făcându-se compromisuri, mai mari sau mai mici, după structura și rezistența fiecăruia.

De la Pitești, sistemul s-a extins la Gherla și la

Canal, dar, datorită deconspirării secretului și protestelor internaționale, reeducarea a fost oprită. Dacă secretul s-ar fi păstrat, ar fi fost aplicată în toate închisorile din țară.

Privind reeducarea din perspectivă duhovnicească, atât cei care au dirijat din umbră acest experiment cât și cei ce l-au aplicat nu au fost decât uneltele diavolului în lupta pentru distrugerea sufletelor. Părintele Gheorghe Calciu, trecut și el prin Pitești, spune: „Ca să înțelegem ce a fost Piteștiul, trebuie să ne ridicăm deasupra faptelor și să ajungem la rădăcinile răului, la mecanismele interioare ale perversiunii și la dimensiunea ei metafizică. Eu cred că Piteștiul a fost un experiment diabolic. Acolo au fost luptele dintre bine și rău, în care călăii și victimele n-au fost decât simple instrumente. Este un experiment diabolic, care a avut loc în țara noastră mai mult decât în orice parte a lumii”⁹⁹.

Satanismul reeducării se vede și din cuvintele lui Țurcanu, păstrate în memoria unui fost deținut politic: „Dacă Hristos ar fi trecut prin mâinile acestea, nu mai ajungea nici El pe cruce. N-ar fi înviat. N-ar fi fost creștinism, această mare minciună, și toată lumea ar fi trăit în liniște! Eu sunt Țurcanu! Primul și ultimul! Nu s-a născut un altul care să-mi ia locul. Pe mine nu mă poate minți nimeni, așa cum vă mint pe proștii ca voi. Eu sunt adevărata evanghelie! Eu o scriu acum. Am pe ce o scrie: pe stârvurile voastre. Ce scriu eu e lucru adevărat, nu basme de adormit

⁹⁹ În periodicul *Puncte Cardinale*, nr. 9/165, septembrie 2004, p. 5.

copiii!"¹⁰⁰.

Deși diavolul și-a închipuit că a biruit prin teroare, pe cei care au făcut compromisuri mai mici sau mai mari, a avut puține victorii decisive. După încetarea torturilor, treptat, majoritatea celor căzuți s-au întors la Dumnezeu. Luând în considerare evoluția ulterioară a majorității celor trecuți prin reeducare, vedem că diavolul a câștigat la Pitești o bătălie în lupta pentru sufletul lor, dar nu războiul, cei mai mulți revenind la Hristos, chiar mai buni - după spusa părintelui Calciu - decât au fost înainte de această probă a focului.

¹⁰⁰ Gheorghe Andreica, *Mărturii ... Mărturii ...*, Ed. 2000, pp. 70-71.

Valeriu la Pitești

La Pitești, Valeriu va rămâne aproximativ un an și jumătate, până la sfârșitul lunii decembrie 1949. Nu a trecut prin reeducare, dar a suportat faza premergătoare, a regimului de exterminare aplicat înainte de începerea torturilor. Ca urmare a unei campanii naționale de combatere a TBC-ului, cu un grup de 40 de deținuți suspecți de această boală va fi transferat la Văcărești, pentru investigații, înainte ca reeducarea să fie extinsă pe scară largă la Pitești. Din răstimpul petrecut de Valeriu la Pitești au rămas câteva mărturii, adevărate file de pateric.

*

„Înalt, puțin adus de spate - își amintește Traian Popescu - căci povara anilor petrecuți în închisoare își pusese amprenta, purta pe cap o căciulită croșetată, care semăna cu o armură medievală, teșită, ce-i acoperea fruntea. Figură ascetică, de mucenic bizantin, dar având o față luminoasă, surâzătoare, care ușor trecea din zâmbet într-un răs tonic, neostentativ, dar puternic, reconfortant. Părea coborât dintr-o pictură medievală, pentru a răspândi în jur tilna. (...)

Am văzut cum la acest om, pe măsură ce puterile fizice îl părăseau, cele spirituale deveneau tot mai puternice. Devenise un schelet, care abia se mai ridica de pe pat, dar care nu înceta să ne talmăcească din tâlcurile evanghelice. Se eteriza pur și simplu, sleindu-se în același timp fizic. Eram patru și aveam două paturi, dormind deci câte doi

în pat. Ne-am hotărât imediat să facem de veghe cu rândul lângă el, lăsându-l să stea singur, iar din când în când, ajutându-l să se întoarcă de pe o parte pe alta. Dar, culmea, în aceste momente cutremurătoare el nu contenea să zâmbească discret, cu ochii închiși, pentru că nu mai avea puterea să-i deschidă. Această stare a durat circa trei săptămâni. Într-una din seri, la începutul lui decembrie, ne-a rugat să-l frecăm ușor pe picioare, care îi erau reci. Afară era ger, celulele erau neîncălzite, iar el începuse să se răcească suspect, de la picioare în sus. Conștient de ceea ce se petrecea cu el, după miezul nopții ne-a șoptit:

- Sunt fericit, mă duc la Dumnezeu. Rugați-vă împreună cu mine pentru sufletul meu și al vostru.

Eram consternați, cutremurați, deznădăjduiți, înfricoșați, dar și descumpăniți, pentru că ne aflam departe de a primi și accepta senini, cu conștiința împăcată, sfârșitul. Nu eram pregătiți pentru acest drum. Ne simțeam zdruncinați, neputincioși, părăsiți. Doar el arbora același zâmbet odihnitor, el, pe care, mai târziu, Steinhardt l-a numit, într-un mod fericit, «sfântul închisorilor».

Dar minunea cu acest om continua. Către dimineață a început să se reîncălzească și să prindă din nou o fărâmă de putere în care să pâlpaie viața. Dimineața am raportat starea gravă în care se afla Valeriu, cerând ajutor medical. Târziu, nu-mi amintesc dacă în aceeași zi sau a doua zi, a venit sanitarul, care i-a dat niște calciu, suficient de altfel pentru halul în care se afla. Agonia aceasta a durat câteva zile, în care, extraordinar, l-am auzit

spunând cu serenitate:

- Domnul nu m-a vrut, nu sunt încă vrednic de Împărăția Lui.

A întredeschis ochii. A văzut fețele noastre descompuse, cu priviri pierdute și neîmpăcate.

- Nu vă temeți - ne-a spus - nu poate fi fericire mai mare decât să te duci la El, Căruia l-ai rostit de-atâtea ori numele, Căruia l-ai cerut ajutorul și Căruia ești gata să-I încredințezi sufletul.

Și a continuat:

- Rugați-vă cu mine!¹⁰¹.

*

„Era în luna mai a anului 1949 - povestește Florian Dumitrescu - când m-am trezit în miez de noapte, în zgomotele de zăvoare ce marcau o intensă activitate. Deodată, ușa s-a deschis și în celulă au pătruns doi colonei, ce semănau ca două picături de apă, cu aceleași degete groase și aceeași ceafă enormă. Erau însoțiți de temnicerul obișnuit cu asemenea scene, care a și început să efectueze neomenoasa percheziție. În celulă au intrat Popescu Traian, Voinea Octavian și Mircea Selten. Valeriu Gafencu și cu mine eram aduși mai înainte.

Cu ură-n priviri, coloneii ni s-au adresat:

- Și așa mă, vreți să evadați?

Intervenția lui Voinea a fost categorică:

- E o falsificare a adevărului, domnule colonel.

Discuția a alunecat pe panta neîncrederii reciproce.

- Ce vreți voi, mă?

¹⁰¹ Nicolae Trifoiu, *op. cit.*, pp. 150-153.

Atunci am auzit răspunsul lui Gafencu:

- Eu vreau asistență religioasă, care ne este garantată de lege.

- Ce vorbești, mă? Vrei să-ți aduc popă în celulă?

- Da, aceasta doresc, e dreptul meu.

- Țsta-i nebun!

- Da, sunt nebun întru Hristos!

Exista la Valeriu Gafencu o liniște desăvârșită și o concordanță totală între ce spunea și ce făcea¹⁰².

*

„Când milițianul ne-a anunțat că nu avem dreptul decât la o pereche de chiloți și o cămașă, fără haină sau pantaloni, ne aflam pe poziții diferite. Valeriu își pregătea pachetul cu haine și rufe, ca să-l predea la magazie, în timp ce noi căutam locuri de ascunzătoare ca să ne salvăm sănătatea, căci în celulă era frig. În timpul operațiilor de pregătire a pachetelor, la care coloneii și milițianul nu au mai asistat, Voinea striga:

- Trebuie să ne apărăm de criminali.

Dar Valeriu a spus:

- Mântuitorul ne-a învățat să dăm Cezarului ce este al Cezarului și lui Dumnezeu ce este al lui Dumnezeu; deci eu mă supun cuvintelor lui Iisus¹⁰³.

*

„Mircea Selten era amator de glume și-l

¹⁰² Ibidem, p. 110.

¹⁰³ Ibidem, p. 110.

amuza un cântec, pe care îl fredona aproape zilnic: «Eu sunt apașul mână lungă,/Vestit în șapte mahalale...».

Am avut impresia că acest cântec îl tulbura pe Valeriu de la rugăciunea inimii, pe care o practica și care era un exercițiu monahal, isihast. Fiind coleg de facultate cu Mircea și cunoscându-i spiritul de înțelegere, l-am întrebat pe Valeriu dacă vrea să-l rog pe Mircea să mai rărească intonarea acestui cântec. Când a auzit Valeriu, a răspuns cu liniștea și calmul său obișnuite:

- Cine ne dă dreptul să-i luăm mica plăcere pe care o are Mircea?¹⁰⁴.

*

„Într-o zi, Valeriu s-a apropiat de cel mai crunt milițian pentru care insultele și bătaia erau ceva obișnuit:

- Domnule Georgescu, odată a venit la Mântuitorul mai marele preoților și a adus cu el o femeie ce căzuse în păcatul preacurviei și s-a adresat lui Iisus: *Ce facem cu această femeie, căci după legea noastră ea trebuie să fie ucisă cu pietre?* Iar Mântuitorul a răspuns: *Cine este fără de păcat să ridice piatra și s-o lovească primul.* Cei ce au auzit au dispărut rând pe rând. Iisus a spus: *Femeie, unde sunt pâ râșii tăi? Nimeni nu te-a osândit? Nici eu nu te osândesc. Du-te și să nu mai păcătuiești!*

Peste câteva ore, Georgescu a deschis ușa celei și a zis:

- N-au avut temei, de aia n-au omorât-o!

¹⁰⁴ Ibidem, p. 111.

De atunci însă, Georgescu a avut o licărire de omenie și respect față de noi, cei din celula de izolare¹⁰⁵.

*

„La perchezitiile periodice din primăvara lui '49, care ni le făcea același Georgescu, acesta găsea cruciulițe din plexiglas sculptate cu o sârmă sau cu un ac, un vârf de creion ori un petec de hârtie, obiecte interzise cu desăvârșire, ce constituiau delict grave. Îl chema pe Valeriu Gafencu, căruia i se plângea spunându-i:

- Tu Gafencule, tu știi de toate astea, știi cine le face și nu vrei să spui!

- Domnule Georgescu, cruciulițele preamăresc pe Dumnezeu și chiar și dumneavoastră v-ați născut creștin.

- Nu e voie, Gafencule, spune tu ce să fac, trebuie să raportez domnului director.

- Vă faceți că nu vedeți ce este legat de numele Domnului.

Și, în timp ce noi, ceilalți, nu puteam să dialogăm cu acest «crunt personaj», acesta îl căuta pe Valeriu Gafencu, în sufletul lui așteptând o soluție salvatoare de la el pentru conștiința lui încărcată cu nelegiuiri, dar care mai oscila încă la începutul acestei epoci de teroare nemaîntâlnită nici până atunci, nici de atunci încolo¹⁰⁶.

*

„Datorită înfometării, adesea se iscau în celulă

¹⁰⁵ *Ibidem*, p. 111.

¹⁰⁶ *Ibidem*, p. 151.

discuții neplăcute la alegerea turtoiului, iar Valeriu, știind acest lucru, înfrânându-se și smerindu-se, se așeza cel din urmă, adică primea turtoiul cel mai mic. În sinea lui era mulțumit că putea face acest gest de dragoste și dăruire. Dar dacă unii se bucurau de înfrânarea lui, alții au socotit că se cuvine să aleagă și el, când îi vine rândul, turtoiul cel mai mare.

S-a supus rânduielii stabilite, și când trebuia să aleagă înaintea celorlalți, lua la întâmplare turtoiul care-i cădea în față, ca astfel să înlăture ispita lăcomiei și să nu-și păgubească frații de suferință. Gestul acesta mărunț a ajuns mai târziu să fie luat drept exemplu în toate părțile¹⁰⁷.

*

„În viața de zi cu zi apăreau și mici probleme interne ale celulei, ca de exemplu aerisirea, cum și când și cât să se facă; ori stabilirea orelor de folosire a tinetei; ori dreptul fiecăruia de a se plimba pe cei doi metri care rămâneau neacoperiți de paturi. Interesele și părerile erau contrarii și adesea se ajungea la ceartă. Valeriu tăcea când se iveau astfel de discuții.

- Dar tu ce zici? Îl întrebau unii.

- Eu socot că este bine așa cum veți hotărî voi. Dacă nu putem să trăim frățeste în această mare suferință, cum putem aștepta ca oamenii să împartă cu dreptate și dragoste bogățiile întregului pământ? Dacă aici nu putem fi buni, cum vom putea fi buni când vom fi puternici și liberi? Cu puțină dragoste

¹⁰⁷ Ioan Ianolide, *op. cit.*, pp. 75-76.

vom simți bucuria de a face voia și plăcerea fratelui nostru. Ne trebuie o largă și adâncă înțelegere a oamenilor, dacă vrem să trăim în pace și bunăvoire”¹⁰⁸.

*

„Atitudinea lui Valeriu în fața autorităților era plină de demnitate dar înțeleaptă, încât nu putea fi acuzat de fapte «contrarevoluționare», ci de credința lui. Tocmai credința dorea ei să o apere, dar încerca să fie mai iscusit decât prigonitorii săi, să nu se lase atras într-o bătălie cu totul inegală, în care ar fi fost strivit cu ușurință. De aceea făcea din «legea Cezarului» arma sa de apărare. Trebuia să folosească în mod înțelept puținele mijloace de luptă pe care le îngăduia temnița. Unii deținuți i-au reproșat aceasta zicând:

- Ție îți merge această atitudine, nouă însă nu ni se potrivește! Noi știm că suntem în război cu un dușman total, cumplit și nimicitor și vrem să câștigăm acest război. Nu noi suntem «bandiți», așa cum ne numesc ei, ci ei sunt, și trebuie să le-o spunem. Suntem în temniță, dar nu abandonăm lupta chiar dacă vom muri luptând!

La astfel de argumente Valeriu pleca ochii triști și plini de înțelesuri și răspundea:

- Credeți voi că eu am abandonat lupta, credeți voi că eu nu vă înțeleg? Dar oare trebuie să murim ca niște proști? Nu așteaptă ei prilejul să ne lovească? Ce avem deci de făcut? Să intrăm de bună voie în gura porcilor turbați ori să folosim timpul

¹⁰⁸ *Ibidem*, p. 76.

acesta de osândă pentru a ne salva sufletele și viețile?! E vremea să ne smerim adânc, să ne ocupăm de problemele cu adevărat importante, să ne curățăm pentru a fi vrednici de Hristos.

La care i se spunea:

- Nu noi, ci ei sunt necurați! Dacă ne lăsăm antrenati de lacrimile pocăinței, dăm frâu liber tiranilor și păcătoșilor!

- E vremea, e vremea pocăinței! răspundea Valeriu. Aveți credință în voi! Oamenii ne-au părăsit. Izbăvirea va veni de la Dumnezeu. Jertfele de aici nu vor rămâne fără rod!”¹⁰⁹.

*

„În toamna anului 1949 Valeriu a avut o primă și puternică hemoptizie, cauzată de un TBC pulmonar. A căzut la pat. Au venit, rând pe rând, tot felul de ochi glaciali să-l vadă. Slăbea zi de zi.

Un prieten i-a oferit o coajă de pâine din rația lui, dar Valeriu a refuzat-o zicându-i:

- Dacă eu sunt bolnav, nu trebuie să te îmbolnăvești și tu.

Totuși - mărturisea el, emoționat, mai târziu - acel suflet nobil continua să îi strecoare peste noapte o parte din rația sa, furișându-i-o în traistă ori în gamelă. În fața unei atât de mari puteri de dăruire, Valeriu se simțea ocrotit de mila lui Dumnezeu.

Hemoptiziile se perpetuau și nu era «umanitar» ca deținutul să fie lăsat să moară. A fost dus deci la spitalul din oraș și închis singur într-o cămăruță, unde era păzit zi și noapte de temniceri.

¹⁰⁹ *Ibidem*, pp. 79-80.

Medicii veneau să-l vadă însoțiți de escortă.

Într-o noapte însă a pătruns la el o asistentă. O văzuse cu medicul la vizită și aflate în ochii ei lacrimi de durere. Acum îl îmbătase pe paznic și își făcuse loc la Valeriu. S-a așezat în genunchi lângă patul lui, i-a luat mâna și i-a sărutat-o.

- Cum ați intrat aici? a întrebat-o el.

- L-am «adormit», a zâmbit ea.

- Ce doriți?

- Doresc să-ți fiu alături, să te ajut. Cere-mi orice vrei și voi face.

Valeriu a simțit că e sinceră și a fost adânc mișcat:

- V-ați riscat libertatea pentru mine. Dumnezeu vă va răsplăti. Nu puteți să mă ajutați cu nimic. Doar dacă voi muri aici, vă rog să mărturisiți oamenilor și familiei mele dragi că am crezut până la sfârșit, că sunt împăcat, că-mi dau viața pentru Hristos și pentru semenii mei. Poate pentru asta vi s-a dat îndrăzneala de a veni la mine, fiindcă tot ce săvârșesc oamenii intră în iconomia lui Dumnezeu. Vă mulțumesc, nu vă voi uita, mă voi ruga pentru dumneavoastră... Acum duceți-vă!... Nu riscați mai mult! Eu sunt în mâinile lui Dumnezeu”¹¹⁰.

¹¹⁰ *Ibidem*, pp. 81-82.

„Mi-e așa de dor de Târgu-Ocna!”

Închisoarea din Târgu-Ocna a fost construită la sfârșitul secolului al XIX-lea, la inițiativa unei domnițe din familia boierească Ghica-Comănești, îngrozită de traiul osândiților la muncă silnică în ocnele de sare din apropiere. Aceștia nu erau scoși la suprafață decât cu ocazia marilor sărbători, restul timpului petrecându-l sub pământ. Domnița construiește niște clădiri – cele mai vechi ale închisorii – în care să locuiască osândiții, urmând a fi coborâți în ocna doar pentru muncă. După ce munca silnică în ocnele de sare a fost desființată, Târgu-Ocna a devenit închisoare cu regim normal. Între cele două războaie mondiale, la inițiativa doctorului Ioan Cantacuzino, au mai fost adăugate câteva clădiri, devenind închisoare cu regim de sanatoriu pentru deținuții bolnavi de TBC.

Grupul lui Gafencu ajunge aici prin februarie 1950, venind de la Văcărești. În urma controlului radiologic făcut la Văcărești, din cei 40 de suspecți de TBC, doar 18 au fost găsiți bolnavi, ceilalți făcând cale întoarsă la Pitești. Când au ajuns la Târgu-Ocna, sanatoriul era aproape pustiu, dar rând pe rând, în lunile următoare au sosit alte grupuri cu deținuți de toate vârstele și de diferite orientări politice, cei mai mulți tineri legionari.

După regimul de exterminare de care au avut parte, Târgu-Ocna era un adevărat rai pentru noii veniți: mâncare consistentă și suficientă, libertatea de a circula de la o cameră la alta și de a sta la soare

în curte, posibilitatea de a vorbi cu ceilalți, atitudinea binevoitoare a gardienilor și altele. Părintele Voicescu – pe atunci student la Geografie – sosit și el prin luna mai își amintește de coplesitoarele impresii de început.

„Într-o seară am ajuns la Târgu Ocna. Era o seară de primăvară, cu miros de tei, luna pe cer. Ne așteptau niște gardieni bătrânei, din garda veche, cu niște puști de-alea mari. Noi, repede, învățați pe fugă, cu «banditul, mișcă!», cu înghionteli... Unul dintre ei ne-a zis:

- Stați, taică, mai încet...!

Când am auzit noi cuvântul acesta, «taică», nu ne-a venit să credem. Am văzut apoi o clădire luminată. Ne-au dus într-o cameră unde erau opt paturi, cu saltea! La Pitești sau la Jilava aveam priciuri suprapuse, câte două-trei, fiind noi cu mult mai mulți peste limita normală. Aici, ferestrele erau fără obloane, un WC într-o cameră alăturată. Era... fericire! A doua zi am rămas înmărmuriți. Ne-au scos în curte, de neimaginat, să ne întâlnim cu ceilalți! Iarbă pe jos, ne-am tăvălit, era ceva grozav”¹¹¹.

Dar n-a fost tot timpul așa. Și aici au fost momente grele, cu restricții, pedepse, izolări și teroare, mai ales când s-a încercat declanșarea unei reeducări după modelul Piteștiului.

Margareta Danielescu, medicul oficial al închisorii, o femeie cu suflet mare - ajutată de deținuții

¹¹¹ Părintele Constantin Voicescu – un duhovnic al cetății, pp. 22-23.

medici sau studenți la Medicină - a făcut tot ce îi sta în putință pentru îngrijirea bolnavilor. Aceștia nu primeau un tratament special pentru tuberculoză, dar alimentația bună și medicamentele tonice dădeau în unele cazuri rezultate spectaculoase. Pe de altă parte, în lipsa unui tratament adecvat, mulți deținuți nu vor rezista și vor muri.

Prin luna mai 1950 va sosi de la Pitești un grup cu deținuți care trecuseră prin reeducare. Doar câțiva au rămas pe poziție de reeducați activi, ceilalți – deși îngroziți de torturile prin care au trecut – fiind foarte reținuți. Majoritatea se vor vindeca sufletește în atmosfera plină de dragoste de la Târgu-Ocna.

Venirea reeducaților a tulburat viața sanatoriuului. Fără a ști nimic de grozăviile prin care trecuseră, cei de la Târgu-Ocna nu înțelegeau comportamentul ciudat al noilor veniți. Nu-și puteau explica schimbarea unora pe care îi cunoscuseră, cu care fuseseră prieteni și care acum se manifestau atât de nefiresc. În urma destăinuirilor făcute de unii din ei, au înțeles cum stau lucrurile și au luat măsuri. Pe de-o parte îi supravegheau pe reeducații activi, prevenind orice încercare de reeducare în sanatoriu, iar printr-o atitudine plină de înțelegere căutau să se apropie de cei ce nu fuseseră total pervertiți.

Ofițerul politic aștepta un moment prielnic pentru a declanșa reeducarea. Pronia dumnezeiască, atenția și solidaritatea deținuților precum și atitudinea doctoriței Margareta Danielescu, care a protestat la Direcția Penitenciarelor, au zădărnicit cele două tentative de reeducare.

Un rol important în această încercare l-a avut Valeriu Gafencu, el fiind stâlpu în jurul căruia s-au adunat cei ce se opuneau reeducării. Când a aflat de grozăviile de la Pitești, a spus „ne așteaptă și pe noi timpuri grele!”, și a cerut celor apropiați să se roage fierbinte lui Dumnezeu ca să nu-și piardă sufletul în încercările ce vor urma. Influența sa a dat de furcă ofițerului politic, care încerca să-și găsească informatori printre deținuți.

Dacă Piteștiul și reeducarea au devenit un simbol al satanizării omului smuls din legătura cu Dumnezeu, povârnit în sine și transformat în fiară pentru semeni, Târgu-Ocna se află la polul opus. S-a ajuns aici la o atmosferă de înălțare creștină, de dragoste și jertfă, unică în istoria gulagului comunist. Târgu-Ocna a fost un Pitești pe dos. „S-a format la Târgu-Ocna - spune părintele Voicescu - mai mult decât o comunitate, o adevărată familie duhovnicească. S-au realizat aici legături mai puternice decât legăturile de sânge. (...) Am simțit și am trăit aici sfinte și adevărate bucurii. De aceea îl înțelegeam pe prietenul meu Sami, care după eliberarea din '54, în vacanța dintre două închisori, îmi spunea: «Mi-e așa de dor de Târgu-Ocna!» Pentru că acolo am înțeles ce înseamnă libertatea în Hristos. Bucuria și libertatea aceea nu ni le putea lua nimeni”¹¹².

„La Târgu Ocna - își amintește doctorul Aristide Lefa - când numărul bolnavilor grav a crescut, a fost necesară o îngrijire mai accentuată a lor. S-a pus problema ca doi dintre cei mai ușor

¹¹² *Ibidem*, pp. 28, 31.

afecțați de boală, cu rândul, să facă de gardă la camera 4, unde se aflau cei grav bolnavi. La început s-au oferit voluntar Alexandru Ioanid și Aurelian Guță și timp de o săptămână au făcut această muncă ce nu era deloc ușoară. Le-au urmat Ion Popescu și Leonida (Relu) Stratan, dar cum nici ei nu aveau o situație pulmonară prea bună, s-a hotărât să se constituie echipe de câte doi, care să se schimbe zilnic, antrenându-se în felul acesta cea mai mare parte a deținuților mai valizi.

La un moment dat a fost necesar să amenajăm și camera 5 cu bolnavi destul de grav. S-a făcut simțită nevoia de asistență medicală și în timpul nopții, mai ales că unii erau în ultima fază a bolii. Pericolul suprainfectării era destul de mare pentru cei ce stăteau în acest mediu plin de bacili Koch. Împreună cu colegul meu Mihai Lungeanu, am asigurat această asistență medicală dar, spre surprinderea tuturor, nici unul din noi nu s-a infectat, cu toate că nu eram bolnavi pulmonar. A fost o adevărată minune.

Stând mereu în preajma lui Valeriu, am avut posibilitatea să discut îndelung cu el și să-l cunosc îndeaproape. Și eu, ca și ceilalți camarazi de suferință, eram copleșiți de puternica lui personalitate și înalta ținută creștină trăită fără ostentație, care a influențat în cea mai mare măsură atmosfera spirituală a întregului sanatoriu, cu toate că în permanență el a fost ținut la pat.

În această cameră și-au sfârșit zilele zeci și zeci de bolnavi, în majoritate tineri. Am stat în mijlocul lor și i-am văzut murind. Nici unul, dar absolut nici

unul nu s-a revoltat contra destinului și cu atât mai puțin contra lui Dumnezeu. Au murit împăcați mărturisind pe Hristos, chiar și Ion Filipescu, vechi socialist, care se pretindea ateu, singurul de altfel. Și toate acestea datorită atmosferei spirituale la care, în cea mai mare măsură, a contribuit Valeriu Gafencu.

Camera 4, în care fiecare își aștepta sfârșitul, era un templu de rugăciune, un templu al morții. Toți cei care intrau în contact cu muribunzii erau conștienți de pericolul care îi paște, dar credința în Dumnezeu le dădea puteri să-și înfrângă teama, fără s-o exteriorizeze¹¹³.

„Consider de mare ținută creștină - spune Ion Popescu - atitudinea unor oameni care fără să aibă o înclinație mistică deosebită, au fost tot timpul de un ajutor extraordinar. Ei au făcut un gest care merită să fie menționat. Este vorba despre patru deținuți, bolnavi și ei de TBC, dar cu o formă mai ușoară, care s-au hotărât să spele toate rufele celor ce nu mai puteau să facă lucrul acesta. Au fost mai mulți care au ajutat periodic la spălat, dar patru dintre ei au făcut treaba aceasta zi de zi, vreme de vreo trei ani: Mihai Părău, Sandu Alexandrescu, Alexandru Angelescu și Ionaș Plopeanu.

Spălau afară, în niște lighene date de administrație. Munca aceasta le lua câteva ore în fiecare zi. Vara era mai simplu, dar iarna apa era rece ca gheața și oamenii aceștia, bolnavi la rândul lor, stăteau în frig și erau cu mâinile roșii ca racul. Din duh creștin, nu din alte motive, și-au asumat această muncă.

¹¹³ Nicolae Trifoiu, *op. cit.*, pp. 106-107.

Cred că gestul lor a fost important în fața lui Dumnezeu. Una este să dai mâncarea ta unuia mai bolnav, să sacrifici din porția ta de carne sau de marmeladă, dar mult mai mult e să speli lucrurile altuia. Mai ales că nu era simplu, era destul de neplăcut, de greșos să speli cearșafurile și hainele celor bolnavi, pline câteodată de sânge, de puroi, de urină sau de alte mizerii. E o treabă mai puțin plăcută, mai ales tu însuți fiind bolnav, să faci zilnic lucrul acesta.

Era un inginer care fusese comunist, Traian Andreescu, fostul șef al regionalei CFR Moldova. A ajuns la închisoare în urma unor neînțelegeri între comuniști. În libertate a fost liber-cugetător și deși nu a fost împotriva creștinismului, nu a avut nici un fel de angajare religioasă. Ajuns la Târgu Ocna, bolnav, a fost influențat de atmosfera pe care a întâlnit-o aici. A început să se schimbe ceva în el. Văzând atitudinea tinerilor, majoritatea legionari, a spus într-o zi:

- Îmi pare rău că nu am cunoscut înainte Mișcarea Legionară. Cei din familie, sub influența mea, au orientări comuniste. Îmi pare rău pentru băiatul meu, pe care nu cred că o să-l mai văd, ca să-i spun că eu am crezut într-o minciună.

Agravându-se boala, în ultima perioadă a fost adus în aceeași cameră cu Valeriu. Aici era și părintele Gherasim Iscu. Andreescu a ținut să moară ca un creștin. Părintele Gherasim l-a spovedit și l-a împărtășit, pregătindu-l pentru trecerea în veșnicie. A murit împăcat cu Dumnezeu. A fost un suflet câștigat de Valeriu și de atmosfera de la Târgu-Ocna, căci până să ajungă în cameră cu

Valeriu, vreme de un an și ceva, a stat în alte camere și în atmosfera de acolo a început transformarea lui.

Un alt om care s-a întors la Dumnezeu în închisoare, sub influența atmosferei de la Târgu-Ocna, a fost generalul Tobescu. Acesta fusese înainte de arestare șeful Jandarmeriei pe țară. Agravându-se boala, a ajuns și el la camera 4. Alături de alții, îl ajutam și eu și mai stăteam de vorbă. Într-o zi mi-a spus:

- Domnule, știi că eu am fost mare prigionitor al legionarilor?

- Da, știu.

- Pe mine m-a surprins faptul că mie, care am contribuit la prinderea și uciderea multor legionari, aici nimeni nu mi-a reproșat vreodată că am făcut rău camarazilor voștri. Acum îmi dau seama ce mare greșeală am făcut și că nu am știut să discern lucrurile. Am crezut că fac un bine țării, că sunt un patriot, prigonindu-vă. Acum îmi dau seama că am greșit. Înconjurat de o anumită societate care gândea rău de legionari, m-am lăsat influențat de ei. Acum îmi pare rău. Poate de asta m-a adus Dumnezeu aici, ca să-mi dau seama de greșelile mele.

A murit și el în camera 4, spovedit și împărtășit. Aceste transformări sufletești eu le consider adevărate minuni.

Gheorghe Soare era un băiat simplu, fost elev la un liceu industrial. A fost arestat tot în legătură cu Mișcarea Legionară. Trecuse prin Târgușor și venise destul de grav bolnav la Târgu-Ocna. Era dintr-o familie modestă, care nu s-a interesat de el. Niciodată nu au venit să-l vadă. Probabil nici nu

știa că e la Târgu-Ocna. Avea un suflet simplu, dar de o mare puritate. Senin și tăcut, avea o trăire creștină discretă, neobservată de alții.

Înainte cu o zi de a muri, a ținut să ne spună un lucru care m-a impresionat.

- Eu m-am născut în 1927. În același an s-a înființat și Legiunea. Nu m-am gândit cât am fost liber că voi avea această onoare de a muri pentru Legiune. Dumnezeu mi-a dat această fericire. M-am născut o dată cu ea și am fericirea să mor pentru ea¹¹⁴.

A ținut, înainte de a muri, să mărturisească câtorva mai apropiați gândul acesta. E un lucru să poți muri cu gândul acesta. Mie mi s-a părut deosebit. Deși nu era o personalitate legionară, dar acest ultim gând al lui către Dumnezeu, că moare fericit, m-a impresionat. Era un băiat simplu. Au fost și oameni din aceștia care deși nu au avut trăiri extraordinare sau o viață deosebită, impresionează prin simplitatea, credința și dăruirea lor. Angajarea lor legionară le-a dat o fericire, le-a dat o bucurie¹¹⁵.

¹¹⁴ „Ce au rezolvat până la urmă legionarii? Au suferit prin pușcării și nu au schimbat nimic în țara asta. S-au ratat atâtea oameni capabili. Așa le-a trebuit, dacă au făcut pe nebulii și nu au stat în banca lor ca toată lumea”. Așa vede lucrurile un anumit tip de gândire „echilibrată” și de „bun simț”. După cum găina nu pricepe cum e să fi vultur așa și aceștia sunt gata să deplângă „ratarea” și suferința „fără rost” a legionarilor. Culmea e că legionarii înșiși - cei mai mulți - cu toate suferințele, nu se consideră niște ratați. Ba mai mult, angajamentul lor legionar le-a adus o împlinire sufletească - precum Gheorghe Soare vor fi fost destui - și au murit fericiți pentru crezul lor. Mai e loc aici de ratare?

¹¹⁵ Mărturie dată de Ion Popescu monahului Moise în aprilie 2005.

Un om fericit

Deși foarte bolnav, prin dragostea și seninătatea sa Valeriu era sufletul atmosferei duhovnicești de la Târgu-Ocna, întărindu-i pe toți cu puterea harului ce sălășluia în el. „Era - spune Aurelian Guță - cel mai liniștit și mai zâmbitor dintre noi, cel care nu rostea nici un cuvânt de nemulțumire. Nedreptățile și ura ce se revărsau asupra noastră se topeau în fața nemăsuratei iubiri ce iradia din el neîncetat”¹¹⁶.

„La acea vreme - povestește Ianolide - el ajunsese la maturitatea duhovnicească. Era senin, echilibrat, puternic în cuvânt, controlat în faptă, statornic în rugăciune, intransigent în atitudine, plin de dragoste, răspândind o tainică atracție - și toate acestea din patul în care zăcea țintuit de o boală grea și îndelungată.

Suferea de caverne la plămâni, avea pleurezie și făcea pneumotorax, avea dese hemoptizii și și pierduse pofta de mâncare. În plus, simțea dureri reumatice în tot corpul, avea dureri abdominale din cauza unei apendicite și, în fine, suferea de inimă.

În ultimii doi ani el nu s-a mai putut așeza întins pe pat nici ziua și nici noaptea, ci ședea rezemat de marginea patului, iar capul îi cădea în piept. Dacă la început îl mai puteam transporta cu targa pe terasă, mai târziu nu l-am mai putut mișca din pat. Tusea îl epuiza, se congestiona și adesea

¹¹⁶ Nicolae Trifoiu, *op. cit.*, p. 117.

scuipa sânge. Atunci durerea îi fura zâmbetul curat și înțelept.

Zâmbea și prin somn. Somnul lui se contopea cu starea de veghe și adesea s-a întâmplat să ne spună că în timp ce noi aveam impresia că doarme, el de fapt se ruga. Rugăciunea lui continua și în somn, și asta îi dădea pe chip o strălucire bineplăcută, care se răspândea și în jur.

Valeriu nu era însă un om fericit decât printr-un mare efort lăuntric și mai ales prin darul lui Dumnezeu, care era deplin și puternic în el, întărindu-l să biruiască suferința prin trăirea în duh. Atât temnicerii și reeducații, cât și prietenii erau impresionați de „ceva” din Valeriu, dar puțini au știut că acel „ceva” era Hristos.

Pe chipul lui slab se descifrau lumini ce acopereau umbrele suferinței. Fruntea îi era înaltă, albă, senină, brăzdată câteodată de o suviță de păr neastâmpărată. Nimic însă nu impresiona mai profund ca cerurile ce se succedau tot mai adânci și mai luminate în ochii lui albaștri, pătrunzători. Era în ei ceva statornic și cald, care vibra și îi dădea o expresie vie, inteligentă, activă.

Părul, care fusese odată bogat, acum era rar și mătăsos ca o mângâiere. Obrajii îi erau îmbujorați cu frumusețea fizică, așa că pe albul străveziu și imaculat apărea la răstimpuri o purpură solară. Nasul intra în desăvârșită armonie cu toată figura lui. Gura era chipul bucuriei sale lăuntrice.

Un zâmbet care este greu de definit îi înflorea pe buze. Era fericire și era durere în zâmbetul lui, dar din ele două se răspândeau lumină, bucurie și

putere lăuntrică. Când spasme și dureri mari îl congestionau, se crispa o vreme, dar chemând tainic numele lui Hristos depășea suferința și renăștea cu un zâmbet proaspăt, viu, strălucitor, venit din altă lume.

Adesea spunea că este greu, că este chinuitor, dar niciodată n-a spus că el face un efort ca să stăpânească suferința, ci că darul și mila lui Dumnezeu îl ridică dincolo de ea și îl fac fericit. Vorbirea lui cu Dumnezeu era necurmată, și cu atât mai intensă și mai evidentă cu cât boala îl doboră și viața lui intra în veșnicie.

Capul său frumos și expresiv era susținut de un gât subțiat, alungit și mult solicitat, căci zi și noapte Valeriu nu se odihnea pe pernă, ci veghea cu capul căzut ușor în piept. Pielea lui căpătase o transparență neobișnuită. Deși era slab, avea tenul catifelat, mai bine zis frumos colorat în tonuri domoale și pure.

Măinile - ca de altfel tot trupul - îi erau slăbite. Nu putea nici să mănânce singur, dar când ridica mâna, din degetele lui se răspândeau lumini. Aceste lumini erau sesizate de toată lumea, dar la moduri diferite, în funcție de ochiul lăuntric al fiecăruia.

Pieptul lui era dungat de coaste plăpânde. Întrucât avea lichid purulent la plămâni, adesea i se făceau punctii, apoi urma pneumotoraxul care-l umfla și-i apăsa inima bolnavă. Plămânii și inima i-au doborât viața.

Era îmbrăcat cu niște haine ponosite și răscârpite, unele ale lui, altele căpătate. Transpira

mult și schimba des lenjeria. În loc de pantofi ori bocanci avea o pereche de șoșoni, și așa inutilizabili. Era învelit cu o pătură sură și cu o ghebă castanie (...)"¹¹⁷.

„Valeriu era foarte sfios, încât pentru necesitățile zilnice nu primea să-l ajut decât eu. Din când în când îl spălam cu o cârpă înmuiată într-un lighean cu apă, și părțile mai delicate și le spăla singur. Zâmbea jenat și, cerând înțelegere, spunea:

- Te rog, lasă-mă pe mine!

Lângă pat era o cutie de metal acoperită cu un castron, în care expectora. Dar a venit o vreme când nici atât nu mai putea face singur.

Ori de câte ori era ajutat părea stânjenit și mulțumea cu multă delicatețe, adăugând un zâmbet ori un gest care impresionau atât de mult, încât până la urmă parcă tu îi rămâneai dator lui. De aceea era îngrijit de toată lumea cu multă bucurie. De fapt, puterea lui de iubire năștea în ceilalți dragoste și dăruire. Se simțea îndatorat pentru cel mai mic gest de atenție și adeseori se smerea spunând:

- Sunteți așa de buni! Vă primejduiți sănătatea, și așa șubredă, ca să ne îngrijiți pe noi! Nu știu dacă eu aș fi avut atâta putere de dăruire. Dumnezeu să vă răsplătească!

Când slăbise foarte mult și nu mai putea mesteca, luam carnea cea mai bună, o mestecam eu până ce o făceam ca o pilulă și așa i-o dădeam în gură. Celelalte alimente i le dădeam cu lingura, ca la

¹¹⁷ Ioan Ianolide, *op. cit.*, pp. 134-136.

copii. Nu cred că a primit o înghițitură de mâncare din mâna mea fără să mă fi răsplătit cu un zâmbet, cu o privire ori cu un cuvânt. Și deși era topit trupește, intensitatea trăirii sale launtrice creștea zi de zi.

A fost o vreme, spre sfârșit, când medicii și prietenii l-au îndemnat să nu mai vorbească, dar el a spus:

- Nu-mi luați această bucurie, căci pentru a-L mărturisi pe Hristos trăiesc; și de trăiesc, prin mila Lui trăiesc și fără a-mi exprima dragostea ce vi-o port, n-ar mai avea rost să trăiesc. Nu vă temeți deci! Nu vreau să ispitesc Izvorul Vieții, ci vreau să-L slujesc până la capăt! Vă mulțumesc pentru grijă, dar vă rog să înțelegeți că nu pot să fac altfel.

Cel mai mult îl mișcau pe Valeriu darurile și bucuriile sufletești ce i se făceau. El, care era bucuria și întărirea noastră! În anotimpurile florilor îi aduceau zilnic flori din grădină, iar el, la rândul lui, ruga pe unul și pe altul să ducă din partea lui o floare câte unui bolnav. Gesturi delicate ale sufletelor mari și sensibile. Florile lui preferate au rămas crinii, pe care i-a și cântat cu gingășie în poeziile sale.

Îi purta pe toți în inima sa. Știa că va muri și dorea să se sfârșească dăruindu-se neconținut, așa cum făcuse mereu. Pentru fiecare găsea cuvântul ori gestul potrivit. Printre darurile pe care le avea era și acela de a cunoaște oamenii, de a pătrunde în sufletele lor, de a-i orienta în viață. Odată mi-a mărturisit:

- Cu unii din cei care vin la mine am de luptat

din greu, dar sunt suflete bune și până la urmă ajung la adevăr. Alții se deschid ca niște potire de cristal și primesc cuvântul lui Dumnezeu cu dragoste și râvnă. Cu alții mă înțeleg dintr-o privire, dintr-un gest și apropierea noastră este profundă. Aici au fost adunate mărgăritare de preț ale Împărăției lui Dumnezeu. Simt că și reeducații își pleacă ochii când ne întâlnim privirile, ba unii chiar pândesc momentul potrivit să-mi împărtășească un gând bun. E minunată lucrarea lui Dumnezeu!¹¹⁸

¹¹⁸ *Ibidem*, pp. 137-138.

Mărturisorul lui Hristos

„Când se simțea mai bine – continuă Ianolide –, Valeriu vorbea frumos și cu însuflețire, oprindu-se cu precădere la tema lui preferată: curățirea lăuntrică și unirea cu Hristos. Spunea:

– Prin Botez am primit harul curățitor, iar prin ungerea cu Sfântul Mir ne-am împodobit cu toate darurile Duhului Sfânt, dar această binecuvântată stare lăuntrică a rămas nelucrătoare în noi, fiindcă suntem creștini numai cu numele. Trăim într-o lume de confuzie, de libertinaj, de păcat. E o rușine să fii credincios, e demodat să fii moral! Omul botezat, pentru a se mântui, trebuie să trăiască în Duhul Sfânt toată viața, or noi tocmai asta n-am izbutit. Am crezut, ne-am rugat, am păstrat credința, am suferit, dar pentru a te uni cu Hristos este necesar să te curățești lăuntric prin spovedanie și să te înnoiești prin Sfânta Împărtășanie. Conștient deci și cu toată stăruința să te unești cu Hristos, să te faci purtător al sfințeniei Lui, al puterii Lui, al iubirii Lui, al luminii Lui, al nemuririi Lui. Trebuie să înfrunți păcatul până la sânge. Așa te naști din nou. Nu există cale de compromis.

Altădată ne-a zis:

– Este atât de minunată învățătura lui Hristos, încât dacă avem înțelegerea ei, avem cel mai puternic argument al existenței lui Dumnezeu. Am plâns de durere și de fericire când am avut această descoperire! Iar cei ce cred în El trebuie să mărturisească adevărul de conștiință chiar dacă vor fi

martirizați. Oare Fiul lui Dumnezeu nu a fost ucis ca dușman al neamului Său?

Sămânța aruncată de el aducea roadă. Zi de zi oamenii se apropiau tot mai mult și mai sincer de Hristos, Care devenea izvorul și călăuza vieții și gândirii lor. (...)

Într-una din zile lui Valeriu i-a fost atât de rău, încât credeam că se va sfârși. Pe lângă toate afecțiunile de care suferea, făcuse o, apendicită acută. L-ar fi putut lăsa să moară, dar nu era «umanitar». Umanitarismul este ipocrizia cruzimii, el punctează cu lozinci și veșminte frumoase câmpul otrăvit și jalnic al revoluției. Deci medicul a făcut raport către conducere, ca să fie transportat de urgență la spitalul din oraș, pentru operație. Politrucul penitenciarului a venit la el și i-a spus:

– Viața ta este în mâinile mele. Dacă nu vei fi operat, vei muri.

Valeriu a zâmbit îngăduitor și i-a răspuns:

– Dacă viața unui om depinde de alt om, grea răspundere are acest om! Iar dacă toți oamenii ar ști că viața lor depinde de Dumnezeu, atunci fiecare ar prețui viața semenului său!

– Ești nebun, i-a zis politrucul, și l-a trimis sub pază strașnică să facă operația.

Când a revenit la sanatoriu l-a oprit iar:

– Hei, ai văzut moartea cu ochii! Vezi, am vrut să-ți arătăm că viața ta e în mâinile noastre. Poate te-ai răzgândit și de acum vei lucra cu noi. Îți dăm streptomicină! Vei primi și pachete de la familie. Și mai știi ce poate urma?... Ești un om inteligent și poți să ne fii de folos. Știm că nu te

preocupă politica, ci religia, dar nu este Patriarhul vostru cu toți popii lui de partea noastră ? De ce nu treci și tu cu noi ? Ai ce câștiga!

- Vă mulțumesc că ați îngăduit să fiu operat. De aici înainte mi se vor prelungi chinurile... Cât despre restul, între mine și dumneavoastră stă conștiința. Dumnezeu nu este de vânzare. Tranzacții de conștiință nu se pot face. Pentru libertatea mea sufletească iau decizia de a muri. Este bine să se spună răspicat adevărul, și eu adevărul îl slujesc. Nu sunt judecătorul altora, ci sunt mărturisitorul lui Dumnezeu. Nu există zidire sub soare care să dureze fără Dumnezeu. Dumneavoastră nu vreți să-L primiți pe Hristos, eu nu pot primi moartea sufletească.

- Ți-am spus eu că ești nebun! a răcnit politrucul. Voi face raport. Ești un încrâncenat, un fascist, un dușman al poporului, plătit de bandiții de americani. Avem noi ac de cojocul vostru! Ești bun numai de moarte! Du-te și mori cu Hristos al tău cu tot. Nu ne împiedicăm nici de El și nici de unul ca tine!

- Pe mine mă puteți ucide acum, pe El nu-L mai poate ucide nimeni și El este piatra de poticnire a tuturor semețiilor. Înțelegeți bine că Hristos este singura putere care poate izbăvi omenirea din suferință și păcat!

- Lasă tu prostiile astea. Adevărul e de partea noastră!

- Adevărul este dragostea care se jertfește pentru cei săraci și prigonți!

- Bă, tu stai cu moartea la buze și-mi ții mie

predici mistice ?! Ce, vrei să mă convingi și pe mine ? Ia vezi, că te-ai întins prea mult!

Valeriu se trudea să-l privească, căci pleoapele îi erau grele. Se simțea stins trupește, dar o bucurie lăuntrică îl făcea să vorbească despre credință, pentru a rămâne o mărturie în veac. Zâmbetul iubirii sale nemăsurate îi înflorea pe obraji. Se ruga în taină pentru acest nefericit om și pentru ca Dumnezeu să izbăvească lumea de stăpâni ca el.

Politrucul era încurcat. A tras o tiradă de înjurături, apoi a ordonat să-l ducă pe Valeriu la locul lui.

- Bă, să nu zici că nu m-am purtat omeneste cu tine, a mai adăugat. Ți-am oferit viața, dar tu vrei moartea. Dracu' să mai înțeleagă toate astea!

Așa s-au despărțit. De atunci nu l-a mai deranjat niciodată, dar de câte ori venea în cameră se uita lung la el. (...)

Valeriu știa că nu va obține nimic de la politruci, dar își făcea datoria să le vorbească:

- Sunt aici oameni de mare valoare, care pot fi de folos țării, spunea el, dar care mor pentru că nu au streptomycină și nici vești de la familiile lor. Puteți să-i salvați !

Ei însă nu doreau să-i salveze. În concepția lor omul nu conta, căci orice om poate fi înlocuit cu un altul, conta numai sistemul. Or, ideile acestor oameni minau tocmai sistemul și deci sentințele erau definitive.

O singură dată a mai avut o discuție pe această temă cu un inspector. Acesta venise de la București. S-a oprit la patul lui Valeriu și l-a întrebat:

- Cum te cheamă, deținut?

- Să trăiți, domnule inspector, sunt deținutul Valeriu Gafencu, a răspuns el cu formula obligatorie.

- Aha! a exclamat politrucul privind-l cenușiu.

- Domnule inspector, vă rugăm să ne acordați drepturile pe care le-au avut și deținuții comuniști aici!

- Noi nu vom repeta greșelile trecutului, a răspuns sec inspectorul. Umanismul nostru nu se aplică reacționarilor.

- Domnule, a continuat Valeriu, aici suntem oameni bolnavi, neputincioși, zilnic moare câte unul dintre noi și pe lângă toate astea, suntem supuși amenințării cu teroarea și tortura.

- Cum îndrăznești să vorbești astfel cu mine? Nu pricepi că nu vrem să facem din voi eroi? Vom face din voi delatori, iar din nevestele și surorile voastre prostituate!

Valeriu era adânc îndurerat și a răspuns:

- Păcatele lumii acesteia trebuie ispășite. Noi ispășim aici multe păcate. Cu toții însă suntem în mâinile lui Dumnezeu.

- Ești un bandit mistic! Aici vei muri! Să nu crezi c-o să scapi cu viață! Așa cum ești, va trebui să primești reeducarea!

- Așa cum sunt este o binefacere, a răspuns Valeriu, căci nu voi rezista mult, sunt suficiente câteva lovituri ca să mă doboare.

- Du-te dracului! a urlat inspectorul. Vom avea grijă să mori încet, chinuit, până ce vei renunța

la Hristosul acela cu care vrei să ne sperii. Pe El și pe tine, pe voi toți vă urâm, bă, și vă vom distruge! Aici s-a terminat cu Hristos, și Cel mort și Cel înviat! Vom avea grijă ca generațiile viitoare să nu mai știe minciunile Lui și ale voastre. Noi, bă, noi suntem hristosul lumii acesteia!

- Dumnezeu să vă ierte, domnule, a răspuns Valeriu și a plecat capul în rugăciune, așteptând porunca să fie zdrobit.

Dar n-a fost ucis atunci. Calvarul lui a mai durat o vreme¹¹⁹.

¹¹⁹ *Ibidem*, pp. 141-146.

„Lui i-au dat fiere și tu îmi dai miere?!“

„Într-una din zile, la un control, un temnicer zelos a confiscat puiul de pernă pe care se rezema Valeriu. Un alt milițian, mai omenos, a ridicat perna dintre obiectele confiscate și i-a aruncat-o discret înapoi. Pentru o clipă între cele două suflete s-a durat o scenă de puternică vibrație sufletească.

După terminarea percheziției, Valeriu a socotit că e bine să dăruiască această perniță lui Traian, care era anchilozat și avea escare. Traian nu a vrut s-o primească și a dăruit-o lui Gheorghe. Acesta a dat-o la un altul, până ce perna s-a înapoiat la Valeriu, dăruită de cineva care nu știa de unde pornise și nici cum ajunsese acolo. În această situație el a primit-o ca pe un semn că i-a fost dăruită de Dumnezeu”¹²⁰.

„În tot acest timp Valeriu se spovedea și se cumineca regulat. Duhovnicul său era un preot obișnuit, care însă sesizase adâncă lui trăire lăuntrică.

- Sunt impresionat! ne-a mărturisit el după moartea lui Valeriu. Spovedania lui era o cercetare amănunțită a adâncurilor sufletești, o fină deosebire a duhurilor și o dovadă a statornicirii lui în cea mai aleasă viață creștină. Deși nu păcate avea de mărturisit, ci trăiri, unele mai înalte ca altele, totuși se smerea pe sine cu asprime. Îmi zicea: «Doresc să

¹²⁰ *Ibidem*, p. 136.

nu am nici o clipă de îndoială, în așa fel încât să nu vină satana și să-mi ia sufletul chiar atunci». Cu toate că suferea mult, era plin de bucurie tainică. Rugăciunea lui era un suspin necurmat, o dorire nestinsă, o neîncetată unire cu Hristos. Niciodată nu ar fi acceptat nici cea mai mică știrbire a Adevărului. Judecata lui era dreaptă și sinceră. Hristos era viu în el”¹²¹.

*

„Într-o altă zi însă, Gheorghe, un țăran osos care fusese cândva un munte de om, l-a înfruntat și i-a spus:

- Îți convine să ți se dea numai dumitale îngrijire și să faci pe sfântul! Mie de ce nu-mi aduce nimeni carne? Pe mine de ce nu mă îngrijesc ca pe dumneata?

- Frate, i-a zis Valeriu, din nebăgare de seamă v-am fost piatră de poticnire. Vă rog să mă iertați. Voi face tot ce pot ca să vă ușurez suferința!

Și ne-a rugat să-l lăsăm pe el, să ne ducem mai des la Gheorghe și să facem tot ce se poate pentru a-l ajuta.

Gheorghe era un țăran care își apăruse din moși-strămoși pământul. Fusese la Canal, unde pentru o gamelă de ciorbă în plus devenise spărgător de normă. Așa ajunsese să-și scuipe plămâni. Acum era pe moarte. Deși nu mai era nimic de făcut, eram zi de zi lângă el. Dorea mult să trăiască. Își iubea copiii și gospodăria cu o forță telurică.

¹²¹ *Ibidem*, p. 142.

În ultimele zile ale vieții însă s-a schimbat. S-a împăcat cu ideea morții și sufletul lui a devenit blajin și bun. I-a spus lui Valeriu :

- Iartă-mă, am fost stăpânit de satana! Doream să trăiesc și am fost îngrozit că mor. Nu a fost drept, nu a fost bine ce am făcut. Mor cu credința în Dumnezeu strămoșilor noștri. Ticăloșii ăștia au pângărit lumea! Blestemați să fie! și s-a stins.

De atunci Valeriu era și mai atent să nu se facă, chiar și fără voie, pricină de sminteală pentru cineva¹²².

*

„Îmi amintesc cum Valeriu, în timpul nopții, când avea nevoie să urineze, răbda până ce plantonul era chemat de alții, numai să nu-l deranjeze sculându-l din chaise-longul pe care se odihnea, chiar dacă acest lucru îi provoca un puternic disconfort și chiar dureri. Câtă finețe sufletească!

În vara anului 1951, pe lângă boala grea de care suferea, culmea, face și o apendicită acută. La sanatoriu nu putea fi operat din lipsă de instrumentar și de materialul steril necesar unei intervenții abdominale. Doamna doctor Danielescu a obținut aprobarea, cu greu, să fie transportat la spitalul din oraș. Acolo, chirurgul i-a făcut rahianestezie și l-a operat. Sora care stătea la căpătâiul lui a văzut că transpiră mult, dar a pus aceasta pe seama bolii de plămâni. La sfârșitul

¹²² *Ibidem*, pp. 140-141.

operației, cu un glas stins, îi spune doctorului:

- Domnule doctor, m-ați operat pe viu.

Doctorul, surprins, îi spune să ridice un picior și când a văzut că poate face aceasta și-a dat seama că anestezia nu prinsese și că l-a operat pe viu.

- Bine, domnule, de ce nu mi-ai spus, îți făceam anestezie locală și nu te durea. Cum ai putut să rabzi atâta durere?

Întâmplarea a impresionat mult pe cei prezenți, iar o soră i-a dat pe furie o batistă, având lacrimi în ochi. La scurt timp după operație, a fost înghesuit într-un fel de căruț pe două roți și, hurducând prin pietrele pavajului, a fost readus la sanatoriu. Drumul a fost groaznic, după cum mi-a mărturisit la sosire¹²³.

*

„Tot în cursul verii aceluiași an, într-o după amiază, a făcut o criză de fibrilație atrială, cu toate consecințele ei. Ne-am consultat cu toții și am decis să-i administrăm o doză de strofantină cu glucoză, singurul cardiotonic major de care dispuneam. Toți am așteptat efectul, dar n-am constatat nici o modificare a ritmului cardiac, cu toate că efectul acestui medicament este aproape instantaneu. Cum venea închiderea și eu eram de serviciu în timpul nopții, am hotărât de comun acord să-i mai administrez o doză după închidere, cu toate că nici unul din noi nu mai credea că va mai putea ieși din criză. Era cianotic, stătea cu ochii închiși, cu mâna pe cruciuliță și probabil se ruga. Eram convins că

¹²³ Nicolae Trifoiu, *op. cit.*, p. 107.

numai o minune îl mai poate salva.

După administrarea celei de-a doua doze, am stat cu mâna pe pulsul lui, dar iarăși nici o modificare. După aproximativ o jumătate de oră am fost chemat la un alt bolnav din camera vecină, unde am rămas 15-20 de minute. La întoarcere, privindu-l de la distanță - camerele comunicau prin closet - am avut convingerea că a murit. Nu mai era cianotic, ci palid cum era de obicei, iar eu m-am speriat că se instalează paliditatea cadaverică. Am alergat și, când i-am luat pulsul, acesta bătea normal.

Nu-mi venea să cred, dar acesta era adevărul. Miracolul se produsese. A deschis ochii, m-a privit zâmbind, senin, ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Am dizolvat zahăr în apă și i-am dat să bea. Era singura posibilitate să-i ajut cordul obosit. Când a băut, m-a privit cu acea unică privire a ochilor săi intens albaștri, care tremurau și mi-a spus:

- Lui I-au dat fiere și tu îmi dai miere?"¹²⁴

*

„Toată lumea îl iubea și-l stima. Până și cei din administrație erau impresionați de această puternică personalitate. Cei așa-zis reeducați nici nu îndrăzneau să-l privească în ochi, mai ales că ei nici nu făceau de serviciu, cu toate că el i-ar fi privit și tratat ca pe toți ceilalți, cu aceeași dragoste creștină. Am avut cu el multe discuții, adesea contradictorii. Eram pe poziția luptătorului cu spada în mână, el pe poziția de înaltă trăire creștină și imensă

¹²⁴ *Ibidem*, p. 108.

dragoste față de aproapele, ca și față de dușmani. În inima lui nu încăpea sentimentul urii. El m-a convins că cea mai puternică armă în lupta cu răul este dragostea față de aproapele, dar după ce am trăit propria-mi experiență, deși am rămas departe de linia trăirii pe care numai cei chemați o pot atinge. Și Valeriu a fost unul dintre aceștia"¹²⁵.

*

„Rugăciunea lui Valeriu și pilda vieții sale lucrau pe nesimțite în sufletele celor ce-l înconjurau. De pildă, într-una din zile R. trăgea pe furis dintr-un rest de țigară pe care-l găsisese prin curte. Valeriu l-a văzut și i-a spus:

- Cum vei putea rezista la marile încercări în care suntem angajați, dacă nu te poți stăpâni de la un fum de țigară?!

Lui R. - tânăr student pe cât de bine pregătit, pe atât de bine intenționat - i-a fost suficientă această observație pentru ca să înceapă să-și pună cu seriozitate problema vieții creștine și a trăirii lăuntrice.

- Până atunci nu-mi făcusem probleme de conștiință, mărturisese el mai târziu. Lui Valeriu îi datorez adevărata mea încreștinare. El mi-a descoperit nu numai adâncimea propriului meu suflet, ci și orientarea în viață și în lume.

Mai târziu, cam peste un an, Valeriu se pregătea să se spovedească și să se cuminece. Pentru smerenie și pentru ca să nu-i scape ceva, l-a chemat în ajutor pe R.:

¹²⁵ *Ibidem*, p. 108.

- R., te rog foarte mult să fii sincer cu mine!

- Am greșit cu ceva?

- N-ai greșit și așa vrea ca nici acum să nu greșești. Te rog deci, cu toată libertatea sufletească și fără a mă cruța pentru vreo pricină oarecare, să-mi spui tot ce găsești rău și nepotrivit la mine, fie cu fapta, fie cu cuvântul.

R. a rămas uluit. Nu se aștepta la o astfel de cerere. Deci a răspuns:

- Adică eu să-ți fiu judecător? Îmi ceri un lucru peste putință! Știi doar că mi-ai fost întotdeauna pildă de urmat. Cred că nu te îndoiești de sinceritatea mea!

Valeriu își plecase privirea și asculta dus pe gânduri. I-a zis:

- Dacă tu nu vezi greșelile mele, cu siguranță că sunt ochi care le văd. Te rog deci să mergi la zece oameni de aici și să-i întrebi în mod sincer ce văd rău la mine, apoi să vii să-mi mărturisești fără ocolișuri.

- Îmi ceri un lucru greu. Dar fiindcă vrei tu, o voi face.

După vreun ceas s-a înapoiat și i-a spus:

- Nimeni n-a avut nimic rău de zis.

- Totuși, a insistat Valeriu, nu se poate ca cineva să nu aibă ceva de criticat.

R. a avut o clipă de ezitare. Valeriu l-a surprins și nu s-a lăsat:

- Spune tot, de ce ascunzi ceva?

- Nu ascund, dar nu știu dacă merită să-ți spun o judecată strâmbă a unui om cu neputințe sufletești.

- Spune, a insistat Valeriu.

- E vorba de X.. El nu prea se îndeamnă să-i ajute pe cei din camera 4 și probabil că exemplul de generozitate al celorlalți îi dă muștrări de conștiință și fel de fel de gânduri. El a considerat că ai putea să-ți faci singur unele mici servicii, fără a mai solicita pe alții, care sunt și ei bolnavi.

Valeriu s-a întristat puțin, dar nu s-a tulburat, ci a spus:

- Mă voi strădui să mănânc singur, să-mi iau singur medicamentele, plosca... dar mai mult de atât vă rog să mă credeți că n-am să pot face. Întotdeauna am vie în fața mea puterea voastră de jertfă. Știu că nu am cu ce vă răsplăti, dar Dumnezeu vă va da dar peste dar!

R. regreta acum că fusese sincer:

- Așa ceva nu se poate. Am greșit că ți-am spus cuvintele unui om nesăbuit. El gândește pe dos. Nimeni, și nici Dumnezeu nu-i dă dreptate. Nu se poate să-l iei în serios. Renunță deci la ideea de a te descurca singur, dacă vrei să nu ne mârșești pe toți!

Valeriu îl privea cu dragoste și cu durere. Și lucrurile au rămas cum fuseseră, căci cu toată silința, el era incapabil de efortul necesar până și acelor mici nevoi. Prietenii au continuat să-l ajute, iar el îi răsplătea cu darurile sufletului său¹²⁶.

*

„După ce am ajuns la penitenciarul TBC Târgu Ocna, am avut marea favoare să stau în

¹²⁶ Ioan Ianolide, *op. cit.*, pp. 138-140.

aceeași cameră cu Valeriu Gafencu. Era camera celor mai grav bolnavi, dintre care patru țintuiți la pat. Ceilalți doi, ceva mai valizi, ne străduiam, cu puterile noastre fizice și sufletești, să fim de ajutor celor patru. Atunci, în lungile seri și nopți de iarnă, Valeriu ne chema alături de el, pentru a schimba gânduri despre conștiința noastră creștină. Într-o asemenea seară mi-a adresat cea mai profundă și esențială întrebare, ce a avut darul să-mi marcheze viața pentru totdeauna. Suna așa:

- Care crezi că este țelul fundamental al vieții?

M-am străduit să formulez un răspuns cât mai bogat în conținut, dar cred că nu am reușit să redau miezul adevărului. Răspunsul lui Valeriu a fost:

- Eu consider că țelul de căpetenie al vieții noastre trebuie să fie o permanentă pregătire pentru ziua Învierii creștine, când oamenii și neamurile se vor înfățișa înaintea Judecării supreme, cu faptele lor bune și cu păcatele lor, urmând să-și ocupe locul cuvenit în locașurile cerești.

Poate mai auzisem asemenea lucruri sau altele similare, dar trecuseră peste mine cum curge apa peste bolovani. Așa cum au fost exprimate de Valeriu însă, cu acea vibrație înfiorată în glas și cu acea profunzime cerească în privire, au avut efectul unei zguduirii spirituale, care mi-a transformat realitatea lăuntrică pentru restul vieții¹²⁷.

*

„Starea lui Valeriu se agrava. Din cauza lungului șir de luni petrecute în pat, fără mișcare, și

¹²⁷ Nicolae Trifoiu, *op. cit.*, pp. 116-117.

din cauza slăbiciunii și insuficienței circulației sângelui, i-au apărut pe corp escare mari, ce nu puteau fi vindecate cu nici un chip, cuprinzându-i o mare suprafață a spatelui, coapselor și gambelor. Alți bolnavi, în situație asemănătoare, se văitau, blestemau și se revoltau, căci usturimile și durerile rănilor erau îngrozitoare. Pe Valeriu nu l-am auzit niciodată plângându-se, deși pe chipul său se putea citi suferința accentuată, iar în ochi îi apăreau lacrimi de durere când era pansat, cu migală și dragoste frățească, de deținuții doctoranzi în medicină Ion Ghițulescu, Nae Floricel și Aristide Lefa, timp de ore în șir.

Din fâșii de cămăși rupte, confecționam bandaje pentru acoperirea escarelor, dar, din lipsa substanțelor medicamentoase necesare, fâșiile se lipeau de răni și produceau dureri cumplite când erau desfăcute. Din gura lui Valeriu nu se auzea nici un vaiet, dar după un timp, broboane de sudoare îi acopereau fruntea boltită. Medicii observau; era semnul că răbdarea atinsese limita. Atunci se opreau și-l lăsau puțin să-și revină¹²⁸.

¹²⁸ *Ibidem*, p. 118.

Am văzut-o pe Maica Domnului

În noaptea ultimului Crăciun trăit de el, spre ziuă, Valeriu i-a mărturisit prietenului său Ioan Ianolide:

„În noaptea asta am privegheat. Așteptam să vină cântecul colindei mele. Doream să fie foarte frumos. Îl cântam în minte. Îl deslușeam din cerurile înalte din care cobora. Cam greu pentru mine, căci nu cunosc notele muzicale și trebuie s-o fac după ureche. Eram deci treaz, lucid și senin, când deodată am văzut că am în mână fotografia Setei (fata pe care o iubise). Uimit de întâmplare, am ridicat privirea și la capul patului meu am văzut-o pe Maica Domnului, îmbrăcată în alb, în picioare, vie, reală. Era fără Prunc. Prezența ei mi se părea materială. Maica Domnului era aievea lângă mine. Eram fericit. Uitasem totul. Timpul părea nesfârșit. Atunci Ea mi-a spus:

- Eu sunt dragostea ta! Să nu te temi. Să nu te îndoiești. Biruința va fi a Fiului meu. El a sfințit locul acesta acum pentru cele viitoare. Puterile întunericului cresc și încă vor mai înspăimânta lumea, dar vor fi spulberate. Fiul meu așteaptă pe oameni să se întoarcă la credință. Azi sunt mai cutezători fiii întunericului decât fiii luminii. Chiar de vi se va părea că nu mai e credință pe pământ, să știți că totuși izbăvirea va veni, dar ca prin foc și prin pârjol. Lumea mai are de suferit. Aici însă e multă credință și am venit să vă îmbărbătez. Îndrăzniți, lumea e a lui Hristos!

Apoi Maica Domnului a dispărut și am rămas copleșit de fericire. M-am uitat în mână, dar nu mai

aveam nici o fotografie”¹²⁹.

Nu mult după aceea, i-a povestit lui Ianolide:

„Azi-noapte târziu mă rugam. Mă simțeam mângâiat de harul lui Dumnezeu și mă bucuram în taină de darul ce mi s-a dat. Eram treaz, conștient și fericit. Deodată am simțit că ceva deosebit se petrece cu mine, în afara voinței mele. Începând de la extremitățile trupului, sufletul a început să mă părăsească. Nu numai că nu-mi era frică, dar știam că nu e vorba de moarte, și cu cât sufletul părăsea trupul, cu atât trăirea mea lăuntrică creștea. Sufletul a urcat ușor spre piept, spre gât, spre cap. Mă simțeam fericit, curat, luminat de o lumină sfântă. Niciodată mintea mea n-a fost mai înțelegătoare ca atunci. Știam că Domnul este cu mine. Eram fericit că sunt în puterea Lui. Timpul parcă se dilatase. Nu mai simțeam durerea din trup. Îmi priveam trupul fără să-l doresc și fără să-l resping. Viața și materia îmi păreau minuni. Sufletul s-a apropiat iute de gură și a ieșit din trup. Am știut atunci că pot să merg fără opreliștea materiei oriunde aș fi dorit. Era minunat! O bucurie nespusă m-a copleșit. Primul gând a fost să merg să-mi văd familia, dar mi-am amintit de sfaturile Părinților din Pateric, care poruncesc să nu te încredințezi lucrării duhurilor decât în stare de ascultare, ca să nu te înșele diavolul și să te piardă. Mi-a apărut în minte bătrânul schimnic căruia i se arăta diavolul în chip de înger de lumină. Bătrânul ieșise de sub ascultarea starețului și a obștii și se credea călăuzit de însuși Dumnezeu, socotindu-i pe ceilalți pizmătăreți.

¹²⁹ Ioan Ianolide, *op. cit.*, p. 180.

Atunci a venit la el «îngerul» și i-a zis să-i cheme pe frați la fântâna din curtea mănăstirii, ca să le arate puterea lui Dumnezeu. Deci în miezul nopții s-a dus la fântână. Îngerul luminos a apărut și, intrând în fântână, i-a spus schimnicului: «Aruncă-te în fântână și eu te voi scoate nevătămat înaintea lor, ca să vadă că ești sfânt!» Bătrânul s-a aruncat și a murit ca un ticălos. Deci amintindu-mi eu de acestea, m-am temut să nu cad în ispită și am hotărât să mă întorc în trup. Acum, iată, mă supun ascultării. Spune-mi ce să fac și aceea voi face!

Auzindu-l, m-am înfiorat. Am cerut trei zile de răgaz pentru a mă ruga. După trei zile m-am dus la el și i-am spus:

- Cred că este lucrarea lui Dumnezeu! Smerenia ta e cheazăia adevărului și a binelui. Te supui ascultării față de mine, dar eu nu am astfel de trăiri, nu am nici cu cine să mă sfătuiesc, nici cărți duhovnicești să cercetez. Mă simt nevrednic de o astfel de cinste și înfricoșat de răspundere. Nu mă îndoiesc de minuni, însă nu cred că ne sunt de neapărată trebuință pentru mântuire. Dar slavă lui Dumnezeu pentru cele ce se petrec cu noi, cu tine, prin El! Sfatul meu este să fii cu băgare de seamă. E bine cum ai procedat. Să nu mergem prea departe cu perspectivele ce se deschid în acest plan, căci nu suntem încercați. Să ne ferim de ispite!

Valeriu m-a ascultat atent și a primit tot ce i-am spus fără nici o umbră de tristețe, îndoială sau împotrivire. A rămas senin și împăcat cu hotărârea mea, și tocmai această smerenie a lui m-a încredințat de starea de har în care se afla¹³⁰.

¹³⁰ *Ibidem*, pp. 181-182.

Mărturia părintelui Mihai Lungeanu

„Am ajuns la Târgu-Ocna în primăvara anului 1950, printr-o minune a Maicii Domnului.

În 1947, când am fost arestat, eram student în anul V la Facultatea de Medicină din Iași. Am fost arestat pentru legătura cu grupul de studenți legionari de la Medicină. În toamna lui '49 am ajuns la Pitești, unde am intrat în focurile reeducării. În prima zi bătaia a durat de la șapte și jumătate dimineața până la amiază. Au urmat apoi altele. Mă rugam permanent lui Dumnezeu. O singură noapte nu m-am rugat și îmi reproșez asta toată viața; dacă nu mă rugam mai mult mă prăbușeam total. Și în bătaii, tot timpul mă rugam «Doamne, scoate-mă de aici și toată viața o pun la picioarele Tale!». Și m-a scăpat.

După o săptămână-două, eu și alții am fost duși la Văcărești. Încă de la Iași eram bolnav de rinichi. Cum urinam cu sânge, au crezut că am TBC renal, dar era altceva. Sanitarul de la Pitești știa că sunt bolnav și m-a trimis și pe mine la Văcărești.

Cât am stat la Văcărești au venit vreo trei serii de la Pitești și, după controlul pulmonar, îi trimitea pe cei bolnavi la Târgu-Ocna iar pe ceilalți înapoi la Pitești. Pe mine, care nu aveam TBC, nu știu de ce, m-au ținut pe loc. Mă rugam «Doamne, nu mă trimite înapoi!». M-am rugat mult la Maica Domnului și m-a ajutat.

După ce am stat o vreme la Văcărești și nu m-au trimis nici colo, nici colo, într-o noapte am avut

un vis. Am visat-o pe Maica Domnului care mi-a spus ceva, nu mai țin minte ce, și mă simțeam foarte vinovat. În continuarea visului, mă aflu în curtea de plimbare de la Văcărești, scos cu alți colegi. În curtica aceea era și un cireș înflorit, pe care erau puse niște haine la uscat. Curtica avea formă de triunghi, la vârf era prepeleacul cu santinela care ne păzea, iar pe partea cealaltă, la baza triunghiului, era ușa pe care intram noi. Se deschide ușa și intră un gardian:

- Care ești Lungeanu?

- Eu.

- Fă-ți bagajele și pleci!

M-am trezit. Măi, mă tot întrebam, oare ce o fi cu visul acesta?

Dimineața am fost scoși la plimbare. În curte, ca în vis, santinela din prepeleac și cireșul cu hainele agățate de el. Se deschide ușa și intră gardianul:

- Care ești Lungeanu?

- Eu.

- Fă-ți bagajele și pleci!

Exact ca în vis. În ziua aceea m-au pus pe cursă și am ajuns la Târgu-Ocna, unde am stat trei ani și jumătate. Printr-o minune m-a scos Maica Domnului și în loc să mă trimită la Pitești, m-a adus la Târgu-Ocna.

La Târgu-Ocna, dincolo de regimul de viață care nu se compara cu cel din alte închisori, ceea ce era deosebit era atmosfera duhovnicească. Era o atmosferă de rugăciune.

Aici l-am cunoscut pe Valeriu Gafencu. El

stătea la camera 4, la muribunzi. Eu, care eram student medicinist, stăteam la camera 5, aflată în legătură cu camera 4, și le dădeam ajutor celor grav bolnavi: făceam injecții, curățam rănile, schimbam pansamentele și altele. Fiind zi de zi în preajma lui, am discutat mult cu Valeriu și am învățat foarte multe de la el. Mi-am perfecționat „tehnica”, să-i spun așa, rugăciunii inimii.

Valeriu stătea de vorbă cu toți despre credință. Era acolo, în camera muribunzilor, un student la Medicină, Traian Maniu. Avea paraplegie, adică de la jumătate era paralizat, cu escare pe tot corpul – la spate i se vedea osul sacru – și mirosea de la escare un miros putrit ca la canal. În fiecare zi îi făceam pansament și îi scoteam puroi cu sonda. Discutam cu el. Nu era credincios. Valeriu, care era cu patul alături, vorbea mult cu el. A hotărât să ne rugăm o săptămână pentru Traian și să spunem fiecare, de mai multe ori pe zi psalmul 50, *Miluieste-mă Dumnezeu* ...

După asta, Traian s-a întors la credință, s-a spovedit și s-a împărtășit. Îmi spunea:

- Măi Mihai, am o stare de euforie, ce nu pot să-ți spun. Simt o bucurie deosebită.

Mi-am adus aminte de ce se spune în acatistul Mântuitorului: «Iisuse, bucuria inimii mele». A murit liniștit.

La fel era părintele Gherasim Iscu. Îmi spunea:

- Frate Mihai, când închid ochii aud niște melodii deosebit de frumoase. Nu pot să-ți spun ce cântece și ce frumuseți, n-am cuvinte.

Tot acolo era și generalul Tobescu, care fusese

șeful Jandarmeriei sub Carol al II-lea și sub Antonescu. Nu prea le avea el cu Dumnezeu. Odată cu el a fost arestat și plutonierul lui de ordonanță, Ilie Neagoe, omul lui de încredere. Un om de o credință rar întâlnită la cei de categoria lui. Timp de un an i-a dat generalului din mâncarea lui, ca să-l ajute. Îi spăla rufe și îi vorbea frumos:

- Domnule general, asta-i situația, toți murim, așteptăm viața de dincolo. Nu vreți să vă împăcați cu Dumnezeu?

- Măi Ilie, eu n-am păcate.

- Domnule general, toți suntem păcătoși.

Și așa azi, așa mâine, până într-o zi:

- Măi Ilie, măi, aș vrea să mă spovedesc și eu.

- Da, domnule general.

Această picătură zi de zi - comportamentul lui Ilie Neagoe, discuțiile cu ceilalți, cu Valeriu, atmosfera aceasta de rugăciune - a săpat în sufletul generalului Tobescu. Părintele Gherasim Iscu a îngenuchiat lângă patul lui și l-a spovedit. S-a împărtășit apoi și a murit împăcat cu Dumnezeu.

Tot în camera 4 a murit și Mitică Duțanu. Acesta era un student care suferea în tăcere, meditănd la patimile Mântuitorului. Într-o seară l-am auzit zicând încet, ca pentru sine, cuvintele rostite de Mântuitorul pe cruce: *Eli, Eli, lama sabahani - adică Dumnezeul meu, Dumnezeul meu de ce m-ai părăsit?* A murit senin și împăcat cu Dumnezeu.

La Târgu-Ocna aveam să-l revăd pe căpitanul Mircea Cucu, cu care am fost împreună în reeducarea de la Pitești. Îmi amintesc că în toiul

bătaiei, l-am auzit pe Țurcanu poruncind:

- Patru oameni - care mai erau atunci oameni?

- să-l bată pe căpitanul Mircea Cucu numai în cap!

Mircea stătea pe marginea priciului, asistând la toată această grozăvie, neschițând nici un gest de apărare. Avea un singur picior, celălalt îl pierduse pe frontul de Răsărit. Fusese ofițer de carieră, lucrase la o unitate de tancuri și purtase nenumărate victorii. Era decorat cu ordinul Mihai Viteazul și mi se pare că fusese citat prin ordin de zi pe armată. Până atunci ne povestea multe fapte de pe front. Acum Țurcanu îi plătea pentru victoriile de pe frontul de Răsărit.

Nu-mi amintesc pe nici unul din cei patru care l-au bătut. Așa cum au primit ordin de la Țurcanu, l-au lovit numai în cap. Într-un timp foarte scurt capul său se asemena cu un bostan, pătat de sânge. Am fost foarte impresionat de demnitatea cu care a primit loviturile. N-a țipat, nu a scos nici un cuvânt. Stătea la marginea priciului și le primea pe toate de parcă nu ar fi fost el în cauză, ci ar fi fost un spectator.

După ce am fost despărțit de Mircea, nu mai știu ce s-a mai întâmplat cu el și câte a mai avut de suferit. Ne-am reîntâlnit după aproximativ două luni la Târgu-Ocna. Extrem de slăbit, era numai o umbră de om, bolnav de TBC pulmonar cu cavernă. Avea frecvent hemoptizii. Nu se putea da jos din pat și fusese adus de la Pitești cu un grup de bolnavi de TBC. Toți aceștia trecuseră prin reeducare și probabil dăduseră declarațiile cerute.

La Târgu-Ocna am stat în câteva rânduri de

vorbă cu Mircea Cucu. Într-una din zile l-am întrebat dacă crede în Dumnezeu. Mi-a răspuns în mod afirmativ și asta m-a bucurat foarte mult.

Din felul cum s-a comportat Mircea la camera 4 spital de la Pitești și din modul în care a primit suferința și moartea la Târgu-Ocna, am recunoscut în el tipul militarului de carieră, tipul luptătorului care nu face compromisuri, tipul eroului.

La Târgu-Ocna, Mircea Cucu a stat la camera numărul doi, având patul lângă Sava Ilie, student care trecuse și el prin iadul de la Pitești. Într-una din zile a venit la patul lui Ilie unul din cei care-l bătuseră la Pitești. A îngenuncheat lângă patul său și i-a cerut iertare. Ilie l-a iertat și i-a vorbit așa de frumos, de parcă nu s-ar fi întâmplat nimic grav între ei. După aceea, pe parcurs, au murit amândoi. Mai întâi Ilie iar mai apoi, după vreo doi ani, a murit și celălalt.

Tot la Târgu-Ocna l-am cunoscut pe părintele Ioja Sinesie. Era un preot de mir din Banat, care nu avea studii deosebite sau o cultură cu care să te impresioneze, dar era de o mare credință și avea un permanent duh de rugăciune. El a ajuns foarte repede la semnele care apar în cursul practicării rugăciunii inimii, cu căldura, cu durerea pe care o simți și cu flacăra care iese și alte lucruri pe care atunci nu le știam și pe care apoi le-am citit în *Zbornic*. Semne de care cei de la Târgu-Ocna, Gafencu, părintele Iscu, părintele Sinesie Ioja și Gheorghe Jimboiu vorbeau și pe care nu le știau din cărți, ci din rugăciunea lor permanentă. Părintele Sinesie, ca preot, a mărturisit acolo pe mulți. A

murit și el mai târziu, în altă închisoare.

În câteva rânduri am primit pachete de acasă. Unii au primit streptomycină, care pe atunci făcea minuni în bolile de plămâni. Ofițerul politic, un diavol cu chip de om, i-a chemat pe câțiva din aceștia și le-a spus:

- Uite medicamentele, ți le dau dacă dai informații!

Adică să devină informatori. Eu știu trei care au refuzat: Gheorghe Nițescu, Ion Sultaniuc și Eduard Masichievici. Poate or mai fi fost și alții, eu peăștia îi știu. Toți trei erau de o puritate extraordinară. I-a chemat pe rând.

- Domnule, eu în Mișcarea Legionară nu am învățat să fac așa ceva!

- Du-te atunci și mori pentru Hristos și Legiune! Du-te! Marș!

Lucrurile acestea, dacă se înțeleg, e bine - dacă nu, se trece pe lângă ele ca pe lângă nimic. Aceștia sunt martiri. E o jertfă curată, are o valoare extraordinară. Îți pune în față: «ori» - «ori». «Nu». «Du-te!» Și au murit. Nițescu și Masichievici în pușcărie, Sultaniuc a mai trăit puțin, dar nu s-a vindecat. Avea un TBC osos la picior și a murit la puțin timp după eliberare, la sanatoriul Balotești. Pentru aceste suflete curate s-a îndurat Dumnezeu și de noi ceilalți. Pentru ei, deși s-a încercat, nu s-a îngăduit la Târgu-Ocna ceea ce s-a petrecut la Pitești"¹³¹.

¹³¹ Mărturia părintelui Mihai Lungeanu dată monahului Moise în februarie 2005.

Va veni o zi când inima ta va cânta rugăciunea

„Bolnav de TBC, pe la începutul lunii mai 1951, - povestește Octavian Anastasescu - am ajuns la Târgu-Ocna. În cele trei luni și jumătate cât am stat în această închisoare l-am cunoscut pe Valeriu Gafencu. Fusesem prevenit de ceilalți că este un sfânt în viață. Lucrul acesta l-am simțit și îl mărturisesc și eu. Din mai multele întâmplări deosebite trăite în preajma lui, o să mă opresc doar la câteva.

În discuțiile pe care le-am purtat, mi-a vorbit adesea și m-a îndemnat să spun rugăciunea lui Iisus. M-a sfătuit să fac această rugăciune folosind o anumită tehnică; cu mâna pe puls, fiecare bătaie trebuia însoțită cu un cuvânt al rugăciunii. Mă străduiam și eu să spun rugăciunea în timpul în care stăteam întins pe pat și nu aveam altă ocupație. Când ne întâlneam, Valeriu mă întreba despre rugăciune. Îi spuneam că mă silesc, dar cu toată străduința mea nu am ajuns să spun rugăciunea așa cum trebuie, adică cu inima.

- Fii atent, mi-a spus el, va veni un moment în viața ta, când fără să provoci inima, ea va cânta singură rugăciunea și tu o vei auzi.

Aceste cuvinte ale lui, pe care nu le-am prea luat în seamă, au fost o adevărată profecție. După eliberarea din închisoare mi s-a stabilit domiciliu obligatoriu. Nu aveam voie să ies din perimetrul

stabilit de Securitate. Într-o zi nu am mai ținut cont de această interdicție și m-am dus să vizitez un prieten. Când m-am întors acasă, am găsit-o pe mama îngrijorată. Securitatea mă căutase și cum nu m-au găsit, l-au luat pe tata lăsând vorbă să mă prezint a doua zi la ei. A doua zi m-am dus la Securitate. M-au băgat într-un fost garaj, transformat într-un fel de sală de ședințe. Apare o haită de vreo 5-6 securiști, se așează și încep întrebările de rutină. În timp ce le răspundeam, s-a petrecut un lucru deosebit. Parcă am fost învăluit într-un fel de sferă luminoasă. Am simțit un parfum ceresc, ceva ce nu se poate descrie în cuvinte. În timpul acesta îmi auzeam inima cântând rugăciunea: «Doamne, Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine păcătosul». Mă simțeam foarte ușor, ca și cum legile gravitației fuseseră suspendate. Securiștii nu-și dădeau seama ce se petrecea cu mine și continuau să-mi pună întrebări. Interesant e faptul că auzeam că mi se pun întrebări, dar nu înțelegeam ce mi se spune. De asemenea îmi auzeam vocea răspunzându-le, fără să știu ce spun. Starea aceasta deosebită a durat trei, poate chiar patru ore. La un moment dat, unul dintre a spus:

- Să lăsăm asta!

În momentul acela starea a dispărut și lucrurile au reintrat în normal. Securiștii au plecat. La anchetarea mea asistase și un plutonier însărcinat cu paza. Rămăși singuri, pe când ieșeam din cameră mi-a spus:

- Șefule, dacă în România ar exista numai o

mie de inși ca dumneata, praful s-ar alege de Securitate!

Ce întrebări au putut să-mi pună? Ce am răspuns eu? Nu știu. Mi-am amintit cum Hristos spunea apostolilor să nu se îngrijoreze când vor fi duși la regi și împărați pentru că li se va da cuvânt căruia nimeni nu va putea să-i stea împotriva. Mi-am amintit de asemenea că Valeriu îmi proorocise despre momentul acesta atunci când mi-a spus că îmi voi auzi inima cântând rugăciunea lui Iisus.

Despre darul înainte-vederii pe care îl avea îmi dădusem seama și din alte situații. Odată, de Înviere, eram la el în cameră. El stătea întins pe pat, iar eu priveam șirul de lumini al credincioșilor care coborau cu lumânările aprinse de la schitul de pe Măgura. Din patul său, Valeriu nu avea cum să vadă acest spectacol și eu îi povesteam ce văd. La un moment dat m-am oprit. Atunci, privind în ochii mei, a început să-mi descrie el în continuare ceea ce vedeam.

- Ia uite, acum au ajuns la o serpentină, acum fac un ocol.

Stând în pat și uitându-se la mine, îmi descria cu exactitate tabloul acesta al creștinilor care se întorceau cu lumânările aprinse de la schit. Lucrul acesta m-a impresionat deosebit. Dar nu a fost numai asta.

Într-o zi i-am povestit ceea ce visasem cu o noapte înainte. Visul acesta era o repetare a unuia mai vechi, de înainte de arestare. Cu o noapte înainte de a fi arestat m-am visat într-o biserică. Am petrecut mai mult timp uitându-mă la picturile de pe pereți. Am încercat apoi să ies din biserică. Am

dat ocol bisericii pe dinăuntru, căutând să ies, dar nu am găsit nici o ușă. Tot încercând să ies fără succes, m-am trezit. Dimineata i-am povestit mamei visul.

- Asta-i închisoare, mamă! - spune ea.

În noaptea următoare, pe la miezul nopții, am fost arestat. La Târgu-Ocna visul s-a repetat. Se făcea că eram în aceeași biserică, i-am recunoscut picturile. Încercam iarăși să ies din biserică. De data asta am reușit. Nu știam cum să înțeleg visul. Semne de eliberare nu se întrezăreau deloc, ba, mai mult, îmi ajunsese la urechi un zvon că în zilele următoare urma să fiu mutat cu cei care veniseră de la Pitești și care încercau să înceapă reeducarea aici, la Târgu-Ocna. Perspectiva aceasta mă îngrozea pur și simplu. Mă gândeam chiar la sinucidere. Îngrijorat, i-am povestit lui Valeriu visul și i-am vorbit de temerile mele legate de posibilitatea de a fi mutat în cameră cu reeducații.

- Nu-ți fie teamă, frate Octaviane! Măine vei fi eliberat.

Am rămas siderat. M-am uitat la el, crezând că delirează din cauza temperaturii. Nu aveam nici un semn care să mă facă să sper că voi fi eliberat.

- Nu te mira, mâine vei fi eliberat! a repetat el.

Chiar așa s-a întâmplat. A doua zi a intrat în cameră un căpitan de Securitate și a întrebat:

- Care ești, bă, Anastasescu? Fă-ți bagajul!

M-au dus la Bacău, de unde în aceeași zi - așa cum a spus Valeriu - am fost eliberat¹³².

¹³² Mărturie dată de Octavian Anastasescu monahului Moise în februarie 2006.

Pastorul Richard Wurmbrand

Cel mai impresionant gest creștinesc din câte a făcut Valeriu a fost, fără îndoială, salvarea vieții pastorului protestant de origine iudaică Richard Wurmbrand. Unii bolnavi au primit de la familia medicamentul salvator, streptomicina, care pe atunci făcea minuni în bolile de plămâni. Printre ei se afla și Leonida Stratan, a cărui stare de sănătate se îmbunătățise. Drept urmare, se hotărăște să-i dea medicamentul lui Valeriu, care se afla într-o stare gravă. Valeriu l-a primit, dar la rândul său, în ciuda argumentelor și opoziției celor apropiați, îl cedează pastorului Wurmbrand. Astfel, pastorul a fost salvat cu prețul vieții lui Valeriu.

Mai multe lucruri despre Wurmbrand aflăm de la părintele Mihai Lungeanu.

„L-am cunoscut pe pastorul Wurmbrand prin 1950, pe când mă aflam la Târgu-Ocna. Am stat împreună aproximativ trei ani de zile. Îmi amintesc de venirea unui lot de deținuți bolnavi, trimiși din închisoarea Văcărești, printre care se afla și un bărbat blond, înalt, de peste un metru nouăzeci, slab ca o umbră și susținut de doi deținuți. Era pastorul Richard Wurmbrand.

A fost repartizat dintru început la camera 4, care era destinată muribunzilor. Cine intra aici știa că drumul său este numai spre cimitir. În trei ani și jumătate cât am stat în această închisoare, am văzut o mulțime de oameni care au murit în camera 4. Singurul care a scăpat a fost pastorul Richard

Wurmbrand.

Am avut ocazia să stau de vorbă cu pastorul Wurmbrand de nenumărate ori. Cunosc amănunte din viața lui auzite chiar de la el. Când a venit la Târgu-Ocna, avea optsprezece carii osoase de natură TBC și o formă de tuberculoză pulmonară - fibronodulară - care acum se activase și avea foarte multă expectorație. Din cele povestite de el, am reținut că atunci l-au adus de la Ministerul de Interne, unde stătuse mult timp izolat în condiții foarte grele.

La Interne a fost anchetat, între alții, de colonelul de securitate Dulgheru (Dulgherber). Acesta manifesta o ură dublă împotriva pastorului Wurmbrand. În primul rând pentru că amândoi erau evrei și Wurmbrand trecuse de mult timp la credința creștină, îmbrățișând forma cultului protestant. Fiind un aprig propovăduitor al credinței în cadrul comunității evreiești din București, făcuse foarte mulți prozești. În al doilea rând, Dulgheru îl ura pe Wurmbrand pentru că și aceste fusese activist PCR în ilegalitate și îi părăsise pe comuniști. Wurmbrand fusese cooptat în Partidul Comunist de către consulul sovietic de la Paris. Aceasta l-a trimis la Moscova, unde a urmat un institut superior de studii politice, specializându-se în marxism-leninism. A cunoscut bine pe Ana Pauker și pe alți lideri comuniști din țară și din străinătate. Nu mai știu cât a durat activitatea sa ca ilegalist și nici alte amănunte în legătură cu aceasta. Fapt e că a fost arestat împreună cu alți comuniști, anchetat și trimis la închisoare. S-a îmbolnăvit de

TBC și după eliberare, prin intermediul unui țăran s-a convertit la creștinism.

Înainte de a ajunge la închisoarea de la Târgu-Ocna, a stat la depozitul de la Ministerul de Interne. Aici a fost distrus fizic. Nu se mai putea ridica din pat și nu era nimeni cu el în celulă ca să-l ajute. Timp de o lună de zile și-a făcut toate nevoile pe el. Închipuiți-vă ce era în acea celulă. Începuse să facă escare. Tot corpul era acoperit de pungi cu puroi ce provenea de la cariile osoase - mai ales de la coloana vertebrală și de la coaste - iar de asistență medicală, nici vorbă. În tot acest timp îl «vizita» anchetatorul Dulgheru, care căuta de fiecare dată să-l asigure zicându-i:

- Lasă, că până la urmă îl scot eu pe Hristos din tine!

E ușor de bănuț ce-i răspundea pastorul, din moment ce condițiile de detenție rămăneau neschimbate.

Pe când se afla acolo, povestea pastorul, într-o noapte i s-a arătat diavolul - spunea că nu era urât - care l-a certat pentru că l-a părăsit și s-a dus la Celălalt, adică la Hristos. Pastorul a refuzat să vorbească cu diavolul și îi spunea doar atât:

- Marș din fața mea, ești un mincinos și tată al minciunii!

În camera muribunzilor de la Târgu-Ocna au stat foarte mulți bolnavi grav, din care nu se mai află nici unul în viață. În trei ani de zile Wurmbrand a avut ocazia să vadă mulți oameni murind și fiecare a murit în felul său. Toți muribunzii cereau să fie mărturișiți și împărțșiți înainte de moarte.

Acest lucru a fost posibil pentru că printre noi erau preoți care aveau Sfintele Taine. Aici a avut ocazia să-l cunoască pe Valeriu Gafencu, care a trăit și a murit ca un sfânt, cu numele lui Iisus pe buze. Discuțiile teologice avute zilnic cu Valeriu Gafencu erau foarte instructive.

Pastorul Wurmbrand, în urma celor petrecute sub ochii săi în camera 4, a fost atât de impresionat, încât a cerut să fie botezat în credința ortodoxă, alegându-și numele de Valeriu, după numele lui Valeriu Gafencu. Dorința i-a fost împlinită de unul din preoții noștri. El a rămas însă în continuare protestant, pentru că apoi nu a spus nimănui că a fost botezat ortodox. Era un om oscilant. El însuși, în discuțiile în contradictoriu de la început, când susțineam Ortodoxia, mărturisea răsând:

- Măi voi vreți să fiu și eu ortodox? Păi eu sunt jidan, eu nu pot mai mult, sunt la prima generație de creștini, eu nu pot mai mult de neoprotestant!

În una din seri, pastorul a povestit ceea ce s-a întâmplat la București, prin 1945 sau 1946, cu ocazia primului Congres național al preoților democrați din România. Nu mai rețin în care sală mare din București s-au adunat reprezentanții tuturor cultelor, inclusiv șeful cultului mozaic din România, Șafran, împreună cu alți rabini, apoi reprezentanții religiei islamice din țara noastră, ministrul Cultelor și mulți alții. S-au înscris la cuvânt și au vorbit.

La început, pastorul Wurmbrand nu a figurat pe lista vorbitorilor, dar discursul furtunos ținut de rabinul Șafran l-a determinat și pe pastor să ia cuvântul. Ne-a povestit că el se afla în sală cu soția

sa Sabina și ascultau pe cei ce vorbeau la microfon. I-a venit rândul rabinului-șef Șafran. La un moment dat acesta a strigat:

- Să se termine cu această minciună sfruntată că evreii L-au răstignit pe Hristos! Nu evreii L-au răstignit ci romanii!

Probabil să Șafran a mai făcut și alte afirmații contrare celor cunoscute din Noul Testament și susținute de Biserica creștină. Nimeni din reprezentanții clerului ortodox sau catolic nu s-a ridicat să-l contrazică cu argumente biblice pe Șafran. Probabil le-a fost teamă să nu fie acuzați de antisemitism. Soția pastorului, Sabina, i-a spus:

- Ascultă Richard, chiar de ar fi să te linșeze, scoală-te și mergi de ia cuvântul! Spală obrazul lui Hristos, care a fost batjocorit!

A ridicat mâna și a cerut să fie înscris la cuvânt.

- M-am dus la microfon - povestește pastorul - și am vorbit. Știu că eram revoltat de afirmațiile rabinului Șafran. Nu mai țin minte tot ce am spus. Îmi amintesc doar atât: Să nu ne mirăm că poporul evreu a avut atât de mult de suferit. Ce a suferit până acum, dar ce va avea de suferit de acum înainte! Asupra noastră apasă blestemul pe care și l-au luat singuri căpeteniile preoților și o parte din mulțimea adunată la judecata lui Hristos și condamnarea Lui la moarte prin răstignire: *Sângele Lui asupra noastră și asupra copiilor noștri! Și Pilat s-a spălat pe mâini înaintea lor zicând. Nevinovat sunt eu de sângele dreptului acestuia. Voi veți vedea!*. Acest blestem urmărește poporul evreu și ei nu pot scăpa

de urmările nefaste decât prin primirea lui Iisus Hristos ca Mesia prevestit de prooroci. Iar sângele Lui vărsat pe cruce devine astfel mijloc de mântuire și nicidecum de blestem, așa cum au cerut ei.

Personal - ca un comentariu la cele spuse de Wurmbrand - eu cred că acest blestem a căzut numai asupra celor care și l-au luat singuri asupra lor, iar asupra poporului evreu este numai în principiu. Vina lor nu poate fi mai mare decât a creștinilor care-L nesocotesc și-L calcă în picioare pe Hristos. Deci vina există în orice caz, iar nuanța o apreciază numai Dumnezeu, Care Și-a vărsat sângele pe cruce pentru toată omenirea. Revin în continuare la ceea ce povestea pastorul Wurmbrand:

- La auzul celor spuse de mine, toți rabinii de față împreună cu Șafran, ridicându-și pumnii, au început să vocifereze, să amenințe și să se îndrepte spre locul unde mă aflam. Atunci preoții ortodocși au sărit în ajutorul meu, făcând un zid prin care nu au mai putut trece ca să mă agreseze. M-am trezit scos afară, înconjurat de o mulțime de preoți care mă apărau. Apoi am avut multe de suportat din partea evreilor. De pildă, într-una din zile eram în amvon, în casa noastră de rugăciune și predicam. Sala era arhiplină. La un moment dat au început să ni se spargă geamurile cu pietre și au năvălit în interior o mulțime de evrei, lovind pe cei ce erau adunați la rugăciune. Când am văzut ce se petrece în sală, mi-am zis: «păstorul nu-și părăsește turma orice s-ar întâmpla. Păstorul cel bun își pune viața pentru oile sale». Numai că eu eram sus în amvon, oarecum la adăpost, iar lumea jos, pe câmpul de

operații. La un moment dat, am observat că mulțimea agresorilor începe să scadă la număr și am descoperit imediat cauza: una din credincioasele mele, o servitoare româncă, așa dădea cu pumnul în dreapta și stânga, încât făcea cărare în urma ei și repede a eliberat terenul de combatanți.

La vederea acestui «spectacol», pastorul se distra râzând din toată inima și felicita pe acea credincioasă atât de operativă. Țin să subliniez că pastorul era un talentat povestitor, dotat cu un remarcabil simț al umorului, dar era un umor tipic evreiesc.

În nenumărate ocazii Wurmbrand mi-a mărturisit că-și iubește foarte mult poporul, cu toate suferințele pe care i le-a pricinuit și că dorește ca tot poporul evreu să-L primească pe Iisus Hristos ca Mesia. Dorește ca toți să devină creștini și-i pare rău că evreii și-au ratat menirea lor de popor ales. Repeta cuvintele sfântului Ioan Evanghelistul: *La ai Săi a venit și ai Săi nu L-au primit* (Ioan 1:11).

Povestea pastorul cu haz că l-a auzit odată pe un evreu: «Doamne, mai caută-Ți și alt popor ales, că noi ne-am săturat de atâta suferință!».

Wurmbrand suferea mult din cauza lipsei de receptivitate și a împietririi inimii evreilor manifestate prin respingerea învățăturilor creștine. Rețin de la pastor că în tradiția lor scrisă au consemnat următorul fapt, petrecut după Învierea Mântuitorului Iisus Hristos. Într-o noapte, un rabin, nu-i mai știu numele, cerceta scripturile Vechiului Testament care se refereau la venirea lui Mesia. Deodată apare, în camera sa Iisus Hristos în carne și

oase, și-i spune: «Bătrânule - și-i zice numele - de ce nu vrei să crezi că Eu sunt adevăratul Mesia, pe care voi Îl așteptați? Scriptura despre Mine vorbește». Atunci bătrânul rabin i-a tras o palmă și pe loc i s-a uscat mâna de la cot.

În fiecare sâmbătă evreii vin la sinagogă și citesc câte o pericopă - câte un capitol din Vechiul Testament. Când ajung la capitolul 53 din proorocul Isaia, pur și simplu nu-l citesc, ca și cum nu ar exista. Întorc foile în continuare, sărindu-l și citind ceea ce urmează. Adresându-se unui rabin, prieten de-al său, i-a spus:

- Știi, rabi, am citit capitolul 53 din proorocul Isaia.

Acesta i-a răspuns:

- Nu este bine!

- Dar de ce?

- Iac-așa, nu este bine!

- Dar bine rabi, acuma l-am citit. Ce să mai fac acum?

- Ți-am spus că nu este bine, i-a răspuns rabinul.

Nu a putut să o scoată la capăt cu el, încât până la urmă a renunțat să mai primească vreo explicație.

După ce am auzit aceasta, l-am întrebat pe pastor ce cuprinde acest capitol pe care-l sar evreii și nu-l citesc. Atunci pastorul mi-a spus pe de rost întreg capitolul 53 din Isaia, în care este vorba despre o proorocie făcută cu opt sute de ani înainte de venirea Mântuitorului pe pământ. Aici este descris El, așa cum a arătat în timpul sfintelor Sale patimi: plin de răni și de sânge, încât era desfigurat

și era numit *Om al durerilor*, care a luat asupra Sa păcatele noastre și le-a ispășit prin jertfa pe cruce și prin moartea Sa. *Ca o oaie spre junghiere S-a dus și ca un miel împotriva celui ce-l tunde, așa nu și-a deschis gura Sa.* În acest capitol este foarte clar că Iisus Hristos este Mielul lui Dumnezeu, care ridică păcatele lumii, Mesia cel așteptat de poporul evreu și de toată omenirea. Acesta este Mielul simbolizat în Vechiul Testament, când prin sângele mielului cu care au uns ușorul ușii, evreei erau păziți de pedeapsa trimisă de Dumnezeu asupra egiptenilor.

L-am rugat pe pastor să-mi explice de ce este așa de refractar poporul evreu în fața atâtor evidențe. El mi-a răspuns că explicația a dat-o sfântul apostol Pavel. Dumnezeu a îngăduit împietrirea inimii poporului evreu pentru a da celorlalte neamuri păgâne prilejul de a-L cunoaște și a-L primi pe Iisus Hristos și, prin El, pe Dumnezeu. Când numărul oamenilor din popoarele păgâne se va împlini, atunci poporul evreu va primi pe Iisus Hristos ca Mesia cel prezis de prooroci și se va creștina în masă. Aceasta se va petrece în preajma sfârșitului lumii¹³³.

¹³³ Părintele Mihai Lungeanu, într-un caiet de memorii încă nepublicat, a notat și câteva întâmplări povestite de Wurmbrand, referitor la discuțiile sale cu rabinii:

- Ascultă rabi - i-a spus el unuia - nu te gândești căt suferă poporul acesta? Uite, ne omorâ peste tot, uite ce se întâmplă cu poporul evreu pentru că l-a refuzat pe Hristos.

- Ce contează, ce contează - spunea rabinul - important e că până la urmă Hristos va fi învins.

- Nu va fi învins, Hristos a învins! El este Dumnezeu.

- Nu, nu, nu! spunea rabinul.

Altă dată, cu alt rabin:

- Rabi, de ce nu vrei să înțelegi că Hristos este Mesia?

Zilnic pastorul povestea din Sfânta Scriptură și dădea explicații. De Crăciun și de Paști ne reda evenimentele după toți cei patru evangheliști. Personal, am învățat foarte multe texte din Sfânta Scriptură de la pastor.

- Dacă nu pot.

- Ei, cum nu poți? Și-i citea din Noul Testament, din predica de pe munte.

Tot timpul cât i-a citit, rabinul plângea și spunea:

- Vai ce frumos, vai ce frumos!

- Bine rabi, dacă-ți place și te mișcă atât de profund cele ce ți-am citit, atunci de ce nu-L primești pe Hristos?

- Dacă nu pot!

Și iar spunea:

- Vai ce frumos, vai ce frumos!

Tot Wurmbrand mi-a povestit de un tânăr evreu din Cernăuți, care s-a convertit la Ortodoxie și a devenit frate de mănăstire. Fratele Vasile - așa se numea - dacă se întâmpla să meargă cu trenul, se amesteca printre oamenii care vorbeau vrute și nevrute și le spunea: «Măi fraților, auziți ce spune» și le citea din Noul Testament. Făcea misionarism. Într-o zi a fost găsit mort într-un parc din Cernăuți. Sora lui - care la început a fost împotriva, dar apoi s-a convertit și ea - credea că părinții, familia lor a hotărât asasinarea fratelui Vasile. Pentru că, deși au fost anunțate autoritățile, nu s-a luat nici o măsură, nu s-a făcut nici o cercetare, ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic. Mai târziu, când cu deportările de evrei, sora lui a ajuns într-un lagăr din Polonia. În lagăr ea îl mărturisea pe Hristos. Un ofițer SS a auzit-o și a întrebat-o dacă e creștină. Atunci a spus povestea ei și a fratelui Vasile. Ofițerul a spus:

- Tu n-ai să mori aici!

După câțva timp i s-a dat drumul și a ajuns acasă. Apoi s-a hotărât să plece în Israel, ca să mărturisească acolo pe Hristos. Nu știu ce s-a mai întâmplat cu ea. Despre fratele Vasile și sora lui mi-a povestit nu numai Wurmbrand, ci și părintele Bartolomeu Dolhan de la Iași, care l-a cunoscut pe acest călugăr evreu.

Pastorul Wurmbrand este un om practic. După închisoare, a ajuns în America, în fața Senatului. Pur și simplu s-a dezbrăcat până la jumătate, arătându-le cicatricile de pe corp:

- Iată, aceasta înseamnă comunismul! le-a spus el.

A fost foarte convingător.

Apropo de cicatricile sale, într-una din zile când se afla la Târgu-Ocna și era pansat de infirmieri, Wurmbrand a început să țipe și să se văicărească. Atunci cel ce trebuia să-i facă pansamentul l-a întrebat:

- Domnule pastor, de ce țipați și vă văitați, că încă nu am început?

- Țip așa, în mod preventiv, parcă ce mă costă!?

Am răs cu toții cu poftă¹³⁴.

Ajuns în Occident după eliberare, pastorul va fi coordonatorul activității a șaisprezece misiuni creștine din diferite țări libere, care aveau ca scop ajutorarea celor ce au suferit sub regim comunist. Astfel, cele spuse de Valeriu când a cedat streptomycină lui Wurmbrand - că pastorul, dacă scapă cu viață, prin poziția și relațiile sale va face mult bine în favoarea celor ce sufereau de pe urma comunismului - s-au dovedit adevărate.

Wurmbrand se va stinge din viață în S.U.A., la 17 februarie 2002, în ajunul zilei când se împlinesc cincizeci de ani de la moartea lui Valeriu. Spre dezamăgirea foștilor colegi de suferință de la Târgu

¹³⁴Mărturie dată de părintele Mihai Lungeanu monahului Moise în februarie 2005.

Ocna, care i-au citit cărțile, traduse și în limba română, deși vorbește frumos despre ajutorul pe care l-a primit de la ceilalți deținuți, pastorul nu spune niciunde că Valeriu Gafencu i-a salvat viața. Pentru a vă convinge, cităm din cartea sa, *Cu Dumnezeu în subterană*, pasajul în care face referire la Valeriu Gafencu:

„Gafencu își petrecuse întreaga viață de om matur în închisoare, dar, ca și alți deținuți la care credința creștină prevalase, nu știa ce fapte să mai săvârșească pentru a-și răscumpăra greșelile din trecut. În fiecare zi făcea gestul pilduitor de a pune deoparte ceva din puștinul lui pentru a ajuta la refacerea celor mai slăbiți dintre noi.

Avea oroare de antisemitism și, când venea să-l vadă în camera 4 vreunul din tagma aceasta, trântea câte o remarcă șocantă:

- Mi-ar plăcea să văd țara guvernată în întregime de evrei.

Camarazii lui îl priveau cu oroare.

- Da, zicea calm Gafencu, primul-ministru, legiuitorii, funcționarii publici — toți să fie evrei! Aș pune o singură condiție: să fie asemenea vechilor cârmuitori evrei, Iosif, Moise, Daniel, Sfântul Petru, Sfântul Pavel și Iisus însuși. Fiindcă, dacă ne vor mai conduce unii evrei ca Ana Pauker, atunci s-a zis cu România.

Mi-a spus într-o zi:

- Tatăl meu a fost deportat din Basarabia de ruși. N-am mâncat niciodată pe săturate. M-au băgat la închisoare fiindcă am devenit legionar. Nu întâlnisem în viață nici o singură persoană bună,

credincioasă, iubitoare. Mi-am zis în sinea mea că Iisus nu-i decât o legendă, că azi, nu există nimeni în lume care să-l semene și cred că nici nu a existat vreodată. Dar, mai târziu, am întâlnit unii dintr-ăștia. Mai ales la închisoare a trebuit să recunosc că mă înșelasem. Am întâlnit oameni bolnavi care se lipseau de ultima lor coajă de pâine pentru alții. Am stat în aceeași celulă cu un episcop care era atât de plin de bunătate, că și numai atingându-i straiete te puteai vindeca.

Gafencu a rămas în camera 4 un an și în tot acest timp nu a putut sta culcat pe spate, îl durea mult prea tare. Trebuia să fie mereu ridicat.

Din multele aspecte ale gândirii legionare, Gafencu păstrase la urmă numai simpla credință creștină.

Bolnavi mai zdraveni din afară preluau îndatorirea de a spăla în locul aceluia dintre noi care erau neputincioși, frecând la cămăși, lenjerie de corp, fețe de pernă, uneori douăzeci de cearșafuri pe zi, cu toate că trebuiau să spargă gheața din curte ca să ajungă la apă. Lucrurile mele, îmbibate cu puroi și sânge, erau întotdeauna scortoase. Dar, când am încercat să opresc pe un prieten să mi le spele, s-a supărat.

Gafencu nu se plângea niciodată. Ședea foarte liniștit în pat, dând ușor din cap ca să afirme sau să-și exprime mulțumirea. Când era evident că nu mai avea mult de trăit, prietenii lui vechi și noi s-au strâns în jurul patului său, cu lacrimi în ochi. Ultimele sale cuvinte au fost:

- Dumnezeu, gelos pe noi, ne cheamă la El!

După ce a închis ochii, ceilalți s-au rugat. Eu am zis:

- Iisus ne spune că, dacă o sămânță nu cade pe pământ și nu moare, nu poate da rod și, după cum sămânță renaște într-o floare frumoasă, tot așa trupul material, murind, este înlocuit de unul spiritual. Iar inima lui Gafencu, nutrită cu idealurile creștinătății, va da cu siguranță rod.

Un preot a rostit o rugăciune, apoi Gafencu a fost înfășurat într-un cearșaf și dus în camera mortuară, în timpul nopții a fost înmormântat într-o groapă comună, de către deținuți condamnați pentru crime, cărora le revenea întotdeauna această sarcină¹³⁵.

După cum se poate vedea, Wurmbrand nu pomenește nimic despre faptul că Valeriu l-a salvat cu prețul vieții sale, cedându-i streptomicina. În plus, pare a-i fi uitat și prenumele. Pe de altă parte Wurmbrand nu spune nimic de controversele teologice avute cu Valeriu, de care amintesc ceilalți deținuți.

Mai adăugăm la aceasta și câteva exagerări și inexactități.

E greu de crezut că Valeriu ar fi făcut o afirmație de genul „n-am mâncat niciodată pe săturate”, din moment ce familia sa avea în jur de 100 ha de pământ, după cum mărturisește una din surorile lui. Nu văd de ce ar fi căutat să-l impresioneze cu sărăcia sa pe Wurmbrand, mințind.

De asemenea, Valeriu nicăieri nu spune că în

¹³⁵ Richard Wurmbrand, *Cu Dumnezeu în subterană*, Ed. Casa școalelor, București, 1993, pp. 90-91.

tinerețe l-ar fi socotit pe Hristos „o legendă”, iar faptele bune le săvârșea nu ca „să-și răscumpere greșelile”, ci pentru că așa poruncește Hristos și pentru a-și curăța sufletul de patimi.

Afirmația „nu întâlnisem în viața mea nici o persoană bună, credincioasă, iubitoare” iarăși mi se pare îndoielnică, ținând cont de exemplele de dragoste din casa părintească și de spiritul de moralitate în care a fost crescut Valeriu.

Un alt aspect la fel de ciudat este legat de „episcopul plin de bunătate” cu care Valeriu ar fi stat în celulă. Virgil Maxim sau Ianolide, care au fost în preajma lui Valeriu cât timp acesta a stat la Aiud, nu amintesc nimic în acest sens. La Pitești erau doar studenți, iar la Târgu Ocna, ceilalți deținuți nu amintesc de nici un episcop. De altfel, dacă episodul cu episcopul ar fi avut loc la Târgu Ocna, Wurmbrand ar fi trebuit să-l cunoască direct.

Pe de altă parte însă, în cartea sa pastorul nu uită să spună că, la rândul său, a cedat streptomicina trimisă de soție altui bolnav. Numai că și aici strecoară niște inexactități. Wurmbrand povestește că s-a hotărât să dea streptomicina lui Ion Sultaniuc, care era grav bolnav. De menționat că, înainte de acest episod, lui Sultaniuc familia îi trimisese streptomicină, dar nu a primit-o pentru că a refuzat să devină informator al ofițerului politic.

Wurmbrand spune că Sultaniuc ar fi refuzat streptomicina oferită de el pentru că venea de la un evreu și Sultaniuc era atât de antisemit, încât refuza să fie salvat de un evreu. Din mărturiile supraviețuitorilor de la Târgu-Ocna, am aflat că lucrurile nu

au stat chiar așa. Sultaniuc a refuzat să primească medicamentul de la Wurmbrand nu pentru că era antisemit, ci pentru că pastorul făcuse niște afirmații care l-au deranjat. În discuții pastorul afirmase că toți conducătorii de partide din perioada interbelică, inclusiv Corneliu Zelea Codreanu, erau cumpărați de comuniști, primind bani de la Internaționala roșie comunistă. Sultaniuc, care avea un adevărat cult pentru Codreanu, a refuzat să mai stea de vorbă cu pastorul care se dovedise fără caracter făcând astfel de afirmații absurde. De altfel, nu a fost singurul. Mai mulți deținuți, deranjați de ceea ce pastorul susținea despre legionari, răciseră relațiile cu el. Refuzul ajutorului oferit de Wurmbrand nu avea deci drept cauză antisemitismul, ci atitudinea lipsită de tact a pastorului.

Crăciun la Târgu-Ocna

„Era o iarnă liniștită, - își va aminti mai târziu Ianolide - cu zăpadă, fără ger. Dealurile dimprejur încărunțiseră. Clopotele de la schit ne vesteau rugăciunile călugărilor și ne uneam cu ei și cu toată suflarea creștină într-o rugăciune mută. Este cu neputință ca rugile tăcute revărsate în văzduh de oamenii aceia încolțiți între moarte și tortură să nu fi fost primite. Ele au fost auzite în ceruri, ele au adus cerurile pe pământ și cred că Dumnezeu se va milostivi de lumea asta și pentru sufletele acelea mari și credincioase din Târgu-Ocna.

În camera 4 erau atunci așezați, printre alții, arhimandritul Gherasim Iscu, lângă el un evreu și fost politruc sovietic, acum sionist, în fine, Ion, prietenul meu din Pitești, care era foarte bolnav. Pe partea dreaptă a camerei, într-un pat era Valeriu, fratele meu cel mai drag.

Ion și părintele Gherasim se găseau în stare gravă. Valeriu se refăcuse un pic și, după pravila de rugăciune obișnuită, se concentra acum să compună câteva poezii testamentare. De asemenea dorea ca în seara aceasta să alcătuiască un colind special pentru Târgu-Ocna.

M-am apropiat ușor de părintele Gherasim, care ședea cu ochii închiși. Era slab ca o arătare. Fusese la Canal, unde se muncea șaisprezece ore pe zi, urmate de alte patru de program administrativ. Fusese repartizat în brigada specială pentru preoți, cu un regim de exterminare rapidă. La Canal părintele Gherasim își îmbărbăta prietenii, pe mulți

și ajuta la muncă și tuturor le stătea la dispoziție cu serviciile religioase. Practica rugăciunea inimii și avea mari resurse sufletești, care l-au ținut puternic peste toate mizeriile.

Delatorii l-au turnat însă de mai multe ori că oficiază spovedanii și cuminecări și drept urmare a fost bătut, izolat, înfometat, terorizat peste teroarea generală. Omul e din carne și oase, duhul nu poate ignora legile vieții, astfel că ascetul îmbunătățit întru cele sfinte s-a îmbolnăvit de tuberculoză, a căzut la pat și, aproape muribund, a fost adus la Târgu-Ocna, ca să moară „umanitar”.

Prezența lui în sanatoriu se făcuse simțită prin măiestria cu care știa să umble în sufletele oamenilor și să-i îmbărbăteze. Era deci căutat ca duhovnic. Se dăruia cu bucurie deținuților care-l solicitau, cu toate că se epuiza pe el însuși.

Dădea și îndrumări isihaste, nu numai din lecturi, ci și din bogata lui experiență mistică. Fiindcă în camera 4 din Târgu-Ocna mistica nu numai că era reabilitată ca noțiune și ca realitate practică, ci era și vie, densă, intensă s-o prinzi cu mâna. De fapt, nici nu era nevoie să o prinzi cu mâna, căci acolo Dumnezeu era prezent și te cucerea imediat, pătrunzând în sufletul și ființa ta ca o mireasmă binefăcătoare. Nu negăm nici o clipă Tainele săvârșite pe Sfintele Altare, doar mărturisim că harul este intens manifestat și prin sfinții Săi. Așa simțeam în preajma părintelui Gherasim.

Cu sfială deci m-am apropiat de el, ca să văd cum îi este. M-a simțit și a deschis ochii mari, negri, adânci:

- Ai venit?... Mă bucur... Eram departe, în locuri de verdeață, de cântec și mireasmă, făurite

din lumini. Acolo e minunat. E pace. De fapt, nu se poate exprima ce e acolo. E atâta fericire, încât chiar bucuria de a te vedea e o suferință prin contrastul dintre cele două lumi. Voi pleca în curând, poate chiar acum, în noaptea de Crăciun. Și acesta e un dar al Domnului. Nu știu cum să-I mulțumesc... Nu știu cum să-i fac pe oameni să-L trăiască pe Dumnezeu, deplina bucurie... Am certitudinea vieții veșnice, particip deja la ea. Nu mă sperie nici Judecata, căci merg cu cuget smerit și cu nădejde numai în mila și darul Domnului... Duhurile întunericului stăpânesc acum pe oameni, dar să nu vă temeți, Hristos este aproape, cercetează lumea; iar lumea are nevoie de multă suferință... Dușmanii cred că am fost învinși, dar ei neagă lucrarea lui Dumnezeu în istorie și nu cunosc căile Lui ...

S-a oprit puțin, a respirat adânc, apoi a reluat:

- Aici va fi într-o zi pelerinaj... Azi suntem puțini, dar încă mai există credință în lume, încât lumea va fi izbăvită. Acum pare cu neputință, dar dincolo de mijloacele omenești există o iconomie divină și ea va renaște omenirea. Fiți deci binecuvântați!... Am cunoscut aici oameni în fața cărora cugetul meu se smerește. Spune-i lui Valeriu să se roage pentru mine... Rugați-vă și voi! Sunt fericit că am ajuns în ceasul acesta...

Vorbise stins, dar cu mare putere, încât eram profund impresionat. A închis din nou ochii și s-a retras în pragul vieții veșnice.

Convorbirea mea cu părintele Gherasim o înregistrase involuntar, dar emoționat și evreul Iacov, care ocupa patul alăturat. I-am pus mâna pe frunte:

- Ai temperatură? I-am întrebat.

- Nu, mi-a răspuns el. Mă simt bine... Aici e o lume cum n-am bănuț că ar fi cu puțință, în tot cazul, o lume total opusă aceleia din care vin eu. E cutremurător pentru mine să mă regăsesc sufletește în atmosfera creștină pe care am respins-o cu îndârjire toată viața, o dată prin materialism și a doua oară prin sionism. Noaptea de Crăciun, care a iscat totdeauna înverșunare în sufletul meu, azi mă copleșește prin realitatea ei dumnezeiască. Fiindcă cele ce se petrec aici nu sunt lucrări umane și naturale, ci dumnezeiești. O spune un materialist, un ateist și un evreu!... Și nu e o farsă mărturisirea mea. În fața morții omul devine sincer și are puțință să vadă adevărul... Te surprinde poate mărturisirea aceasta, dar ea s-a zămislit în mine încet-încet, peste voia mea, ca o recunoaștere necesară a realității. Adevărul Dumnezeu este Hristos!

Spunând aceste cuvinte, a lăcrimat. Era profund mișcat. Încercam să-l înțeleg, să particip la momentul dramatic pe care-l trăia. A tăcut o vreme. M-am așezat lângă el pe pat, ținându-i mâna în mâinile mele. Mă rugam în inimă... ce aș fi putut să fac mai mult?!

Știam bine că eu nu pot pricepe frământarea lui sufletească, căci eu m-am născut creștin și am trăit creștinește, pe când el era mozaic, devenise comunist, iar acum sionist. Un astfel de suflet trece prin traume cumplite ori de câte ori face o nouă descoperire în cele spirituale; iar mărturia lui creștină de acum era o răsturnare categorică și ireversibilă a întregului său trecut.

- Îți mulțumesc că m-ai ascultat, mi-a spus el după o vreme. Poate că în curând vom fi frați în Hristos!

- Să-ți ajute Dumnezeu! i-am răspuns emoționat și m-am ridicat să mă duc la Ion.

Ion respira precipitat și avea febră. Chipul lui era când livid, când congestionat. Natura mai menținea totuși un echilibru vital în el. Știam că moartea era prin preajmă; știa și el.

- Azi m-am spovedit și m-am pregătit de plecare, mi-a spus. Regret însă că mor și nu văd salvarea țării...

S-a oprit să se odihnească. Respira anevoios.

- Nu mi-a rămas decât credința în Dumnezeu. Poate că măcar acum, la această strâmtorare istorică, lumea va pricepe ce este cu adevărat credința în Dumnezeu!... Acum e târziu pentru mine... Mă sting... Adesea am senzația că se face întuneric, apoi izbucnește lumină orbitoare. Din pragul morții tainele vieții se văd mai de aproape. Păcat că nu le-am văzut așa toată viața! Fratele meu, haiducul, a fost un om neasemuit mai mare decât mine, un vizionar!

- Liniștește-te! i-am zis. Ești epuizat.

- Mi-a fost dat să mor în mâinile tale, a continuat el. Te-am iubit și te-am admirat mult. Dumnezeu să te ajute!

- Frate, i-am răspuns, îți datorez imens. Ai fost mai viteaz ca mine. Numai Dumnezeu poate să te răsplătească pentru dragostea pe care ai dovedit-o în viață, față de mine, față de alții. Nu te voi uita niciodată!

După o pauză mai lungă, mi-a zis:

- Te rog, spune-i lui Iacov să mă ierte. Am avut dese neînțelegeri cu el. Mă supărau manifestările lui comuniste și iudaice aici, unde nu e locul lor.

I-am spus lui Iacov, acesta s-a ridicat și a venit lângă Ion.

- Sunt impresionat că-ți poți cere iertare de la un om care a greșit, care a trăit în greșeală ca în propria sa matcă. Orgoliu? Poate... dar mai degrabă incapacitatea de a cunoaște adevărul. Acest adevăr m-a revoltat toată viața împotriva lui Iisus, dar azi îi descopăr realitatea. Numai satana poate inspira și întreține atâta minciună și ură împotriva adevărului. Voi nu puteți realiza cumplita dramă pe care o trăiesc în clipele acestea... Eu m-am opus adevărului, or dumneata mi-ai spus adevărul și niciodată n-ai fost rău cu mine. Eu te-am urât, iar dumneata m-ai iubit, eu am fost în înșelare, dumneata în adevăr. Eu deci trebuie să fiu iertat de dumneata, precum Pavel a trebuit să fie iertat de Hristos. Cred că voi fi și eu creștin. Doresc să fiu creștin, dar încă nu sunt stăpân pe propriul meu suflet. Vă rog să fiți îngăduitori cu mine!

Ion a lăcrimat. I-a întins mâna și l-a mângâiat.

- Dumnezeu să te ajute! Mărturisirea dumitale îmi deschide zări de lumină și încredere pentru lumea pe care o părăsesc în aceste condiții triste. Minunate sunt căile Domnului!

Iacov s-a retras. Ion mi-a cerut să merg la părintele Gherasim, ca să-i dea ultima binecuvântare.

S-a așternut pacea și eu m-am apropiat de Valeriu. Ședea rezemat cu spatele de marginea patului, cu capul plecat în piept și pleoapele lăsate, dar aveam impresia că mă privește. Ochii albaștri sau deschis imenși, luminoși și m-au învăluit în căldura lor. A zâmbit fericit și mi-a spus:

- Ce bine este că te simt lângă mine! Sunt pe cale să compun o melodie frumoasă pentru Târgu-

Ocna.

- Stai liniștit, i-am spus și m-am așezat pe un scaun ca să privesc.

El însă mi-a zis:

- Tu vei fi primul care primește colindul meu.

Să-ți spun versurile:

Pe malul Troțușului
Cântă robii Domnului,
Înjugați la jugul Lui.
Dar cântarea lor e mută,
Că-i din suferință multă
Și-i cu lacrimi împletită.

În inima robului,
Domnu-și face ieslea Lui,
În noaptea Crăciunului.
Flori de crin din ceruri plouă
Peste ieslea Lui cea nouă
Și din flori picură rouă.

Stă un copilăș în zare
Și privește cu mirare
La fereastra de-nchisoare.
Lângă micul copilăș
S-a oprit un îngerăș,
Ce-i șoptește dragălaș:

„Azi Crăciunul s-a mutat
Din palat la închisoare,
Unde-i Domnu-ntemnițat”.
Și copilul cel din zare
A venit la închisoare
Să trăiască praznic mare.

Refren:

Lăsați-i pe copii să vină,
Să-mi aducă din grădină
Dalbe flori de sărbători,
Dalbe, dalbe flori!

M-a privit puțin, apoi a adăugat:

- Acest colind îl dedic părintelui Gherasim. El este copilașul la care se referă ultimele versuri ale colindului.

Valea era împăcat, senin și bucuros. I-am mulțumit pentru că m-a colindat. Mi-a zâmbit și s-a retras în sine.

Era așa de liniște, încât auzeam respirația grea a bolnavilor, căderea fulgilor de nea și bătăile inimii mele. În amestecul acela mizerabil de temniță și tuberculoză era o vibrație sufletească evidentă, încât totul părea nepământesc, minunat. Timpul trecea domol. Mîntea era atrasă de orizonturi de lumină. Înțelesurile se dezvăluiau adânc, într-un fel de mișcare statică, paradox pe care numai trăirea în duh îl realizează.

Eram închiși, dar cu sufletele în afara temniței, eram bolnavi cu trupul, dar viguroși sufletește, eram în pragul morții și al vieții, și moartea era înghițată de viață. Rugăciunea se depăna cu îngerii și colindătorii ce-i simțeam în jur. Seara aceea cunoștea intensități neobișnuite de comuniune cu Dumnezeu. Eram deopotrivă de lucid și de prezent în realitate și de aceea cred că atunci materia era duh pentru mine și duhul era materie. Nici un contrast nu mă tulbura.

Din când în când mă apropiam de Ion și de părintele Gherasim, care se stingeau încetșor, mai vii cu cât se apropiau de moarte. Iacov nu dormea.

L-am surprins cu ochii deschiși, dar nu mi-a zis nimic.

Târziu în noapte, spre zori de zi, am înțeles că trebuie să am la îndemână mucul de lumânare și chibritul, obiecte interzise cu strășnicie, dar pe care le țineam ascunse în penele unei saltele și le foloseam cu mare economie, numai pentru două-trei minute, ori de câte ori încă unul pleca dintre noi.

A adormit întâi Ion, ca un pui de om, el care era un om cu suflet atât de mare. Ultima lui privire a fost tristă, tristă și plină de dragoste. Poate că era și rugăciune în ea, poate și un îndemn, poate că licărea și o nădejde.

Abia terminasem cu Ion, când am fost chemat la părintele Gherasim. A deschis iarăși ochii adânci, duși în fundul orbitelor.

- Să vă mai privesc o dată, dragii mei, copiii mei, frații mei, părinții mei! a spus el stins.

Apoi a tușit și, în fine, a adăugat:

- Plec! Dumnezeu să vă binecuvinteze!

A respirat adânc, scurt, s-a contractat un pic și și-a dat sufletul. I-am închis ochii.

Am închis ochii la sute de oameni și știam cum a murit fiecare mai bine decât cum a trăit. Poate că momentul sfârșitului este mai caracteristic pentru portretizarea oamenilor decât viața însăși.

Deși noaptea aceea fusese grea și nu mă odihnisem deloc, nu simțeam nici o oboseală, nu eram nici trist, nu aveam regrete. Realitatea vieții era pătrunsă de realitatea nemuririi. Trupul îmi era ușor. Timpul era dilatat, nici nu simțeam că trece, nici nu doream să treacă. Simțeam deopotrivă de prezenți pe cei ce rămăseseră în viață ca și pe cei ce

plecaseră din ea. O pace imensă se așternuse în mine. În starea aceea sufletească am făcut pregătirea de îngropăciune a celor doi.

Din când în când îmi mai aruncam privirea și spre Valea. Era vesel, fericit înlăuntrul său, cu pleoapele lăsate, cu capul plecat în piept, cu trunchiul rezemat de marginea patului. Nici el nu putuse să se odihnească în noaptea aceea. După ce am terminat pregătirile, m-a chemat din priviri și mi-a spus:

- Colinda este terminată... Poate versurile acestea vor fi testamentul meu... Să ducem credința mai departe, până la sfârșitul cel nesfârșit!

Tăcerea a acoperit din nou camera pentru o vreme. Rugăciunea, ca o scară cerească, cobora îngerii din ceruri pe pământ. Cerurile erau aici, cerurile erau pretutindeni¹³⁶.

¹³⁶ Ioan Ianolide, *op. cit.*, pp. 282-289.

Trecerea la cele veșnice

Valeriu a trecut la Domnul pe 18 februarie 1952. Mai devreme cu vreo două săptămâni - pe 2 februarie - a chemat un tovarăș de suferință, pe Nicolae Itul, mărturisindu-i că i-a fost descoperită ziua trecerii din această viață: 18 februarie. La rugat pe Itul să-i pregătească cele necesare, o cămașă albă, izmene, un chibrit și un capăt de lumânare. A cerut de asemenea ca după moarte să-i fie pusă în gură o cruciuliță cu ajutorul căreia, dacă va rândui vreodată Dumnezeu, să fie identificat.

Pe 18 februarie - după ce dimineața s-a spovedit și s-a împărtășit - cu o împăcare îngerească, Valeriu și-a dat sufletul în mâinile lui Dumnezeu. Vorbind despre starea de har în care se afla în ziua trecerii în veșnicie, Ianolide va mărturisi mai târziu: „E ziua cea mai fericită pe care am trăit-o, deși îmi murea cel mai scump om din viață. Dar tocmai el, în ziua aceea, mi-a transmis starea de plinătate lăuntrică ce mă însoțește și azi. Cred că am fost în ceruri. Cred că am fost și eu lângă Hristos, fiindcă Hristos era prezent în Valeriu”¹³⁷.

Știind din vreme că Valeriu îi va părăsi, tovarășii de suferință au trecut rând pe rând să-și ia rămas bun de la el. Deși foarte slăbit, va găsi putere să dea fiecăruia un cuvânt de întărire:

„A vorbit de mai multe ori și de tot atâtea ori s-a odihnit cu capul plecat în piept. Câțiva prieteni i-au cântat din melodiile sale. A ascultat și parcă

intruchipa el însuși cântecele. Apoi a mulțumit cu recunoștință băieților.

- Să dați slavă lui Dumnezeu toată viața! le-a spus el.

Unui tânăr de o rară curăție i-a zis:

- Tu ești o floare! Dăruiește tot parfumul sufletului tău Celui ce ți-a dat daruri atât de frumoase!

Altuia i-a spus:

- Nu te teme să te încredințezi lui Hristos, căci toate nelămuririle tale vor primi răspuns și vei înțelege viața și lumea în Duhul Sfânt.

A venit și un poet și Valeriu l-a privit cu dragoste:

- Tu ai talent, închină-l lui Hristos! E nevoie de o cultură creștină. Poeții au mari daruri și mari răspunderi. Slăviți-L pe Dumnezeu și toate lucrurile Lui!

Poetul a fost atât de emoționat încât n-a reținut ce-i spusese. Uimit, a ieșit afară și m-a chemat, rugându-mă să-i repet cuvintele lui.

A venit și un medicinist protestant, care-l îngrijise în ultima vreme:

- Domnule doctor, vă sunt recunoscător pentru dragostea cu care m-ați ajutat, l-a întâmpinat Valeriu. Noi doi am avut dese confruntări teologice. Sfârșitul vieții mele este o ultimă mărturisire ortodoxă. M-aș bucura mult să reveniți la Biserica cea adevărată.

De fiecare dată când începea să vorbească, Valeriu răspândea din el putere și asta mă mișca. Harul era în el, iar eu mă împărtășeam de lumina lui. Totul se petrecea normal, simplu și fără intenție, ca o lucrare a lui Dumnezeu.

¹³⁷ *Ibidem*, p. 251

A venit și Wurmbrand, plin de fiori și evlavie, cum nu era el de obicei:

- Slavă Domnului că am ajuns aici! a zis. Dumnezeu m-a adus aici pentru a mea mântuire. Aici L-am cunoscut curat pe Hristos. Îți mulțumesc pentru tot ce ai făcut pentru mine. Cuvintele pe care mi le-ai spus nu vor rămâne fără rod, nici adevărul ortodox pe care mi l-ai descoperit. Iartă-mă pentru necazurile pricinuite. Roagă-te pentru mine, căci am nevoie de această rugăciune. Doresc ca în Împărăția lui Dumnezeu să intrăm pe aceeași poartă!

Valeriu i-a răspuns:

- Mă bucur că ne-am întâlnit. Vă înțeleg frământarea, dar vă rog să veniți la Hristos ca Pavel, fără șovăială, fără ocolișuri, fără rezerve. Să-L rugăm împreună pentru pocăința și încreștinarea poporului evreu. Nici un neam din lume și în primul rând ei nu au mântuire decât în Hristos. Harul Domnului să vă aducă la Adevăr!

Wurmbrand era adânc mișcat. S-a înapoiat în patul lui și a continuat să-l privească pe Valeriu¹³⁸.

„Pe la zece a venit vizita medicală – își aminteste Nicolae Itul – doctorița Danielescu, o femeie care a fost ca o mamă pentru bolnavi, însoțită de un milițian și de medicii noștri curanți, și ei deținuți. Valeriu și-a luat rămas bun de la toți.

- Astăzi plec - a spus el doctoriței.

- Ce vorbești, mă, unde pleci - s-a răstit milițianul - unde te duci?

- Acolo unde veți veni și dumneavoastră într-o zi, a răspuns Valeriu.

¹³⁸ *Ibidem*, pp. 187-188.

Doctorița, vădit impresionată, nu și-a putut stăpâni lacrimile¹³⁹.

Total epuizat fizic, susținut numai de puterea harului, Valeriu își încredințează ultimele gânduri fratelui său de suferință Ianolide.

„- În primul rând gândul și sufletul meu se închină Domnului. Mulțumesc că am ajuns aici. Merg la El. Vă rog mult să-L urmați, să-L slăviți și să-L slujiți. Sunt fericit să mor pentru Hristos. Lui îi datorez darul de azi. Totul e o minune. Eu plec, dar voi aveți de purtat o cruce grea și o misiune sfântă. În măsura în care mi se va îngădui, de acolo de unde mă voi afla mă voi ruga pentru voi și voi fi alături de voi. Veți avea multe necazuri. Fiți tari în credință, căci Hristos îi va birui pe toți vrăjmașii. Îndrăzniți și rugați-vă! Păziți neschimbat Adevărul, dar să ocoliți fanatismul. Nebunia credinței este putere dumnezeiască, dar tocmai prin aceasta ea este echilibrată, lucidă și profund umană. Să-i iubiți și să-i slujiți pe oameni. Au nevoie de ajutor, căci dușmani prădalnici caută să-i înșele. Ateismul va fi învins, dar să fiți atenți cu ce va fi înlocuit!

Din când în când se oprea pentru a-și reface puterile.

- Vă mulțumesc din suflet pentru tot ce ați făcut pentru mine. Rog să mă iertați... Să mă ierte orice om față de care am greșit cu ceva... Gândesc cu multă dragoste la mama și surioarele mele. Doresc să meargă pe calea Domnului. Vă rog să aveți grijă de ele... Testamentul meu este cuvântul de azi. Creștinătatea trebuie să pună un început

¹³⁹ Mărturie dată de Nicolae Itul monahului Moise în septembrie 2005.

nou, mai curat, mai aproape de adevăr... Rog oamenii politici creștini să ia seama la Hristos și să urmeze învățaturii Sale. Ei sunt încărcăți cu foarte mari răspunderi..

Trecuse de ora doisprezece. Afară ningeau cu fulgi mari, catifelăți, care se zbenguiau în văzduh. Bolnavii au servit masa. Valeriu via și se stingea în același timp. Respira greu. Vorbea tot mai rar. Eu eram tot mai profund mișcat.

- Ioane, a zis el, să duceți duhul mai departe! Aici a lucrat Dumnezeu!

A urmat o pauză îndelungată. S-a congestionat puțin la față și apoi a redevenit senin, frumos, fericit. A putut să mai rostească:

- S-a sfârșit!

A ridicat ochii albaștri spre cer și am văzut cum se descopereau în ei minuni tot mai adânci, tot mai uimitoare. Totul era făcut din lumină nepământească, dar real, un fel de realitate desăvârșită, a cărei vedere te face fericit¹⁴⁰.

„După stingerea lui din viață - își amintește Aristide Lefa - în tot sanatoriul s-a așternut o tristețe profundă. Chiar și cei ce mimau poziția de reeducați erau impresionați. La Târgu Ocna au murit mulți și au murit împăcați cu Dumnezeu și semenii lor. Niciodată însă întreaga noastră colectivitate n-a fost mai profund afectată ca în această tristă zi.

Pe atunci, șef de secție era un milițian, Orban Petre, care era rău prin structura sa, simțind o plăcere sadică în a face tot feluri de necazuri deținuților. Când murea cineva, ne închidea pe toți

¹⁴⁰ Ioan Ianolide, *op. cit.*, pp. 189-190.

în camere, ca să nu ne putem lua rămas bun de la cel decedat sau să-i punem o floare la căpătâi, căci lumânări nu aveam. De data aceasta, când a aflat de moartea lui Valeriu, a părăsit secția, plecând în poartă preț de două ore, oferindu-ne în felul acesta posibilitatea tuturor să-l putem vedea pentru ultima oară și să-i facem cele de cuviință. Când s-a întors, cu o voce blândă l-a întrebat pe Ion Ianolide, despre care știa că a fost cel mai apropiat de Valeriu, dacă vrea să ia ceva din lucrurile ce-i aparținuseră acestuia, ceea ce nu se mai întâmplase până atunci. Acesta i-a răspuns că nu are nevoie de nimic; era prea îndurerat de pierderea celui mai iubit frate de suferință.

Când murea cineva, cadavrul era ridicat de pe secție într-o ladă, care servea la transportul tuturor până la groapă. Acolo erau aruncați, fără coșciug, în groapa - uneori - comună. Până la înhumare, lada era așezată lângă zidul exterior, unde se afla un fel de paravan din piatră. La puțină vreme după ce Valeriu a fost scos din secție, a început să ningă liniștit, cu fulgi mari, care în scurt timp au acoperit totul cu un strat imaculat, ca și sufletul lui curat¹⁴¹.

Cei ce mureau în închisoare erau îngropați la marginea cimitirului din apropiere. Spre a împiedica identificarea lor ulterioară, de obicei, înainte de a fi sloboziți în groapă li se zdrobea capul cu sapa.

Legat de trecerea lui Valeriu la Domnul mi se pare foarte sugestiv visul pe care l-a avut Radu Costandache.

¹⁴¹ Nicolae Trifoiu, *op. cit.*, pp. 109-110.

„Am plecat în 1951 de la Târgu-Ocna. În februarie 1952, pe când mă aflam închis la Făgăraș, am avut un vis. Eram la Târgu-Ocna, într-una din curțile de plimbare, împreună cu alți deținuți. Vine cineva din cealaltă curte și ne spune: «A murit Valeriu Gafencu!». Ne-am oprit din plimbare și am mers dincolo.

Toată lumea era adunată în fața spitalului. Tocmai îl scoteau pe Valeriu Gafencu, mort, pe o targă pe care au așezat-o în curte, lângă o grădiniță cu flori. Toți cântau *Sfinte Dumnezeule, Sfinte tare, Sfinte fără de moarte miluiește-ne pe noi*. Era o atmosferă deosebită, cutremurătoare.

Dintr-o dată parcă targa s-a transformat într-un tron de lumină neobișnuită, cum nu mai văzusem. Pe tron ședea Valeriu, viu, cu mâinile sprijinite pe rezemătoarele tronului și cu o figură plină de lumină. Tot tronul a fost cuprins de un nor roz, foarte luminos. Valeriu în întregime era o lumină. Fața parcă-i ardea și era foarte zâmbitor. Cu tot cu tron se ridica încet în sus. Se uita în jos la noi și ne făcea semn cu mâinile. Ne-am uitat în sus până când, tot ridicându-se, nu s-a mai văzut decât o lumină care încet a dispărut și ea. Ne-am risipit îngândurați.

Mai târziu, aveam să aflu că Valeriu murise în ziua în care am avut visul¹⁴².

¹⁴² Radu Costandache, în documentarul de televiziune *Noaptea pătimirilor*, episodul dedicat lui Valeriu Gafencu.

Ucenicii lui Valeriu

La Târgu-Ocna, Valeriu a polarizat și a orientat duhovnicește mulți deținuți. Dintre cei pe care i-am putea evoca în sensul acesta, ne oprim la două suflete de o mare puritate: Gheorghe Nițescu și Gheorghe Jimboiu. Aceștia se numără printre figurile deosebite ale temnițelor, care ar merita un loc în calendar.

Gheorghe Nițescu s-a născut pe 24 aprilie 1924, în comuna Brănești, județul Dâmbovița. A urmat liceul Gheorghe Lazăr din București, pe care l-a terminat ca premiant de onoare. S-a înscris apoi la Politehnica din București. Este arestat în 1948 și condamnat la opt ani închisoare. A trecut pe la Pitești și apoi a ajuns la Târgu-Ocna. Ion Popescu, unul din supraviețuitorii de la Târgu-Ocna, își amintește:

„Gheorghe Nițescu era un om deschis, o fire optimistă, veselă, expansivă. Condamnat ca legionar, fusese la Pitești, dar fiind bolnav de TBC a plecat de aici înainte de a începe reeducările și a fost adus la Târgu-Ocna. A ajuns la Târgu-Ocna odată cu Valeriu Gafencu.

Venise de la Pitești destul de grav bolnav, dar totuși la început se putea mișca, nu era imobilizat la pat. Spre sfârșit, agravându-se boala, a ajuns și el în camera 4, camera muribunzilor, unde se afla și Valeriu. Sub influența lui Valeriu, se îmbunătățește foarte mult din punct de vedere spiritual și practică rugăciunea lui Iisus. La intrarea în închisoare, nivelul lui spiritual era cel al unui creștin moral,

care crede în Dumnezeu și merge la biserică, dar nu e în mod special interesat de trăirea mistică. Avea însă o puritate și o curăție sufletească ce îl făceau foarte deschis spre lucrarea spirituală. Știa că boala e gravă și că nu are șanse să scape dar nu era trist, nu era înspăimântat, ci aștepta cu seninătate și cu încredere, lăsându-se în voia lui Dumnezeu. În condițiile acestea a sosit streptomicina. A fost chemat de ofițerul politic, care i-a spus:

- Dacă vrei să trăiești, trebuie să faci un angajament că ne vei da informații.

A refuzat indignat. Să știți însă că dacă voiai neapărat să trăiești și să nu trădezi puteai să semnezi angajamentul și să nu îl ții, adică puteai încerca să-i păcălești. Te puteai gândi: semnez, iau medicamentele și apoi le dau informații inofensive, poate lucrurile se schimbă și eu scap cu viață. Important e să iau medicamentele și să scap cu viață. Ei bine, Nițescu nu putea gândi astfel. Pentru el, pentru curăția lui sufletească, faptul de a semna, chiar fără să dea informații, era deja un compromis, un păcat. Considera lucrul acesta un mare păcat. De aceea a refuzat, de pe poziții creștine, crezând că e păcat, nu de pe poziția unei morale să-i spunem filosofice.

A venit foarte indignat după discuția cu ofițerul politic:

- Cum să scriu acolo că-i dau informații? Acesta e un compromis, un păcat și eu nu pot face lucrul ăsta! Cum a putut să mă considere pe mine un trădător?

În intimitatea lui sufletească nu putea să

accepte așa ceva. Spunea:

- Nu pot să trădez și chiar dacă o să mor, Dumnezeu poate o să-mi ierte pentru asta păcatele!

A murit cu această seninătate, nu a avut nici un regret, nici o ezitare pentru gestul făcut. Am fost aproape de el până la sfârșit. A murit noaptea și eu am vorbit cu el chiar în ziua precedentă.

Boala avansa și puterile îi scădeau treptat. S-a stins senin, ca o lumânare care nu mai are ceară. Nițescu, sufletește vorbind, a fost sub influența lui Valeriu, un fel de ucenic al lui¹⁴³.

„Gheorghe - povestește Ianolide despre Nițescu - era un alt tânăr, care părea cam superficial. Mulți credeau că nu este capabil de înalte și adânci trăiri lăuntrice și îl priveau cu mirare când venea să asculte discuțiile duhovnicești. Îl căuta des pe Valeriu și-i cerea îndrumări despre Rugăciunea inimii, pe care o și practica în taină. Cum era destul de bolnav și stătea mai mult la pat, n-am băgat de seamă lucrarea lui, până ce nu ne-a făcut atenți Valeriu.

Gheorghe ajunsese la trepte înalte în rugăciune. Era vesel și liniștit. Primea daruri și vederi în duh. Era curat, blând, înțelept și fericit. Și el a fost chemat de politruc pentru a primi streptomicina contra delațiunii, dar refuzul său a fost atât de scurt și categoric, încât ofițerul l-a înjurat și l-a trimis în pat. Era ca un copil. Și-a sfârșit viața zăbind¹⁴⁴.

¹⁴³ Mărturie dată de Ion Popescu monahului Moise în aprilie 2005.

¹⁴⁴ Ioan Ianolide, *op. cit.*, p. 150.

Părintele Mihai Lungeanu își amintește de un dialog cu Nițescu, cu puțin înainte de moartea acestuia:

„- Nu te supăra, Gicule, dacă se întâmplă să fiu eliberat – deși nu credeam asta – ce să spun alor tăi din partea ta?

- Măi Mihai, ce să spui ... Că suferința noastră a fost pentru ceea ce e mai înalt. Și în primul rând pentru Dumnezeu. Dreptatea e de partea noastră. Avem dreptate. Dar, să mă ierte Dumnezeu, mi se pare că a fost un pic prea mult pentru puterile noastre. Dar nu-i reproșez lui Dumnezeu. Așa se cuvine. Dar mi se pare un pic cam mult. Atâta. Încolo, mor liniștit. Nu regret nimic.

Adică o resemnare plină de demnitate. A murit pe 25 august 1952.

Alt tânăr de o puritate deosebită – continuă părintele Mihai Lungeanu – era Gheorghe Jimboiu. Când am început, la cererea lui Valeriu Gafencu, săptămâna de rugăciune pentru ca Traian Maniu să se întoarcă la Dumnezeu, am făcut «o baie spirituală». Adică, deoarece pe atunci nu aveam preoți între noi – au venit imediat după asta – ne-am mărturisit păcatele și greșelile unii altora, pe rând. Atunci mi-am dat seama câtă curăție launtrică avea Jimboiu. Era unul din cei mai curați. De la el am aflat că după șase luni de stăruință, a primit darul Rugăciunii inimii. Se ruga întruna. Noaptea, dacă te trezeai, îl vedeai șezând, cu capul în piept: spunea rugăciunea. Era de o curăție rar întâlnită. Îmi spunea despre ceea ce simte la rugăciune. Mai apoi din cărțile pe care le-am citit, am înțeles că el a ajuns

să trăiască stările de care vorbesc Sfinții Părinți”¹⁴⁵.

Gheorghe Jimboiu s-a născut la 18 octombrie 1921 în comuna Vela, de lângă Craiova. Rămas de mic copil orfan de tată, a fost crescut de mama sa, care a renunțat să se mai căsătorească. Student la Academia Comercială din Brașov, este arestat în 1949 pentru activitate legionară. Bolnav de tuberculoză în urma regimului de detenție dur, scapă de reeducarea de la Pitești, fiind trimis la sanatoriul de la Târgu-Ocna, unde se afla și Gafencu.

Moare în 1963 la Aiud unde, deși grav bolnav de ficat și de tuberculoză, nu a primit nici un fel de îngrijiri medicale, pentru că a refuzat reeducarea comandantului Crăciun.

Dumitru Bordeianu, care l-a cunoscut pe Jimboiu în 1954, în Postul Paștelui, la Gherla, îl consideră „cel mai strălucit elev al lui Gafencu”. Înainte de a-l întâlni pe Gheorghe Jimboiu, Bordeianu trecuse prin reeducare, din care, după cum mărturisește, a ieșit demonizat. Cu ajutorul lui Jimboiu va reuși să se elibereze de duhul necurat care îl chinuia de patru ani.

„După câteva zile, mișcându-mă prin cameră, mi-a atras atenția un tânăr, deosebit de toți ceilalți. Avea o figură de ascet răsăritean, ce radia bunătate. (...)

Observasem că acest tânăr mă urmărea și el cu privirea. La un moment dat, m-a surprins uitându-mă la el: a trebuit să mă reazim de perete, ca să nu mi pierd echilibrul. Ceva inexplicabil mă cuprinsese

¹⁴⁵ Mărturie dată de părintele Lungeanu monahului Moise în februarie 2005.

și parcă o forță, alta decât voința mea, se opunea acelei priviri. Am tresărit și mi-am dat seama că un duh, contrar aceluia care mă poseda, îmi răvășea sufletul.

Epuizat, m-am întins pe prici. Fața îmi era ca de mort, sângele îmi fugise din obraz. Observându-mi paloarea, camarazii m-au întrebat ce este cu mine. Le-am răspuns că nu mă simțeam bine. Noaptea care a urmat nu o voi uita niciodată. Duhul satanei care mă stăpânea, mă tortura și mă îngrozea, probabil că nu putea suferi privirea cu care Jimboiu - acesta era numele tânărului - se uita la mine.

A doua zi dimineața, s-a apropiat de mine și m-a invitat la el pe prici, să stăm de vorbă. Duhul care mă stăpânea mă oprea să fac acest pas, dar gestul lui Jimboiu - mă luase de mână - m-a făcut să-l urmez.

Primul cuvânt pe care mi l-a adresat a fost:

- Frate, ești bolnav; nu te teme și ai încredere în mine. Deschide-ți sufletul și spune-mi ce ai pe inimă; poate voi fi în stare să te ajut cu ceva.

În câteva cuvinte, i-am spus tot ce aveam pe conștiință. La destăinuirea mea, el mi-a răspuns:

- Ai greșit grav înaintea lui Dumnezeu. De ce nu ai încercat totuși să te rogi mai departe și la Pitești?

I-am spus că nu știam cine mă oprise. M-a întrebat dacă îmi mai fac rugăciunea.

- O fac, dar nu simt nimic; mi-e inima de piatră, a fost răspunsul meu.

- De când te rogi, I-ai cerut iertare lui Dumnezeu?

La răspunsul meu negativ, a continuat:

- De plâns, ai plâns?

Din nou, nu.

- Aș vrea să știi și eu cum te rogi.

După ce i-am spus rugăciunea cu care mă rugam, mi-a răspuns că mă rog bine.

- Simt însă că m-a părăsit Dumnezeu.

- Nu-L ofensa pe Dumnezeu, nu El te-a părăsit; tu L-ai ofensat! m-a apostrofat.

După acest schimb de cuvinte, credeam că am vorbit cu un înger, căci puterea care emana din el redusese la tăcere duhurile ce mă chinuiau.

De atunci, m-a invitat să stăm de vorbă în fiecare zi. Dându-mi seama ce fel de om era și cât de mare putere duhovnicească avea, l-am implorat să se roage și pentru mine.

- Eu am să mă rog, mi-a răspuns el, dar trebuie un efort personal. Ofensa adusă lui Dumnezeu nu se poate șterge decât cu lacrimile căinței. Numai când te vei ruga cu lacrimi și te vei căi, Dumnezeu îți va auzi glasul și te va ierta.

Zilele până la Paștele lui 1954 au fost pentru mine atât de îngrozitoare, că nu am cuvinte să-mi exprim starea pe care am trăit-o, necum să fac pe cineva s-o înțeleagă.

Cu cât se înmulțeau discuțiile dintre mine și Jimboiu, cu atât tortura mea era mai de nesuportat. Așteptam în fiecare zi să mă trezesc nebun din puținul meu somn. Lucru paradoxal, gândirea și puterea mea de judecată funcționau normal și eram conștient de starea în care mă aflam și asta îmi făcea mult rău¹⁴⁶.

¹⁴⁶ Dumitru Bordeianu, *op. cit.*, pp. 376-379.

Este impresionantă descrierea momentului din noaptea Învierii, când Dumnezeu îl eliberează pe Bordeianu:

„Era în Sâmbăta Paștelui. Cu o zi înainte mă rugasem, atât de adânc cum poate nu am făcut-o niciodată în viața mea; în același timp, trăiam însă și disperarea că rugăciunea nu mi-e ascultată.

Sâmbătă seara deci, pe la orele zece, când a sunat stingerea, m-am întins pe prici. De câteva nopți nu-mi mai găseam somnul. Spre miezul nopții, ceva m-a îndemnat să mă dau jos și să mă mișc prin cameră. M-am apropiat de geam și în clipa aceea am auzit clopotele bisericii din Gherla sunând orele douăsprezece, anunțând slujba Învierii. Sunetul clopotelor mi se părea venind din altă lume, atât era de armonios.

Am căzut în genunchi în fața ferestrei și, cu mâinile încrucișate pentru rugăciune, am strigat din adâncul sufletului meu: «Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, mărturisesc că Te-am ofensat, dar Tu Doamne, știi că am ajuns la marginea suferinței și răbdării. Nu mai pot! Fă cu mine ce vrei Tu! Eu am fugit de la Tine, Doamne, dar mă rog Ție din toată ființa mea, de este cu putință, iartă-mă și învie sufletul meu pentru că eu cred nelimitat în Învierea Ta!».

În clipa aceea, cum stăteam în genunchi cu mâinile încrucișate și ochii ațintiți printre gratii, toată ființa mea s-a cutremurat și din ochi au început să-mi curgă șiroaie de lacrimi.

Printre lacrimi, atât doar am mai putut rosti: «Doamne, fie-Ți milă de mine!» N-am apucat să

termin aceste cuvinte, că tot trupul mi-a fost cuprins de un tremur și o zvârcolire ca a posedărilor și am simțit cum din sufletul și trupul meu a ieșit și m-a părăsit o putere străină. Era duhul satanei, care mă muncise și mă stăpânise timp de patru ani de zile.

Asemăn vindecarea mea, pentru că vindecare a fost, cu ispășirea unui om care duce o mare povară în spate, până cade sub greutatea ei și nu se mai poate ridica; atunci cineva îi ia greul și el se simte după aceea, dintr-o dată, atât de ușor de parcă ar zbura. Așa m-am simțit și eu îndată ce forța aceea satanică m-a părăsit.

Am căzut cu capul pe ciment, leșinat, cu cămașa udă de transpirație și lacrimile nu mai încetau să-mi curgă șiroaie. Mi-am simțit fruntea udată de lacrimile căzute pe cimentul rece pe care l-am sărutat. Erau lacrimile căinței pe care Dumnezeu binevoise să le primească, iertându-mi ofensa pe care i-o adusesem. În patru ani de chin, nu vărsasem o lacrimă, dar acum sufletul îmi era scăldat în baia căinței și a minunii lui Dumnezeu.

Târziu, m-am ridicat, nemaștiind unde mă aflam; mă simțeam un alt om și eram atât de ușor, de parcă pluteam în alte sfere. De Înviere, Dumnezeu mă vindecase și mă înviase și pe mine.

Am îngenuncheat din nou și, întins cu fața la pământ, am strigat din toată suflarea mea: «Doamne, ești atât de bun și de milostiv cu cei păcătoși, încât nu știu cum aș putea să-Ți mulțumesc!» Și atunci mi-au venit în minte cuvintele lui Iisus vindecându-l pe cel îndrăcit: «Iată, te-ai făcut sănătos, mergi și de-acum să nu mai păcătuiești!». Și

inima mea a simțit o bucurie care nu se poate înțelege decât de cel ce a trăit-o. Dacă până atunci fusesem în iad, în acel moment simțeam că fericirea raiului nu era departe de sufletul meu.

M-am ridicat de pe ciment. Ca o apariție din lumea visurilor, în fața mea stătea Jimboiu. L-am îmbrățișat, spunând din toată inima: «Hristos a înviat!». «Adevărat a înviat!», mi-a răspuns, plin de duioșie. Am plâns o vreme, amândoi. În viața mea n-am simțit pe nimeni așa de aproape, ca în acea clipă pe Jimboiu. Trăiam amândoi bucuria învierii mele. Am vrut să-i mulțumesc pentru îndrumare, dar el s-a mulțumit să zică: «Lacrimile tale au fost primite de Dumnezeu și mila Lui te-a vindecat. De când te-ai dat jos de pe prici am văzut tot; nici eu nu dormeam. Mă bucur din toată inima pentru tine».

Se făcuse ziuă și cei din cameră s-au sculat. Pe mine, lumina învierii mă scâldea în razele ei. Eram un alt om, pentru că: «pierdut am fost și m-am aflat, mort am fost și-am înviat»¹⁴⁷.

Iată o pagină dintr-un posibil Pateric al temnițelor românești.

Tot de la Bordeianu aflăm și alte lucruri care luminează și mai mult imaginea lui Jimboiu: „Un tânăr curat trupește și sufletește, înzestrat cu o mare blândețe și bunătate. A fost singura ființă pe care am întâlnit-o care n-a spus niciodată că suferă de foame. Avea dragoste de oameni indiferent cine erau ei, prieteni sau dușmani, dusă până la sacrificiul de sine. Față de dușmani și față de cei care l-au chinuit și continuau să o facă, avea o

¹⁴⁷ *Ibidem*, pp. 381-384.

înțelegere care rațional nu se putea explica. Era atât de convins de misiunea lui pământească de a face binele, încât parcă venea din altă lume. Dacă nu l-aș fi cunoscut pe acest tânăr, m-aș fi îndoit de multe lucruri sau nu le-aș fi crezut. (...)

Jimboiu, precum sfinții au înțeles, s-a identificat cu chemarea Fiului lui Dumnezeu: «Veniți la Mine toți cei osteniți și împovărați și Eu vă voi da odihnă».

Din momentul în care l-am cunoscut pe Jimboiu, n-am mai citit Viețile Sfinților ca pe o lectură oarecare. Cunoscându-l pe el, orice îndoială, orice suspiciune că au existat și mai există sfinți pe pământ a fost spulberată pentru totdeauna din sufletul meu. Acest martir, cu fizicul lui de sfânt bizantin, a fost pentru mine modelul de neegalat a ceea ce trebuie să fie și să facă omul pentru mântuirea lui și a neamului care l-a conceput¹⁴⁸.

Părintele Liviu Brânzaș, care a stat o scurtă perioadă în aceeași celulă cu Jimboiu, îl descrie în cele mai frumoase cuvinte. Parafrazându-l pe Constantin Noica, îl numește pe Jimboiu „creștinul deplin”, vorbind despre el ca despre o persoană care a atins sfințenia:

- Într-o zi, se deschide ușa celulei. Toți ne precipităm ca să fim găsiți în «poziție reglementară». Este introdus în celula noastră un nou camarad. Se prezintă simplu: Gheorghe Jimboiu.

Auzisem despre el mai de mult. (...) Știam deja că Jimboiu și-a concentrat energiile interioare spre o trăire religioasă de adâncime. Acum, omul se află în

¹⁴⁸ *Ibidem*, p. 371.

fața mea și pot să văd eu însumi ce înseamnă o trăire creștină adevărată.

Gheorghe Jimboiu, după 12 ani de închisoare, este foarte bolnav. Suferă de două boli grave, care aici în închisoare duc implacabil spre deznodământul fatal. Are tuberculoză și ciroză. A fost și la infirmeria închisorii, dar acum a fost trimis iar în celulă. Singurul lucru care i se permite este să stea întins. El stă pe marginea patului, rezemat de perete și din această poziție asistă la viața celulei. Intervine foarte rar în discuțiile noastre. Mai mult ascultă. Cred că rostește în permanență Rugăciunea inimii. Această concentrare interioară îi conferă un aer de pace și seninătate. Nimic nu indică faptul că omul acesta știe că va muri. Nici un semn de neliniște nu i se poate citi pe chip. Poate că alții ar fi căzut în disperare și ar fi bătut la ușă ca să fie duși la spital. El bate la o altă poartă, cu credință și smerenie: la poarta Cerului spre care năzuiește. (...)

În rarele lui intervenții, povestește câte o întâmplare semnificativă din Pateric. Mă impresionează capacitatea lui de pătrundere și selecție. Din comoara Sfinților Părinți ne oferă mărgăritarele cele mai strălucitoare. (...)

Sunt convins că acest trăitor profund al lui Hristos a fost trimis de Dumnezeu ca să văd cum se apropie de moarte un om care a pășit pragul sfințeniei. Călătorește într-o zonă unde nu-l mai tulbură îndoiala sau patimile Privindu-l, simt că Jimboiu este omul de care m-aș rușina cel mai mult dacă mi-ar cunoaște păcatele. Nu pentru că m-ar judeca cu asprime, deoarece el este omul pe care l-

am simțit trăind dragostea frățească în modul cel mai pur, ci pentru că în timp ce el zboară prin sfere celeste, eu zac neputincios și ticălos în genune. (...)

Peste ani și ani, după ce am devenit preot, în *Jurnalul* meu pastoral am notat, într-o zi, dintr-un impuls tainic, următorul gând: «Gheorghe Jimboiu a murit în stare de sfințenie». De ce mi-am notat, oare, acest gând răsărit în suflet când eram la sfântul altar? Fără nici o îndoială pentru ca privindu-l, să-mi aduc aminte de datoria mea. Căci nu-mi mai puteam petrece restul vieții benchetuind sau lenevind, când știam că acest tânăr cu suflet de crin și alții ca el, au murit pentru Hristos în catacombele temniței. Viața lui Gheorghe Jimboiu a fost o ardere de tot, bine plăcută lui Dumnezeu. El trebuie să intre, alături de Valeriu Gafencu și alți tineri români morți în închisoare, în galeria sfinților români, care au trăit o tinerețe sfântă, încununată cu jertfa supremă pentru învierea neamului românesc, constituind înălțătoare pildă pentru generațiile viitoare¹⁴⁹.

¹⁴⁹ Pr. Liviu Brânzaș, *Raza din catacombă*, Ed. Scara, București, 2001, pp. 224-226, 308.

Lotul mistico-legionar Târgu-Ocna

În arhivele CNSAS-ului (Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității), la cota P 237 se află dosarul - în 21 de volume - așa-numitului „lot mistico-legionar Târgu-Ocna”. Sub această denumire va fi pornit un proces în 1959, în care vor fi implicați unii din cei ce - prin anii '50 - au fost închiși împreună cu Valeriu Gafencu la Târgu-Ocna.

În urma acestei mascarade de proces, tipic pentru înscenările fanteziste prin care Securitatea inventa procese politice unor oameni nevinovați, 29 de persoane au fost condamnate: 9 au primit muncă silnică pe viață, 3 au luat 25 de ani închisoare, iar ceilalți - cu două excepții care au luat pedepse mai mici - au primit condamnări între 15 și 22 de ani.

Prima acuzație a fost legată de sprijinul creștinesc dat celor mai bolnavi în închisoare la Târgu-Ocna. Faptul că și-au rupt de la gură ca să-i ajute pe cei mai neputincioși, că s-au jertfit îngrijindu-i, spălându-le rănilor, pansamentele sau hainele pline de puroi, că s-au rugat, au cântat colinde, s-au spovedit, au învățat rugăciuni, acatiste și texte din Sfânta Scriptură, va fi privit de mintea satanizată a securiștilor ca „ajutor legionar” și „activitate legionară subversivă” deghizată sub masca „misticismului”.

La fel, continuarea după eliberare a liniei spirituale însușite de la Valeriu Gafencu și ceilalți mărturisitori de la Târgu-Ocna, precum și încercarea de a păstra legăturile dintre ei, căutându-se

unii pe alții, sprijinindu-se la nevoie, fiind împreună la bucurii și necazuri, întâlnirile de la biserică sau pelerinajele la mănăstiri, nu vor fi pentru Securitate decât constituirea unei „organizații subversive” ce continua activitatea legionară sub masca religiei.

După psihologia comunistă, pentru ca o persoană să devină mai periculoasă decât dinamita, era suficient să-i aplici calificativul de „legionar”. Că Voicescu s-a întâlnit cu Cazacu nu e mare lucru, dar situația se schimbă dacă legionarul Voicescu s-a întâlnit cu legionarul Cazacu. Chiar și cele mai firești atitudini, cele mai banale întâmplări, atunci când e vorba de legionari primesc în mintea securiștilor o tentă subversivă, periculoasă.

Astfel, dintr-un proces verbal de interogatoriu aflăm cum botezul fiului unui fost deținut de la Târgu-Ocna este o ocazie de a se manifesta legionarismul. Cu toate torturile prin care a fost obținută, declarația de mai jos este puerilă, dovedind paranoia Securității, capabilă să transforme cele mai normale manifestări în activitate legionară:

„Aspectul legionar pe care l-am dat acestui botez a constat că, de asemenea ca și la nunți, am stat toți legionarii într-un singur loc, la una dintre mese, de unde am cântat *Mulți ani trăiască*. Felicitările ce le-am făcut lui Cazacu Ion au avut tot un caracter legionar, deoarece fiecare dintre noi i-am spus «Să-ți trăiască și să faci din el un bun român», adică un bun legionar”¹⁵⁰.

În familia duhovnicească a celor eliberați prin '54 de la Târgu-Ocna, părintele Constantin Voicescu

¹⁵⁰ Arhiva CNSAS, Fond Penal, Dosar 327, vol. 1, fila 213.

- pe atunci student la Teologie - se bucura de o anumită autoritate. Să vedem cum o întâlnire între prieteni, acasă la părintele Voicescu sau în altă parte, unde discutau despre ajutorarea celor cu diferite greutăți, este transformată de limbajul securist - apelând, bineînțeles, la tortură - în „ședință legionară”:

„În cadrul ședințelor ce le-am ținut la domiciliul lui Voicescu, obișnuiam mai întâi să purtăm câteva discuții privind evenimentele politice interne și internaționale, iar după aceea să discutăm câteva minute despre situația serviciului, familiei, sănătății fiecăruia dintre noi. Terminându-se aceste discuții, de obicei eu, iar cu diferite ocazii Voicescu Constantin, aduceam la cunoștința legionarilor prezenți situația diferiților legionari bolnavi sau de curând ieșiți din închisoare, după care ceream părerea fiecăruia în legătură cu măsurile ce le-am putea lua pentru a-i ajuta. După ce fiecare își spunea părerea, stabileam modalitatea concretă de ajutorare a legionarilor în cauză, în sensul că, în perioada ce urmează, fiecare dintre noi să dea diferite sume de bani, cât și alimente în scopul stabilirii.

De asemenea, după ce încheiam discuțiile și hotărâram ceea ce aveam de făcut, cu toții făceam o rugăciune, *Tatăl nostru*. Rugăciunea era rostită cu voce tare de Voicescu Constantin, timp în care noi ascultam și făceam semnul crucii. După rugăciune se servea masa, iar după aceea făceam din nou o rugăciune prin care mulțumeam lui Dumnezeu pentru hrana ce ne-o dă.

Cu ocazia altor ședințe legionare ținute la

domiciliul lui Voicescu Constantin și în alte locuri, numeam pentru fiecare duminică câte doi legionari, care să meargă la sanatoriul Balotești, pentru a-l vedea pe Ion Sultaniuc și a-i aduce alimentele cumpărate pe banii celor ce mergeau. Tot în cadrul unora din ședințele ținute, printre problemele legionare discutate, am discutat și probleme cu caracter religios, iar Voicescu Constantin era acela care se ocupa în mod deosebit de educația noastră mistico-dușmănoasă¹⁵¹.

Tot ca „ajutor legionar” a fost privit și căruciorul pentru copii pe care cei apropiați l-au făcut cadou familiei Voicescu, cu ocazia nașterii băiatului lor, Mihai. Cadoul a fost însoțit de un bilețel scris de Aurora Sultaniuc - sora lui Ion Sultaniuc - și semnat de toți care au contribuit la cumpărarea căruciorului. Bilețelul, în original, a fost atașat la dosar, ca probă evidentă a „ajutorului legionar”. Tot la dosar sunt atașate și concluziile unui expert grafolog, care analizând scrisul Aurorei Sultaniuc, certifică faptul că ea este autoarea bilețelului cu un conținut atât de periculos și vădit legionar:

„Bine ai venit, Mihăiță mic și scump!

Ŋoi rugăm pe bunul Dumnezeu să-ți dea sănătate deplină, mult noroc și minte, ca să fii bucuria părinților tăi și a tuturor celor ce te iubesc și te vor iubi ...”¹⁵².

O altă „manifestare legionară” - în viziunea Securității - a fost recitarea poeziilor lui Valeriu

¹⁵¹ Arhiva CNSAS, Fond Penal, Dosar 327, vol. 1, fila 215.

¹⁵² Arhiva CNSAS, Fond Penal, Dosar 327, vol. 6, fila 1.

Gafencu, sau „poeziile cu caracter legionar ale lui Radu Gyr, cum este de exemplu poezia *Iisus în celulă*”. În ce constă caracterul legionar al poeziei *Iisus în celulă*, numai o minte bolnavă de securist, care prin tortură smulge astfel de declarații absurde, poate știi.

Legat de poezii, în dosar este consemnat un dialog interesant, procesul verbal de interogatoriu luat de anchetator lui Penciu Gheorghe. Acestuia îi fusese confiscat un carnetel cu poezii – evident, cu caracter legionar în mintea anchetatorului – compuse mai demult.

„Întrebare: Declară toate persoanele cărora le-ai făcut cunoscute aceste versuri legionare după anul 1946.

Răspuns: N-am făcut cunoscute aceste versuri nici unei persoane și susțin că nimeni nu cunoaște că eu dețin asemenea caiete cu versuri.

Întrebare: Încerci să induci ancheta în eroare. Adevărul este că despre versurile dumitale legionare mai cunosc și alți legionari. Ce ai de spus?

Răspuns: Susțin cele declarate mai sus, în sensul că nimeni nu cunoaște versurile mele cu caracter legionar, deoarece nu am vorbit nimănui despre ele.

Întrebare: Atunci cu ce scop le-ai scris?

Răspuns: Le-am scris cu scopul de a le păstra pentru mine, nu pentru a le da la alți legionari.

Întrebare: La ce să îți folosească aceste versuri?

Răspuns: Nu le-am scris cu scopul de a-mi folosi la ceva.

Întrebare: Atunci de ce te-ai mai oboșit să le scrii?

Răspuns: Aceste versuri le-am scris pentru a-mi forma o deprindere în ceea ce privește scrierea de versuri.

Întrebare: Ți se atrage atenția că ocolești caracterul legionar al scopului cu care le-ai scris. Cu versuri de natură favorabilă regimului actual, nu-ți puteai forma deprinderea aceasta?

Răspuns: Atât în închisoare cât și în libertate am conceput și scris aceste versuri cu scopul de a le face cunoscute și altor persoane viața legionarilor ce se află condamnați pentru activitate subversivă, cât și celorlalți deținuți. Acesta este scopul cu care am compus versurile despre care am fost întrebat¹⁵³.

Dialogul acesta, așa cum e consemnat în dosar, l-am putea considera civilizat, chiar amuzant, dacă am face abstracție de ultimul răspuns. Deducem din acesta că între ultima întrebare și răspuns a fost cu siguranță o pauză în care – cu mijloace specifice Securității – cel anchetat a fost „convins” să declare ce i se cerea¹⁵⁴.

¹⁵³ Arhiva CNSAS, Fond Penal, Dosar 327, vol. 3, fila 135.

¹⁵⁴ Că ancheta nu a fost deloc civilizată se vede și din mărturia părintelui Voicescu: „Dar dacă v-aș spune că te bucuri când cineva îți spune că vei fi condamnat la muncă silnică pe viață, și că simți realmente o bucurie?! Ei, eu am simțit bucuria asta... Când, după o perioadă de anchetă, care însemna un lucru extraordinar de greu, și trupește și sufletește, mai ales sufletește, anchetatorul m-a anunțat – cred că a fost ultima înțelegere cu el – că de-acum s-a terminat ancheta – era mai draguț – și mi-a spus că o să fiu condamnat la muncă silnică pe viață, m-am bucurat enorm! M-am întors în celulă, acolo, cu o

Tot un periculos și vădit caracter legionar – după speculațiile securiste – l-a avut și un botez săvârșit la „biserica legionară” Sfântul Ilie Gorgani din București, când noul născut a primit numele de Corneliu, prenumele Căpitanului Corneliu Zelea Codreanu. Că figura lui Codreanu și biserica Sfântul Ilie Gorgani le era dragă celor din grupul părintelui Voicescu este clar, dar până la a da pentru aceasta ani grei de închisoare e cale lungă. De altfel, instanța care l-a condamnat pe părintele Voicescu la muncă silnică pe viață, pe lângă alte culpe „grave”, a reținut și faptul că „în bisericile și mănăstirile vizitate inculpatul a dat preoților spre pomenire liste cu numele comandanților legionari decedați: Corneliu Zelea Codreanu, Moța-Marin, Gafencu Valeriu și alții”¹⁵⁵.

Majoritatea celor ce vor fi condamnați în vara lui '58 trecuseră prin Târgu-Ocna pe când trăia Gafencu, fiind eliberați în anii următori. Culmea e că, alături de ei vor fi condamnați unii – ca Ion Ianolide și Costantin Dragodan – care în răstimpul acesta s-au aflat în închisoare, fără a fi liberi nici măcar o zi. Dacă ar fi trăit Gafencu, cu siguranță ar fi fost condamnat și el.

De altfel Valeriu – și alături de el, Ianolide – era văzut de securiști ca un fel de cap al răutăților. El i-a îndoctrinat pe ceilalți pe linia „mistico-dușmănoasă”, i-a sfătuit să ducă o viață creștină, să studieze Teologia după eliberare și eventual să se

bucurie extraordinară, cu o ușurare – ușurarea că scăpasem de anchetă”. – *Părintele Voicescu - un duhovnic al cetății*, p. 140.

¹⁵⁵ Arhiva CNSAS, Fond Penal, Dosar 327, vol. 7, fila 432.

preoțească. Evident toate acestea nu erau decât o mască sub care ei continuau activitatea lor ostil-legionară. Mai mult, Valeriu a alcătuit o serie de principii creștine, găsite pe o carte confiscată de la părintele Voicescu. Bineînțeles și aceste principii – pe care părintele Voicescu le învățase de la Ianolide – tot legionare erau pentru securiști. Cum Gafencu murise, toate oalele se sparg în capul lui Ianolide, scos țap ispășitor și considerat mentor spiritual al celorlalți¹⁵⁶.

În timpul anchetei, vorbind de principiile creștine întocmite de Valeriu, Ianolide spune: „Principiile lui Valeriu Gafencu au numai unele asemănări cu doctrina lui Corneliu Zelea Codreanu și cu scrierile celorlalți conducători legionari. Legionarul Valeriu Gafencu a ajuns la concluzia că Codreanu, în doctrina sa, s-a abătut de la adevăratul creștinism, subordonându-l ideii naționaliste și politice. Legionarul Valeriu Gafencu în principiile sale se fixează pe un plan spiritual cuprinzând în

¹⁵⁶ Tot în același dosar 327, vol. 12, fila 173, din arhiva CNSAS, se află o caracterizare a lui Ioan Ianolide, făcută de comandantul închisorii Aiud, colonelul Crăciun, la 10. 07. 1963, în care se spune: „În general este un element recalcitrant și fanatic. Începând cu anul 1962 a fost antrenat în munca cultural-educativă, unde de la început s-a postat pe o poziție net dușmănoasă muncii culturale. Și în prezent se menține pe aceeași poziție de rezervă și refractară, cu influențe negative în rândul deținuților. Nu este folosit la munci”. „Munca cultural-educativă” la care se referă Crăciun desemnează de fapt acțiunea de reeducare de la Aiud – un Pitești mai rafinat decât Piteștiul, după cum o definea cineva. Ianolide, ca bun creștin, nu putea să aibă decât o „poziție net dușmănoasă” față de această încercare de mutilare sufletească.

sine toate neamurile"¹⁵⁷.

La fel, în fața instanței de judecată va declara: „De la Valeriu Gafencu știu că a părăsit linia politică și s-a dedicat celei religioase. A făcut aceste principii și poezii. Neg că ar exista asemănare între principiile lui Gafencu și principiile legionare. Principiile lui Gafencu întruchiează Biserica Creștină. Eu am discutat probleme creștine cu toți deținuții. N-a existat deținut cu care să nu fi discutat probleme creștine, respectiv principii creștine. Cred că m-aș fi preoțit și eu dacă aș fi fost vreodată liber. Valeriu Gafencu spunea că ar vrea să se călugărească. Discutând aceste chestiuni, poate atât eu cât și Gafencu am fost auziți de alții. Între poeziile lui Gafencu este și un imn făcut în 1942 cu caracter legionar, însă tot el s-a schimbat în favoarea vieții spirituale"¹⁵⁸.

Chiar admitând că - prin absurd - la început securiștii ar fi avut dubii, suspectându-i pe cei anchetați de activitate legionară, este imposibil ca până la urmă să nu se fi convins de nevinovăția lor. Faptul că totuși i-au condamnat așa de aspru arată clar ce îi deranja: credința în Dumnezeu. Legionarismul era doar un pretext, adversitatea comuniștilor față de legionari nefiind în fond decât ura diavolului față de slujitorii lui Hristos.

¹⁵⁷ Arhiva CNSAS, Fond Penal, Dosar 327, vol. 11, fila 331.

¹⁵⁸ Arhiva CNSAS, Fond Penal, Dosar 327, vol. 7, fila 156.

Dialoguri cu Valeriu¹⁵⁹

Despre monahism

Am descoperit pe Hristos și am dorit să-L urmez pe calea cea mai strâmtă, dintr-o nevoie lăuntrică de dăruire totală și din convingerea că numai prin Hristos se poate izbăvi lumea. Nu m-am despărțit de lume, ci pentru lume m-am despărțit de ce era lumesc în mine. Dorind să devin monah, nu am renunțat la viață, ci am vrut să slujesc vieții într-o formă mai înaltă.

Nu fecioria ori nevoința sunt atributele cele mai înalte ale monahismului, ci duhul luminat de har întru slujirea vieții. Monahul se roagă pentru oameni. Dezgustul călugărului față de lume trebuie înțeles ca o metodă ascetică, fiindcă monahismul este o viață de excepție, o viață contra vieții, pentru viață. Monahii sunt nebunii ce înfruntă până și firea pentru a se uni cu Hristos și a sluji oamenilor. Fecioria lor este expresia neprihănirii și lumea încărcată de patimi are nevoie de ea. Efectul fiziologic al castității devine izvor de putere duhovnicească, dar nu în scop personal, cum cred unii, ci în scop comunitar, cum ne învață Domnul. Monahismul e calea superioară de pregătire pentru lume, căci lumea are nevoie de nebunii celor sfinte pentru a o sfinți.

Acum trăim într-o epocă în care creștinii descoperă o altă cale de mărturisire: a nebulniei

¹⁵⁹ Ioan Ianolide, *op. cit.*, pp. 482-507. După mărturia celor ce l-au cunoscut și au vorbit cu el în temniță, aceste dialoguri, deși puse pe hârtie de Ianolide la ani buni de la eliberare, reflectă gândirea lui Valeriu.

crucii, a jertfei pentru Adevăr. Vrăjmașii lui Hristos au dezlănțuit cea mai mare și mai crudă prigoană asupra creștinilor. Acum cine crede trebuie să stea gata de moarte. Calea asta e un privilegiu spiritual de o mare frumusețe, din care însuși monahismul apare cu valori și semnificații noi.

Am considerat deci necesar să fac făgăduința călugărească, chiar dacă ne aflăm pe calea martiriului. Când ești pus în situația de a-ți da viața, făgăduințele aspre ale monahului rămân departe, dar au valoare, căci dovedesc râvna pentru cele sfinte; când credința se mărturisește cu prețul umilinței și al torturilor, toate nevoințele ascetice par ușoare, dar primirea lor dovedește totuși sensul duhovnicesc al jertfei. Deci acum, când sunt pus în situația de a-mi da viața pentru credință, făgăduința mea monahală, deși nedepusă practic, e o mângâiere a sufletului meu.

Monahismul a apărut în istoria creștinismului atunci când Biserica a devenit oficială și credincioșii plini de râvnă, nemulțumiți de modul de viață al societății creștine de atunci, s-au retras să trăiască autentic Evanghelia. Ei au constituit adevărate focare de înaltă spiritualitate creștină și au înrăurit mult lumea creștină medievală și chiar pe cea modernă. E știut că mănăstirile au jucat un rol cultural major, că au avut rol educativ strălucit, rol social de caritate și rol de propovăduire a creștinismului. Prin bărbații purtători de Duh, ele au înrăurit adesea politica și istoria, deși n-au reușit totdeauna să le ridice la nivelul conștiinței creștine.

Astăzi însă satana se teme să nu piardă puterea asupra lumii, de aceea este în plină ofensivă împotriva creștinilor, atât monahi cât și laici. Monahismul este discreditat prin sloganuri false și rău intenționate. Diavolul îi ispitește pe creștinii de azi, ca pe Domnul în munte, să fie asemenea lui, iar când ei refuză, trece la metoda exterminării lor prin toate mijloacele. Unii vin cu aur să ne cumpere, alții vin cu sabia să ne taie, noi însă ne adâncim în duhul evanghelic.

Avem nevoie de mărturisitori și trăitori creștini, monahi și laici. Nu ne retragem din bătălia istoriei, ci ne formăm și ne oțelim în îndârjita ei tensiune. Lui Hristos i-a fost încredințată toată puterea în cer și pe pământ. Torturile la care suntem supuși sunt uși prin care Hristos reîmprospătează și ridică mai sus Biserica și lumea.

Despre preoție

- Crezi, Valeriu, că preoția celibatară este bună?

- Din punct de vedere al dăruirii, ea este bună, căci celibatul înlesnește dezlipirea de orice interes și legătură omenească; dar celibatul este foarte greu de respectat, și din această perspectivă este o mare ispită. Formula ortodoxă mi se pare mai înțeleaptă: cu ierarhi monahi și cu preoți familisti.

- Dar nu are și formula preoției familiste neajunsurile ei?

- În mod ideal, preotul, chiar dacă are familie, trebuie să se poată smulge oricând din sânul ei pentru Hristos, iar dacă are bunuri materiale, să fie ca și cum nu le-ar avea. Căci preotul, ca să fie viu pentru Hristos, trebuie să fie mort pentru lume -

dar tocmai pentru a sluji lumea. El trebuie să fie în primul rând un exemplu de viață creștină. Preoții să lase lumea păcatului să-și îngroape morții, iar ei să se smulgă din ea pentru a zidi lumea creștină. Ar fi bine ca problemele materiale ale familiilor preoțești să fie integrate și preluate de comunitate. Trebuie respinsă teoria burgheză a preotului chiabur.

- Preoții și ierarhii trebuie să facă politică?

- Preotul e călăuzitorul duhovnicesc al omenirii creștine, dar este interesat de problemele întregii omeniri, prin urmare este angajat în toate problemele omenești, și cu atât mai mult în cele de orientare a lumii. Deci dacă politica înseamnă orientare, preotul se ocupă de politică. Având în vedere nedesăvârșirea condiției umane, în care formele sunt în continuă schimbare, preoții nu guvernează, ci veghează guvernările; ei veghează binele, deci se fixează pe un plan spiritual-moral și ideatic. Clerul trebuie să-și mențină libertatea și independența față de sectorul politic tocmai pentru a-l putea înrăuri și, eventual, primeni. Dar a lăsa lumea să fie guvernată la întâmplare, înseamnă a-și pierde misiunea lui clericală. Ideală este societatea condusă prin lucrarea divină și umană, clericală și laică, bisericască și statală. Clerului îi revine greaua misiune de a forma spiritualitatea pe fundalul căreia să se desfășoare istoria.

- Care sunt domeniile în care clerul poate lucra direct?

- În primul rând, lui îi este rezervat domeniul sacralui. Toți creștinii au har, dar numai clerul îl

administrează. În al doilea rând, este cuvântul, prin toate formele lui de exprimare: rostire, sunet, mișcare, culoare, imagine. Deci clerul poate face educație, învățământ, filosofie, poezie, artă, muzică, publicistică, ziaristică, știință, sociologie și economie. De asemenea, el e chemat să gândească politic și să se pronunțe în problemele politice, dar asta în funcție de circumstanțele istorice. Uneori creștinii au negat anumite guvernări, altele le-au recunoscut fără a și le însuși, iar când au putut, au dat expresie unor guvernări proprii. Adesea însă aceste guvernări sunt creștine ca formă, dar fără conținut creștin, căci forțele politice au reușit să înfrângă punctul de vedere creștin. Amintim în acest sens lupta dusă de Sfântul Ioan Gură de Aur cu împăratul Arcadie și de robia ce s-a practicat în lumea creștină.

- Dacă creștinismul a adus ideea de egalitate între oameni, de ce există o ierarhie bisericească?

- Toți oamenii, ca ființe unice, sunt egali în fața lui Dumnezeu. Suntem egali și în fața justiției, a dreptului la viață, a dreptului la afirmare, dar tocmai afirmându-ne ne dovedim diversitatea. Prin creație - deci ontologic, natural - suntem diferiți. Egalitatea dintre oameni nu duce la uniformitate, ci la ierarhie; problema este nu a elimina ierarhia valorilor, ci a stabili un criteriu sănătos de ierarhizare. Lumea însăși e creată ierarhic. Și îngerii sunt așezați ierarhic. Deci și oamenii, în măsura vredniciei și a darurilor lor, ocupă trepte ierarhice. Însăși viața duhovnicească trece prin trepte ierarhice către desăvârșire. Dar și Satana în iadul lui cunoaște ierarhia, și oamenii răi se ierarhizează în

răutatea lor. Spre deosebire de ierarhia răului, a orgoliului, a patimilor și a egoismului, creștinii aduc ierarhia binelui, a virtuților, a smereniei și a dragostei. Ierarhia bisericească are trei trepte de investire, dar ele trebuie să fie și trepte de viețuire, altfel riscăm a introduce modelul ierarhizării răului în ierarhizarea binelui, sub mască creștină. În principiu, nu există, deci, conflict între ideea de egalitate și aceea de ierarhizare a oamenilor.

Despre mistică

- Valeriu, noțiunile de *mistică* și *misticism* sunt astăzi denigrate; totuși oamenii cred în Dumnezeu și au nevoie de comuniune cu El. Tu însuși ai o trăire lăuntrică profundă. Deci ce trebuie făcut?

- În primul rând, trebuie să denunțăm de re-credință pe aceia care au reușit, aici și în alte părți, să discrediteze noțiunea de mistică. Mistica va rămâne centrul renașterii creștine care se prefigurează, căci prin ea creștinul intră în comuniune cu Hristos, printr-un proces sufletesc treptat de curățire și desăvârșire. Se pornește de la întoarcerea omului în sine însuși spre a-L căuta pe Hristos și se ajunge la unirea cu Dumnezeu prin dragoste. Trăirea lăuntrică transformă firea, umple mintea de cunoștință, întărește voința, curățește inima și face din om un purtător de Hristos. Spre deosebire de morală, care impune rigoarea unor porunci, mistica este un act viu, intim, de trăire în Duhul Sfânt. Fiind o „artă”, ea presupune un îndrumător, un povățuitor. Acesta este un Avvă, un Părinte, care pe lângă faptul că administrează harul, are el însuși o trăire lăuntrică și o practică isihastă.

- Care e începutul vieții lăuntrice cu Hristos?

- Credința în Dumnezeu. Sunt oameni care cred prin firea lor și prin mediul în care au trăit. Sunt oameni care ajung la credința din ei înșiși după căutări și rătăcirii. Sunt oameni care pervertesc credința din ei prin manifestări străine, degradante ori chiar satanice. Credința este o componentă potențială a structurii sufletești, dar ea necesită un proces atent și ordonat de cunoaștere. Iar Biserica are rolul de a ne învăța dreapta-credință.

- Dacă începutul vieții lăuntrice este credința, care este sfârșitul, încununarea ei?

- Credința e un sâmbure mic ce crește neconștient în viața aceasta și în viața viitoare, până la desăvârșirea omului și unirea lui, prin dragoste, cu Dumnezeu. Deci dragostea este virtutea cea mai mare, care nu înlocuiește, ci întărește și mai mult credința.

Despre „medievalismul” creștinismului

Un om politic cu convingeri liberale i-a spus lui Valeriu:

- Pentru mine credința este o instituție pe care trebuie să o încurajăm pentru a fi un corectiv al egoismului și abuzului omenesc. Dincolo de rolul ei socio-politic, ea nu mă interesează. Omul politic nu are nevoie de Dumnezeu. Credința trebuie îngădită politic, pentru a evita un nou Ev Mediu obscurantist.

- Domnule, i-a răspuns Valeriu, pentru unul ca dumneavoastră suferința este salvatoare. Prin suferință veți ajunge la lumina credinței. Veți înțelege atunci că sunteți mic și nedesăvârșit, că lumina dumneavoastră este întuneric, că numai prin

Dumnezeu poți fi om adevărat, că numai prin credință sunt deschise orizonturile cunoașterii și, în fine, că lumea nu se poate mântui fără credință. Sunteți solul unei idei preconceptuate despre Evul Mediu și al unei falsificări a conceptului creștin. Mai mult decât oricine, credincios se cuvine a fi omul politic, căci orientând lumea, el împlinește voia lui Dumnezeu, și-i revin mari responsabilități. În ceea ce privește Biserica și rolul ei ca instituție, ea nu este un corectiv, ci o integrare a lumii în Hristos și nu privește o parte, ci întregul. Întrucât n-ați voit a primi credința din pricina egoismului materialist, iată că vă vin suferința și moartea prin ateismul materialist. Egoismul burghez e strivit de fiul său mai cumplit, orgoliul ateist-materialist. Nădăjduiesc din inimă ca înainte de moarte să ajungeți la credință, dar asta ar însemna să-I urmați lui Hristos.

Și omul acela a ajuns la credință.

Despre pace

- Valeriu, ce este pacea?
- Pacea este o taină și nu se află decât în Hristos, prin Hristos și pentru Hristos.
- Pacea e în suflete ori în lume, în istorie ori în veșnicie?
- Fiind în Hristos, ea e în toate și prin toate.
- Poate exista o falsă pace lăuntrică?
- Patimile duc la o stare de împătımire care devine permanentă, dar nu e pace; greșelile duc și ele la o rătăcire ce se crede atotștiutoare, dar vine o clipă a adevărului și o astfel de stare dovedește o falsă pace; duhul rău poate să-l îndrăcească pe om până la orbire, dar asta nu e pace, ci robie; eul,

orgoliul, tendința de dominare tind să ne înșele printr-o pace personală, lipsită de Dumnezeu, dar omul va afla neapărat că e creatură și nu poate afla pacea decât la Dumnezeu.

- Poate exista pace lăuntrică fără războiul nevăzut?

- Cine nu luptă și nu învinge patimile și ignoranța, acela nu cunoaște pacea.

- Ce este de fapt războiul nevăzut?

- Întoarce-te în tine însuși și vei vedea!

- Poate exista pace lăuntrică fără pace cu omenii?

- Atâta vreme cât ești vinovat față de oameni, cu voie și fără voie, cu știință și fără știință, prin omisiune ori prin acțiune, nu poți fi împăcat nici cu Dumnezeu și nici cu tine însuși.

- Ce este pacea lăuntrică în Hristos?

- Este trăirea în Duhul Adevărului, împărăția Duhului Sfânt în om. Ea necesită discernerea duhurilor și capacitatea de statornicire în Adevăr.

- Mi se pare greu de delimitat binele de rău.

- De aceea e omul om, om liber, om-împărat, ca să deosebească duhurile. Dacă n-avem discernământ, nu suntem vrednici a fi oameni. Oamenii trebuie să fie sfinți.

- Pacea e în Lege, ori în Har?

- În Har!

- Pacea, atât în inimile oamenilor, cât și în lume, pare cu totul instabilă!

- Pacea oamenilor depinde de măsura în care ei se găesc în Duhul Adevărului, este deci înainte de toate o problemă spirituală, chiar dacă ea se

manifestă pe plan politic, social, economic, cultural, educativ ori moral. Toate problemele oamenilor sunt probleme de conștiință, iar conștiința nu-și află pacea decât în domeniul religiosului. Religiosul este fundamental în istorie.

- Valeriu, pacea este determinată de conștiință ori de putere?

- Este o greșeală a accepta pacea puterii fără adevăr. Nu se poate accepta pacea robiei! Nu se poate accepta pacea răului! Satana îți oferă puterea lui dacă i te închini, dar toată puterea, în cer și pe pământ, l-a fost dată lui Hristos, deci creștinii nu pot primi pacea ispititoare a lui satan.

- Valeriu, pacea e luptă?

- Pacea izvorăște din biruința binelui asupra răului, fie la nivelul conștiinței, fie la nivelul istoriei. Aici se află și sensul războiului nevăzut al asceților, și sensul apocaliptic al istoriei.

- Deci pacea trebuie să fie în neconținută ofensivă?

- Pacea trebuie să fie în ofensivă și mereu vigilentă. Pacea lui Dumnezeu a coborât prin „ofensiva” întrupării Domnului Hristos și prin „ofensiva” Duhului Sfânt, ce va lucra în lume până la a doua venire a Lui. Creștinismul este afirmare, căutare, cutezanță, stăruință, muncă, luptă, putere de jertfă. Creștinii nu vor accepta decât pacea lui Hristos, oricât de multe sacrificii li se vor cere.

- Pacea trebuie apărată?

- Unii apără pacea lui Dumnezeu, alții apără pacea satanei. Dar puterea fiarei apocaliptice va fi nimicitoare de puterea Mielului.

- Care sunt metodele de luptă creștine?

- În lupta de afirmare creștinismul este spiritual și deci liber, în apărare creștinii sunt obligați adesea să răspundă agresorului cu armele lui: David a trebuit să-l ucidă pe Goliat, Sfântul Nestor l-a aruncat în sulite pe Lie și a primit mucenicia.

- Suntem pentru pace ori pentru război?*

- Există o pace mai nimicitoare decât orice război și există un război aducător de pace. Cercetați duhul care naște evenimentele și finalitatea pe care o urmăresc ele, și așa veți ști ce este bine de făcut.

- Auzim mereu vorbindu-se despre pace!

- Fiecare putere propune pacea ei, dar toți sunt ipocriți, mascând sub noțiunea vagă a păcii propria lor dominație.

- Ce-i lipsește lumii creștine de azi: credința, adevărul ori puterea?

- În primul rând e o criză de credință; pe fondul ei lumea se situează în afară de adevăr și din această cauză Dumnezeu a luat puterea din mâinile creștinilor.

- Cum să interpretăm puterea satanică a secolului nostru?

- Dincolo de explicațiile istorice, sunt altele de structură și în ultimă instanță sunt cele spirituale. Structurile lumii acesteia sunt materialist-ateiste, forțele născute din Est tind să sfârșească planeta. Oamenii sunt atât de posedati de putere, de materie și de plăcere, încât se trăiește halucinant. Dezastrul este iminent, fie pe cale pașnică, fie pe cale militară, din cauza duhului rău care stăpânește modul de viață al lumii moderne. Lumea are nevoie de

suferință pentru a se putea reorienta spiritual. Dumnezeu are căile Sale de intervenție în istorie. Noi nu participăm la acest dezastru, ci suntem trecuți pe sub tăvălugul lui nimicitor, căci noi mărturisim oamenilor Adevărul. Dar oamenii de azi nu-l pot primi, căci din nou sunt fiii ai satanei.

Despre libertate

- Este libertatea o emanație a răului?

- Nicidecum. Răul nu există ontologic. În Dumnezeu nu există rău. Răul este răstălmăcirea libertății cu care Ziditorul a înzestrat pe oameni și pe îngeri, creaturile Lui cu conștiință liberă. Răul începe cu orgoliul lui satan și cu neascultarea omului.

- Respectă Dumnezeu libertatea omului?

- Prin atotștiința Sa, Dumnezeu a respectat ontologic libertatea omului, căci în creație a prevăzut nașterea Fiului Său, iar prin atotbunătatea Sa, Dumnezeu s-a făcut Om și suferă împreună cu noi până ce se va mântui lumea. Natura omului e liberă. Dar libertatea absolută nu e în creație, ci în Creator.

- Satana respectă libertatea omului?

- Satana nu cunoaște lăuntrul omului, dar folosește toate mijloacele ca să-l robească pe om, căci el însuși este rob netrebnic. Nu există libertate în rău.

- Omul respectă libertatea omului?

- Prin egoism și tendința de dominare, omul e lup pentru om; prin virtute și luminarea harului, omul e Hristos pentru om. Respectarea omului de către om este o problemă a îndumnezeirii oamenilor.

- Ce este eliberarea omului?

- Omul trebuie să se elibereze de tirania păcatului, de tirania naturii, de tirania semenilor săi, de tirania ignoranței și, până la urmă, să învingă moartea, iar acestea le poate realiza doar prin Hristos.

- Dar robia ce este?

- Este opusul eliberării, adică robia față de patimi, față de legile naturii, față de om, robia ignoranței și, în ultimă analiză, robia morții.

- Se poate acorda libertate răului?

- Răul are libertate, dar oamenii trebuie să-și apere libertatea lor, demnitatea lor, integritatea lor, valorile lor, credința lor. Libertatea ce o are răul nu e și îndreptățire la guvernare, el trebuie înfruntat și eliminat din lume.

- Poate exista o falsă libertate?

- Dacă poate exista un hristos mincinos, este firesc să existe și o libertate falsă. Ea poate fi spirituală, politică sau socială. Toate formele de manifestare a libertății sunt valoroase numai în Adevăr.

- Care e raportul între libertate și autoritate?

- În lumea noastră nu poate exista libertate fără autoritate și nici autoritate fără libertate. Aici ele se află într-un echilibru instabil, numai în Dumnezeu sunt absolute.

- Care sunt criteriile de ordine ale conștiinței libere?

- În primul rând poruncile lui Dumnezeu, apoi necesitățile naturale și vitale și după aceea valorile consacrate de experiența omenească și legile

stabilite de oameni - dar toate acestea trebuie redefinite și înțelese în context.

- Care e autoritatea ce dă pondere libertății?

- Este evident că omul nu este creatorul și stăpânul lumii și al vieții, că omul singur nu are dreptul să fie stăpânul oamenilor. Numai omul aflat în comuniune cu Dumnezeu, omul îndumnezeit are stăpânire peste lume și intră în comunitatea universală.

- Fiind oameni liberi și nedesăvârșiți, cum vezi problema infailibilității omului?

- La nivelul conștiinței personale, omul este infailibil prin certitudinea personală a adevărului, dar cu rezerva tocmai a lipsei sale de infailibilitate. Deci omul singur nu poate fi infailibil. Numai Hristos a fost Om infailibil.

- Ce este deci libertatea omului?

- E mediul în care se dezvoltă personalitatea umană, e condiția responsabilității umane și mai este justificarea omului-împărat.

- Care e deosebirea între libertate și libertăți?

- Libertatea e condiția, libertățile sunt drepturi. Libertățile definesc și totodată limitează libertatea. Libertatea e în duh, libertățile sunt în literă.

- Care este condiția universului în raport cu omul?

- Universul și natura au fost concepute ca să corespundă libertății omului. Este un echilibru uimitor între forțe multiple. Universul material al omului funcționează la fel cu universul spiritual al omului și amândouă conduc pe om la Dumnezeu.

- Poate omul să-și determine singur destinul?

- Ateii materialști, obsedați de plăceri, de dorința de dominație și egoism, au creat civilizația modernă, care culminează în tehnicitate. Ei au izolat natura umană și au părăsit poruncile lui Dumnezeu. Încercarea lor de a crea un rai pământesc și senzual a dat însă greș. Natura se epuizează și se poluează, devenind impropriu vieții. Tehnica, la rândul ei, are mult mai mari posibilități de distrugere decât de construcție. La toate acestea se adaugă răul cel mai rău: alienarea oamenilor. În aceste condiții, adepții antropocentrismului modern nu se mai simt stăpâni pe destinele lumii pe care ei înșiși au construit-o. Astfel lumea alienată, fără Dumnezeu, își află pedeapsa propriei ei răutăți.

- Ce este libertatea în viziunea materialismului ateist?

- O farsă, un fel de manifestare a hristosului mincinos. Determinismul materialist culminează în condiționarea conștiinței ca un complex de reflexe condiționate, prin care omul e terminat ca om, ca personalitate, căci nu mai are libertate și nu mai are sfințenie în sine.

- Dar materialismul ateu folosește idei-forță ca: libertate, comunism, egalitate, dreptate, materie, popor, știință, etc.

- Spiritul și viziunea materialismului ateu pervertesc toate valorile, căci le pun în serviciul egoismului și tiraniei. Este dovada că valorile umane nu sunt absolute prin ele însele, ci prețuiesc în funcție de duhul, sensul și măsura în care sunt folosite. Numai în Hristos totul e adevărat, bun și folositor. În afara Lui, totul este dezastru.

- Cum își poate afla omul împlinirea?

- Împlinirea omului este în comuniunea cu Duhul Sfânt. Duhul Sfânt e chemat să aducă unitate în diversitate, să aducă ordine în istorie, să aducă sfințenie în viață. Sfințenia nu e ceva serafic, nepământean și ezoteric, ci e deschiderea ce o face Hristos spre o lume trăită în Duhul Sfânt.

- Va primi lumea creștină a secolului XX viziunea libertății creatoare și mesianice?

- Evenimentele tragice prin care trece lumea modernă vor crea condițiile reînțoarcerii la credință. Trebuie să revenim la Duhul Sfânt, la Evanghelie, la forța apostolică. Avem datoria să strigăm cu toată puterea Adevărul, pocăința și întoarcerea lumii la Dumnezeu. Creștinismul renaște în cuptoarele de foc și tortură ale materialismului ateu. Satana va pierde, prin chiar metodele sale de lucru, lumea pe care credea că o va câștiga. Hristos apare limpede ca Mântuitor, ca Mesia, și va fi urmat cu credință de oameni.

Despre comunitate

- Am impresia, Valeriu, i-a zis un prieten, că tu te concentrezi asupra problemelor sufletești, a vieții interioare personale, și neglijezi aspectul social al creștinismului.

Valeriu a răspuns:

- Soluția pe care o dau omenirii creștinii este spiritualitatea creștină, și ea este o concepție integrală de viață. Nu e îngăduit a ne rezuma la o viață lăuntrică neglijându-ne semenii, dar nu se poate nici croi o lume fără a avea o viață duhovnicească. Spiritualitatea creștină înseamnă guvernarea Duhului

Sfânt. Strădaniile noastre duhovnicești lăuntrice sunt o pregătire pentru o viețuire duhovnicească în societate. A sări peste ele înseamnă a merge spre dezastru, căci îl părăsim pe Hristos. Dacă creștinismul n-ar fi și viață lăuntrică, el n-ar respecta omul și n-ar cunoaște libertatea lui. Trăirea lăuntrică se îngemănează cu orânduirea socială. Acum însă suntem în ceas de mare cumpănă. Să ne pregătim pentru moarte, ca să câștigăm viața.

- Care este deosebirea dintre comunitatea creștină și celelalte societăți?

- Comunitatea creștină e bazată pe Duhul Sfânt și pe dragoste. Ea e liberă. Ea asigură desăvârșirea omului, precum și înfrățirea dintre oameni. Comunitatea creștină nu e nici ficțiune colectivă, nici tiranie individualistă, ci e adevăr și iubire, libertate și muncă.

- Care este ideea de proprietate creștină?

- Obștească.

- Creștinul este proprietar?

- Este administrator.

- E bine a trăi din milă?

- Mila nu va pieri niciodată, dar nu e bine ca societatea să se împartă în milostivi și miluiți, căci cei miluiți pot fi umiliți în demnitatea lor de oameni. Mila este un act individual. Comunității îi este specific ajutorul reciproc. Dreptatea și justiția sunt ale politiciii. Dar și în cea mai perfectă umanitate mila va continua să fie o caracteristică a relațiilor dintre oameni.

- Ce zici de exploatarea omului de către om?

- E cumplită exploatarea omului de către om; aceasta presupune o societate individualist-bur-

gheză materialistă și egoistă, și ea nu are nici o tangență cu creștinismul. Dar omul poate fi exploatat și mai cumplit de stat; aceasta presupune o societate tiranică, deterministă, materialistă și anticreștină.

- Se dovedește însă că productivitatea și creația sunt superioare în societățile individualiste tocmai prin instinctele materiale și prin egoismul lor. Ce zici de asta?

- Numai constrânși de împrejurări capitaliștii au ținut cont de sensul social al profiturilor; altfel ar fi exploatat fără milă pe muncitori. Individualismul poate fi un corectiv, o alternativă a colectivismului, după cum și colectivismul poate fi un corectiv și o alternativă a individualismului. Jocul libertății trebuie să fie moral, jocul autorității, de asemeni, să fie moral. Numai comunitatea liberă, conștientă, dominată de valori sfinte poate împăca conflictul dintre individualism și colectivism.

- Comunitatea este o problemă de interese ori de generozitate?

- E o problemă de conștiință, de cunoaștere, de luciditate; căci e unica formulă care dă și satisfacție sufletească și rezolvă și aspectele materiale ale vieții. Prin comunitate viața și societatea se dezvoltă solidar și armonios.

- Are individul libertate, inițiativă, dinamism în comunitate?

- Pe de o parte individul dăruiește totul comunității, pe de alta comunitatea îi oferă libertate deplină de lucru și creație. Comunitatea nu poate fi

vie și rodnică decât prin elanul tuturor persoanelor care o compun.

- Cine decide în comunitate?

- Cred că deciziile trebuie să fie sobornicești. Comunitatea e în slujba poporului și poporul trebuie să decidă. Conducătorii și elitele trebuie să aibă deci adeziunea poporului.

- Comunitatea universală trebuie să fie centralizată?

- Comunitățile trebuie să se dezvolte natural. E nevoie însă și de o conștiință a comunității universale și de un mod de participare la ea, dar nu prin dirijare și planificare centralizată, căci astfel se ajunge la tiranie.

- Care sunt dușmanii spirituali ai comunității creștine?

- Răul, păcatul, patima, egoismul, lăcomia, avariția, orgoliul, invidia, tendința de dominare, lenea, indiferența, ignoranța, angoasa, neascultarea, incorectitudinea, necredința.

- Care sunt dușmanii materiali ai comunității creștine?

- Dușman nu este materia, ci înțelegerea și folosirea greșită a materiei; nu este necesitatea vitală, ci denaturarea necesităților. Nu sunt rele legile și formele, ci absolutizarea lor, nici ideile, căci ideile sunt bune, dar la locul și la vremea lor; dușman nu este viața, fiindcă viața este scopul existenței noastre, ci viața rău înțeleasă și egoistă.

- Care sunt dușmanii din afară ai comunității creștine?

- Sunt interesele individuale care se opun comunității din egoism ori orgoliu, sunt interesele care se organizează colectiv pentru a-i apăra egoismul și orgoliul, și, în fine, sunt orgoliile și egoismul care se organizează politic și care minează comunitatea creștină.

- În fața atâtor dușmani, ce trebuie să facă creștinii?

- Să lupte, să îndrăznească, să înfrunte pe toți cei ce se opun binelui și adevărului, răspunzând deopotrivă indivizilor, organizațiilor și tuturor formelor politice anticreștine.

- Trebuie să ajungă, deci, la puterea politică?

- Trebuie să impună respect și libertate din partea puterii politice! Un popor cu o vie conștiință creștină va avea și o guvernare pe principii creștine. Comunitatea însă să nu se confunde cu statul, pentru a nu se ajunge la tiranie și la abuzuri.

- Ce e deci de făcut?

- Să formăm conștiința creștină a oamenilor.

- Dar sunt prea mulți creștini care nu pricep sensul și rostul comunității creștine!

- Din păcate acesta e adevărul. Creștinii botezați de azi nu au nici pregătirea sufletească a catehumenilor ori a penitenților de odinioară.

- Oare vinul cel nou al Evangheliei a avut cândva burdufuri noi pe potriva lui?

- Au fost oameni care au trăit sfințenia, au fost și societăți ce s-au străduit întru dreptate, dar mai e mult de făcut. Creștinismul nu se poate declara satisfăcut cu un număr de sfinți, nici cu un număr

de mănăstiri, ci cu un mod de viață și cu o societate creștină.

- Acorzi încredere oamenilor?

- Da, dar și răspundere.

- Încercând să schimbăm lumea, nu există riscul să cădem în istoricitate și omenitate?

- Omul nu se poate salva fără Dumnezeu.

Istoria nu se poate desăvârși fără aspirația transcendentă, de aceea credința este baza întregii lumi creștine. Avem nevoie de har, mulțumim lui Dumnezeu că ne-a dat har, căutăm la rândul nostru să ne îndeplinim rolul de oameni. Am fost mântuiți prin Hristos, rămâne să ne mântuim și prin faptele noastre.

Despre marxism

- Valeriu, ce este marxismul?

- Un creștinism mincinos, contrafacera creștinismului, materializarea spiritului, antropomorfizarea lui Dumnezeu, răsturnarea tuturor valorilor, întemnițarea lumii, atât filosofic cât și politic. Marxismul este temniță. În spirit marxist toate valorile, toate rațiunile, toate lucrurile, toate acțiunile devin temnițe pentru oameni. Marx a refuzat orice transcendență.

- Dar socialismul?

- Socialismul e un bizar amestec de comunism și burghezie materialistă.

- Și național-socialismul?

- O ripostă confuză și vagă la marxism.

- Este posibil un socialism creștin?

- Creștinismul este înainte de toate o spiritualitate, dar are și expresia sa istorică. El se află în

slujba oamenilor, deci putem vorbi de un socialism creștin, dar am prefera să-i zicem *comunitarism*, tocmai pentru a-l deosebi de socialismul marxist-ateu. Esența celor două concepții este contrarie, contrarii sunt și formele istorice ce decurg din ele, precum contrare sunt și rezultatele lor.

- Ce crezi de social-creștinismul occidental?

- Nu are șanse de succes pentru că nu este suficient de tare. Lumea are nevoie de apă vie care să o trezească din apa moartă a materialismului. Ea așteaptă deci definirea și afirmarea unui socialism integral creștin.

- Poate fi marxismul confundat cu comunismul ori cu sovietismul?

- Ateismul, științifismul, legitatea dialecticii istorice, ura de clasă și dictatura proletariatului, toate principii marxiste, stau la baza comunismului și sovietismului. Nimic nu se petrece în mișcarea comunistă internațională în afara lui Marx.

- Dar Stalin ce a adus nou?

- Stalin este întruchiparea fidelă a marxism-leninismului. Ca Stalin sunt și Mao, Troțki, Ana Pauker, Gheorghiu-Dej și toți cei asemenea lor. E o mare greșeală a confunda comunismul cu o persoană; în afara lui Marx și Lenin, toți comuniștii sunt o apă și un pământ. Lupta nu trebuie dusă cu oamenii, ci cu concepția comunistă - acolo e otrava!

- Nu este posibil un conflict între comuniști?

- Dacă dragostea creștină nu a scos ura dintre oameni, ce va fi oare cu lumea comunistă, care crede în ură?! Conflictul dintre comuniști sunt inerente (și fulminante), dar ele nu rezolvă problemele, ci le

agradează. Numai întoarcerea oamenilor la Hristos poate salva omenirea.

- Revoluția sovietică e rusească?

- Rușii și toate popoarele sovietice sunt materialul cu care arhitecții comunismului au zidit Imperiul sovietic. Desigur că materialul are rostul și importanța sa într-o construcție, dar esențialul este concepția care stă la baza construcției. Rușii sunt primele victime ale marxismului. Însuși Lenin nu mai e rus, ci iluminist ori comunard, căci gândirea lui e occidentalizată.

- Cum explici ura lui Marx împotriva credinței?

- Marx neagă pe Hristos dar și pe Moise, și pe oricare întemeietor de religie. Marx neagă prioritatea spiritului asupra materiei. El își justifică ura împotriva religiei prin ineficacitatea istorică a credinței în rezolvarea problemelor sociale ale poporului asuprit și exploatat. Prin urmare, declară credința „opiu al popoarelor”, înlocuiește iubirea cu ura, iar libertatea cu tirania și dictatura proletariatului. El respinge spiritualitatea și astfel absolutizează nimicul în lume. Marx devine dumnezeul lumii - el, bietul Marx, care era de fapt un amputat sufletește, cu o concepție îngustă și opacă, cu venin în tot ce făcea, un om otrăvit, posedat, fanatic, limitat și nerealist.

- Dacă marxismul e atât de obtuz, cum se explică explozia sa în lume, care uimește secolul și tinde să domine?

- Marx a folosit idei majore, care pot polariza oamenii, dar care în contextul marxist au un sens

degradat. Marx a speculat toate slăbiciunile lumii burgheze, care erau o realitate crudă, și a mobilizat lumea în revoluție. El a derutat pe mulți prin complexitatea concepției dialecticii materialismului istoric. Cine nu privește pe Marx și marxismul ori comunismul în duh, acela riscă să fie tentat de marxism.

- Ce repugnă mai mult în comunism?

- E grea sărăcia, e gravă întemnițarea omului în sistem, dar nimic nu e mai înspăimântător ca determinarea conștiinței, care transformă omul într-o unealtă teleghidată.

- Dar nu scapă nimic comunismului, nu are și el o fisură?

- Fisuri ideologice are multe, dar ele nu se pot pune în evidență, căci puterea comunistă nu acceptă nici o libertate, nici un drept de a critica ori de a nega comunismul. Tirania comunistă e formidabilă. S-a creat un sistem instituționalizat care ține cu dinții de putere și vrea cu orice preț să și-o extindă. Perspectivele unui imperiu comunist triumfător în acest secol se deschid cu întunecimi încă nebănuite de fantezia omenească. „Reeducarea” din Pitești e un simbol al mapamondului comunist.

- Ce viitor vezi deci pentru omenire?

- Dumnezeu lucrează în lume. Prin multe suferințe omenirea se va izbăvi și comunismul va fi învins, dar lumea are probleme mai grave de rezolvat. Modul ei de viață, orientarea ei trebuie schimbate. Deci comunismul va pieri, dar important este cu ce va fi înlocuit.

Despre actualitate

- Valeriu, adesea vorbești despre *actualitatea creștinismului*. Cum o vezi?

- Hristos e prezent de-a pururi și pretutindeni în istorie, în mod mistic, tainic și prin conștiința și lucrarea credincioșilor.

- Care ar fi mijloacele de actualizare a credinței?

- Sunt mijloace spirituale, cum ar fi viața lăuntrică, strădanile duhovnicești, morala, virtutea, lupta cu păcatul, înnoirea lăuntrică, atmosfera duhovnicească, la care se adaugă învățătura, cuvântul, creația, studiul, știința, artele, munca și altele. Sunt însă și mijloace de ordin organizatoric, care decurg din primele.

- Mai sunt sfinți în lumea noastră?

- Acest secol a dat noian de sfinți și de martiri, numai că nu-i cunoaștem. Hristos este prezent și activ în lumea de azi prin sfinți, martiri, mărturisitori și eroi. Dar lumea creștină de azi nu e solidară cu sfinții ei, căci nu le poate urma exemplul. Dacă sfinții de acum ar fi fost la începuturile creștinismului, toată suflarea creștină ar fi trăit cu ei, prin ei, către ei. Noi nu suntem creștini și de aceea nu ne cunoaștem sfinții.

- Ce înțelegi prin sfânt și sfințenie?

- Sfânt poate fi tot omul. Avem sfinți rugători din pustie, avem sfinți mărturisitori din arenele romane, avem sfinți din catacombe și temnițe, avem sfinți împărați și eroi, atleți ai lui Hristos, avem sfinți ai milosteniei, avem sfinți clerici și laici, și din popor și din elite. Toți oamenii, în toate domeniile

de viață, sunt chemați la sfințenie, adică la o viață trăită în lumina Duhului Sfânt. Și o precizare: sfințiții nu sunt neapărat și sfinți, ci numai investiți cu iconomia harului dumnezeiesc. Lumea are nevoie și de sfinți, și de sfințiții.

- Crezi că există ipocrizii ascunse în creștinism?

- Din păcate, omenește privind lucrurile, adesea creștinii și-au explicat propriile neputințe și lașități prin tot felul de filosofii ori principii. Nu e admisibil să spui: „Eu mă rog, tu poți să mori de foame”, sau „Eu contemp lu pe Dumnezeu, lumea poate să rămână în mizerie”. Credința fără fapte e moartă.

- Atunci cum trebuie să înțelegem cuvintele: „Dați Cezarului cele ce sunt ale Cezarului și lui Dumnezeu cele ce sunt ale lui Dumnezeu” ?

- Atâta vreme cât „Cezarul” e păgân și necreștin, creștinismul conviețuiește cu el pașnic, respectându-i domeniul, dar păstrând intactă autenticitatea credinței. De pildă, în Imperiul Roman nu s-a făcut nici un compromis de credință în fața Cezarului asupritor, chiar dacă asta a dus la răstigniri și arene cu fiare sălbatice. Deci acei oameni care fac în istorie compromisuri cu păturile politice, ascunzându-se adesea sub amintita învățătură a Domnului, părăsesc de fapt și pe Dumnezeu, și pe oameni. Trebuie păstrată identitatea creștinismului și afirmată cu înțelepciune.

- Va izbuti lumea să înțeleagă și să primească creștinismul autentic?

- Cu greu, dar va izbuti, căci aceasta este o împreună-lucrare a lui Dumnezeu cu oamenii.

Despre criză

- Valeriu, care este fondul crizei de azi?

- Ateismul.

- Ce vezi în lumea de azi?

- Văd un haos interior, o descompunere care merge spre nihilism, căci oamenii sunt obsedați de nimicul materiei, de ficțiunea formelor, de epuizarea senzuală, de historicismul fără transcendență, de ceremonialitatea fără Dumnezeu, de consumatorismul fără spiritualitate, de falsitatea ce se ascunde sub autozeificarea omului. Dezastrul se desfășoară pe toate liniile de forță ale vieții omenești. E necesară multă suferință pentru reorientarea spirituală a lumii și pentru schimbarea modului ei de viață.

- De ce a lăsat Dumnezeu lumea să intre în criza în care se găsește, după aproape 2000 de ani de creștinism?

- Criza nu e a lui Dumnezeu, nici a credinței, ci a libertății conștiinței oamenilor. Oamenii ultimelor secole au desacralizat lumea, au pustii sufletele, au exacerbât senzualitatea, s-au lăsat pradă orgoliului materialismului și ateismului. În același timp și forțele satanice sunt mai ascuțite și mai bine organizate în secolul XX decât în primul veac creștin. Modul în care pier sfinții uciși de fiară în secolul XX este cu mult mai draconic, mai pervers, mai total, mai bine studiat, mai cumplit decât felul în care au fost uciși martirii primelor veacuri ale catacombelor. Milioanele de creștini de azi nu

sunt la nivelul spiritual al catacombelor, dar în acest secol sfințenia și martiriul sunt mai mari ca oricând prin intensitate și forme de manifestare. Dușmanii creștinismului, cei ce au provocat martiriul, vor acum să-i acopere existența și să-L facă uitat pe Hristos în lume, dar se înșeală și se dovedesc neputincioși. Ei au reușit să stăpânească lumea, dar au făcut sfinți și martiri. Au reușit să închidă gura oamenilor, dar lumina sfinților n-au reușit să o acopere. Dumnezeu lucrează în lume și prin oamenii necredincioși. Așa pare a se descifra rostul crizei pe care o străbate secolul XX: curățirea necesară unei trepte mai înalte de spiritualitate și viațuire.

- Care ar fi modalitățile de ieșire din criză?

- Întoarcerea la Hristos. Este necesară o elită creștină care să nu părăsească poporul, ci să lupte cu îndrăzneală contra tuturor formelor de împilare și înrobire a lui. Poporul nu poate fi apărat numai prin rugăciuni și pomeni, adică prin formalism sec, ci și prin luptă, îndrăzneală și putere. Lumea asta e în stăpânirea lui Hristos și creștinii nu au voie să o părăsească. Nu există nici o acuzație mai gravă decât să se spună că Biserica a părăsit poporul, căci atunci L-a părăsit pe Hristos, oricâte dogme ar fi stabilit și respectat ea.

- De ce este necesară credința în lume?

- Din înțelepciunea cu care a făcut Dumnezeu lumea. Lumea este nedesăvârșită, atât de nedesăvârșită încât nimic nu e desăvârșit în ea: nici orânduirile ei politico-sociale și economice, nici cultura, artele, științele, filosofiele și credințele ei.

Oamenii, liberi și conștienți, oricât de stăpânitori sunt ei în lume, nu se pot desăvârși decât prin comuniune cu Dumnezeu. Dacă i se ia omului această legătură cu divinul, el decade în bestialitate și neant. Credința este deci o necesitate.

- Creștinismul este discreditat de materialisti ca retrograd, întunecat, medieval, inchiuzitorial, iezuit, mistificator. Ce putem răspunde? *

- Materialismul care denigrează azi creștinismul are ca bază teoretică știința; ei bine, tocmai știința este antimaterialistă și divulgă materialismul ca tiranic, limitat, mecanicist, nihilist, nefast și dezastruos. Lumina materialismului este întuneric; orientările progresismului sunt contra naturii; senzualismul materialismului a descompus firea; umanismul materialismului a bestializat lumea; legile materialismului sunt fictive, deși pentru o vreme au întemnițat gândirea oamenilor. Știința a ajuns la limitele cunoașterii materiale și ea singură ancorază lumea în transcendent.

- Cum se poate ieși din criza materialistă?

- Prin Hristos, numai că El nu este primit de lumea de azi; nimeni nu e dispus azi să-și modifice viziunea și modul de viață, cu toate că se merge spre dezastru. Evenimentele sunt în curs și nu mai pot fi oprite nici de creștini. Totuși avem datoria să strigăm oamenilor: „Opriti-vă din dezmăț, renunțați la tiranie, puneți ordine în voi înșivă, puneți limite nesațiului vostru, întoarceți-vă la natură, renunțați la orgolii, distrugeți armele atomice; dacă sunteți raționali, renunțați la raționalism, dacă sunteți realiști, vedeți realitatea spirituală; dacă aveți cunoaș-

tere, ancorați-vă în transcendent! Dați sufletului vostru sfințenie de sus, căci numai așa vă veți mântui. Pocăiți-vă! Chemați pe Dumnezeu să pună ordine în voi și în lumea voastră, pe pământul vostru și în cerul vostru!" Toate acestea să nu fie însă numai îndemnuri abstracte și moralizatoare. Creștinii sunt chemați să fie treji. Lumea are nevoie de Hristos, de credință și de autentic creștinism.

Despre rolul creștinismului

- Care sunt, Valeriu, năzuințele creștine de azi?

- Acum și în viitor sunt necesare două procese creștine: unul de *reîncreștinare a creștinilor* și altul de *încreștinare a necreștinilor*. Prin reîncreștinare înțelegem întărirea credinței creștine, efortul de trăire autentic creștină, trepte de desăvârșire duhovnicească, comunitate creștină activă, solidară, frățească și definirea formulelor de viață creștină. Dar creștinătatea a pierdut rolul ei mesianic și nu mai are forța istorică necesară de polarizare, de îndumnezeire a lumii. În acest fel, ea lasă spațiu liber pentru păgâni, ateii și iudei. Cine crede fără a fi și un misionar, acela încă n-a cunoscut frumusețea credinței.

- Crezi, Valeriu, că tradiționalismul, deci și creștinismul, înseamnă trăire în trecut?

- Nicidecum. Creștinismul e actualitate, e Hristos în actualitate. Dacă viața e unică și mereu nouă, cum am putea trăi în trecut? Și dacă viața a ajuns la formele actuale, cum ar putea să nege trecutul? Prin tradiție nu trăim în trecut, ci dăm continuitate Duhului Sfânt, acum și în vecii vecilor. Cu discernământ, cu grijă, cu înțelepciune trebuie să

învățăm din tradiție cele necesare în actualitate și în viitor.

- Crezi, Valeriu, că putem trăi în perspectiva eshatologică, rupti de lume, de istorie, de actualitate?

- O astfel de teorie este pe cât de absurdă, pe atât de ipocrită. Veșnicia începe acum. Numai dacă trăim veșnicia acum o vom avea eshatologic, altfel o pierdem. Deci creștinii fac istorie, dar nu se confundă cu istoria, căci numai năzuind neconținut spre veșnicie vom avea lumina și puterea de a face din istorie trepte mereu noi, mereu mai sus către Împărăția lui Dumnezeu.

- Ce este necesar pentru a zidi lumea creștină?

- E bine să ne orientăm după exemplul clasic al comunității apostolice: să cunoaștem bine învățătura creștină pentru a-i vedea aplicabilitatea în actualitate; să ne unim într-o lucrare solidară, în lumina și sub călăuzirea Duhului Sfânt; să trăim într-o comunitate obștească a dragostei, care să fie după voia lui Dumnezeu; să ne rugăm, să liturghisim, să ne unim cu Hristos, ca prin harul și darul Lui să fim în Împărăția Lui.

- Valeriu, care sunt factorii care mântuiesc lumea?

- Am putea zice că e unul singur: Dumnezeu; și n-am greși, căci de la El este totul și prin El se va desăvârși lumea. Dar procedând astfel, n-am înțelege bine omul, viața și natura. Deci sunt doi factori care decid destinul lumii: Dumnezeu și omul, pogorârea lui Dumnezeu și năzuința omului spre cer, harul dumnezeiesc și voința omului.

Conlucrarea lui Dumnezeu cu omul este cheia mântuirii lumii.

- Putem prezenta lumii un plan creștin concret de viață și guvernare?

- Creștinii propun lumii o spiritualitate, iar lumea trebuie să găsească formele de viață corespunzătoare ei în actualitate. Fundamentarea lumii pe credință este o reîmprospătare necurmată a Evangheliei. Duhul apostolic și martiric trebuie să rămână mereu viu. Năzuințele sfinte trebuie să vibreze neconținut în lume. Năzuim spre o lume creștină, arzând în flacăra credinței și a iubirii, urmând patimile și martiriul, preamărind Învierea, Schimbarea la față și Înălțarea.

Gânduri pentru o împreună lucrare spirituală

Deși Valeriu a fost sufletul familiei spirituale de la Târgu-Ocna, ar fi totuși greșit să credem că atmosfera de aici i se datorează exclusiv. Dumnezeu a rânduit în jurul lui multe suflete alese, fără de care această lucrare duhovnicească nu ar fi izbândit.

Frumusețea și particularitatea celor petrecute la Târgu-Ocna constă - dincolo de figurile excepționale care pot fi evocate individual - tocmai în aspectul acesta de comuniune, de împreună lucrare la care fiecare a adus după puteri - dar cel mai adesea peste puteri! - partea sa de jertfă. Pentru lumea noastră atât de absurd divizată, înainte de orice Târgu-Ocna este o lecție de viață creștină trăită în comuniune.

De altfel, gândul unei comunități creștine - pornit eventual de la experiența comunitară de la Târgu-Ocna - l-a urmărit pe Valeriu în ultima perioadă a vieții. Așa cum am văzut, mai ales din capitolul anterior, conștiința păcatului și lucrarea de pocăință nu l-au făcut să se cufunde ursuz în sine, uitând de ceilalți, ci, prin harul care s-a sălășluit în suflet, a ajuns la o concepție creștină integrală, capabilă să înțeleagă foarte nuanțat rostul creștinismului în lumea de astăzi.

Astfel, a încercat să definească cu ajutorul unor principii temeiurile și năzuințele unei comunități spirituale după modelul Târgu-Ocna.

Scrise după eliberare de părintele Voicescu pe o carte confiscată cu ocazia arestării în 1959, aceste principii au ajuns prin grija Securității¹⁶⁰, până la noi. Ele exprimă sintetic gândirea lui Valeriu, fiind temelii nemincinoase atât ale urcușului duhovnicesc personal, dar, mai ales, ale oricărei împreună lucrări spirituale.

Principii de viațuire creștină

Principiul dragostei: Supunem întru totul iubirea noastră iubirii lui Dumnezeu și în ea ne iubim unii pe alții.

Principiul cinstei sufletești: Recunoaștem adevărul și poziția noastră față de el. Suntem nepărtinitori, recunoscând fiecăruia ce este al lui. Cunoscând toată uneltirea duhului rău, alegem cu înțelepciune lupta cinstită, în care și cei ce cad sunt biruitori.

Principiul educației: Zi de zi mă lepăd tot mai mult de omul cel vechi ca să mă desăvârșesc în cel nou. Ne eu, ci Hristos trăiește în mine.

Principiul rugăciunii: Însoțim întreaga noastră viață de rugăciune, singuri și în comunitate. Rugăciunea este prima armă duhovnicească.

Principiul unității: Unde sunt trei sau oricâți ar fi, una suntem. Prin Hristos și prin sfinții martiri

¹⁶⁰ Arhiva CNSAS, Fond Penal, Dosar 327, vol. 5, fila 4, cu titlul „Copie după instrucțiunile de activitate legionară - se putea altfel - elaborate de învinuitul Ianolide Ion difuzate în rândul legionarilor și reconstituite în anul 1954 de învinuții Voicescu Constantin și Petrescu Vasile pe filele cărții *Trilogii* de Simion Mehedinți”. În realitate principiile au fost alcătuite de Valeriu Gafencu împreună cu Ioan Ianolide.

creștini, a căror biruință o continuăm și noi împotriva porților iadului, ca luptători ai poporului ales pentru împlinirea împărăției lui Dumnezeu pe pământ. Un dușman dintre noi este mai periculos decât o mie din afară. Dragostea dintre noi este mai puternică decât orice ar putea să ne despartă.

Principiul ascultării: Supunem întru totul voia noastră superiorilor noștri, ascultători făcându-ne până la moarte. Unde sunt doi, unul ascultă. Ascultarea duce Biserica la biruință.

Principiul libertății: În Hristos cunoaștem libertatea sufletească și de acțiune neprihănită, plină de înțelepciune și de îndrăzneală. Libertatea în adevăr respectă ascultarea, înfrumusețează unitatea, mărește simțul răspunderii.

Principiul sfatului ecumenic: Fiecare stăruie în a descifra adevărul, dar toți avem o singură hotărâre luată în sfat ecumenic, în care avem un *primus inter pares*. Astfel împăcăm libertatea cu autoritatea, egalitatea cu ierarhia și inovația cu tradiția, toate sub umbrirea Duhului Sfânt.

Principiul comunității: Unul întregește ceea ce lipsește celuilalt, astfel ca nimănui să nu-i prisosească și nimănui să nu-i lipsească. Forma ideală o ating cei ce dăruiesc totul, în smerenie. Încadrând astfel interesele particulare interesului general, tindem către o armonie universală.

Principiul băii sufletești: În dragoste frățească ne mărturisim greșelile unii altora și controlăm executarea hotărârilor luate. Prin Sfintele Taine și prin această baie sufletească ne purificăm.

Principiul jertfei permanente: Muncim și jertfim

până la moarte, având în față bucuria mântuirii.

Principiul cunoașterii: Cunoaștem tot ceea ce poate fi cunoscut și stăpânim tot ceea ce poate fi stăpânit spre folosul, înălțarea și mântuirea omului. Cercetăm totul ca din toate să alegem ce e bun.

Temeiurile unității creștine

În trupul lui Hristos una suntem. Prin filiația din Dumnezeu, prin nașterea din (nou) Dumnezeu, prin împărtășirea Duhului Sfânt, prin legătura pe care o avem cu sfinții și cu Biserica triumfătoare, prin tradiția creștină, prin conștiința de popor ales, prin conștiința de luptă, prin dragostea dintre noi, care e mai puternică decât orice ar putea să ne despartă. Suntem una prin autoritatea lui Dumnezeu și prin libertatea care o supunem unii altora, pentru împlinirea aceluiasi ideal. Unitatea noastră se împlinește prin credința noastră în rugăciunea din Ghetsimani. Istoria lumii ne arată că numai prin unitate se poate realiza bunăstarea și buna înțelegere.

A fi elită creștină

A fi elită creștină însemnează ca din dragoste pentru Dumnezeu să ucizi tot răul din tine și să urăști tot răul în afară de tine, iar din dragoste pentru oameni să porți crucea lui Hristos zi de zi și să-ți pui viața pentru mântuirea lumii.

A fi elită creștină însemnează a cârmui corabia lumii spre Hristos, urmându-i Lui. Lumea văzând exemplul acestei vieți, să consimtă a-I urma lui Hristos.

Prin elita harică lumea se împacă cu

Dumnezeu și își găsește pacea și rezolvarea fericită a tuturor problemelor care o frământă.

Elita harică se impune prin exemplul bun în trăire și prin consimțirea poporului. Exemplul rău în trăire o scoate și din starea harică și din consimțirea poporului.

Iubindu-L pe Hristos

Iubindu-L pe Hristos

Să urăști, să nu poți suferi și să fii ca mort pentru aur și aur altora vei da.

Să urăști, să nu poți suferi și să fii ca mort pentru puterea de stăpânire și ca o slugă credincioasă peste multe vei fi pus să stăpânești.

Să urăști, să nu poți suferi și să fii ca mort pentru orice gând care nu vine de la Părintele luminii și altora lumină vei fi.

Să urăști, să nu poți suferi și să fii ca mort pentru orice simțământ care nu izvorăște din inimă curată și cu iubire divină vei fi înveșmântat.

Iubindu-L pe Hristos

Să urăști, să nu poți suferi și să fii ca mort pentru rădăcina răului din tine, din lume și din văzduh și vei fi om liber.

Iubește-L pe Hristos și vei fi fericit!

Năzuim spre Înviere

Vrem să aducem neamul la Biserică pentru a ne împăca cu Dumnezeu.

Vrem să creăm o școală de educație și cultură creștină pentru desăvârșirea omului, care să adune toate energiile creatoare omenești.

Vrem să formăm omul nou, născut din nou

din Dumnezeu și din strădania lui personală.

Vrem să înfăptuim împărăția lui Dumnezeu pe pământ cu ajutorul Duhului Sfânt, luptând împotriva forțelor satanice.

Vrem să trăim într-o comunitate creștină care să dea unitate în diversitatea formelor vieții și care să smulgă pe om din suferința morală și fizică. Prin omul nou vrem să dăm expresie creștină, în conținut și formă, tuturor problemelor omenești din toate timpurile.

Două mărturii

Încheiem șirul mărturiilor despre sfântul închisorilor cu o scrisoare – datată 29 ianuarie 1946 - trimisă de acesta familiei, urmată de cuvântul rostit de părintele Constantin Voicescu în 1991, la parastasul martirilor de la Târgu-Ocna. În scrisoare, Valeriu vorbește de momentul în care și-a conștientizat starea de păcătoșenie – stare în care de fapt ne aflăm cu toții. Această conștiință a păcatului, mereu trează, după cum mărturisesc cei apropiați, a stat la baza pocăinței sale: „De la acea dată – spune Valeriu în scrisoare – am început conștient lupta împotriva păcatului”. Curățindu-se de păcate, prin harul lui Dumnezeu, ajunge la o stare de pace și de lumină resimțită și de ceilalți. Despre această influență, de fapt despre roadele acestei influențe, despre atmosfera duhovnicească plină de dragoste de la Târgu-Ocna – un fel de rezumat a ceea ce am spus până acum – vorbește părintele Voicescu în cuvântul său. Astfel aceste două mărturii, scrisoarea lui Valeriu și cuvântul părintelui, se împletesc foarte bine.

*

Aiud, 29 ianuarie 1946

„Alta este viața decât aceea pe care și-o închipuie oamenii. Altul este omul însuși, decât ceea ce se închipuie el a fi. Altul este Adevărul, decât acela pe care-l imaginează mintea omenească.

Vreau să fiu sincer și deschis până în cele mai adânci fibre ale sufletului. Cu primul pas pe care l-am făcut în închisoare m-am întrebat pentru ce am fost

închis. Pe planul vieții sociale, privind relațiile mele cu lumea în care am trăit, întotdeauna am fost privit ca foarte bun, un exemplu de conduită morală. Dacă intram în conflict cu cineva, era numai pentru Adevăr. După mult zbucium, după multă durere trăită, când paharul suferințelor se umpluse, a venit o zi sfântă, în iunie 1943, când am căzut cu fața la pământ, ingenuncheat, cu fruntea plecată, cu inima zdrobită, într-un hohot de plâns. Îl rugam pe Dumnezeu să-mi dăruiască lumina. La acea dată îmi pierdusem toată încrederea în oameni. Îmi dădeam perfect de bine seama că mă găseam în adevăr, pentru ce dar sufeream? Din tot sufletul meu plin de elan rămăsese numai iubirea. Nimeni nu mă înțelegea.

În plânsul meu prelung am început să bat metanii. Și deodată - O, Doamne! Ce mare ești Tu, Doamne! - mi-am văzut tot sufletul meu plin de păcate, rădăcina tuturor păcatelor omenești am găsit-o în mine. Vai, atâtea păcate, și ochii sufletului meu împietrit de mândrie nu le vedeau! Ce mare este Dumnezeu!

Văzându-mi toate păcatele, am simțit nevoia de a le striga în gura mare, de a mă lepăda de ele. Și o pace adâncă, un val adânc de lumină și dragoste mi s-a revărsat în inimă. Imediat cum s-a deschis ușa am ieșit vijelios din celulă și m-am dus la ființele care știam că mă iubesc cel mai mult și la cei ce mă urau și care greșiseră cel mai mult față de mine și le-am mărturisit deschis, fără nici un înconjur: «Sunt cel mai păcătos om. Nu merit încrederea ultimului dintre oameni. Sunt fericit!».

Toți au rămas înmărmuriți. Unii m-au privit cu dispreț, alții cu indiferență, unii m-au privit cu

iubire pe care ei înșiși nu și-o puteau explica. Un singur om mi-a spus: «Meriți să fii sărutat!». Dar eu am fugit repede în celula mea, mi-am trântit capul în pernă și mi-am continuat plânsul, mulțumind și slăvind-L pe Dumnezeu. (...)

De la acea dată am început conștient lupta împotriva păcatului. De-ați ști voi ce grea luptă este războiul cu păcatul! Vreau să știți că nu numai aici, ci și când eram afară am luptat foarte mult împotriva păcatului. [Aici mărturisește că, deși a fost ispitit trupește, nu a căzut, ci a rămas curat].

În închisoare mi-am cercetat sufletul și mi-am dat seama că, chiar dacă n-am păcătuțit cu fapta, însă cu vorba și mai ales cu gândul tot am greșit. M-am dus la preot și, după un adânc examen de conștiință, m-am spovedit. Mărturisirea m-a depovărat de ele.

Și o luptă continuă duc mereu. Lupta nu încetează până la moarte. Fără pocăință nici un om nu poate face nici un pas înainte. Cine fuge de realitatea propriului suflet e un mincinos. (...) Ce este viața? E un dar al lui Dumnezeu dat nouă, oamenilor, pentru a ne curăți sufletele de păcat și a ne pregăti, prin Hristos, pentru a primi viața veșnică. Ce este omul? O ființă creată din nemărginita iubire a lui Dumnezeu, căreia i-au fost puse în față fericirea și moartea, spre a alege. (...)

Fiți foarte atenți! În viața socială oamenii se privesc și se judecă nu după ce sunt ei în fond, ci după ce par ei în formă. Nu vă faceți iluzii despre om - căci cine face aceasta va suferi amar - însă iubiți-l. Unul singur este desăvârșit, Unul singur este bun, Unul singur este curat: Hristos-Dumnezeu!

Și acum: ce este Adevărul? Adevărul este

Hristos, Cuvântul lui Dumnezeu. Căutați să vă apropiați sincer de Hristos și lăsați lumea cu păcatele ei în pace!"¹⁶¹.

*

Târgu-Ocna, 21 iulie 1991

„Slujba înmormântării marchează durerea despărțirii.

Pentru cei ce cred în Dumnezeu însă, moartea nu este un eșec, nu este punctul final. E pragul care desparte cele două tărâmuri, poarta prin care se intră în celălalt plan de existență.

Noi, creștinii, nu suntem ca cei fără nădejde. Credem în lumea de dincolo, credem în Înviere. Pentru că știm că suntem și altceva decât carne și sânge. Și că tocmai acest altceva - sufletul veșnic - ne definește ca oameni. De aceea, slujba înmormântării este, pentru noi și pentru cei plecați, prilej de întărire a nădejzii în Înviere.

Slujba pe care am săvârșit-o azi e mai puțin obișnuită. I-am prohodit, după patruzeci de ani, pe cei care și-au sfârșit viața, ca deținuți politici, în penitenciarul Târgu-Ocna și au fost aruncați aici, în gropi comune, fără slujbă, fără cruci. Parcă văd lada de la poartă ... de multe ori cu doi de-ai noștri în ea; și nu rareori cu altul sau chiar alții pe capac ... Și după ce își deșerta morții, lada se întorcea înapoi și aștepta pe alții. Ne aștepta pe noi ...

Unii, din mila Domnului, am supraviețuit. Suntem aici și vărsăm lacrimi liniștite la groapa lor, dar nu suntem triști. Veți putea înțelege starea de bucurie pe care o trăim, așa cum a surprins-o Sfântul acestui loc, Valeriu Gafencu, în *Imnul celor*

¹⁶¹ Ioan Ianolide, *op. cit.*, pp. 231-233.

căzuți. Iată o strofa din acest imn, încrustată pe troița sfințită azi, ca să însemneze mormântul lor comun:

*Te-ai dus și ne-ai lăsat în urma ta
Nădejdea revederii-n paradis.
Mereu vei fi cu noi și-om aștepta
Să ne-ntâlnim cu sufletul deschis.*

Așteptăm întâlnirea de acolo. Trăim însă cu intensitate, ca pe un prim pas spre înalțuri, și întâlnirea noastră de aici, de acum, dintre noi și dintre noi și ei. Se simt privirile lor din lumea de dincolo. Avem conștiința că pășim pe un loc sfânt!

Mi-e greu să vorbesc despre Târgu-Ocna. Dacă s-a vorbit despre „fenomenul Pitești”, în sensul lucrării satanice de distrugere sistematică, fizică și spirituală a omului, socotesc că trebuie să se vorbească, cu atât mai mult, de „fenomenul Târgu-Ocna”, ca lucrare divină de restaurare a omului în plin iad comunist.

Despre Târgu-Ocna ar fi trebuit să vă vorbească Valeriu Gafencu, stâlpul de foc al spiritualității creștine din închisorile comuniste. Ochii lui mari, albaștri, oglindeau cerul. Privindu-i, te simțeai așa de mic! Dar zâmbetul lui de nedescris îți dădea curaj și te făcea să cunoști ce este iubirea lui Hristos. Și oricât i-a fost de grea crucea suferinței, zâmbetul acesta n-a încetat să-i lumineze fața. Așa a plecat la Domnul, într-o bună zi, la 18 februarie 1952, luându-și la revedere de la toți ... Cu câteva zile înainte, terminase, ca pe un testament, *Imnul celor căzuți*.

Doctorului Mihai Lungeanu, Valeriu Gafencu

i-a mărturisit, cu câteva zile înainte de plecare, că i-a apărut Maica Domnului care i-a zis: «De acum înainte, eu voi fi iubirea ta». În chiar ziua despărțirii, aceluiasi doctor, care l-a vegheat zi și noapte, i-a spus: «Simt că urc niște trepte. Respir și mă simt din ce în ce mai ușor» (în timpul acesta, spune Mihai, respirația și pulsul erau ca și inexistente). A dorit ca celor din Târgu-Ocna să li se dăruiască, din partea lui, atunci când va fi cu putință, câte un Nou Testament. Și a plecat dincolo cu numele mamei și al surorilor pe buze.

Ar fi trebuit să vă vorbească despre Târgu-Ocna Ioan Ianolide, fratele și prietenul în Hristos al lui Valeriu, care în 23 de ani de temniță, deși relativ tânăr, câștigase înțelepciunea filocalică a unui mare avă. Dar și el a adormit întru Domnul, după ce a ieșit din închisoare. Ar fi trebuit să vă vorbească despre Târgu-Ocna părintele Gherasim Iscu, starețul de la Tismana, părintele Viorel Todea, Gicu Jimboiu, Ion Plopeanu și mulți alții, care acum ne privesc de dincolo, de sus, mult mai sus de Măgura.

Ar fi trebuit să vorbească despre Târgu-Ocna cei mai mulți dintre frații de pătimire, care sunt sau nu de față și care au fost angajați cu toată ființa în viața acestei pușcării; acum stau smeriți de-o parte.

Despre aspectul duhovnicesc din Târgu-Ocna am fost însă rânduit să vorbesc eu, în calitate de preot. Repet: ceilalți erau mai în măsură s-o facă. De aceea, m-am străduit ca aceste împărtășiri să reprezinte gândurile celorlalți, ale tuturor, deși, vă dați seama, e greu să te desprinzi de o notă firească de subiectivism.

În ceea ce mă privește, subliniez din capul

locului: viața de la Târgu-Ocna, cu frumusețile și tragismul ei, este aceea care m-a determinat să părăsesc studiul geografiei, de care eram îndrăgostit, să optez, după eliberarea din 1954, pentru Teologie și să mă preotesc. N-am fost singurul.

Cum să faci cunoscută viața duhovnicească de la Târgu-Ocna într-o cuvântare? Cum să înțeleagă cineva ce s-a petrecut aici, zi de zi, între 1950 și 1954? Și apoi, cuvintele sunt așa de neputincioase! Și totuși, cu regretul că nu pot înfățișa un tablou complet, voi face doar o palidă schiță.

Închisoarea de la Târgu-Ocna a fost o oază într-un deșert al suferinței. Nu că aici nu ar fi fost suferință. Dimpotrivă. Durerea, boala cu toată hidoșenia ei, moartea erau la ele acasă. Deși era sanatoriu, cu aspect și condiții de viață cât de cât mai umane, temnița a rămas temniță.

Dar aici socot că s-a revărsat mila lui Dumnezeu peste toată suferința. Crucea a fost privită ca poarta cerului. Suferința a fost sublimată în bucurie, cum a sesizat-o Valeriu Gafencu în versul: *Și cerul deschis se arată / Cu porțile în chipul crucii.*

Mila lui Dumnezeu ni s-a făcut vădită de când am pășit în Târgu-Ocna, vărsați din duba-vagon care ne aducea de la Pitești. Nu pot să uit acea seară târzie de mai 1950, cu lună plină, cu aerul curat, îmbălsămat de teii înfloriți, pe care îl sorbeam cu lăcomie, când convoiul celor aproximativ 50 de deținuți - niște arătări, majoritatea tineri studenți și elevi - s-a îndreptat spre pușcăria-sanatoriu. Și nu ne venea să credem urechilor cuvintele blânde ale

celor câțiva gardieni mai în vârstă care ne îndemneau: «Stați mai încet, taică!». Noi eram obișnuiți cu «banditul!» , cu înjurături, cu pumni și cu ciomege! Ba ni s-a spus și «Bine ați venit!». Dar camerele unde am dormit prima noapte, cu ferestre mari și fără obloane! De neconceput într-o închisoare! Dar faptul că a doua zi am aflat că putem ieși afară, în voie! Să te poți întinde pe iarbă, să vezi cerul și să fii văzut de soare, să te întâlnești și să ai voie să stai de vorbă cu ceilalți frați de suferință! Și apoi să fii cercetat medical, cu atenție și dragoste, să fii tratat, să ai mâncare mai bună, mai îndestulătoare. Și pâine, ba chiar unt și lapte! Iertați-mă, numai cei ce au trăit clipele acelea pot înțelege.

Condițiile acestea însă n-au fost o permanență. Am parcurs perioade de mari restricții, de teroare chiar, îndeosebi atunci când s-a încercat - fără succes - să se facă reeducare, ca la Pitești. Iar activitatea ofițerului politic securist și a informatorilor a însemnat un neconținut stres. La un moment dat, paraclisul din corpul vechi al penitenciarului a fost dezafectat, iar crucea de pe turlă dată jos. Și s-au trimis în penitenciar, drept cârpe de spălat pe jos, veșminte preoțești și sfinte acoperăminte din altar. Ne-am îngrozit de blasfemia asta. Și am căutat să le recuperăm și să le ascundem. Un patrafir vechi l-am cusut în căptușeala paltonului meu, cu care m-am învelit până la eliberare. Am reușit să-l scot afară. Să fie oare vreo legătură între acest patrafir și faptul că mai târziu am devenit preot?

În ambianța aceasta, s-a format la Târgu-Ocna mai mult decât o comunitate: o adevărată familie

duhovnicească. S-au realizat aici legături mai puternice decât legăturile de sânge. Acestei familii i-a dat viață Valeriu Gafencu, pe care l-am socotit un sfânt și pe care, mai devreme sau mai târziu, Biserica îl va canoniza.

Setea de cultură și mai ales setea după Hristos a caracterizat viața deținuților de aici. În penitenciar a fost introdus un Nou Testament, care a circulat în foi volante. S-au învățat texte sfinte pe de rost. Erau tineri care știau pe dinafară aproape tot Noul Testament. Nu mai vorbesc de rugăciuni, acatiste, paraclise etc. Plăcuța de săpun - în diferite tehnici - a fost *tabula cerata* care a suplinit, cu mare eficacitate, hârtia modernă.

La Târgu-Ocna s-a practicat rugăciunea inimii. Valeriu Gafencu și Ion Ianolide au adus experiența duhovnicească a Aiudului, iar cei arestați după '48, pe cea isihastă a *Rugului aprins* de la mănăstirea Antim, unde îi cunoscuseră pe marii duhovnici, părinții Benedict, Sofian, Daniil, etc. Cu binecuvântarea preoților, s-a chemat și aici, zi și noapte, numele de putere al Domnului nostru Iisus Hristos. Și s-au petrecut lucruri de taină, adevărate experiențe mistice.

Părinții Gherasim Iscu, Viorel Todea, Sinesie Ioja și alții ne-au asistat pe toți, prin tot felul de slujbe și mai ales prin taina Spovedaniei, această „sfântă terapie”. Mai mult decât atât: în închisoare ne-am putut împărtăși cu Sfântul Trup și Sânge al Domnului, aduse aici prin oameni ai lui Dumnezeu. Majoritatea celor care au murit au fost cuminecați.

Spuneam că au existat și perioade în care nu se putea circula de la cameră la cameră, perioade de

izolare. Într-un astfel de moment, un bolnav grav, fost ofițer de jandarmi, a intrat în comă. A stat așa o săptămână, după care, trezindu-se, s-a ridicat și a cerut: «Vreau un preot!». N-a putut ajunge nici un preot la el. Atunci muribundul a strigat: «Eu am ucis un om!». Și și-a dat duhul. Lucrul acesta nu-l știa decât el și Dumnezeu. A vrut să-l mărturisească preotului. Conștiința nu-l lăsa să moară. Sunt sigur că strigătul lui, în public, a fost o adevărată mărturisire - mărturisirea dorinței, similară cu botezul dorinței și al sângelui - și că a căpătat iertare.

Permanent ne-a vegheat schitul de pe Măgura. Clopotele lui din duminici și sărbători aveau un răsunet deosebit în inimile noastre. Erau mângâiere și întărire. Știam că nu suntem singuri. Dar privilegiștea extraordinară a lumânărilor aprinse - șiraguri de stele - pe serpentinele Măgurii, în nopțile sfinte ale Prohodului și ale Învierii!

*Un clopot tainic în miezul nopții bate
Și Iisus coboară pe pământ.
Din piepturile noastre-nsângerate
Răsună imnul Învierii sfânt.*

*Veniți, creștini, luați lumină,
Cu sufletul senin, purificat.
Veniți flămânzi, gustați din Cină:
E Nunta Fiului de împărat.*

(V. Gafencu)

Și sărbătorile Crăciunului ... Colindele cele vechi și cele noi, cele din închisoare ... Cântam și colindele din închisorile mai de demult:

*A venit și-aici Crăciunul
Să ne mângâie surghiunul ...*

*Și doar tristețile s-adun
Să-mi plângă lângă ușă...*

(Radu Gyr)

Cântam și colindul tragic al prizonierilor români din stepele rusești, compus de învățătorul, ofițer în rezervă, Ștefan Tumurug:

*La fereastra amintirii ne-adunăm
Sufletul de altădată-l colindăm.
Mamă, mamă, cresc nămeții și pierim ...*

La Târgu-Ocna, însă, au înflorit și altfel de colinde, colindele bucuriei!

*În inima robului,
Domnu-Și face ieslea Lui
În noaptea Crăciunului...*

*Flori de crin din ceruri plouă
Peste ieslea Lui cea nouă
Și din cer picură rouă...*

(V. Gafencu)

Aici s-au născut și versuri, s-au născut profunzimi de gând, s-a compus muzică, au luat ființă sculpturi, s-au înfiripat romane, s-a învățat mult. Și câte altele... Am simțit și am trăit aici sfinte și adevărate bucurii. De aceea îl înțelegeam pe prietenul meu Sami, care, după „eliberarea” din '54, în vacanța dintre două închisori, îmi mărturisea: «Mi-e așa de dor de Târgu-Ocna!». Pentru că acolo am înțeles ce înseamnă libertatea în Hristos. Bucuria și libertatea aceasta nu ni le putea lua nimeni!

Noi, care din mila lui Dumnezeu mai trăim, am avut fericirea să cunoaștem aici tineri a căror viață a fost o neconținută strădanie de a trăi în Hristos. Noi le suntem martori.

Nu ne surprinde faptul că pastorul Richard Wurmbrand a mărturisit de multe ori că viața i-a fost salvată prin dragostea creștină a acestor tineri, care nu făceau nici un fel de discriminare religioasă sau de rasă, așa cum erau acuzați. Îmi aduc aminte că, după ce se redresase - venise de la Interne, pe targă, cu vreo optsprezece găuri TBC în oase și plămâni - plimbându-se la braț cu un tânăr, șontorog și el, pastorul, care avea umor, a exclamat: «Iată înfrățirea iudeo-legionară!». După eliberare, în predicile și scrierile lui, pastorul a mărturisit, de asemenea, că la penitenciarul de la Târgu-Ocna el a văzut sfinți. Se referea, desigur, în primul rând la Valeriu Gafencu.

Generalul Tobescu, fostul șef al Jandarmeriei, era și el surprins că e îngrijit cu multă dragoste de oameni pe care îi condamnase la ani grei de temniță. Un tânăr elev, Eduard Masichievici, de o mare puritate, fiind pe moarte, a cerut să i se aprindă lumânarea. Dar după ce s-a deșteptat dintr-un somn scurt, a cerut să se stingă muclele de lumânare, care trebuia să ajungă și pentru alții, spunând că a văzut pe Mântuitorul, Care i-a spus: «Nu te iau în seara aceasta!». L-a chemat la El în noaptea următoare.

Și nu de puține ori, viața aceasta creștină a fost verificată, lămurită prin focul unor grele încercări. Când, de pildă, i s-a propus de către ofițerul politic să fie informator, în schimbul streptomicinei venită de acasă și care i-ar fi salvat viața, studentul Goe Nițescu a respins cu indignare momeala securistului, preferând să moară decât să-și vândă sufletul. Înainte de el au mai făcut așa și alții: Edi Masichievici și Nelu Sultaniuc.

Asistența medicală a fost organizată, sub oblăduire îngerească și maternă, de către doamna doctor Margareta Danielescu, împreună cu medicii noștri deținuți. Cine nu-și amintește de devotamentul și nopțile nedormite ale medicilor: Ion Ghițulescu, Constantin Banu, Nicolae Floricel (Papașa), Aristide Lefa, Mihai Lungeanu? Dar cine poate să-i uite pe tinerii - tebeciști și ei, dar ceva mai în putere - care, cu o dăruire impresionantă, dar firească și discretă, au fost în același timp surori de ocrotire și infirmiere, femei de serviciu, spălătorese de rufe și cearceafuri pline uneori de puroi, muncind ca pentru Hristos și ziua și noaptea, când făceau de gardă la patul bolnavilor mai grav? Dintre ei, unii nu au gustat din porția lor de lapte, de unt sau de carne. Le cedau bolnavilor care aveau nevoie acută de ele, ei mulțumindu-se cu fasole și cu arpacaș. Mai toți sunt aici de față.

În mijlocul acestor realități tragice, tinerețea noastră, cu năzuințele ei sfinte, purta pecetea optimismului. Ne bucuram de flori, de tufănele și de portulac, de coloritul frunzelor de toamnă. Bucuria florilor o pregătea îndelung, muncind zi de zi, Tinu Samargescu: o bucurie la patul celor ce nu se mai puteau mișca sau un ultim zâmbet al lumii pe pieptul celor ce plecau.

Știți ce frumoase sunt vrăbiile? Banalele vrăbii, care pătrundeau cu îndrăzneală în camere, până la patul bolnavilor! Vrăbiile lui Moș Popan, baciul de la Maramureș, care le iubea ca pe oițele lui.

Și apoi, câte gingășii, atenții delicate, mici daruri, flori, versuri și cântece nu se produceau cu

prilejul onomasticilor și zilelor de naștere, nu numai ale noastre, ci și ale celor din familiile noastre!

Dar minunile tehnice realizate de Jenică Otparlic, care din table și fiare aruncate năștea aparat pentru distilat apă strict necesar cabinetului medical, sterilizator de aparatură medicală și câte altele?...

Cam așa au trăit oamenii în închisoarea de la Târgu-Ocna. (...)

O parte din cei de la Târgu-Ocna ne-am eliberat prin anii '53-'54. O parte am rămas în închisoare. Cei care am ieșit, am simțit nevoia imperioasă să ne vedem, să ne întâlnim, ca să ne păstrăm, cât de cât, libertatea spirituală. Ne-am dat seama că țara întreagă era o închisoare. Ne-am străduit să mergem pe drumul duhovnicesc de la Târgu-Ocna. Am făcut pelerinaje pe la mănăstiri, am cercetat mari duhovnici, ne bucuram împreună cu prilejul evenimentelor deosebite din familiile noastre (nunți, botezuri etc).

Dar vacanța n-a durat mult. Securitatea ne-a vânat din nou, constituindu-ne într-un „lot Târgu-Ocna”, în care au fost implicați și o parte din cei care rămăseseră în închisoare (Ion Ianolide, C. Dragodan). Am fost condamnați, în 1959, cu ani grei de închisoare - nouă dintre noi la muncă silnică pe viață - pentru „activitate mistică” în penitenciarul Târgu-Ocna, activitate continuată și după eliberare!

N-am fost condamnați pe nedrept, din moment ce statul era comunist și ateu, iar noi anticomuniști și împotriva ateismului, nedreaptă fiind doar alcătuirea unei organizații ce n-a ființat

decât în dosarele Securității.

A urmat o perioadă de detenție extrem de grea: Jilava, Aiud. Dar nu ne-am pierdut nădejdea. Credința în Dumnezeu ne-a fost și acum marea pârgie de susținere. Știam că dacă Îl avem pe Hristos, nu ne poate birui nimeni. Poetul prinsese minunat această sublimare a luptei:

*Nu dor nici luptele pierdute,
Nici rănilor din piept nu dor
Cum dor acele brațe slute
Care să lupte nu mai vor.*

*Cât încă inima ta cântă,
Ce însemnează brațu-nfrânt,
Ce-ți pasă-n praf de-o spadă frântă
Când te înalți cu-n steag mai sfânt.*

*Că-nvins nu ești atunci când sângeri,
Nici când în lacrimii ochii ți-s,
Cele mai crâncene înfrângeri
Sunt renunțările la vis.*

(Radu Gyr)

În 1964 deținuții politici au fost grațiați. Nu am simțit bucuria eliberării. Mulți și-au găsit familiile destrămate. Ochiul Securității era pe noi. Evitam să ne întâlnim, știind că suntem supravegheați în mod deosebit.

Până când Dumnezeu ne-a dat minunea jertfelor din decembrie 1989 ...

Prin această minune suntem noi aici, la Târgu-Ocna. Să nu uităm aceasta. Trăim o vrajă. Nu ne vine să credem. Acum 40 de ani eram după zidurile închisorii. Am fi putut să fim foarte bine și aici, sub

pământul pe care-l călcăm acum sub picioare.

Nu solicităm nici admirație, nici compătimire. Ne gândim la sensul expiator al suferințelor prin care am trecut. Pentru noi și pentru alții. Știm că nici o jertfă nu e zadarnică. Știm că nimic - în planul Proniei Divine - nu e întâmplător. Socotim că Târgu-Ocna are un mesaj pentru viața obștii noastre românești. E mesajul creștin al renașterii noastre.

Comunismul a distrus fizic câteva sute de mii de oameni, dar spiritual, multe milioane. Martirii strigă azi de sub pământul sfânt pe care-l călcăm să ne întoarcem la Hristos, la Biserică. Acesta e imperativul ceasului de față.

Valeriu, suntem aici să te asigurăm că ascultăm chemarea ta de dincolo de moarte:

Ne-ndemni pe cei ce-n viață am rămas:

Luptați uniți și în același pas,

Zidiți lui Dumnezeu altare sfinte,

Pășiți pe calea vieții înainte!

(V. Gafencu)

Așa să ne ajute Dumnezeu!¹⁶²

*

Ajunși la capătul mărturiilor despre Valeriu Gafencu nu cred că putem adăuga altceva decât ce au spus toți cei care l-au cunoscut: „A fost un sfânt. Este un sfânt”.

**Sfinte mărturisitorule Valeriu, roagă-te
lui Dumnezeu pentru noi!**

¹⁶² Părintele Voicescu - un duhovnic al cetății, pp. 24-35.

Adenda

Poezii și scrisori din temniță¹⁶³

Iov, resemnat, îi jinduia

mai adâncile-i răni,

mai întinsa-i credință.

(F. Strejnicu, Valeriu Gafencu)

Am avut șansa unor confruntări dramatice pentru credință. Am cunoscut oameni care au realizat plinul uman, sfințenia, mucenicia - dar printr-o cernere cruntă...

Am tăria să mărturisesc că sunt un om fericit, întrucât am văzut un om în care via, gândea, zâmbea, trăia și biruia Hristos: Valeriu Gafencu.

Când L-a aflat pe Domnul, Valeriu a lepădat totul și I s-a dăruit complet și definitiv. A urmat lupta cea mare: războiul cu patimile, paza gurii și a tuturor simțurilor, stăpânirea formelor exterioare de manifestare, curățirea gândurilor și a celor mai fine mișcări lăuntrice, așa încât Duhul Sfânt a pătruns treptat trupul, sufletul, mintea și toată viața lui.

În mijlocul tulburatei vieți a temniței, Valeriu era stânca neclintită și pură a credinței. Omul său lăuntric se desăvârșise. Impetuoșitatea îi era blândă, dăruirea lui părea că cerșește, înălțimile sufletești îi erau pline de smerenie. Era nevinovat ca un copil și umil ca un păcătos. Deși ascultat de toți, era smerit ascultător, deși slujit în boală, părea că el slujește, deși epuizat de chinuri, puteri tainice îl făceau tare.

¹⁶³ Ioan Ianolide, op. cit., pp. 221-252.

Rugăciunea lui era însăși viața lui, sufletul lui era plin de har, mintea lui era încărcată de daruri și lumini cerești. Eul său era mort întru Iisus și Iisus era viu în Valeriu.

Devenise un simbol și un exemplu de viață, nu prin intenție, ci prin trăire. Purtător fiind de Hristos, era smerit, evlavios, lucid, mereu mulțumit, întotdeauna slăvind pe Domnul său. În Valeriu se simțea unirea vieții cu veșnicia, unirea minții cu inima, unirea trupului cu sufletul, unirea lui Dumnezeu cu omul, unirea omului cu natura, unirea tuturor oamenilor în Hristos, pacea, armonia și unitatea lumii.

Deși adânc interiorizat, el comunica voință, inteligent, înțelept cu oamenii. Era dăruit cu o putere tainică de a atrage, de a impresiona, de a lumina atât pe prieteni, cât și pe dușmani. Cuvântul îi era plin de autoritate, de putere, de autenticitate. Valeriu cucerea, polariza, dinamiza, uimea, strălucea.

Să nu vă pară însă prea straniu, prea celest, prea sus, căci Valeriu era un suflet cald și modest, care învăluia în iubirea sa pe toți. Necruțător cu sine, avea multă înțelegere pentru lume, cu toate rătăcirile ei. Vedea cu luciditate decăderea oamenilor, era trist și se ruga fierbinte pentru ei, făcându-și un țel suprem și jertfelnic din izbăvirea lor.

El singur mărturisea, spre sfârșitul vieții: „Privesc cu dragoste pe toți oamenii, deși pe unii îi laud și pe alții îi plâng, cutremurându-mă de soarta lor. Iert cu toată libertatea sufletească pe cei ce mi-au făcut mie

personal rău. De fapt, cei ce m-au lovit, mai tare m-au împins în brațele Domnului și le mulțumesc. Mă rog pentru prieteni, pentru creștini și pentru mântuirea din ceasul al unsprezecelea a dușmanilor”.

Ultimii ani de viață ai lui Valeriu au fost plini de durere: temniță, foame, frig, prigoană, umilință, teroare, izolare, boală, prăbușirea unor credincioși și nașterea altora, un sfârșit care a venit lent, conștient, chinuitor. Suferința sa trupească a fost imensă, dar a dominat-o prin puterea dată lui de Sus și a ajuns la biruința din urmă. Strălucirea sfinților este reală și de ea a fost învrednicit Valeriu la sfârșitul vieții. Deși murea mereu, el învia neconținut în duh. Moartea murise în Valeriu.

Testamentul său pentru cei apropiați a fost însuși Testamentul Domnului nostru Iisus Hristos, precum și aceste cuvinte: „Eu plec acum, și chiar dacă viața mea a fost diferită de cea a înaltului cler, rămân ostaș credincios al Bisericii, căci în aceste vremuri Iisus trebuia să fie în temniță. Sunt cutremurat și fericit că mi se oferă moartea pentru El. Să nu părăsiți niciodată Biserica, chiar dacă veți întâmpina mari împotriviri în statornicirea adevărului! Creștinătatea are noi martiri și cu ei, un suflu nou învie. Gol sunt de orice orgoliu și umplere de sine și plin de iubirea fierbinte a Domnului. Lui îi mulțumesc pentru toate, El trebuie slăvit și laudat acum și în vecii vecilor.”

În ziua de 18 februarie 1952, în penitenciarul Târgu-Ocna, Valeriu și-a dat sufletul în mâinile lui Hristos, dar cu bunăvoința lui Hristos, a rămas prezent în lume, ca prin rugăciunile și iubirea sa să

ducă împreună cu noi crucea mântuirii neamului omenesc. Amin.

*

Îl las acum pe Valeriu să vorbească, prin scrisori și cele câteva poezii compuse la Târgu-Ocna. Ele vorbesc de la sine despre sine. Sunt cel mai fidel portret al lui Valeriu, sufletesc, fizic și testamentar...

Scrisori datate

Au rămas de la Valeriu câteva scrisori trimise între 1942-1948. Sunt scrisori adresate familiei și trecute prin cenzura penitenciarului. Ele surprind cu finețe devenirea lăuntrică a lui Valeriu din anii lui de căutări și frământare. E tot ce ne-a rămas scris de la el. Reproducem aici câteva fragmente, ca o expresie vie a felului său de a fi și de a se afirma.

3 Iulie 1942

Trimiteți-mi cursurile de drept, căci vreau să studiez. De asemenea și un curs de limba germană, deoarece vreau să învăț bine germana. (...) Eu sunt mulțumit sufletește și împăcat cu mine însumi. Nu vă mint. E realitatea sufletului meu, care și-a găsit pacea în înțelegerea și ajutorul Atotputernicului Dumnezeu. Cred că numai cu adevărul Evangheliilor își poate găsi omul liniște în suflet.

Dragele mele surioare, vă rog păziți-vă de păcat, trăiți în curăție, căci numai așa veți birui în viață!

August 1942

M-am îmbolnăvit de icter. Scrisorile voastre m-au înviorat. Mi-e dor de casă și de libertate. (...) Sufletește mă simt bine. Dumnezeu mă călăuzește și lumina Lui mi-e flacăra mereu aprinsă. Rugați-vă mult.

1 Septembrie 1942

Gândurile mele sunt îndreptate spre frumoasa Basarabie. (...) Voi apropiati-vă cât mai mult cu inimile de Dumnezeu, căci numai de la El ne vine mântuirea.

14 Octombrie 1942

În viața lumii blestamate de aici mă simt singur. Îmi petrec timpul gândindu-mă mereu la Dumnezeu. Singur Dumnezeu mă înțelege pe deplin și pe El, spre marea mea mulțumire sufletească, Îl simt veșnic lângă mine, ocrotindu-mă și luminându-mi calea. Cât sunt de fericit când simt în mine vibrând duhul creștin, voi poate niciodată nu veți înțelege!

Sunt atât de puțini cei ce-L înțeleg pe Hristos, ca să nu mai vorbesc de numărul extrem de redus al celor ce-L trăiesc. În viața asta credința e totul. De aceea omul fără credință e mort.

1 Noiembrie 1942

Faptul că am ajuns a înțelege, a trăi chiar învățătura lui Hristos, m-a făcut să mă simt mulțumit și ca trezit din mormânt. La aceasta au contribuit singurătatea, viața pe care o duc și înfrânarea firească de aici. Mă gândesc uneori că într-o viață normală n-aș fi ajuns la o asemenea

transformare lăuntrică.

21 Iunie 1943

O zi uriașă! M-am spovedit, m-am împărtășit. Trăiesc momente mari, cele mai mari din viața mea! O răscruce a vieții! M-am lăsat cu totul în voia lui Dumnezeu.

10 Ianuarie 1944

Câte suflete îndreptate către Tine, Doamne, doresc să trăiască o viață nouă, în care să stăpânească pacea, înțelegerea și dragostea creștină! (...) Fiecare zi e cât o viață de fericire! Rog pe Bunul Dumnezeu să-mi dea puțința de a face binele pe care sufletul meu dorește să-l facă în lume. Cred că acesta este rostul vieții omului: să iubească toată zidirea lui Dumnezeu și să facă bine.

10 Februarie 1945

Atâta timp cât Dumnezeu veghează asupra lumii, nici un rău nu va putea zdruncina fondul moral și adânc creștin al sufletelor curate și pline de dragostea nemărginită pentru adevăr și aproapele.

Suferința, oricât de grea ar fi, nu are alt sens decât curățirea sufletului dornic de mântuire. (...) Doresc să știu că sunteți pregătite să primiți cele mai grele lovituri cu credința că dincolo de această viață trecătoare există o altă viață, veșnică, fericită, o patrie cerească fără hotar, care merită orice jertfă, oricât de mare.

Eu sunt sănătos și fericit. Nimic nu mi-ar putea năruia această stare sufletească. Sunt atât de fericit, încât aș vrea să strig în gura mare, să audă toată lumea strigătul meu, să-l audă și Tuța, de

acolo de unde se găsește, să ajungă fericirea mea până la cer!

20 Februarie 1945

Maica Domnului îmi împlinește rugăciunile. Trăiesc pe revărsarea unor adevărate valuri de dragoste, care îmi copleșesc toată ființa pătrunsă de conștiința nimicniciei mele ca om pe pământ. Stau căzut în fața icoanei, în genunchi, implorând milă, ajutor și dragoste pentru mine și pentru toți ai mei, părinți, rude, prieteni, binefăcători, vrăjmași. (...) Sunt cum mă știți. Tac mălc și meditez ore și zile în sir. Îmi trimit gândurile departe și când mă trezesc la realitate, zâmbesc. Cânt și mă rog. Sunt vesel sufletește. Viața cotidiană are un aspect uniform. Viața interioară mi-e simplă, vie, plină și mare, cu doruri și vise pe care eu le trăiesc și le simt vii în sufletul meu.

Mă lupt cu păcatele. Și cu cât mă adâncesc mai mult în mine, cu atât găsesc altele noi. Dar cu ajutorul Domnului le birui. Am căpătat o seninătate sufletească permanentă și mă mulțumesc cu darurile pe care mi le dă Dumnezeu, căci sunt neprețuite. Vă mărturisesc iarăși același lucru: trăiesc fericirea, o gust mai ales în lacrimi și durere, acolo o găsesc mai dulce, mai adâncă. Trăiesc cu conștiința omului păcătos. Trăiesc pe Dumnezeu, Izvorul tuturor bucuriilor vieții. (...) Sunt foarte mulțumit acum că am trăit o viață morală și curată. În relațiile mele cu fetele am fost cinstit, corect și curat, mai exact, n-am căzut în păcat. Și am iubit atât de mult! (...) Vă spun drept, sunt fericit. Înțeleg și iert totul, oricine m-ar lovi pe mine personal îl iert.

10 Aprilie 1945

Simplificați-vă viața cât mai mult! Întotdeauna învață-te să te mulțumești cu puțin, învață-te a te jertfi pe tine însuși pentru binele aproapelui! (...) Rugăciunea este expresia cea mai curată a iubirii de Dumnezeu și de aproapele. Când vei ajunge să te rogi cu adevărat, ai realizat pacea, fericirea.

25 Mai 1945

Vă vorbesc la modul cel mai serios: faceți-vă un examen de conștiință cât mai amănunțit, cercetați-vă bine viața, adânciți-vă în interiorul ființei voastre și cunoașteți-vă pe voi înșivă, cu toate păcatele și greșelile săvârșite în viață. Scrieți-le și duceți-vă în fața duhovnicului să le mărturișiți. Niciodată nu e prea târziu. Dar nu amânați nici măcar cu o singură zi!

Vă vorbesc ca un fiu și frate al vostru, cu toată iubirea ce o am pentru voi. Vorbesc cu toată convingerea sufletului, nu din cărți, ci din propriami trăire din acești ultimi ani, cei mai serioși și mai importanți din viața mea, care pentru mine înseamnă totul, dar absolut totul. (...) Mulțumesc din toată inima Bunului Dumnezeu pentru suferința ce mi-a trimis-o. Căci prin suferință mi-am putut lumina sufletul și am găsit calea vieții.

Vă rog din suflet să citiți Sfânta Scriptură. În fiecare seară înainte de a vă culca străngeți-vă în jurul mamei, voi, copile scumpe ale inimii mele, și cu seninătate reculegeți-vă câteva momente și citiți câte un capitol din Evanghelie, un capitol din Epistole și câte un psalm. Cu multă evlavie faceți-vă apoi rugăciunea de seară. (...) Ar fi foarte bine să aveți candelă în dormitor. Cu candela aprinsă, în

tăcere, fiecare să-și examineze faptele, gândurile și vorbele de peste zi. Imediat ce ați constatat vreo greșeală, să o mărturișiți cu sinceritate, cerându-vă iertare. Apoi... somn ușor! (...)

Iubiți-vă mult, mult! Ajutați-vă mereu! Iubitele mele, ar fi cel mai mare și frumos lucru pe care l-ați realiza: o familie creștină. O inimă necăjită să-și afle mângâierea între voi.

25 iunie 1945

Să știți că eu nu sunt îngrijorat de soarta voastră dintr-un singur motiv: vă știu curate la suflet, cu credință în Dumnezeu și cu dragoste pentru toată lumea. Aceste mari realități îmi dau siguranța deplină că veți răzbate bine prin toate încercările ce le veți mai întâmpina pe viitor. Priviți lucrurile în adâncime. Nu vedeți voi că Dumnezeu vă trimite diferite încercări pentru a vă întări credința!? Nu gustați voi în cele mai grele clipe dintr-o bucurie izvorâtă din lumea lăuntrică a ființei voastre duhovnicești? O fericire nouă, găsită în lacrimi. (...) Cât de mult aș vrea să fiu în mijlocul vostru, să pătrund în intimitatea sufletelor voastre și să deschid larg porțile iubirii ce visează acolo și așteaptă să se reverse în valuri; să vă văd izbucnind în lacrimi de fericire, îngenuncheate înaintea icoanei lui Hristos, mărturisindu-vă păcatele și mulțumind. (...)

Să ascultați mereu de glasul conștiinței, trăind adevărul cu toată plinătatea sufletului. Vreau să vă știu senine și conștiente de rostul pe care-l aveți ca ființe vii: mântuirea. Vreau să vă știu curate la suflet. O curăție feciorelnică, plină de virtute. Să fiți creștine prin viața voastră!

23 Septembrie 1945

Rugăciunea este expresia cea mai curată a iubirii de Dumnezeu și de aproapele. Când vei ajunge să te poți ruga cu adevărat, atunci vei cunoaște pacea și fericirea. Eu încerc mereu și Bunul Dumnezeu mă ocrotește și-mi dăruiește atât de mult, încât am ajuns să văd la fiecare pas făcându-se câte o minune. Trebuie să fiu sincer și să recunosc că nu realizez decât foarte puțin, că încă n-am ajuns a mă ruga cu inima curățită de griji, păcate și gânduri lumesti. Scumpă Norica, numai cine a gustat din bucuriile adânci ale sufletului le poate înțelege. Am avut momente în viața mea când am plâns cu lacrimi nestăvilite, dându-mi seama de zădărnicia și nimicnicia ființei mele omenești, de slava lui Dumnezeu și de iubirea Lui. Ei bine, în aceste lacrimi izvorâte din adâncul ființei mele îndurerate am găsit cea mai înaltă și mai curată fericire trăită de mine vreodată. Cât aș fi de fericit să ajung a realiza o stare continuă de rugăciune! (...) Viața aceasta este cu totul trecătoare. Și tot ce ține de ea este trecător!

20 Noiembrie 1945

Mă preocupă în mod deosebit problema păcatului. Din iunie 1943, când am trăit prima zguduire sufletească provenită de pe urma conștiinței păcatului, mi-am dat seama că pe măsură ce mă adâncesc mai mult în mine însumi, descopăr noi păcate.

În adâncul cel mai tainic al inimii am găsit izvorul nesecat al vieții, dragostea. Mi-am dat seama că am nesocotit acest dar. Am spus atunci: „am greșit!”. În pământul păcatelor mele în-

gropasem tot ce sădise Dumnezeu mai prețios în mine. Pentru nesocotirea acestui dar sfânt, iubirea, mă simt răspunzător de toate păcatele semenilor mei, din toate timpurile și locurile. Dar sunt un om fericit, cel mai fericit om! Simt dragostea lui Dumnezeu la tot pasul, ocrotirea și grija Lui pentru mine. Vreau să nu mai trăiesc pentru mine, ci să trăiesc pentru iubire, să contribui la fericirea tuturor, cu darul lui Dumnezeu. Prin mântuirea semenilor mei, să-mi mântuiesc propriul suflet. Ah! Cât sunt de fericit! Cum poate trăi omul, această ființă micuță, atâta fericire?

Viața omului e un dar neprețuit, e o minune și eu mă străduiesc să devin prunc la suflet. După mii de suferințe am realizat cea mai frumoasă prietenie din viața mea. Vom trăi toată viața unul pentru altul, Împărate Ceresc!

Crăciun 1945

E noapte. Tocmai am citit Acatistul Domnului. Am făcut un Crăciun mai frumos decât o poveste! Sufletește m-am simțit mai pregătit decât în alte rânduri. Am simțit, prin greutatea suferințelor trăite pentru învierea sufletului, răspunderea ce mă apasă privitor la mântuirea propriului meu suflet, a familiei, rudelor, prietenilor, vrăjmașilor, neamului întreg.

Și cu cât urcam mai sus pe scara idealului, cu atât mă vedeam mai mic, mai păcătos, iar idealul mai înalt, desăvârșit: Hristos! Și iată, așa, încet-încet, toți idoliile adolescenței s-au năruit. Vălul de pe ochi a căzut prin lupta cu păcatul și în față a rămas vie, senină, icoana Domnului Iisus Hristos!

Așadar am reușit să stabilem pacea cu toți

semenii noștri, și asta numai prin călcarea noastră în picioare, prin recunoașterea greșelilor noastre, prin iubire. Și câtă pace am trăit vineri, când m-am aflat în fața preotului! Ne-am împărtășit mulți. Ce zi mare, ce zi frumoasă! Am trăit-o din plin, cu toate binecuvântările trimise de Domnul!

O stea călătoare de la Răsărit,

Cu razele albe de-argint,

Lunecă înspre albastrul senin

Al cerului viu înflorit.

Și steaua-L vestește pe Pruncul Mesia

Născut din Fecioara Maria.

Un miel blând se uită și-ar vrea să-L sărute

Pe pruncul scăldat în lumină.

În noaptea Crăciunului alb și senin

O Mamă cu Pruncul la sân,

Curată-n iubire, privește-n uimire

Plinindu-se Bunavestire.

Un Prunc Sfânt se naște în noaptea-nstelată

Din Sfânta Fecioară și Duhul cel Sfânt,

Al Tatălui drept Cuvânt

Coboară azi pe pământ

Făclie pe veci luminată!

Anul Nou 1946

La poarta inimii cânt florile dalbe. Cine a trăit iubirea, mă va înțelege și va fi fericit pentru fericirea mea. (...) Eu m-am pregătit și mă pregătesc mereu să devin creștin. Nu numai în mănăstire este mântuit omul. (...) Mă doare neputința firii ome-nești, dar mă fericește iubirea.

7 martie 1946

Mama mea iubită, te-am văzut în inima

Noricăi, la vorbitor. Erai bună, blândă și înțelegătoare față de tot ceea ce sufletul meu trăiește. Și eu tăceam și priveam în mine. Acolo am găsit Iubirea. (...) Azi sunt atât de mulțumit! Privesc liniștit la viața mea și a întregii lumi și văd lucrarea Domnului în toate. Mă uit la viața voastră și văd minunea lui Dumnezeu.

Draga mea mamă, te simt atât de mult! Spune-mi, mamă, că-mi simți iubirea! Spune-mi, mamă, că mă simți lângă matală tot timpul! Spune-mi, mamă, că ești fericită! Vreau să-ți spun atâtea, mamă! (...) Noaptea mă trezesc din somn și mă rog. Îmi trimit gândurile la mama mea, în Țara Făgărașului, și-i atâta liniște atunci în mine! Și-l simt pe Tuța, îi simt dragostea lui nețărnută. Și mă gândesc adesea la iubirea dintre matală și Tuța. Ce cămin frumos ați realizat! Și ce iubire frumoasă!

Mamă, mi-aduc aminte de zilele de vară, de pe vremea când eram elev la liceu și pășeam în grădină cu matală, printre pomi. Și mi-aduc aminte de gândurile pe care mi le împărtășeai privitoare la viitorul meu. Doreai să ai o noră bună. Iar eu, țin minte, prea puțin mă gândeam la asta. Visam însă o soție și o vedeam în închipuirea mea ca pe o fată frumoasă, pe care din prima clipă a întâlnirii să o iubesc. S-o iubesc cu dragoste unică (...)

Esențialul gândurilor mele din acea vreme dusă era ca eu să devin un om de mare valoare. Înțelegeam prin aceasta un om care să joace un rol covârșitor în istorie, un om care să aducă cel mai mult aport neamului. Voiam să fac mult bine în lume (...) Dar omul plănuiește și Dumnezeu hotărăște. Viața și-a urmat cursul ei vijelios și măreț pentru mine. Iată, m-am văzut singur la Iași, la

Universitate. Acolo am văzut că, într-adevăr, mi se deschideau mari perspective de viitor. Trăiam o viață normală, eram unul din cei mai apreciați studenți, iubit de toată lumea și cu o sete neobișnuită pentru Ideal: o lume nouă, în care să domnească iubirea și dreptatea, armonia desăvârșită.

În Iași, deși tot sufletul meu era însetat de dragoste, nu mi-am legat inima de nici o fată. De ce? Purtam în sufletul meu chipul unei fete, iubita mea, dar pe această fată niciodată nu am putut s-o recunosc întruchipată într-o făptură reală. Așa încât am rămas la modul meu propriu de a trăi iubirea, revărsând-o în toate ființele, dar rămânând cu un gol în inimă, care se aștepta umplut.

Și, iată, am ajuns în închisoare. Am fost trist atunci?!... Am fost bucuros?!... N-aș putea spune. Îmi dădeam seama precis însă că închisoarea îmi rezolva prin suferință și ruperea de lume o serie întreagă de probleme. Aveam totala convingere că sufăr pentru adevăr. Faptul acesta îmi aducea în suflet o pace adâncă. Mă aflam pe calea împlinirii idealului.

Și, dragă mamă, aș vrea să știi că am suferit mult. În prima iarnă mă trezeam noaptea din somn și în singurătatea celulei, în frig și foame, priveam întunericul și șopteam încet, ca să aud numai eu, dar așa de tare ca să audă Dumnezeu: „Mamă, mi-e frig, mi-e foame!”.

La început a fost greu de tot. Dumnezeu însă a fost mereu cu mine. Nu m-a părăsit nici o clipă. Am început să înfrunt suferințele trupului și încet-încet am început a gusta din bucuriile noi. Am văzut că sunt un om păcătos. M-am cutremurat de păcatele

mele, de neputința mea. Mi-am dat seama atunci că eu, care doream cu toată inima o lume ideală, eu însumi eram un păcătos. Deci mai întâi trebuia să devin eu un om curat, un om nou. Și am început să mă lupt cu răul din mine.

Încet-încet a coborât peste mine lumina adevărului. Am început să trăiesc fericirea în suferință. Și golul din inima mea, pe care eu așteptam să-l umple iubirea iubitei mele, l-a umplut Hristos, Iubirea cea mare. Și am înțeles atunci că mare cu adevărat este cel care are o dragoste mare, mare cu adevărat este cel care se vede pe sine mic.

Azi sunt fericit. Prin Hristos iubesc pe toți. Este o cale atât de greu înțeleasă și acceptată de oameni! Dar sunt convins că este singura care duce spre fericire...

15 mai 1946

Toți umblăm după fericire. Toți o dorim, toți o căutăm. (...) Intru direct în intimitatea inimilor voastre și vă spun: căutați fericirea în sufletele voastre. Nu o căutați în afara voastră. Să nu așteptați fericirea să vină din altă parte decât dinlăuntru vostru, din sufletul vostru, unde sălășluiește Hristos. Dacă veți aștepta fericirea din afara voastră, veți trăi decepții peste decepții și niciodată nu o veți atinge. Vă spun atât: căutați iubirea și trăiți-o cu multă smerenie! (...) Cine împlinește cuvântul lui Hristos realizează maximum, Totul!

15 mai 1946 (alta)

Multă atenție și grijă în toate! O perfectă legalitate și corectitudine. Prudență în fiecare

cuvânt vorbit ori scris. Sunt vremuri cu totul delicate, pe care voi poate nu le sesizați. Să aveți relații cu toată lumea, dar strict în cadrul unei vieți creștine. (...)

Felix! ... Ne-am întâlnit suflet cu suflet în tren, între București și Piatra Olt. Ne-am uitat în ochi și o iubire ne-a făcut prieteni pentru toată viața. În el am văzut un suflet uriaș, titanic, care trăia sub povara grea a singurătății. Nu mă simt vrednic de dragostea lui. Până azi nu pot preciza cum am devenit noi prieteni, așa, deodată: el matur, cu o cultură vastă, cu cunoștințe neobișnuite, cu posibilități unice și o poziție socială înaltă; eu, în schimb, fără nimic din ce avea el.

Felix, dacă trăia azi, prin iubirea ce i-o port și prin încrederea nețârmurită ce o avea în sinceritatea mea, s-ar fi transformat total, în stilul celei mai înalte linii de trăire creștină. Și ar fi devenit, printr-o conștiință creștină, un om inegalabil.

19 mai 1946

Sunt fericit, căci dacă-mi este îngrădită libertatea fizică prin legile omenești, în schimb mi s-a dăruit libertatea sufletească prin taina iubirii și această libertate sufletească este bunul cel mai de preț pe care l-aș fi putut câștiga în lumea asta plină de deșertăciuni. Numai în măsura în care slujim lui Dumnezeu slujim la salvarea neamului, la reînnoirea lui sufletească.

28 mai 1946

E zădărnice multă în lumea asta pământească, dar sunt atât de minunate darurile lui Dumnezeu sădite în sufletul omului, încât cu

bucurie accepti gândul morții - căci moartea pentru Hristos aduce fericirea vieții veșnice. Și noi vom învia și orice suferință, oricât de mică, primită cu iubire, orice jertfă făcută pentru Dumnezeu va cântări mult în ceasul înfricoșatei Judecății. Atunci, în Ziua Judecății de Apoi, ni se vor vâdi toate păcatele, toate greșelile vieții. De aceea trebuie să ne mărturisim păcatele la duhovnic și să luptăm lupta cea bună. Căci unii vor învia pentru viață, iar alții pentru pedeapsa veșnică. Să stăruim în rugăciune, să priveghem cu smerenie și dragoste și să credem în mila lui Dumnezeu.(...)

Ne-am petrecut ziua ca de obicei. Pe înserate ne-am dus toți trei la plimbare. Am început a ne mărturisi din stările sufletești încercate în ultima vreme, o mărturisire de păcate. Au fost momente mari, trăite cu toată sinceritatea sufletului, mărturisiri ale celor mai fine sentimente și taine sufletești. Simt că mi se cere o viață de curățenie totală, nu numai cu fapta sau cu vorba, ci și cu gândurile și intențiile.

Trăim intens lupta cu păcatul. În adâncul sufletului dorim Învierea. Suntem într-o poziție care cere cea mai mare atenție: muchie de cuțit. De vreme îndelungată sesizez și lupt cu cele mai subtile gânduri care încearcă să-mi pătrundă în suflet. Îmi dau seama că diavolul încearcă să pătrundă în suflet pe căi aparent nevinovate.(...)

Caut umilința, căci îmi folosește mult la frângerea inimii. Lupta împotriva egoismului este foarte grea. Înțeleg că omul adevărat este acela care a reușit să-și înfrângă iubirea de sine. Trebuie să lupt împotriva tendinței de singurătate și în același timp trebuie să lupt împotriva realizării de relații

personale care ar putea purta pecetea egoismului, adică să fug de satisfacția pe care o încearcă sufletul atunci când simte și pe alții participând la viața și darurile sale personale.

O singură atitudine este valabilă: o viață înaltă creștină de neconținută rugăciune. Adică ce faci să fie curat – orice faptă, orice gând sau vorbă, orice relație, muncă, odihnă, totul să fie stare de rugăciune, de comuniune cu Dumnezeu. Păcatul a fost biruit de iubire.

Fragmente de scrisori nedatate, trimise tot de la Galda (1946-1948)

Mă odihnesc la gândul dăruirii totale și al jertfei permanente. Mi-i dragă Crucea. Și eu port o cruce. Simt iubirea Mântuitorului Hristos și la El alerg când vin ispitele asupra pătimășului meu trup. Și Domnul mă ajută și-mi dă puteri să birui răul. Cât este de bun Dumnezeu!

De cele mai multe ori mă găsesc luptând cu egoismul din mine. De aceea îmi este dragă singurătatea. Mi-i tare drag să ascult foșnetul frunzelor și murmurul apei. Sunt un om liber. Hristos mi-a sfărâmat lanțurile robiei!

Frate iubit, niciodată să nu te consideri de prisos. Acolo unde ești, ești cu voia lui Dumnezeu și ai un rost anume de împlinit. Cu iubirea și cu smerenia ta vei zidi pe fratele tău. Și vei culege mare fericire. (...) Nu există nici un păcat care să rămână nepedepsit. Dacă însă te căiești sincer și cu zdrobire de inimă și te rogi lui Dumnezeu, El te va ierta și-ți va trimite harul Lui. Și invers, nu există

nici un bine, nici un gând bun, oricât de simplu ar fi el, care să nu fie răsplătit. Fii însă smerit, căci nu tu, ci Dumnezeu lucrează prin tine.

Aud pițigoii cântând. Cât sunt de simpli!

Tocmai a venit proprietarul viei. Are ochelari de soare. Când l-am văzut, mi-am amintit că sunt pușcăriaș care lucrează pe moșia lui. Gândul acesta mă smerește. Dar Dumnezeu îmi trimite bucuria cea mare. Lucrez pe pământul lui Dumnezeu. Oamenii sunt mândri și nu vor să vadă că Unul singur este Stăpân a toate: Hristos!

O, Doamne! Cum judecă oamenii și condamnă la moarte pe semeni de-ai lor înainte de a-i fi judecat Dumnezeu?!

Privesc în sufletul meu. E o mare de liniște. Și deasupra apei, ușor, câte un val lin tremură și se pierde în imensitate. Ispite care totuși nu reușesc să-mi tulbure pacea. Nu le dau voie să pătrundă în adânc. Mă lupt cu ele. „Și Duhul Domnului plutește peste ape”. Cât ești Tu de mare, Doamne!

Acum sunt cu gândul într-o mănăstire!

Sunt un om mic, neputincios și gol de fapte bune. Aceasta sunt în realitate.

Când eram copil iubeam mult porumbeii, dar, ca de altfel toate dorințele, nu i-am putut avea prea multă vreme. Azi înțeleg că aici a fost iubirea lui Dumnezeu, care îmi răpea bucuriile din lumea aceasta pentru a mă învăța ca prin renunțare să ajung a iubi curat, desăvârșit. Și azi iubesc porumbeii, dar nu-mi simt sufletul legat de ei, ci-i iubesc prin Dumnezeu. Și înțeleg că iubirea lui Dumnezeu nu mă va părăsi niciodată. Și El va interveni în viața mea ori de câte ori îmi voi lega sufletul de vreo bucurie sau dragoste omenească. Și

fie mă va ajuta să mă smulg din ea, fie mi-o va răpi El, pentru a-mi dăruî în schimb libertatea sufletului, care este cel mai mare bun.

Sunt fericit, senin și încrezător în destinul vieții mele. Dumnezeu m-a ajutat întotdeauna. Sunt pregătit pentru orice.

Mama era o fată simplă, cu școală primară, fără altă avere decât fecioria sufletului și a trupului. Tuța era un om întreg, sănătos, voinic, cu un trecut frumos, student la Politehnică, bine văzut de toți oamenii de valoare pe care îi avea Basarabia în acele vremuri. Se iubeau. (...) Îl văd pe Tuța plângând în hohote, tremurând de iubire și durere: a plecat feciorul lui, Valeriu. Și eu cât sunt de păcătos!

Dorința de înălțare spre cer se poate vedea în întreaga natură. Și munții, și copacii, și ciocârliile, și vulturul, și sufletul omului sunt veșnic însetate de tot mai sus, mai sus, mai aproape de Domnul, mai departe de lumea aceasta.

Mi-e dor de un loc liniștit, îndepărtat, de o colibă ori un bordei săpat în stâncă, de o chilie sub poale de munte, să fiu ca păsările cerului. În jurul meu cu natura prietenă și cu Domnul Hristos mereu în suflet. Să iubesc în liniște, smerit și uitat de lume. Uneori mă gândesc să mă fac preot, dar nu sunt vrednic. Privesc pământul. Într-o zi voi fi și eu pământ și alții vor scormoni țărâna. Trupul meu se va preface în praf și pulbere. Din trupul meu va crește probabil o altă viață. Sufletul meu va fi în ceruri, unde-și va aștepta judecata. Doresc să mă mântuiesc.

Aud ciocârliia cântând în parc. Privighetoriale cântă. Mi-s dragi. Mă lupt cu gândurile păcătoase care încearcă să-mi intre în inimă. În suflet e liniște.

Alte scrisori

31 ianuarie 1948

În toate împrejurările roagă-te lui Dumnezeu să se împlinească voia Lui. Văd lucrarea lui Dumnezeu în sufletele voastre. Văd purtarea Lui de grijă. Și sunt atât de mulțumit!

Dragostea este cea mai mare virtute. Dragostea este însăși desăvârșirea. Când dragostea, în loc să o dăruie Izvorului a tot binele, lui Dumnezeu și, prin El, aproapelui tău, o dăruie acestei lumi pământești, deci îi răstorni sensul, ea devine din cea mai minunată virtute, cea mai primejdioasă patimă.

Dumnezeu l-a înzestrat pe om cu atâtea daruri, încât prin stăruința în virtute, cu ajutorul Părintelui Ceresc, el poate să se mântuiască. Dumnezeu i-a dăruit atâtea talanți pentru ca prin ei omul să poată lupta, să poată să se apropie de El, să dăruiească și să se jertfească. În măsura în care nu întrebuițăm bine „talantul” pe care ni l-a încredințat, suntem robi păcatului.

Așadar pentru fiecare din noi se pune problema întrebuițării talanților dăruieți de Dumnezeu. Nu este permis nici a întrebuița spre rău talantul și nici a-l îngropa în pământ. „Ale Tale dintru ale Tale, Ție Îți aducem de toate și pentru toate”. Ceea ce ne-a dăruit Dumnezeu, Lui să-I dăruim. El ne-a dăruit viața, deci pentru El să trăim. El ne-a dăruit iubirea, Lui să I-o dăruim.

Ispășim în această viață și în viața veșnică. În această viață, ispășirea prin suferință are două aspecte: un rol ispășitor și un rol curățitor. În viața veșnică ispășirea prin suferință este chin veșnic. De

aceea se cuvine să-I mulțumim Domnului când ne pedepsește aici, în viața aceasta. Deci să fim foarte atenți la felul în care folosim darul lui Dumnezeu.

7 martie 1948

Vă urmăresc pe toți și pe fiecare în parte cu dragostea și cu rugăciunea. Deși sunt departe cu trupul, nu însă și cu duhul, căci cu acesta sunt alături de voi.

Nedatate

Când te văd întristată, îți strâng mâna și-ți spun: Fruntea sus! Înainte! Curaj! Orice bucurie adevărată se câștigă cu preț de jertfă. Orice cetate se cucerește cu credință, cu bărbăție, cu îndrăzneală, cu încredere în misiunea dată de Dumnezeu și, în principal, cu rugăciune.

Să mergeți pe cărarea cea spinoasă, prin suferințele pe care le îndură creștinul iubitor de adevăr. (...)

Vreau să știți că vremurile acestea pentru mine le socotesc o încercare și le privesc ca pe o stare de ispășire: cu sufletul senin și plin de pace, cu bucurie tainică și cu multă nădejde. Vreau să știți că sunt fericit. Vremurile acestea sunt adevărul drumului pe care ani și ani în urmă l-am mărturisit. Aceasta îmi este o bucurie atât de adâncă, încât pot spune că privesc moartea cu multă împăcare lăuntrică și cu nădejdea fericirii viitoare.

Îmi doresc zile multe pentru ca, prin ajutorul lui Dumnezeu, să mă pregătesc sufletește. Toată dragostea sufletului meu.

Poezii

În ultima parte a vieții, Valeriu a compus câteva poezii autobiografice și testamentare. Nu a avut nici hârtie, nici creion, ci le-a alcătuit în minte, memorându-le. Apoi au fost învățate de prieteni și transmise mai departe.

Exigențele estetice pot fi justificate, dar valoarea adevărată a acestor versuri stă în duhul care le-a dat viață. Ne-a spus-o însuși Valeriu, înainte de a muri: „Aici, în Târgu-Ocna, am scris șaisprezece poezii ca un testament, ca o reală mărturisire pentru cei ce vor veni și rog să nu fie interpretată ca o figură poetică, căci ea este duh arzător și viu”.

Dar

Frate dragă, din grădină
Îți trimit în dar un crin,
Să-ți mângâie blând privirea
Cu veșmântul lui virgin.

Floare dalbă, floare albă,
Cât de mult aș da și eu,
Îmbrăcat în haina-ți albă,
Să mă duc la Dumnezeu.

Răsădit acolo sus,
În grădina minunată,
Să-mi simt viața-mbălsămată
Cu iubirea lui Iisus.

Plâng înăbușit în noapte
Și suspin cu glasul stins:

Dă-mi veșmântul alb de Nuntă,
Cu crini minunați încins!

Încă din titlu poezia își vedește semnificațiile ei profunde. „Darul” este mai mult decât o floare: este un prilej de cugetare la Dumnezeu și de apropiere de El prin rugăciune. Prin urmare Iisus Însuși este dăruit prietenului sub forma crinului, într-un gest de mare dragoste și gingășie.

Simbolul crinului este frecvent la Valeriu și aici el închipuie neprihănirea, desăvârșirea, fericirea, stări pe care autorul le râvnește, căci scria într-o vreme în care suferința sa era mare și epuizantă.

Deși lasă să răzbată sentimentul ușurării și al fericirii trecerii în veșnicie prin Nuntă, el nu disprețuiește condiția în care se află, ci dorește numai transfigurarea ei prin înnoirea duhovnicească.

Dor

Trăiesc flămând, trăiesc o bucurie
frumoasă ca un crin din Paradis.
Potirul florii e mereu deschis
și-i plin cu lacrimi și cu apă vie.
Potirul florii e o-mpărăție.
Când răii mă defaimă și mă-njură
și-n clocot de mânie ura-și varsă,
potirul lacrimilor se revarsă
și-mi primenește sufletul de zgură.
Atunci Iisus de mine mult se-ndură.
Sub crucea grea ce mă apasă sânger,
cu trupu-ncovoiat de neputință.
Din când în când, din cer coboar-un înger

și sufletul mi-l umple cu credință.
M-apropii tot mai mult de biruință.
Mă plouă-n taină razele de soare,
m-adapă Iisus cu apă vie,
grăuntele zvârlit în groapă-nvie,
cu viața îmbrăcată-n sărbătoare:
Trăiesc flămând, trăiesc o bucurie.

Refren:

Sub flacăra iubirii arzătoare,
din zori de zi și până-n noapte-aștept.
Te chem și noaptea, ghemuit cu capu-n piept:
Iisuse, Iisuse!

Încet mă mistui, ca o lumânare.

Prima strofă este mărturia stării de har, bucurie lăuntrică de floare paradisiacă ivită și crescută din lacrimi și suferință. Duhul preschimbă suferința în bucurie covârșitoare, nepământească. Poetul ne arată cum a ajuns la această stare: sufletul și trupul său au fost aspru chinuite și batjocorite, dar a fost curățit prin lacrimile revărsate atunci de Dumnezeu în el. Totuși suferința continuă, ca un calvar ce tinde să-l doboare, însă este din nou salvat, de data aceasta de prezența îngerului, care-i întărește puterea și credința.

Din treaptă în treaptă a suferințelor urcă treaptă cu treaptă biruința, certitudinea, pacea, fericirea. Ultima strofă înfățișează unirea tainică, deplină cu Hristos. Soarele este harul ce-l luminează. Iisus Însuși îi oferă sațiul sfințeniei și al veșniciei. Omul e pregătit să fie îngropat cu certitudinea învierii în slavă.

Cheia acestei poezii, ca și mesajul ei cel mai profund, sunt cuprinse în primul și ultimul vers – „Trăiesc flămând, trăiesc o bucurie” – care exprimă

paradoxala dualitate a condiției umane ce aspiră spre îndumnezeire.

Refrenul este o descriere reală a ultimei perioade din viața lui Valeriu, petrecută în poziție de veghe și în chemarea neconținută a Numelui lui Iisus. Așa a fost posibilă transfigurarea ce s-a realizat în Valeriu.

Poezie

Mi-s ochii triști și fruntea obosită
de-atâta priveghere și-așteptare,
mi-e inima bolnavă, istovită
de grea și îndelungă alergare
și plânge ca o pasăre rănită.

Când ochii mi-i închid și cat în mine
puteri să urc Golgota până sus,
o voce, un ecou din adâncime
îmi spune blând: „Viața e Iisus!
Mărgăritarul prețios e-n tine”.

Privesc la dimineața minunată
a Învierii Tale din Mormânt,
cu Magdalena, ca și altădată,
îngenunchez 'naintea Ta, plângând;
și-s fericit și plâng cu Tine-n gând.

Chinul epuizant îi întristează ochii și-i
obosește fruntea. Așteptarea în suferință este grea și
inima sa bolnavă plânge. Epuizat, nu mai are
puterea să facă cine știe ce efort de rezistență, ci
caută în sine și-L află acolo pe Iisus, închipuit prin
simbolul mărgăritarului. Ultima strofă este
descrierea stării de har în fața priverii Învierii, pe

care poetul o contemplă cu dragostea și uitarea de sine a Magdalenei, împrumutând fericirea, lacrimile și cântul ei.

Poezia se termină într-un imn de slavă, care izbucnește numai după parcurgerea sfâșierilor pricinuite de lupta lăuntrică.

Mina

Un gând smerit și simplu, o lumină,
Spre Tine se înalță lin din mină
Și sufletul înlăcrimat se roagă:
„O, vino, de păcate mă dezleagă!
Pe fruntea mea senină mâna-Ți pune
Și cheamă-mă încetișor pe nume,
Cum Ți-ai chemat prietenul din groapă;
Te rog, Iisuse, dă-mi un pic de apă!

Dă-mi Pâine, Apă vie dă-mi din Viță,
Să simt pulsând viața în mlădiță,
Din mila Ta, dă-mi inimă curată
Și fața Ta divină Ți-o arată
În ceasul fericitei mele despărțiri
De lumea asprei noastre pribegiri.

Iisuse Doamne, vino-n zori,
Te cheamă cei din închisori,
O, vino, mina luminează,
Pe noi ne binecuvintează!”.

Este o poezie dedicată prietenului său drag Marin Naidim, aflat în regim de detenție la mina de plumb de la Baia-Sprie. Memorată din om în om, poezia a ajuns în cele din urmă la destinatar.

Colind

Pe malul Trotuşului
Cântă robii Domnului,
Înjugați la jugul Lui.
Dar cântarea lor e mută,
Că-i din suferință multă
Și-i cu lacrimi împletită.

În inima robului,
Domnu-Și face ieslea Lui,
În noaptea Crăciunului.

Flori de crin din ceruri plouă
Peste ieslea Lui cea nouă
Și din flori picură rouă.

Stă un copilaș în zare
Și privește cu mirare
La fereastra de-nchisoare.
Lângă micul copilaș
S-a oprit un îngerăș,
Ce-i șoptește dragălaș:
„Azi Crăciunul s-a mutat
Din palat la închisoare,
Unde-i Domnu-ntemnițat”.

Și copilul cel din zare
A venit la închisoare
Să trăiască praznic mare.

În prima strofă Valeriu face referire la închisoarea din Târgu-Ocna, pe malul Trotuşului, care adăpostește pe robii Domnului ce „colindă”, muți de suferință. Apoi trece înlăuntrul robului,

unde se naște Hristos ca într-o nouă iesle. De data aceasta crinii semnifică darurile duhovnicești ce însoțesc nașterea în Hristos a omului.

Copilul care privește uimit spre fereastra temniței - căci și temnița are modul ei de a comunica cu lumea - este o metaforă a omului neprihănit, credincios, a omului în care nu a fost ucis Dumnezeu. Un înger - ființă nepământească, dar perceptibilă celor curați cu inima - îi vorbește, dezvăluindu-i că nașterea lui Hristos nu se mai săvârșește în forma strălucirii publice, ci în prigonirea credinței prin întemnițare. Creștinii fiind întemnițați, Iisus Însuși este întemnițat. Înnoirea în Hristos prin suferință și prigonire este o lucrare mare, profundă, strălucitoare.

Această poezie Valeriu a închinat-o arhimandritului Gherasim Iscu, spunând că la el s-a gândit când a ales simbolul copilului venit să participe la Crăciunul din temniță. Noi credem că autorul însuși ar putea fi potirul în care s-au petrecut real aceste transformări lăuntrice și poezia „Colind” ar putea fi socotită o mărturisire personală.

Imn

Vă cheamă Domnul Slavei la lumină,
Vă cheamă mucenicii-n veșnicii,
Fortificați Biserica Creștină
Cu pietre vii, zidite-n temelii!

Să crească-n inimile voastre-nfrânte
Un om născut din nou, armonios,
Pe chipurile voastre să se-implante
Pecetea Domnului Iisus Hristos.

Un clopot tainic miezul nopții bate,
Iisus coboară pe pământ,
Din piepturile voastre-nsângerate
Răsună imnul Învierii sfânt.

Smulgeți-vă din ceata celor răi,
Intrați în cinul oastei creștinești,
Priviți spre Porțile Împărătești,
Căci cei din urmă fi-vor cei dintâi.

Veniți creștini, luați Lumină,
Cu sufletul senin, purificat,
Veniți flămânzi, gustați din cină,
E Nunta Fiului de Împărat!

„Imn” este chemarea sfântă și dinamică a lui Valeriu la lucrarea de înnoire lăuntrică a credincioșilor în Biserica drept-măritoare.

Rămas-bun

Sângerând de răni adânci,
De zile fără soare,
De răni ascunse și puroi,
Cu oasele slabe și moi,
Stau ghemuit în pat și mă gândesc
Că în curând am să vă părăsesc,
Prietenii dragi!
Nu plângeți că mă duc de lângă voi,
Și c-o să fiu zvârlit ca un gunoi,
Cu hoții în același cimitir;
Căci crezul pentru care m-am jertfit
Cerea o viață grea și-o moarte de martir.

Luându-L pe Iisus de Împărat,
Năvalnic am intrat pe poarta strâmtă,
Luându-mă cu diavolul la trântă.
Și ani de-a rânduri-ntr-una m-am luptat
Să devin altul,
Un erou,
Om nou.

Și-am vrut
Neamul să-l mut
De-aici, de jos,
La Domnul Iisus Hristos.

Acum, când văd cât sunt de păcătos,
De mic și de neputincios,
Că am nevoie multă de-ndurare,
De dragoste, de milă, de iertare,
Că numai Dumnezeu le poate toate
Și lumea din robie El o scoate,
Devin copil supus,
Sunt umilit
Și-s fericit.

Din cerul Tău înalt și prea-ales,
Părinte, când mă vei lua la Tine,
Prietenilor mei de pe pământ
Redă-le Tu, în alb veșmânt,
Un suflet care i-a iubit și i-a 'nșeles.
(lipsește ultima strofă)

Este o poezie descriptivă în care, pe lângă autoportretul său, autorul face și o încadrare în epocă și în năzuințele unei generații. Inițial el a pornit voind, cu un efort personal, „să mute” neamul la Dumnezeu, dar aflându-și poziția umilă

de om, are revelația transfigurării personale și colective oferită de Dumnezeu prin credință, prin comuniunea cu El.

Valeriu își ia rămas-bun de la prieteni printr-o mărturisire egală cu un testament, precum și prin rugăciunea ce o înalță ca sufletul său să rămână împreună cu cei pe care i-a iubit și i-a înțeles, într-o continuitate a comuniunii sufletești a fraților acum și în veci.

Valeriu a mai alcătuit și alte poezii, printre care un cântec de leagăn închinat copiilor celor întemnițați, în care părinții erau icoane de urmat pentru copii; o poezie lungă cu tema fiului risipitor - un tânăr ce întruchipează lumea secătuită sufletește a secolului nostru și care, ajuns în criză, se regăsește în legătura cu Tatăl Ceresc; în fine, un colind a cărui melodie a și compus-o, un imn adus Maicii Domnului, pe care el o cinstea în chip deosebit.

Despre toate aceste poezii se poate încă vorbi. Semnificațiile lor, simbolurile folosite, transformările lăuntrice descrise sunt realități pe care Valeriu le-a trăit la modul propriu, conștient și viu.

Nădăjduiesc să se păstreze toate versurile lui, cât și alte date și informații despre autorul lor. A încerca acum să le găsec și să le adun ar fi o greșală, întrucât orice contact între foștii deținuți este suspectat, interpretat tendențios și condamnat fără cruțare. Dar cred că Valeriu va trece și prin această prigoană și va contribui la zidirea unei lumi noi, creștine.

*

Ne-am străduit aici a-l prezenta pe Valeriu pentru că vedem în el nu numai o experiență personală, ci și un model uman, o cale de izbăvire din moartea sufletească ce ni se pregătește, un om devenit desăvârșit prin Hristos.

Știm că nu este singurul caz de sfințenie în acest secol și credem că noianul acesta de intensă și izbitoare credință va naște în lume o nouă eră creștină, mai curată și mai bine gândită decât cele din trecut. Viața de sfânt a lui Valeriu se proiectează ca model al acestei lumi noi.

Îndreptar de spovedanie alcătuit de Valeriu Gafencu

Cel fără păcat dintre voi să arunce cel dintâi piatra asupra ei. (Ioan 8:7).

Adevărat, adevărat vă spun că voi veți plânge și vă veți tângui, iar lumea se va bucura. Voi vă veți întrista, dar întristarea voastră se va preface în bucurie. (Ioan 16:20).

S-a sculat de la Cină, S-a dezbrăcat de haine și, luând un ștergar, S-a încins cu el.

După aceea a turnat apă în vasul de spălat și a început să spele picioarele ucenicilor și să le ștergă cu ștergarul cu care era încins. (Ioan 13:4-5).

Iar la masă era rezemat la pieptul lui Iisus unul dintre ucenicii Lui, pe care-l iubea Iisus. (Ioan 13:23).

Poruncă nouă dau vouă: Să vă iubiți unul pe altul. Precum Eu v-am iubit pe voi, așa și voi să vă iubiți unul pe altul. (Ioan 13:34).

Întru aceasta vor cunoaște toți că sunteți ucenicii Mei, dacă veți avea dragoste unii față de alții. (Ioan 13:35).

Ce este păcatul

Păcatul este călcarea legii lui Dumnezeu, călcare voită sau nevoită, cu știință sau fără știință, cu fapta, cu cuvântul, cu gândul.

Păcatul este necinstirea adusă lui Dumnezeu, ocară, disprețuire, defăimare, nerecunoaștere și vătămare adusă ființei Dumnezeiești, dintr-un sentiment egoist.

Păcatul este necredință și neîncredere în Dumnezeu, în legea Lui și prea multă credință și încredere în sine, până acolo că omul să-și fie singur lege, pentru că de îndată ce ai călcat Legea lui Dumnezeu, ai urmat o altă lege, fie a ta, fie a diavolului.

Păcatul este a doua răstignire adusă Mântuitorului, căci prin păcat se reînnoiesc toate batjocurile de altădată și toate bătăile primite. Piroanele, sulița, spinii, prin păcat Mântuitorul le simte din nou. Acum însă nu mai sunt bătute de cei ce-L defăimau și strigau: „Să se răstignească, să se răstignească...”. Acum îi sunt administrate de cei ce zic că cred în El, că-I urmează poruncile, că-L iubesc. Acum Îl scuipe în față cei ce sunt botezați, acum cununa de spini I-o pun cei ce se numesc creștini, acum Îi dau palme, acum Îi bat piroanele, acum Îl împung cu sulița, cei pentru care a suferit batjocoriri și bătăi și pentru care și-a dat sângele Său pe Golgota pentru ca să-i facă fii ai lui Dumnezeu, pentru ca să le deschidă raiul, să sfarme moartea și să dărâme iadul.

Păcatul este îndepărtare de Dumnezeu și în schimb apropiere de diavol, este îndepărtare de casa Tatălui și păzire în țară străină a porcilor diavolului.

Pentru că suntem robi aceuia căruia îi slujim (Ioan 8:34), păcatul înseamnă robia diavolului.

Când păcătuiești nu mai socotești ceea ce a făcut pentru tine Dumnezeu, nu-I mai ești fiu, și nu te gândești la dreptatea Lui, care va pedepsi pe cei ce păcătuiesc împotriva Voii Lui.

Prin păcat toate lucrurile lui Dumnezeu sunt pornite împotriva scopului pentru care au fost făcute.

Gura n-a fost făcută de Dumnezeu ca să înjurăm cu ea, să bârfim și să blestemăm pe aproapele, ci gura a fost făcută ca să vorbim lucruri folositoare sufletului.

Mintea nu ți-a dat-o Dumnezeu ca să găsești argumentele care te îndepărtează de Dumnezeu, ci ca să găsești argumentele care te apropie.

Ochii nu au fost făcuți spre a privi ceea ce aduce vătămarea sufletului, ci spre a vedea creațiile lui Dumnezeu și spre a-I aduce mulțumiri.

Tot așa urechile, mâinile, picioarele n-au fost create spre a ne îndepărta de Dumnezeu.

Bunătatea și îndelunga răbdare a lui Dumnezeu nu vrei să le socotești ca atare? Căci să știi că tot timpul ți s-a dat ca să câștigi raiul și tu te pierzi socotind că El nu va mai judeca, că ne va ierta, că sunt alții mult mai răi decât tine.

Ce urmări are păcatul.

Răul pricinuit de el:

Prin păcat pierdem darul cel mai presus de fire ce-l avem de la Dumnezeu. Fără acest dar, sufletul rămâne slăt.

Prin păcat Duhul Sfânt este luat de la noi și nu mai suntem recunoscuți fii.

Prin păcat pierdem fericirea veșnică a raiului; pierdem posibilitățile unirii cu Dumnezeu și petrecerea împreună cu sfinții; pierdem lumina veșnică și odihna.

Câștigăm iadul cu focul cel nestins și cu întunericul cel ce este totdeauna.

Prin păcat pierdem toate bunătățile pe care le-am făcut înainte, căci Dumnezeu te va judeca în ceea ce te va găsi făcând.

Prin păcat pierdem ajutorul lui Dumnezeu (atât cât ești în păcat).

SPOVEDANIA

Nu plângi gândindu-te că ai pierdut raiul?

Nu te cutremură mâhnirea adusă lui Dumnezeu?

Nu te înfioră iadul?

Nu cauți să-ți dobândești starea pierdută?

Se mai poate ?

Da! Trebuie numai să vrei...

Dumnezeu a știut dintru început neputința noastră și ne-a dat posibilitatea curățirii de păcate. El a știut că omul cât va trăi va păcătui și că, fără de greșală, nimeni nu este, de aceea spunea ucenicilor Săi: *Oricâte veți lega pe pământ vor fi legate în cer, și oricâte veți dezlega pe pământ vor fi dezlegate și în cer, cuvinte prin care se instituie și Taina Spovedaniei.*

Spovedania sau pocăința este o baie din care sufletul scaldat iese ușurat de greutate și curat de murdăria păcatelor, o baie în care se spală și se pierde toate întinăciunile și greșelile noastre.

Spovedania este o doctorie care vindecă sufletul rănit de draci, o doctorie ce strică otrava păcatului.

Spovedania întoarce pe păcătos de la diavol la Dumnezeu și le pune din nou în legătură cu Făcătorul său.

Spovedania însemnează aducerea sufletului la faptele și lucrurile care sunt pentru și după firea lui.

Spovedania redă pe om curat lui Dumnezeu.

Spovedania pregătește sufletul și trupul pentru primirea Sfântului Trup și Sânge a Mântuitorului nostru Iisus Hristos.

Spovedește-te de patru ori pe an la același duhovnic.

Când îți faci examenul de conștiință găsește-te vinovat, nu te justifică; gândește-te la următoarele puncte:

Motivul sau scopul cu care sau pentru care ai păcătuț. A doua zi caută să ocolești momentul respectiv.

Intenția-ce ai voit de ai păcătuț.

Împrejurările, ocolește-le a doua zi.

Locul unde ai păcătuț.

Cât l-ai răspândit - ai îndemnat pe alții.

Numărul... Spovedania trebuie făcută cu zdrobire de inimă și cu părere de rău. Zdrobirea inimii este supărarea și durerea ce ți se pricinuieste când îți aduci aminte de păcat.

Această durere nu stă numai în a simți păcatul, a suspina și a plânge pentru el, ci stă mai ales în a urî păcatul.

Părerea de rău este durerea ce o simte cel ce se pocăiește pentru că s-a lipsit de darul lui Dumnezeu și a câștigat munca.

Biserica a stabilit înainte de spovedanie să ții un post de șapte zile sau chiar mai puțin. Bolnavii sunt scutiți.

Scrie păcatele pe hârtie și citește-le singur înaintea duhovnicului.

Angajează-te în fata lui Dumnezeu să nu le mai faci.

CELE 10 PORUNCI

Porunca întâi: Eu sunt Domnul Dumnezeuul tău, să nu ai alți dumnezei afară de mine.

Crezi în Dumnezeu?

Crezi în Sfânta Treime?

Îl adori pe Dumnezeu?

Îl iubești?

Îl cunoști? Te-ai silit spre a afla ceva despre Dumnezeu din cărțile Sfintei Scripturi, cărțile bisericesti sau de altundeva?

Nu cumva crezi în farmece?

Nu ai umblat pe la ghicitori, prezicători?

Nu faci spiritism?

Nu crezi în vise? Crede numai în Dumnezeu.

Nu cumva dai mai multă cinstire unei ființe sau lucru decât lui Dumnezeu?

Nu prețuiești banul, mâncarea sau vinul, femeia sau bărbatul, mai mult decât pe Dumnezeu?

Ai cârtit vreodată împotriva lui Dumnezeu?

Nu ai deznădăjduit din cauza vreunui necaz, supărare sau orice alt rău venit asupra ta?

Nu te-ai împotrivit adevărilor și învățăturii creștine?

Nu ai citit cărți împotriva credinței?

Nu ai dat altuia să citească?

Nu ai fost la adunările necredincioșilor?

Nu ai citit cărțile și revistele lor cu scopul aflării altui adevăr decât cel al Bisericii?

Nu ai apărut necredința sau sectele sau mahomedanismul?

Nu ai dus daruri sectarilor?

Nu crezi în credințe deșarte sau păgânești? Că mi-a ieșit un preot înainte îmi merge rău, mi-a ieșit un coșar îmi merge bine, mi-a ieșit cu plinul sau cu golul etc.?

Este Dumnezeu centrul preocupărilor tale?

Ți-ai pus întotdeauna nădejdea în Dumnezeu?

Crezi că există rai sau iad?

Crezi că va fi Judecată?

Nu te încrezi prea mult în bunătatea lui Dumnezeu și în felul acesta nu te temi de judecată?

Nu crezi că Dumnezeu nu te mai poate ierta din cauza prea multelor și grelelor păcate?

Ai cerut totdeauna ajutorul lui Dumnezeu?

Ți-ai făcut regulat rugăciunile? Seara, dimineața și la prânz?

La biserică mergi regulat?

La rugăciune și în biserică te gândești numai la Dumnezeu?

Peste zi îți mai aduci aminte de Dumnezeu?

Mulțumiri I-ai adus lui Dumnezeu după toate faptele tale?

Și înainte de a face ceva I-ai cerut ajutorul?

Rugăciunile nu le spui câteodată numai din obicei sau să te scapi?

Nu te gândești în altă parte în timpul rugăciunii?

Nu-ți vin gânduri că nu te mai poți mântui?

Nu ai amânat pocăirea spre bătrânețe?

Nu cauți să mergi târziu la biserică?

Asculți slujba atent?

Nu râzi, nu vorbești sau nu te uiți după lume în biserică?

Porunca a doua: Să nu-ți faci chip cioplit nici asemănarea vreunui lucru, din câte sunt în cer, pe pământ, în ape sau sub pământ, nici să te închini lor, nici să le slujești.

Nu cumva crezi că unii oameni sunt mari și au valoarea pe care a avut-o Mântuitorul? Exemplu: filosofii sau șefii de religii.

Crezi în sfintele icoane?

Cel fel de închinare le dai?

Nu crezi cumva că icoana este chiar sfântul pe care îl zugrăvește?

Nu cumva crezi în oameni (femeia ta, bărbatul tău, copilul tău, etc.)?

Nu te închini vreunui lucru, banului, mâncării, băuturii sau altor plăceri?

Nu cumva mintea este singura ta lege și faci numai ceea ce-ți spune ea?

Porunca a treia: Să nu iei Numele Domnului Dumnezeului tău în deșert.

Ai înjurat vreodată de Dumnezeu Tatăl sau de Mântuitorul Iisus Hristos?

Ai înjurat de îngeri, arhangheli?

Ai înjurat de Sfânta Fecioară?

Ai înjurat de sfinți, Biserică, paște, candelă, icoane, cruce și altele?

Ai adus numele Domnului drept mărturie mincinoasă?

Ai luat altfel de mărturie: ochii tăi, viața ta, mântuirea sufletului tău? Căci Mântuitorul a zis: Vorba ta să fie da și nu; căci ce e mai mult vine de la diavol.

Ai drăcuit? Ai trimis pe alții la dracu sau pe tine?

Ai obiceiul să blestemi pe cei ce-ți fac rău? Mântuitorul ne-a învățat să ne rugăm pentru ei.

Jurământ fals ai depus?

Dar jurământ adevărat?

Nu întrebuințezi ca jurământ formula „zău”, care este prescurtarea lui „pe Dumnezeu meu”?

Porunca a patra: Adu-ți aminte de Ziua Domnului, șase zile să lucrezi, iar a șaptea să o serbezi.

Ziua Domnului este duminica. Aceeași valoare o au și toate sărbătorile instituite de Sfânta Biserică, de peste an.

Ținut-ai toate duminicile și sărbătorile?

Fost-ai în toate aceste zile la biserică?

Cei din casa ta le-au ținut, au fost la sfânta biserică, nu i-ai oprit pentru vreun lucru?

Altoară nu le-ai dat de lucru în aceste zile? Nu mergi prea târziu la biserică?

Ziua Domnului o serbezi cum trebuie? Sau e pentru tine o zi obișnuită sau o zi de chefuri și petreceri? Dimineața mergi la biserică? După masă citești cărți folositoare, ziditoare de suflet?

Te îngrijești de suflet mai mult în această zi decât în altele?

Nu ai făcut sau ai participat la clăci?

Nu te porți cu necuviință în biserică?

Nu ai hulit Biserica și pe slujitorii Sfântului Altar?

Pe preoți îi cinstești ca pe slujitorii lui Dumnezeu? Nu-i batjocorești? Nu-i bârfești spunându-le păcatele?

Te rogi pentru ei? Îi ascuți?

Porunca a cincea: Cinstește pe tatăl tău și pe mama ta ca să-ți fie ție bine și să trăiești ani mulți.

Nu ți-ai bătut părinții sau socrii?

Nu i-ai înjurat sau persecutat?

Ai ascultat sfaturile lor?

Nu i-ai înșelat cu ceva?

Nu le-ai speculat buna credință?

Când au fost în necazuri i-ai ajutat?

Slujbe după moarte le-ai făcut?

Frații, surorile, le-ai ajutat?

Ai purtat grijă de soție, de copii? Căci sfântul Pavel zice: Dacă nu poartă cineva grijă de ai lui și mai ales de cei din casa sa, s-a lepădat de credință și este mai rău decât un necredincios. (1 Tim. 5:8).

Nu ți-ai bătut soția? Nu te-ai purtat rău cu ea? N-ai înjurat-o?

Soțul ți l-ai cinstit? Soția sau soțul ți-ai iubit ca pe tine însuși?

Nu ți-ai înșelat soțul sau soția?

Nu i-ai făcut viața mai grea? Nu ești cicălitör?

De cele sufletești ale celor din casa ta te-ai îngrijit suficient?

Cum te-ai purtat cu părinții sufletești? Nași, profesori, preoți? I-ai respectat și i-ai ajutat?

Nu ai fost obraznic sau încăpățânat cu părinții?

Nu i-ai supărat? Mâniat?

Nu i-ai vorbit de rău, batjocorit?

Nu ai râs de neputințele lor?

Ai luat seama să-și facă datoriile religioase?

Nu te-ai rușinat de ei?

Nu ți-ai cheltuit banii pe lucruri nefolositoare (tutun sau alte plăceri) și în felul acesta ai lipsit familia de cele trebuitoare?

De ești părinte:

Ai îndreptat pe copii tăi pe drumul Bisericii, cu fapta și cu cuvântul?

Nu le-ai dat exemplul rău de certuri, beții, vorbe porcoase, minciună, furt, necinste, clevetire, lene?

Nu cumva trăiești în concubinaj și copiii văd acest lucru?

Pentru faptele rele: certuri, minciună, bătaie, furt, i-ai pedepsit? Nu cumva din milă i-ai cruțat?

Pentru copiii tăi, soție, soț, frați, surori, părinți, ai făcut rugăciuni?

Nu ai fost prea aspru, sau prea blând cu copiii tăi?

Slugi rele care să învețe copiii lucruri stricătioase de suflet nu ai ținut?

De ești tutore:

Ți-ai îndeplinit toate îndatoririle materiale și morale față de copil?

De ești stăpân (patron):

Cum te-ai purtat cu servitorii sau ucenicii tăi? Le-ai plătit leafa cinstit, nu le-ai reținut pentru cine știe ce motive?

I-ai îndemnat să-și facă datoriile religioase?

Nu i-ai îndemnat să facă vreun păcat?

De ești slugă (angajat):

Ai ascultat stăpânii, patronii etc.?

Ți-ai îndeplinit cu hărnicie toate datoriile?

Nu le-ai lucrat de mântuială?

Nu le-ai furat ceva?

Nu le-ai povestit casa?

Porunca a șasea: Să nu ucizi

Nu cumva ai ucis vreodată cu voie sau fără voie?

Nu dorești să ucizi, nu ai gânduri de răzbunare? Ai lăudat pe cineva care a omorât?

Nu dorești moartea cuiva, fie pentru a-i lua averea, femeia, bărbatul etc.?

Nu ai bătut pe cineva?

Nu ai amenințat?

Nu urăști pe cineva, ești împăcat cu toți cunoscuții?

Dorești rău cuiva, moarte, pagubă?

Te bucuri de răul ce se întâmplă semenului?

Cum te porți cu cei din jur?

De ești bărbat ai admis lepădarea de copii?

De ești femeie, nu ai lepădat prunc cu voie?

Nu ai căutat să te sinucizi direct sau indirect?

Ai făcut vânătoare?

Porunca a șaptea: Să nu preacurvești.

Curvie face cel necăsătorit; preacurvie cel căsătorit.

Nu ai curvit sau de ești căsătorit n-ai preacurvit?

Nu trăiești în concubinaj?

Nu păcătuiești împotriva firii: onanie sau homosexualitate?

Nu cumva poftești să curvești cu bărbatul sau femeia altuia?

Nu cauți prilej de curvie?

La lucruri rușinoase nu te gândești prea mult?

Nu cauți să-ți aduci aminte de asemenea scene?

Nu vrei să vezi părțile rușinoase ale corpului?

Nu vorbești lucruri rușinoase?

Nu ai citit cărți care să-ți producă plăceri sexuale?

Nu ai îndemnat pe altul să facă acest păcat?

Nu ai făcut pe altul să păcătuiască prin îmbrăcăminte sau gătire?

Porunca a opta: Să nu furi.

Preotul nu poate ierta furtul neînapoiat; deci să restitui ceea ce ai furat și apoi spovedește-te.

N-ai furat bani sau alte obiecte de la stat, societate sau vreun om?

N-ai păgubit pe alții?

Pe cel păgubit l-ai despăgubit?

4. De averea altuia, încredințată ție, ai avut destulă grijă?

Bani sau alte obiecte pe care le-ai luat împrumut, le-ai restituit?

Ai primit lucruri furate?

Lucrurile găsite le-ai dat înapoi?

N-ai schimbat hotarele pământului cu vecinul tău?

N-ai îndemnat pe altul să facă acest lucru?

N-ai luat dobândă prea mare?

N-ai falsificat vreo marfă, n-ai vândut-o ca marfă bună?

La cântar sau socoteală n-ai înșelat?

N-ai luat de la cel mai mic decât tine lucruri cu de-a sila?

N-ai luat mită?

N-ai învățat copiii să fure?

N-ai gânduri de îmbogățire pe căi necinstite?

Porunca a noua: Să nu mărturisești strâmb împotriva aproapelui.

N-ai jurat strâmb?

N-ai mințit?

N-ai adus mărturii mincinoase?

Te-ai purtat corect cu semenul tău?

Nu l-ai mințit?

Nu cumva ai purtat minciuni?

Nu cumva ai umblat cu povești de la unul la altul?

Porunca a zecea: Să nu poftești și să nu dorești nimic, din ceea ce vezi că are fratele tău.

Dorit-ai femeia, fiica, bărbatul sau fiul aproapelui tău?

Dorit-ai averea vecinului?

Nu ai dorit starea socială a celui mai mare ca tine?

N-ai urât din această cauză pe vecin?

N-ai dorit casa, sau pământul, sau vița, sau lucrul fratelui tău?

CELE SAPTE PĂCATE DE MOARTE

Mândria

Este izvorul tuturor răutăților sufletești; ea este o lăcomie spirituală pentru care și dracii au căzut din darul lui Dumnezeu.

Nu ești mândru, fălos, închipuit?

Nu crezi prea mult în frumusețea sau averea ta, nu te-ai mândrit cu ele?

Cum te porți cu cei mari?

Nu disprețuiești pe nimeni?

Stai de vorbă cu oricine?

Nu ești fățarnic, ipocrit (una spui, alta faci)?

Nu te-ai lăudat prin fapte, vorbe, îmbrăcăminte?

Nu ai vorbit ceva spre a fi lăudat?

Nu ai clevetit pe aproapele ca să-i înjosești cinstea și vrednicia și spre a te ridica pe tine?

Ai răbdat ocara celui ce te-a ocărât?

Ai iertat pe cei ce s-au supărat pe tine?

Nu te-ai mândrit cu știința, cu cunoștințele tale?

Lăcomia

Din abstract, egoismul se concretizează prin lăcomie.

Din acest punct de vedere privește Sf. Apostol Pavel când zice că lăcomia este rădăcina tuturor răutăților.

Nu ești lacom la mâncare sau băutură?

Nu vrei să strângi avere sau alte lucruri?

În strângerea de bani nu ești lacom, n-ai înșelat pe aproapele tău din această cauză?

Nu ai mâncat sau ai băut pe ascuns?

Ai mâncat în sărbători înainte de Sf. Liturghie?

Ai mâncat mortăciuni?

Lenea

Este lipsa de întrebuintare a puterilor trupesti și sufletești pe care Dumnezeu ni le-a dăruit ca să le folosim în viața noastră

Nu ești leneș?

Nu pierzi timpul fără să lucrezi?

Nu te ocupi cu lucruri rele sau deșarte (gătirea trupului etc.)?

Rugăciunea o faci regulat?

De suflet te îngrijești?

Datoria ca funcționar, lucrător, servitor, ți-o faci?

Nu obligi pe cei mai mici să facă lucrul tău?

Nu ai căutat duhovnic mai iertător?

Ți-ai îndeplinit canonul?

Mânia

Se întemeiază tot pe pivotul lăcomiei.

Când omul nu-și poate îndeplini poftele sale, se înfurie căci este împiedicat de la scopul său cel rău.

Omul se poate mânia numai contra păcatului.

N-ai făcut rele în mânie, înjurături, bătăi, etc.?

Te mâinii des? Cât te ține? Știi că sfântul Pavel a spus: Soarele să nu apună este mânia voastră (Ef. 4:26)?

Acum ești supărat pe cineva?

Ai bătut pe cineva cu bâta, cu palma?

N-ai supărat sau muștrat pe cineva fără temei, cu răutate?

Ai dorit răul celui ce ți-a făcut rău? Dar celui ce ți-a făcut bine?

Nu te-ai mâniat pe vecin pe motivul că e mai bun decât tine? Nu l-ai invidiat? Nu-ți pare rău?

Nu ai vărsat sângele cuiva (în beție)?

Nu te-ai bătut la duel?

Nu te-ai rugat (în mânie) să vină răul asupra vrăjmașilor tăi?

Zgârcenia

Este materială și spirituală.

Materială este atunci când omul nu voiește să mângâie trupește pe cel sărac, iar spirituală când nu voiește să îndrumeze pe cel neștiutor din răutate.

Ești zgârcit?

N-ai lipsit de cele necesare pe un vecin din zgârcenie?

Ai ajutat pe sărac?

La masă ai chemat săraci sau bogați? Știi că Mântuitorul ne îndeamnă să chemăm la masă pe cei ce nu ne pot chema înapoi.

Nu vinzi prea scump?

Nu înșeli?

Nu-ți pare rău că ai făcut vreun bine?

Nu cumva mănânci puțin, te îmbraci prost (pe tine și pe ai tăi) spre a te îmbogăți?

Nu cumva nu te îngrijești de sănătatea alor tăi, copii, soție, părinți, frați, spre a nu cheltui bani?

Invidia (cearta sau pizma)

Când cel furios nu poate birui cu mânia lui piedicile care i se opun, și neputând să facă altceva, se îndulcește cu inima în patima invidiei, ca să acopere cinstea și vrednicia sufletească și trupească a aproapelui și să se înalte el.

Ești certat cu cineva?

Îți place să te certți?

Urăști pe cineva?

Batjocorești?

Sfaturi viclene dai?

Acum ai pe cineva invidie?

Vorbești cu toată lumea?

Ai poreclit pe cineva?

Nu ai băgat vrajbă între frați?

Nu porți pizmă pe cineva pentru faptul că e mai bun ca tine sau se bucură de mai multă cinste, avere, situație socială etc.?

Desfrânarea (curvia)

Este tot o lăcomie, dar nu de ordin material sau spiritual, ci de ordin sentimental.

Păcatul curviei, ca nici un alt păcat, se face în trup.

Trupul e templul Duhului Sfânt.

(Poți face desfrânare privind sau auzind lucruri care te-ar face să păcătuiești. Chiar mâncând, dormind prea mult, vorbind etc.).

Ai căzut în curvie?

Dar preacurvie?

Nu cumva îți place să vezi sau să citești cărți care te fac să păcătuiești cu gândul, nu cumva îți place să ascuți sau să vorbești vorbe porcoase sau de rușine? Să știi că Sf. Pavel ne spune să nu se audă din gura noastră nici vorbe spurcate sau porcoase, nici glume proaste care nu sunt cuviincioase, nici vorbe nechibzuite.

Nu cumva îți place să vorbești cu rost sau fără rost?

Nu te stăpânește nici o patimă?

Nu mănânci sau dormi prea mult? Știi că tot Sf. Pavel a spus: Toate îmi sunt îngăduite, dar nu toate îmi sunt de folos (1 Cor. 6:12).

Nu ai în casă tablouri cu chipuri goale? Nu le privești cu patimă?

N-ai curvit cu rudeni de sânge sau cu cele spirituale (fină, nașe)?

N-ai pipăit trupul altuia cuprins de patima desfrânării?

N-ai vrut să vezi părțile rușinoase ale corpului?

PĂCATE STRIGĂTOARE LA CER

Uciderea cu voie

Ai ucis pe cineva?

Ai căutat să ucizi?

Vrei să ucizi pe cineva?

Vrei să te răzbuni luând viața cuiva?

Ai bătut pe cineva?

Ai certat, ai amenințat pe cineva?

Sodomia (împreunare împotriva firii)

Bărbat cu bărbat sau orice fel de animal?

Bărbat cu femeie împotriva firii?

Onania. Ai făcut onanie?

Oprirea pensiei sau simbriei la orfani, văduve, muncitori, salariați sau servitori

Ai oprit pensiile sau salariile? Din orice motiv, fie ca despăgubire pentru un lucru stricat, fie din alte motive?

Rețineri parțiale sau nedrepte ai făcut?

Ai plătit totdeauna pentru ceea ce ți-au lucrat alții?

Asuprirea văduvelor, orfanilor, invalizilor și neputincioșilor

N-ai bătut copiii, bătrânii sau orfanii?

Nu ți-ai bătut joc de ei?

N-ai asuprit pe cel mai mic decât tine?

N-ai râs de ologi sau neputincioși?

Nu i-ai necăjit?

Nu cumva ai avut datoria să-i ajuți și nu i-ai ajutat?

Pe cei ce nu ai avut datoria i-ai ajutat sau ai trecut pe lângă ei ca preotul și levitul din Evanghelia cu samariteanul milostiv?

Pe orb l-ai făcut să cadă conducându-l rău?

De orice neputincios, surd, gângav, șchiop, ciung, chior nu ți-ai bătut joc?

DATORII FAȚĂ DE VIAȚA SUFLETEASCĂ A APROAPELUI

A feri pe altul de a păcătui. Ai ferit sau nu?

A învăța pe cei neștiutori.

A da un sfat bun celui ce are nevoie.
 A ne ruga lui Dumnezeu pentru alții.
 A mângâia pe cei întristați.
 A suferi cu răbdare când suntem nedreptățiți.
 A ierta greșelile altora.

PORUNCI PRIVITOARE LA VIAȚA TRUPEASCĂ A APROAPELUI

A da hrană celui flămând. Ai dat sau nu?
 A potoli setea celui însetat.
 A îmbrăca pe cel gol.
 A îngriji pe cel bolnav.
 A primi și ospăta pe străini.
 A cerceta pe cei din închisori.
 A îngropa pe cei morți.

PĂCATE STRĂINE

Când sfătuiești pe altul să păcătuiască.
 Când poruncești altuia să păcătuiască.
 Când te învoiești cu altul la păcat.
 Când ajuți pe altul să păcătuiască.
 Când lauzi pe cel ce face păcatul.
 Când poți, dar nu voiești să împiedici pe altul
 de a face păcatul.
 Când știi și nu spui păcatul altuia (să i-l spui).

PĂCATE ÎMPOTRIVA DUHULUI SFÂNT

Nesocotirea harului lui Dumnezeu și
 încrederea prea mare în tine.
 Să crezi că Dumnezeu n-are putere să te ierte,
 e un păcat foarte mare.

Să crezi că tu ești totul și Dumnezeu n-are nici
 o putere în lume.

Neîncrederea în Dumnezeu.
 Împotrivirea la Adevărul stabilit de Sfânta
 Biserică (să nu crezi în vreo dogmă).

Lepădarea de Biserica Ortodoxă. Ferește-te de
 aceste păcate, căci Mântuitorul spune: Dar cine va
 huli împotriva Duhului Sfânt nu are iertare în veac,
 ci este vinovat de osânda veșnică (Mc. 3:29).

CELE 9 PORUNCI BISERICESTI

Cercetarea sfintei biserici în toate duminicile
 și sărbătorile legale.

Păzirea celor patru posturi din an.
 Respectul față de fețele bisericesti.
 Mărturisirea păcatelor în cele patru posturi.

A ne feri deeretici.
 A ne ruga pentru conducătorii statului și
 dregătorii Bisericii.

A nu face nuntă, petreceri, în post.
 A feri Biserica de a i se înstrăina lucrurile.
 A păzi posturile și a face rugăciunile pe care
 chiriarhul (episcopul) locului le pune în vremuri
 grele.

DIFERITE PĂCATE

Neîndeplinirea angajamentelor:
 Ai îndeplinit pe cele luate în fața lui
 Dumnezeu, a ta, a aproapelui?
 Ai îndeplinit canonul dat la spovedanie?
 Furtașag de cele sfinte:
 Ai mințit la spovedanie?

Ai ocolit să spui tot și din ce motive?

SFATURI

Spovedește-te de cel puțin patru ori pe an în posturi.

Postește înainte de spovedanie.

Păstrează același duhovnic.

Fă-ți un serios examen de conștiință înainte de a merge la spovedanie.

Scrie pe hârtie păcatele, altfel le poți uita. Apoi arde hârtia imediat.

Mărturisește singur nu numai păcatele făcute ci și (pe) cele din inimă.

Nu ascunde nici un păcat.

Împacă-te cu cel ce ți-a greșit.

Ocolește prilejul de păcătuire.

Părăsește păcatul - angajează-te că nu vei mai păcătui.

Regretă păcatele făcute.

Ferește-te pe cât poți de ele.

Cuminecă-te numai dacă te simți curat. Altfel vei fi osândit.

Îndeplinește cu sfințenie canonul dat de duhovnic.

Judecă-te singur pentru fiecare păcat făcut.

Fiecare dintre noi avem o menire, dar trebuie să stăm sub povața duhovnicului, care înlătură voia nepricepută, făcând loc voii lăsată de Dumnezeu în fiecare dintre noi. Duhovnicul dezvăluie intențiile lui Dumnezeu în noi. Dacă nu stăm sub povața duhovnicului putem să intrăm în rătăcirii mai mari ca patimile.

Îl simt prieten pe fiecare suflet care-mi trimite un singur gând de iubire.

Doresc și rog ca fiecare prieten să copieze acest îndreptar la spovedanie.

Am scris, cum am putut, în toată graba, din dorința curată de a vă trimite acest îndreptar la spovedanie.

Cu toată dragostea, Valeriu.

Sfârșit și lui Dumnezeu Slavă!

Bibliografie selectivă

Ioan Ianolide, *Întoarcerea la Hristos*, Ed. Christiana, București, 2006

Virgil Maxim, *Imn pentru crucea purtată*, Ed. Antim, București, 2002.

Nicolae Trifoiu, *Studentul Valeriu Gafencu - Sfântul închisorilor din România*, Ed. Napoca Star, Cluj-Napoca, 2003.

Dumitru Bordeianu, *Mărturisiri din mlaștina disperării*, ediția a II-a, Ed. Scara, București, 2000.

Ion Gavrilă Ogoranu, *Brazii se frâng dar nu se îndoiesc*, vol. V, (cu subtitlul *La pas prin Frățiile de Cruce*), Ed. Mișcării Legionare, București, 2006.

Gheorghe Andreica, *Mărturii ... Mărturii ...*, Ed. 2000.

Mărturisesc ... robul 1036, ediție îngrijită de Virgil Maxim, Ed. Scara, București, 1998, p. 103.

Părintele Voicescu - Un duhovnic al cetății, ediție îngrijită de Ioana Iancovescu, Ed. Bizantină, București.

Pr. Liviu Brânzaș, *Raza din catacombă*, Ed. Scara, București, 2001.

Cuprins

Ne lăudăm și în suferințe	5
Dară și dintre rumâni mulți sunt sfinți.....	7
Înainte de închisoare.....	13
Valeriu și educația legionară.....	19
Nevoitorii de la Aiud.....	39
Ei au găsit această cale cu un ceas mai devreme.....	55
Calea fericirii.....	63
Viața în „lavra” Aiudului	74
Colonia de muncă de la Galda de Jos.....	84
Din mărturia lui Marin Naidim.....	93
Valeriu Gafencu: O lumină!.....	97
Închisoarea Pitești și reeducarea.....	106
Valeriu la Pitești.....	113
„Mi-e așa de dor de Târgu-Ocna!”	123
Un om fericit.....	132
Mărturisitorul lui Hristos.....	138
„Lui i-au dat fiere și tu îmi dai miere?!”	144
Am văzut-o pe Maica Domnului.....	154
Mărturia părintelui Mihai Lungeanu.....	157

Sfântul închisorilor

Va veni o zi când inima ta va cânta rugăciunea.....	164
Pastorul Richard Wurmbrand.....	168
Crăciun la Târgu-Ocna	184
Trecerea la cele veșnice.....	194
Ucenicii lui Valeriu	201
Lotul mistico-legionar Târgu-Ocna	214
Dialoguri cu Valeriu	223
Gânduri pentru o împreună lucrare spirituală	255
Două mărturii.....	261
Adenda.....	277
<i>Poezii și scrisori din temniță.....</i>	<i>277</i>
<i>Îndreptar de spovedanie alcătuit de Valeriu Gafencu</i>	<i>310</i>
Bibliografie selectivă	334

Vasile Gafencu, tatăl lui Valeriu,
un român martirizat în Siberia

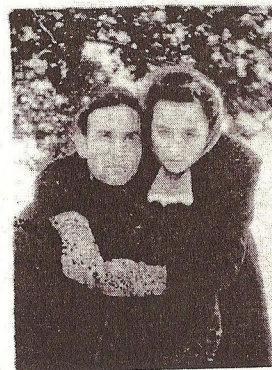
Valeriu Gafencu,
elev la școala primară

Valeriu Gafencu student
la Facultatea de Drept din Iași

Ultima fotografie
înainte de arestare

Valeriu și sora sa Elisabeta
în colonie la Galda

Valeriu și mama sa la Galda

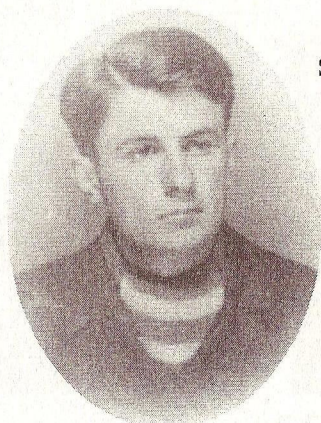
Valeriu Gafencu (dreapta),
Ioan Ianolide și mama lui Valeriu
în colonie la Galda

Ghorghie Jimboiu, "ucenicul"
lui Valeriu Gafencu

Arhimandritul Gherasim Iscu,
stareț al Mănăstirii Tismana,

Studentul Ioan Ianolide,
cel mai iubit prieten
al lui Valeriu Gafencu

ASOCIAȚIA SYNAXIS
își propune să
ofere cărți de spiritualitate
la prețuri foarte mici.

Pentru a fi accesibilă
unui număr cât mai mare de cititori,
recomandăm distribuitorilor
ca prețul final de vânzare
al acestei cărți
să nu depășească 5 RON.

Comenzi la:
Telefon: 0768.109.507
e-mail: contact@synaxis.ro

Fondurile obținute din
vânzarea acestei cărți
vor fi donate
schitului "Înălțarea Sfintei Cruci"
de la Râpa Robilor - Aiud
Schitul "Înălțarea Sfintei Cruci"
Str. Eroilor nr. 3,
Loc. Aiud 515200, jud. Alba
Tel. 0258.860.325

Cont: RON: RO45RNCB0005021158770001
EURO: RO07RNCB0005021158770006
DOLARI: RO61RNCB0005021158770004
Banca Comercială Română Aiud

"Undeva, într-o
închisoare comunistă,
a trăit și a pățimit
un om
despre care
am certitudinea
că va fi canonizat.

E vorba de
Valeriu Gafencu.

A murit
la Târgu Ocna.

Un tânăr
cu sufletul de erin,

pe care,
din pricina
purității sale,
îți era rușine
să-l privești
în lumina ochilor.

Nu mai era
decât piele și os,
plin de boală
și de tuberculoză,
dar ochii lui
erau luminoși
și numai zâmbet".

Pr. C-tin Voicescu

Pe oamenii acestia, pe Gafencu,
pe Trifan, pe Marian, pe ăștia toți,
Maxim, Pascu și ceilalți, pe toți
i-aș sfinti (canoniza).

Era, oare, unul mai bun ca
celălalt?

Toți erau gata de moarte.

• Contează maniera în care
primești suferința.

Pe toți i-aș sfinti, pentru că au
fost sinceri și pentru că nu au ezitat a
se jertfi. Toți jertfeau.

S-au dus cu toții, rând pe rând.

Cu o bucurie greu de explicat, la
proscomidie îi amintesc pe toți ca pe
niște luptători, alături de marii
voievozi ai țării.

Părintele Arsenie Papacioc

L
6.50